

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ

28

YASAMA YILI

4

SIRA SAYISI: 280

İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile 106 Milletvekilinin Yargının Etkin ve Verimli İşlemesine Yönelik Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/3737) ve Adalet Komisyonu Raporu

Not: Bu Sıra Sayısına; elektronik ortamda
<https://www.tbmm.gov.tr/yasama/komisyon-raporlari>
internet adresindeki sorgu sayfası üzerinden erişilebilmektedir.

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

• 2/3737 Esas Numaralı Teklifin

- TBMM Başkanlığına Sunuş Yazısı 4
- Katılma Yazısı 6
- Genel Gerekçesi 6
- Madde Gerekçeleri 8

- **Adalet Komisyonu Raporu**.....23
- **Muhalefet Şerhleri**.....34
- **Teklif Metni**.....174
- **Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin**.....174

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Yargının Etkin ve Verimli İşlemesine Yönelik Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifimiz ve gerekçesi ekte sunulmaktadır.

Gereğini arz ederiz.

<i>Nurettin Alan</i>	<i>Mustafa Arslan</i>	<i>Oğuzhan Kaya</i>
İstanbul	Tokat	Çorum
<i>Murat Alparslan</i>	<i>Adem Yeşildal</i>	<i>Fehmi Alpay Özalan</i>
Ankara	Hatay	İzmir
<i>Hasan Çilez</i>	<i>İbrahim Eyyüpoğlu</i>	<i>Fahrettin Tuğrul</i>
Amasya	Şanlıurfa	Uşak
<i>Sevan Sivacıoğlu</i>	<i>Rabia İlhan</i>	<i>Sadettin Hülagü</i>
İstanbul	İstanbul	Kocaeli
<i>Orhan Ateş</i>	<i>Mesut Bozathı</i>	<i>Mestan Özcan</i>
Bayburt	Gaziantep	Tekirdağ
<i>Büşra Paker</i>	<i>İrfan Çelikaslan</i>	<i>Yıldız Konal Süslü</i>
İstanbul	Gaziantep	İstanbul
<i>Latif Selvi</i>	<i>Hüseyin Altunsoy</i>	<i>Ejder Açıkkapı</i>
Konya	Aksaray	Elâzığ
<i>Derya Bakkak</i>	<i>Meryem Göka</i>	<i>Suna Kepolu Ataman</i>
Gaziantep	Konya	Diyarbakır
<i>Ömer Özmen</i>	<i>Celalettin Köse</i>	<i>Mehmet Uğur Gökgöz</i>
Aydın	Gümüşhane	Isparta
<i>Mustafa Oğuz</i>	<i>Ali Temür</i>	<i>Yüksel Coşkunyürek</i>
Burdur	Giresun	Bolu
<i>Veysel Tipioğlu</i>	<i>Halil Uluay</i>	<i>Mehmet Akif Yılmaz</i>
Kocaeli	Kastamonu	Kocaeli
<i>Ercan Öztürk</i>	<i>Mustafa Hakan Özer</i>	<i>Sayın Bayar Özsoy</i>
Düzce	Konya	Kayseri
<i>Mustafa Yavuz</i>	<i>Selman Oğuzhan Eser</i>	<i>Mehmet Faruk Pınarbaşı</i>
Bursa	Karaman	Şanlıurfa
<i>Mehmet Baykan</i>	<i>Orhan Yegin</i>	<i>Ömer Oruç Bilal Debgici</i>
Konya	Ankara	Kahramanmaraş
<i>Kemal Karahan</i>	<i>Osman Sağlam</i>	<i>Cevahir Asuman Yazmacı</i>
Hatay	Karaman	Şanlıurfa
<i>Radiye Sezer Katurcıoğlu</i>	<i>Ahmet Salih Dal</i>	<i>İsmail Erdem</i>
Kocaeli	Kilis	İstanbul
<i>Cüneyt Aldemir</i>	<i>Abdurrahim Fırat</i>	<i>Osman Zabun</i>
Tokat	Erzurum	Isparta

<i>Şengül Karşlı</i>	<i>Emel Gözükara Durmaz</i>	<i>Ahmet Kılıç</i>
İstanbul	Bursa	Bursa
<i>Fatma Aksal</i>	<i>Ali Taylan Öztaylan</i>	<i>Ertuğrul Kocacık</i>
Edirne	Balıkesir	Sakarya
<i>Lütfi Bayraktar</i>	<i>Cemil Yaman</i>	<i>Resul Kurt</i>
Sakarya	Kocaeli	Adıyaman
<i>Cüneyt Yüksel</i>	<i>İsa Mesih Şahin</i>	<i>Saffet Bozkurt</i>
İstanbul	İstanbul	Zonguldak
<i>Kayhan Türkmenoğlu</i>	<i>Abdürrahim Dusak</i>	<i>Emine Yavuz Gözgeç</i>
Van	Şanlıurfa	Bursa
<i>Şahin Tin</i>	<i>İbrahim Yurdunuseven</i>	<i>Meliha Akyol</i>
Denizli	Afyonkarahisar	Yalova
<i>Fatma Öncü</i>	<i>Harun Mertoğlu</i>	<i>Suat Pamukçu</i>
Erzurum	Rize	İstanbul
<i>Erol Keleş</i>	<i>Mehmet Emin Öz</i>	<i>Selami Altınok</i>
Elâzığ	Erzurum	Erzurum
<i>Yusuf Ahlatcı</i>	<i>İbrahim Ufuk Kaynak</i>	<i>Mehmet Eyup Özkeçeci</i>
Çorum	Ordu	Gaziantep
<i>Ayhan Salman</i>	<i>Faruk Kılıç</i>	<i>İhsan Koca</i>
Bursa	Mardin	Malatya
<i>Mehmet Sait Yaz</i>	<i>Emre Çalışkan</i>	<i>Tuba Köksal</i>
Diyarbakır	Nevşehir	Kahramanmaraş
<i>Rümeysa Kadak</i>	<i>Mehmet Demir</i>	<i>Nilgün Ök</i>
İstanbul	Kütahya	Denizli
<i>Çiğdem Erdoğan</i>	<i>İbrahim Ethem Taş</i>	<i>Lütfiye Selva Çam</i>
Sakarya	Antalya	Ankara
<i>Seda Gören</i>	<i>Abdullah Doğru</i>	<i>Yahya Çelik</i>
İstanbul	Adana	İstanbul
<i>Yücel Arzen Hacıoğulları</i>	<i>Murat Cahid Cıngı</i>	<i>Çiğdem Koncağül</i>
İstanbul	Kayseri	Tekirdağ
<i>Serkan Bayram</i>	<i>Hasan Arslan</i>	<i>Yaşar Kırkpınar</i>
İstanbul	Afyonkarahisar	İzmir
<i>Seydi Gülsoy</i>	<i>Rukiye Toy</i>	<i>Ersan Aksu</i>
Osmaniye	Sivas	Samsun
<i>Mehmet Şahin</i>	<i>Mustafa Kaplan</i>	<i>İrfan Karatutlu</i>
Kahramanmaraş	Kırıkkale	Kahramanmaraş
<i>Mustafa Canbey</i>	<i>Mustafa Hamarat</i>	<i>Orhan Kırçalı</i>
Balıkesir	Ordu	Samsun

KATILMA YAZISI

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

3737 esas numaralı Kanun Teklifine imzamı koyuyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

22.06.2026

Bülent Tüfenkci

Malatya

HAVALE EDİLDİĞİ KOMİSYONLAR (2/3737)	
ESAS	Adalet Komisyonu
TALİ	Anayasa Komisyonu

GENEL GEREKÇE

Hak arama hürriyetinin daha etkin bir şekilde kullanılması, hak arama yolları ve savunma hakkı ile hukuki güvenliğin güçlendirilmesi, adalete erişimin kolaylaştırılması ve belirliliğin sağlanması, makul sürede yargılanma hakkının gözetilmesi, yargıya güvenin artırılması ve insan odaklı hizmet anlayışının geliştirilmesi, günümüzde yargı alanında ana ilke ve değerler olarak kabul edilmektedir. Hukukun üstünlüğünü esas alan Ülkemizde, 2002 yılından günümüze kadar aralıksız bir şekilde süregelen reform iradesi de bu ilke ve değerlerin geliştirilmesinin somut bir tezahürüdür.

Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından 23 Ocak 2025 tarihinde açıklanan 4. Yargı Reformu Strateji Belgesinde “Türkiye Yüzyılı Adaletin Yüzyılı” hedefi doğrultusunda “hukukun üstünlüğünü esas alan, gecikmeyen ve öngörülebilir bir adalet sistemi” vizyonu ön plana çıkarılmıştır. Önceki reform belgelerinin devamı ve tamamlayıcısı niteliğinde olan ve 2025-2029 dönemini kapsayan bu reform strateji belgesiyle; hukuki güvenliğin kuvvetlendirilmesi, yargılamaların makul sürede tamamlanması, yargının kapasitesi, etkinliği ve verimliliğinin artırılması, gelişen teknolojinin imkânlarından daha fazla yararlanılması, yargıya ilişkin güven ve memnuniyetin yükseltilmesi ve uygulamadan doğan sorunların giderilmesine yönelik tedbirlerin genişletilmesi hedeflenmiştir.

4. Yargı Reformu Strateji Belgesinde belirtilen hedefler doğrultusunda hazırlanan Teklif uyarınca 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda yapılan düzenlemeyle, yargılamaların hızlandırılması, usul ekonomisinin sağlanması ve makul sürede yargılanma hakkının daha etkin biçimde temini amacıyla hukuk yargılamaları bakımından yazılı yargılama usulünün uygulandığı davalarda duruşmalar arasındaki sürenin kural olarak üç aydan daha uzun olamayacağı kabul edilmektedir.

Belirsiz alacak davasının sağlamış olduğu bir defaya mahsus olmak üzere alacağın kalan kısmını talep etme hakkı ile zamanaşımının davanın açıldığı tarihten itibaren kesilmesi gibi faydalar kısmi dava kapsamında düzenlenerek, uygulamada tartışmalara ve mağduriyetlere neden olan belirsiz alacak davası yürürlükten kaldırılmaktadır.

Türk Medeni Kanunu uyarınca mahkemece satılmasına karar verilen vesayet altındaki kişilere ait taşınır ve taşınmaz malların satışının Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemine entegre elektronik satış portalı üzerinden yapılmasına imkân sağlanmaktadır. Böylelikle söz konusu mallar daha rekabetçi bir ortamda ve yüksek değerden satılabilecektir.

Anayasanın 141 inci maddesi uyarınca, yargının görevlerinden biri de davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını sağlamaktır. Bu kapsamda, bilişim teknolojileri alanında meydana gelen ve sosyal ve ekonomik hayatın her alanını doğrudan etkileyen gelişmeler, yargı alanında da bu imkânlardan daha etkin ve yaygın bir şekilde yararlanmayı zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede, etkin uygulanmasıyla zaman, masraf ve emekten tasarruf sağlayan ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla duruşma icrasının kapsamı genişletilmektedir. Yapılan düzenlemeyle ön inceleme duruşmaları da ses ve görüntü nakledilmesi suretiyle icra edilebilecektir.

2004 sayılı İcra ve İflas Kanununda yapılan düzenlemeyle, ortaklığın satış suretiyle giderilmesinde ilk satışın sadece malik olan mirasçılar arasında yapılması kabul edilerek uygulamada ortaya çıkan suistimallerin önlenmesi ve miras yoluyla intikal eden taşınmazlarda mirasçılarının hukuki menfaatlerinin azami düzeyde korunması amaçlanmaktadır. Yine 2004 sayılı Kanunda yapılan diğer bir düzenlemeyle, idarenin borcunu belirli bir süre içinde ödeyebilmesi ve bütçeye ek mali külfet gelmemesi için adli yargı mercilerince idare aleyhine hükmedilen para alacaklarına ilişkin ilamlar bakımından icra takibi yapılmadan önce idareye başvuruda bulunma zorunluluğu getirilmektedir.

Hukuk sistemimizde destekten yoksun kalma ile çalışma gücünün azalmasından veya yitirilmesinden doğan ve gelecekte elde edileceği varsayılan kazanç üzerinden hesaplanıp peşin ödenmesine hükmedilen toplam tazminat miktarına, haksız fiil veya zarar doğuran olay tarihinden itibaren faiz işletilmektedir. Borçlu üzerinde aşırı mali külfet oluşturan bu uygulamanın yarattığı ağır sonuçların giderilmesi ve tazminat sisteminin hakkaniyete uygun ve adil bir dengeye kavuşturulması amacıyla 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda düzenleme yapılmaktadır.

İdari yargıda yargılamaların makul sürede sonuçlandırılması, mahkemelerin iş yükünün etkin şekilde yönetilmesi ve kanun yolu sisteminin daha işlevsel hale getirilmesi amacıyla bazı düzenlemeler yapılmaktadır. Bu kapsamda, mahkeme heyeti tarafından bakılan bazı uyuşmazlıkların daha çabuk çözümlenmesi amacıyla idare mahkemesi hâkimlerinden biri tarafından karara bağlanması sağlanmaktadır. Ayrıca, istinaf yargılamasının daha etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla, bölge idare mahkemelerinin kaldırma kararı üzerine dosyayı kararı veren mahkemeye gönderme yetkileri yeniden düzenlenmektedir. Diğer yandan, Anayasa Mahkemesinin kararı doğrultusunda, bölge idare mahkemelerinin ilk derece mahkemelerinin kararını kaldırarak yeniden verdikleri kararların temyiz edilebilmesine ilişkin düzenleme yapılmakta, bu kapsamda söz konusu kararlar bakımından kural olarak temyiz yolu açık tutulurken, tek hâkimle görülen davalar ile niteliği itibarıyla bazı dava ve işlerin istinaf aşamasında kesinleşmesi öngörülmektedir.

Danıştayın kurumsal yapısının daha etkin ve verimli bir şekilde işlemesi ve yargılamaların makul sürede sonuçlandırılması amacıyla 2575 sayılı Danıştay Kanununda düzenlemeler yapılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi tarafından 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin bazı düzenlemelerinin iptaline karar verilmiştir. Anayasa Mahkemesince verilen iptal kararlarının oluşturacağı hukuki boşluğun doldurulması ve uygulamada yaşanabilecek tereddütlerin giderilmesi amacıyla düzenleme yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Teklif, yukarıda açıklanan gerekçelerle hazırlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Maddeyle, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununa yeni bir madde eklenmektedir.

Yargıtay, bölge adliye mahkemeleri ve ilk derece mahkemelerince verilen bir miktar para ile vekâlet ücreti ve yargılama giderlerine ilişkin ilamlar, başvuru yapılarak idareye ödeme imkânı verilmeden alacaklı taraf veya vekilince doğrudan icra takibine konu edilebilmektedir. Bu durum idareye ilave mali külfet oluşturmakla beraber gereksiz icra takibi yapılmasına neden olmaktadır.

Düzenlemeyle, idare aleyhinde hükmedilen bir miktar para ile vekâlet ücreti ve yargılama giderlerine ilişkin ilamlar bakımından icra takibi yapılmadan önce idareye yazılı başvuruda bulunma ve ödeme için hesap numarası bildirme zorunluluğu getirilerek, alacaklıların icraya başvurmak zorunda kalmaksızın alacağını daha kısa sürede tahsil edebilmesi, bu suretle icra dairelerinin iş yükünün azaltılması amaçlanmaktadır. Buna göre, idareye verilen bir aylık ödeme süresi içinde, idare tarafından ilamda belirtilen tüm alacak kalemlerinin, anapara ve varsa ödeme tarihine kadar işleyecek faizi ve diğer fer'ileriyle birlikte ödenmemesi halinde, idare aleyhine cebri icra takibi yapılabilecektir.

Böylelikle, icra dairelerinin gereksiz yere meşgul edilmesi önlenerek idareye ifa imkânı tanınması, kamu kaynaklarının daha verimli kullanılması ve alacaklıların da alacağını daha hızlı bir şekilde tahsil edebilmesi sağlanmış olacaktır.

Madde 2- Maddeyle, 2004 sayılı Kanunun 114 üncü maddesinin ikinci fıkrası ile yedinci fıkrasının (6), (8) ve (9) numaralı bentlerinde değişiklik yapılmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasına eklenen cümleyle, miras yoluyla intikal eden taşınmazlarda ortaklığın satış suretiyle giderilmesinde ilk defa yapılacak birinci açık artırmanın sadece malik olan mirasçılar arasında yapılacağı hüküm altına alınmaktadır. Düzenlemeyle, ortaklığın satış suretiyle giderilmesi dosyalarında yapılan satışlarda uygulamada ortaya çıkan suiistimallerin önlenmesi ve miras yoluyla intikal eden taşınmazlarda mirasçıların hukuki menfaatlerinin azami düzeyde korunması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda yapılacak ilk satış yalnızca malik olan mirasçılar arasında yapılacak, bu satışta muhammen kıymetin tamamı ve satış masraflarını karşılayacak şekilde teklif verilebilecektir. Diğer bir anlatımla ihalede teklif verme bedeli malın kıymetinin tamamı üzerinden başlayacaktır. Mirasçılar arasında yapılacak ilk açık artırmada alıcı çıkmazsa ikinci açık artırma genel hükümlere tabi olarak herkese açık bir şekilde yapılacaktır. Mirasçıların mülkiyet hakkı ilk açık artırmada malın kıymetinin tamamı üzerinden yapılması suretiyle korunmakta diğer taraftan ilk açık artırmada mirasçılar dışında alıcıların girmesi engellenerek malın öncelikle mirasçılar arasında kalması sağlanmaktadır.

Maddenin yedinci fıkrasının (6) numaralı bendinde yapılan değişiklikle, ortaklığın satış suretiyle giderilmesinde artırmaya katılmak isteyen pay sahibinin payı oranında teminat yatırmaktan muaf olmasına ilişkin hüküm yürürlükten kaldırılmaktadır. Uygulamada birçok soruna neden olan zaman zaman da teminat yatırmamanın sağladığı imtiyazdan yararlanarak fahiş oranda en yüksek teklifi sunmak suretiyle ihalenin kendisinde kalmasını sağlayan pay sahibinin sonradan ihale bedelini ödemeyerek ihalenin iptaline neden olduğu gözlemlenmektedir. Gerek hesaplanmasında ortaya çıkan güçlükleri gidermek, gerekse uzun bir yargılama sonrası satışına karar verilen taşınmazların satışının kötü niyetli olarak engellenmesini önlemek amacıyla paylı veya elbirliği mülkiyetinde pay sahiplerinin de teminat yatırarak açık artırmaya katılması sağlanmaktadır. Maddede yapılan diğer bir değişiklikle Hazinenin tüm açık artırmalarda (hacizli malın satışına ilişkin açık artırmalar ile ortaklığın satış suretiyle giderilmesine ilişkin açık artırmalar) teminattan muaf olduğu açıkça hüküm altına alınmaktadır.

Maddenin yedinci fıkrasının (8) numaralı bendinde yapılan değişiklikle, ikinci fıkrada yapılan düzenlemeye bağlı olarak miras yoluyla elde edilen taşınmazlarda ortaklığın satış suretiyle giderilmesinde yapılacak ve sadece malik olan mirasçıların katılabileceği ilk açık artırmalarda, verilebilecek en düşük teklifin malın muhammen kıymetinin yüzde yüzü ile malla güvence altına alınan ve satış isteyen alacağına rüçhanı olan alacakların toplamından hangisi fazla ise bu miktarı ve ayrıca bu miktara ilave olarak paraya çevirme ve paylaşırma masraflarını karşılaması gerekeceğine ilişkin düzenleme yapılmaktadır.

Maddenin yedinci fıkrasının (9) numaralı bendinde yapılan değişiklikle, ihale alıcısının en yüksek teklifi verip de süresi içinde ihale bedelini yatırmaması hâlinde, alınan teminatın iade edilmeyip öncelikle satış masraflarından mahsup edileceği, kalan miktarın icra dosyaları bakımından alacaklarına mahsuben hak sahiplerine ödeneceği, süresi içinde ihale bedelini yatırmayan ihale alıcısının satış isteyen alacaklı olması durumunda, muhammen bedelin yüzde onunun kendi alacağından mahsup edileceği ve bu satış için yapılan masrafin kendisi üzerinde bırakılarak borçluya yüklenmeyeceği düzenlenmektedir. Ayrıca, ortaklığın satış suretiyle giderilmesinde en yüksek teklifi verip de ihale bedelini süresi içinde yatırmayan ihale alıcısından alınan teminatın kendisine iade edilmeyerek satış masrafları mahsup edildikten sonra paydaşlara payları oranında ödeneceği, süresi içinde ihale bedelini yatırmayanın paydaş olması durumunda ise alınan teminatın tamamının diğer pay sahiplerine payları oranında ödeneceği hüküm altına alınmaktadır. Öte yandan, gerek icra dosyaları gerekse ortaklığın satış suretiyle giderilmesine ilişkin satış dosyalarında en yüksek teklifi verip de süresi içinde ihale bedelini yatırmayan ihale alıcısına, teklif ettiği bedelin yüzde beşi oranında satışı yapan icra dairesince veya satış memurunca idari para cezası verileceği, verilen bu cezanın 6183 sayılı Kanun hükümleri uyarınca tahsili için tahsil dairesine bildirileceği bir yenilik olarak düzenlenmektedir.

Yapılan tüm bu değişikliklerle, açık artırmalarda en yüksek teklif verilip, sonradan ihale bedelinin yatırılmaması sebebiyle ihalenin iptalinin doğurduğu sorunlar giderilecek ve bu suretle ihlal edilen hukuki yararların tesisi sağlanmış olacaktır. Gerek haczedilen malın açık artırma suretiyle satılmasında gerekse ortaklığın satış suretiyle giderilmesinde son safha açık artırma safhasıdır. Alacaklının alacağına kavuşması ile borçlunun borcundan kurtulması ve sürdürülemeyen ortaklığın giderilmesinin son safhası satış aşamasıdır. Birçok emek ve masraf sarf edilerek uzunca bir zaman sonra ulaşılabilen bu aşamanın kötüniyetli olarak sabote edilmesi, temelde menfaatleri bu satışa bağlı olanların mülkiyet hakkını önemli ölçüde ihlal etmektedir. Bu durumun ortadan kaldırılması amacıyla söz konusu düzenlemeler yapılmaktadır.

Madde 3- Maddeyle, 1512 sayılı Noterlik Kanununun 55 inci maddesi değiştirilmektedir.

Düzenlemeyle, noterlik evrak ve defterlerinin gizliliği korunarak, bunların mahkeme, sulh ceza hâkimliği, Cumhuriyet başsavcılığı ve soruşturmaya yetkili mercilere gönderilmesine ilişkin mevcut uygulamanın kolaylaştırılması sağlanmaktadır.

Maddenin birinci fıkrasında yapılan düzenleme uyarınca, noterlik evrak ve defterleri mahkeme, sulh ceza hâkimliği ve Cumhuriyet başsavcılıklarınca veya resmî daireler tarafından yahut konusu da belirtilmek suretiyle noterlikte soruşturmaya yetkili kılınan kimselerce incelenebilecektir.

Maddenin ikinci fıkrasına göre mahkeme, sulh ceza hâkimliği veya Cumhuriyet başsavcılığı tarafından, noterlik evrakının aslının istenmesi hâlinde; ilgili noter, evrakın bir örneğini çıkarıp aslına uygunluğunu onayladıktan sonra bu örneği aslının yerinde saklayarak, evrakın aslını talep eden mercie gönderecektir.

Maddenin üçüncü fıkrasına göre mahkeme, sulh ceza hâkimliği, Cumhuriyet başsavcılığı veya soruşturmaya yetkili kılınan resmî daire tarafından noterlik evrakının onaylı bir örneğinin istendiği durumlarda, noter tarafından evrakın aslı elektronik ortamda taranıp, güvenli elektronik imzayla imzalandıktan sonra onaylı örnek ilgili mercie elektronik ortamda gönderilecektir. Evrakın elektronik ortamda gönderilmesine imkân bulunmadığı durumlarda ise aslına uygunluğu onaylanan fiziki örneği ilgili mercie gönderilecektir.

Ayrıca, bu madde uyarınca yapılan işlemler için yevmiye numarası verilmeyeceği, posta masrafı ve yol masrafı hariç olmak üzere harç, vergi, değerli kâğıt ücreti dâhil herhangi bir ücret alınmayacağı hüküm altına alınmaktadır.

Madde 4- Maddeyle, 2575 sayılı Danıştay Kanununun geçici 27 nci maddesinin onüçüncü ve onyedinci fıkralarında değişiklik yapılmaktadır.

1/7/2016 tarihli ve 6723 sayılı Kanunla, Danıştay Kanununun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasında değişiklik yapılmış ve aynı Kanuna geçici 27 nci madde eklenmiştir. İstinaf kanun yolunun uygulanmasına 20 Temmuz 2016 tarihi itibarıyla başlanacak olmasının Danıştayın iş yükünü önemli oranda hafifleteceği öngörülerek, söz konusu 13 üncü maddede yapılan değişiklikle, on yedi olan daire sayısı ona indirilmiştir. Geçici 27 nci maddenin onüçüncü fıkrasında yapılan düzenlemeyle de 6723 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç üç yıl içinde peyderpey Başkanlık Kurulunca daire kapatılmasına karar vermek suretiyle daire sayısının ona indirileceği hükme bağlanmıştır. Ancak daha sonra yapılan değişikliklerle üç yıllık süre on yıla çıkarılmıştır. Danıştayda hâlihazırda on iki daire bulunmaktadır. Danıştayın daire sayısının en geç 23 Temmuz 2026 tarihine kadar on daireye indirilmesi gerekmektedir.

Düzenlemeyle, Danıştayın mevcut iş yükü dikkate alınarak daire sayısının 2575 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinde öngörülen sayıya indirilmesi için tanınan azami süre dört yıl uzatılmaktadır. Ayrıca, Danıştay daire sayısının dört yıl daha azalmayacak olması nedeniyle, boşalan her iki üyelik için bir üye seçimi yapılması uygulamasından da bu maddeyi ihdas eden Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 23/7/2030 tarihine kadar vazgeçilmesi öngörülmektedir. Böylelikle bu tarihe kadar Danıştay meslek mensubu kadro sayısında herhangi bir azalma olmaması ve boşalan her bir üye kadrosu için aynı sayıda seçim yapılması amaçlanmaktadır.

Madde 5- Maddeyle, 2576 sayılı Kanunun 7 nci maddesinde değişiklik yapılmaktadır.

İdare ve vergi mahkemeleri kural olarak heyet halinde çalışan mahkemelerdir. Bununla birlikte maddenin mevcut birinci fıkrasına göre konusu yirmi beş bin Türk Lirasını geçmeyen (2026 yılı için 486.000 TL) iptal ve tam yargı davaları tek hâkimle çözümlenmektedir. Mahiyeti itibarıyla heyette tartışılması gerekmeyen uyuşmazlıkların tek hakimle görülmesi yargılamanın hızlanmasına olumlu yönde etki edebilmektedir.

Maddede değişiklik yapılarak, idare mahkemelerinde tek hâkimle çözümlenecek davalar genişletilmekte ve uygulamada içtihadın yerleştiği, niteliği itibarıyla heyet tarafından incelenmesi zarureti bulunmayan bazı uyuşmazlıkların tek hâkim tarafından görülmesi sağlanmaktadır.

Madde 6- Maddeyle, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 45 inci maddesinde değişiklik yapılmaktadır.

Maddenin mevcut üçüncü fıkrasında bölge idare mahkemesinin istinaf başvurusunun reddine karar vereceği haller düzenlenmiştir. Buna göre bölge idare mahkemesi, ilk derece mahkemesinin kararını hukuka uygun bulursa veya karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkünse gerekli düzeltmeyi yaparak istinaf başvurusunun reddine karar vermektedir. Ancak uygulamada bölge idare mahkemelerince incelenen kararın sonucu hukuka uygun bulunmakla birlikte gösterilen gerekçenin doğru bulunmaması veya eksik bulunması halinde ne şekilde karar verileceği hususunda tereddüt bulunduğu görülmektedir. Uygulamadaki tereddütlerin giderilmesi amacıyla bu tür durumlarda kaldırma kararı verilmeksizin kararın gerekçesi değiştirilerek istinaf başvurusunun reddine karar verileceği hüküm altına alınmaktadır. Böylelikle, karar sonucunun hukuka uygun olduğu hallerde sırf gerekçedeki eksiklik veya yanlışlık nedeniyle kararın kaldırılması yerine, istinaf merciinin gerekçeyi gözden alarak veya değiştirerek uyuşmazlığı sonuçlandırmasına imkân tanınmaktadır.

Maddenin mevcut beşinci fıkrasında bölge idare mahkemesinin dosyayı ilk derece mahkemesine göndereceği haller düzenlenmiştir. Ancak uygulamada, yargılamanın mahiyetinden kaynaklanan sebeplerle, bölge idare mahkemelerince maddede sayılan haller dışında da dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu nedenle uygulamada ortaya çıkan ihtiyaçların giderilmesi amacıyla bölge idare mahkemelerinin dosyayı ilk derece mahkemesine gönderebileceği bazı haller kanun metnine eklenmektedir.

Beşinci fıkrada yapılan düzenlemeyle mevcut geri gönderme sebeplerine ilave olarak; usule ilişkin verilen bazı nihai kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunun haklı bulunması, dilekçenin reddine karar verilmesi gerekirken bu karar verilmeksizin dava hakkında karar verilmesi, dosyanın eksik veya yanlış hasımla tekemmül ettirilerek karar verilmesi, talep hakkında karar verilmemesi yahut eksik hükümlerle karar verilmesi halleri bölge idare mahkemesince dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesini gerektiren yeni sebepler olarak belirlenmektedir.

Örneğin; ilk derece mahkemesince davanın açılmamış sayılması, incelenmeksizin ret, karar verilmesine yer olmadığı veya dilekçenin iptali gibi maddenin beşinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen usule ilişkin nihai kararların verilmesi halinde, bölge idare mahkemesince istinaf başvurusu haklı bulunursa dosya ilk derece mahkemesine geri gönderilecektir.

Buna karşılık keşif veya bilirkişi incelemesi ile duruşma yapılması gerekirken yapılmayan hallerde bölge idare mahkemesinin dosyayı geri göndermeksizin karar verebilmesine imkân tanınmaktadır. Böylelikle her usuli eksikliğin zorunlu olarak kararın kaldırılması ve dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesi sonucunu doğurması önlenmekte, işin niteliğine göre istinaf mercii usul ekonomisine uygun biçimde hareket etme yetkisi verilmektedir.

Ayrıca ilk derece mahkemesi kararının maddede sayılan haller dışında kaldırılarak dosyanın ilgili mahkemeye geri gönderilemeyeceği açıkça hüküm altına alınmakta ve geri gönderme sebeplerinin genişletilemeyeceği vurgulanmak suretiyle dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesi istisnai bir yol olarak belirlenmektedir.

Madde 7- Maddeyle, 2577 sayılı Kanunun 46 ncı maddesinde değişiklik yapılmaktadır.

Mevcut düzenlemede, bölge idare mahkemelerinin maddede sayılan davalar hakkında verdikleri kararların temyiz edilebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda düzenleyici işlemlere karşı açılan iptal davaları, konusu belirli parasal sınırı aşan vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemler hakkında açılan davalar ile uyumsuzluğun niteliği itibarıyla kanun koyucu tarafından temyiz incelemesine tabi tutulması gerekli görülen dava türleri Danıştayda temyiz edilebilmektedir.

Bölge idare mahkemeleri yalnızca ilk derece mahkemesi kararlarının hukuka uygunluğunu denetleyen bir merci olarak değil, bazı hallerde ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak yeniden karar veren bir yargı mercii olarak görev yapmaktadır. Bu yönüyle bölge idare mahkemesinin, istinaf başvurusunu kabul ederek ilk derece mahkemesi kararını kaldırması ve yeni bir hüküm kurması hâlinde verilen karar, taraflar bakımından doğrudan sonuç doğuran yeni bir yargısal değerlendirme niteliği taşımaktadır.

Anayasa Mahkemesinin 27/3/2025 tarihli ve E: 2024/189, K: 2025/83 sayılı kararıyla, 2577 sayılı Kanunun 45 inci maddesinin altıncı fıkrasında yer alan ve bölge idare mahkemelerinin 46 ncı maddeye göre temyize açık olmayan kararlarının kesin olduğunu öngören kural, “istinaf başvurusunun kısmen veya tümünden kabulü hali” yönünden iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesi söz konusu kararında, bölge idare mahkemesinin ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak yeni bir karar verdiği hallerde, bu kararın taraflar ve hukuk düzeni bakımından doğuracağı sonuçlar gözetilmeksizin temyiz yolunun kategorik olarak kapatılmasının hükmün denetlenmesini talep etme hakkına ölçsüz bir sınırlama oluşturduğunu belirtmiştir.

Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi kararında, bölge idare mahkemelerinin bazı kararlarının kesin sayılmasını kural olarak Anayasaya aykırı bulmamış; bazı kararların kesin sayılmasını, davaların makul sürede ve en az giderle sonuçlandırılması, usul ekonomisinin sağlanması, Danıştayın iş yükünün azaltılması ve içtihat mahkemesi rolünün güçlendirilmesi gerekçeleriyle meşru sebepler olarak kabul etmiştir.

Düzenlemeyle, Anayasa Mahkemesinin anılan kararında ortaya konulan ölçütler gözetilerek, bölge idare mahkemeleri tarafından istinaf kanun yolu incelemesinde kaldırma kararı üzerine yeniden verilen kararların, kural olarak tebliğinden itibaren otuz gün içinde Danıştayda temyiz edilebilmesi öngörülmektedir. Böylelikle, ilk derece mahkemesi kararının kaldırılması üzerine bölge idare mahkemesince yeni bir hüküm kurulan hallerde, bu kararın hukuka uygunluğunun Danıştay tarafından denetlenmesine imkân tanınmakta ve hükmün denetlenmesini talep etme hakkının daha etkili biçimde korunması sağlanmaktadır.

Bununla birlikte, ilk derece mahkemesi kararının kaldırılması üzerine bölge idare mahkemesince yeniden verilen her kararın mutlak şekilde temyiz incelemesine tabi tutulması; idari yargıda kanun yolu sisteminin işleyişi, makul sürede yargılanma hakkı, usul ekonomisi ve Danıştayın iş yükü bakımından sakinler taşımaktadır. Bu sebeple ikinci fıkranın ikinci cümlesiyle bir istisna getirilerek tek hakimle görülen davalar ile niteliği itibarıyla Danıştayın temyiz incelemesine zaruret bulunmadığı değerlendirilen dava ve işlerde bölge idare mahkemelerince kaldırma kararı üzerine yeniden bir karar verilmiş olsa dahi bu kararların temyiz edilemeyeceği düzenlenmektedir. Belirtmek gerekir ki, bölge idare mahkemesinin 45 inci maddenin üçüncü fıkrasının (b) ve (c) bentleri kapsamında istinaf başvurusunu reddettiği hallerde ilk derece mahkemesinin kararı kaldırılmamış olacağından, bu kararlar bakımından temyiz yolu açılmamıştır. Örneğin; 45 inci maddenin üçüncü fıkrasının (b) bendi uyarınca bölge idare mahkemesinin, ilk derece mahkemesi kararının sonucunu hukuka uygun bulmakla birlikte gösterilen gerekçeyi doğru bulmaması veya eksik bulması nedeniyle gerekçeyi değiştirerek istinaf başvurusunu reddettiği hallerde, gerekçenin değiştirilmiş olması bizzatıhi kararın temyiz edilebilmesi sonucunu doğurmayacaktır.

Diğer yandan, kural olarak bölge idare mahkemesinin ilk derece mahkemesinin kararını kaldırıp yeniden verdiği kararlar temyize açıldığından, aynı sonucu halihazırda konusu sadece para olan davalar bakımından sağlayan birinci fıkranın (c) bendine ihtiyaç kalmamıştır. Bu sebeple anılan bent yürürlükten kaldırılmaktadır.

Belirtmek gerekir ki, maddenin birinci fıkrasında sayılan davalarda verilen kararlar her halükârda temyize açık olmaya devam edecektir.

Düzenleme, Anayasa Mahkemesinin iptal kararında ortaya konulan anayasal ölçütler doğrultusunda hükmün denetlenmesini talep etme hakkı ile davaların makul sürede ve en az giderle sonuçlandırılması ilkeleri arasında ölçülü bir denge kurmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, bölge idare mahkemelerince kaldırma kararı üzerine yeniden verilen kararların temyiz edilebilirliği açıkça düzenlenmekte; temyize kapalı tutulacak dava ve işler ise kanunda ayrıca gösterilerek kanun yolu sisteminin belirli, öngörülebilir ve uygulanabilir hâle getirilmesi sağlanmaktadır.

Madde 8- Maddeyle, 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanunun mülga 26 ncı maddesi başlığıyla birlikte yeniden düzenlenmektedir.

9/10/2024 tarihli ve 165 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle, 4 sayılı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde değişiklikler yapılarak, Adli Tıp Kurumunun bilimsel ve idari kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik önemli düzenlemeler yapılmıştır.

4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnemesinin “Adli tıp ihtisas kurulları” başlıklı 8 inci maddesinde, Adli Tıp Kurumu İhtisas Kurullarının oluşumu düzenlenmiştir. Maddenin her bir bendinde hangi ihtisas kurulunda hangi uzmanların yer alacağı düzenlenirken, uzmanlığın niteliği konusunda açık

bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Maddede ihtisas kurullarının belirtilen alanlardaki uzmanlardan oluşacağı düzenlendiği için, uygulamada tıp dalları bakımından ihtisas kurullarına atanacak ilgililerin tıpta uzmanlık yapmış olmaları aranmış olmakla birlikte, tıp dalları dışındaki alanlar bakımından uzmanlığın niteliğinin nasıl belirleneceği konusunda tereddüt hasıl olmuştur. Bu tereddütlerin giderilmesi amacıyla 165 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle İhtisas Kurulu başkanlıklarına ve üyeliklerine atanmak için en az tıpta veya dış hekimliğinde uzmanlık belgesi ya da alanında doktora derecesi almış olma şartı aranacağı düzenlenmiştir. Aynı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle ihtisas kurul başkan ve üyelerinin görev sürelerine yönelik düzenleme de yapılmıştır.

Anayasa Mahkemesi, 8/10/2025 tarihli ve E: 2024/214, K: 2025/197 sayılı kararıyla İhtisas Kurulu başkanlıkları ve üyeliklerine atanma şartları ile görev süresine yönelik düzenlemeler öngören kurulların, Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemeyecek yasak alan içinde kaldığı ve Anayasanın 128 inci maddesinin ikinci fıkrası bağlamında münhasıran kanunla yapılması gereken düzenleme niteliği taşıdığı gerekçesiyle iptaline karar vermiştir.

Düzenlemeyle, Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçesi dikkate alınarak, adli tıp hizmetlerinin bilimsel yeterlilik, mesleki uzmanlık ve akademik donanım temelinde yürütülmesi amacıyla ihtisas kurulu başkan ve üyeliklerine atanmak için en az tıpta veya dış hekimliğinde uzmanlık belgesi ya da alanında doktora derecesi almış olma şartı getirilmekte ve hukuki belirlilik ilkesi bağlamında ihtisas kurul başkan ve üyeleri için dört yıllık görev süresi belirlenmektedir. Ayrıca adli tıp grup başkanları ve adli tıp ihtisas dairesi başkanlarının da dört yıl süreyle görev yapmaları hükme bağlanmaktadır.

Madde 9- Maddeyle, 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanununun 10 uncu maddesinde değişiklik yapılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi, 10/7/2025 tarihli ve E: 2022/107, K: 2025/146 sayılı kararıyla 2802 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinin on sekizinci fıkrasında bulunan “yönetmelikle” ibaresini Anayasaya aykırı bularak iptal etmiş ve iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine hükmetmiştir. Bu karar, 9/12/2025 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Maddeyle, Anayasa Mahkemesinin kararı dikkate alınarak Türkiye Adalet Akademisince verilecek eğitim konuları ile yapılacak sınavlara ilişkin usul ve esaslar belirlenmektedir. Öte yandan, sınavların yüz tam puan üzerinden değerlendirilmesi kabul edilmekte ve mazereti sebebiyle sınavlara katılamayan hâkim ve savcı yardımcılarının bakımından yapılacak mazeret sınavına ilişkin hükümler de ihdas edilmektedir.

Madde 10- Maddeyle, 2802 sayılı Kanunun 63 üncü maddesinde değişiklik yapılmaktadır.

Düzenlemeyle, hâkimlik ve savcılık mesleğinin gerektirdiği hukuki bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulması halinde uyarma cezası verileceği açıkça hükme bağlanmaktadır.

Hâkimlik ve savcılık mesleğinin temel unsurlarından biri, uyuşmazlıkların hukuki bilgi ve değerlendirmeye çözümlenmesidir. Yargılama faaliyetinde bilirkişiye başvuru, teknik veya özel bilgi gerektiren hâllerle sınırlı olup, hukuki nitelendirme ve değerlendirme yetkisi münhasıran hâkim ve savcıya aittir.

Bu itibarla, bilirkişilik müessesesine amacına uygun olarak başvurulmasını sağlamak, hâkim ve savcılarının yargılama faaliyetindeki asli rolünü güçlendirmek ve yargılamaların etkin, hızlı ve ekonomik şekilde yürütülmesine katkıda bulunmak amacıyla; bilirkişi seçimi ve görevlendirilmesi sırasında kanuni kurallara aykırı davranılması yanında, hâkimlik ve savcılık mesleğinin gerektirdiği hukuki bilgiyle çözümlenebilecek konularda bilirkişiye başvurulması açıkça disiplin yaptırımına bağlanmaktadır.

Madde 11- Maddeyle, 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunun 1 inci maddesinde değişiklik yapılmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin 22/7/2025 tarihli ve E: 2024/24, K: 2025/164 sayılı kararıyla, maddenin “Sözleşmeden kaynaklanmayan borç ilişkileri” yönünden iptaline ve iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra (1/9/2026) yürürlüğe girmesine karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi söz konusu kuralı; borcun geç ödenmesi nedeniyle belli bir oranda faiz ödenmesi öngörülmekle birlikte paranın değerinde oluşacak aşınmayı telafi eden mekanizmaların öngörülmemesini ve hukuk sisteminde alacağın değer kaybının önlenmesi için etkili bir hukuk yolunun bulunmamasını mülkiyet hakkına aykırı bulmuştur.

Yapılan düzenlemeyle, Anayasa Mahkemesinin iptal kararının gerekçesini de karşılayacak bir biçimde, faiz ödenmesi gereken hallerde miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödemenin yıllık, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli kredi işlemlerinde uyguladığı reeskont oranının yüzde sekseni üzerinden yapılacağı ve söz konusu reeskont oranının, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan reeskont oranından beş puan veya daha çok farklı olması halinde, yılın ikinci yarısı için belirlenen oranın yüzde sekseninin geçerli olacağı hüküm altına alınmaktadır. Düzenlemeyle, alacaklı ve borçlunun menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulması amaçlanmaktadır.

Madde 12- Maddeyle, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 440 ıncı maddesinin birinci fıkrasında düzenleme yapılmaktadır.

Düzenlemeyle, kısıtlıya ait taşınır malın Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemine entegre elektronik satış portalı üzerinden satılması suretiyle fiziki yer kısıtlamasına maruz kalmaksızın çok daha fazla kişinin pey sürmesi sağlanarak, kısıtlıya ait taşınır malın rekabetçi bir ortamda en yüksek değerden satılmasının sağlanması öngörülmektedir. Böylelikle, kısıtlının menfaatinin en yüksek derecede korunması amaçlanmaktadır.

Madde 13- Maddeyle, 4721 sayılı Kanunun 444 üncü maddesinin ikinci fıkrasında değişiklik yapılmaktadır.

Düzenlemeyle, kısıtlıya ait taşınmaz malın Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemine entegre elektronik satış portalı üzerinden satılması suretiyle fiziki yer kısıtlamasına maruz kalmaksızın çok daha fazla kişinin pey sürmesi sağlanarak, kısıtlıya ait taşınmaz malın rekabetçi bir ortamda en yüksek değerden satılmasının sağlanması öngörülmektedir. Böylelikle, kısıtlının menfaatinin en yüksek derecede korunması amaçlanmaktadır.

Madde 14- Maddeyle, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 80 inci maddesinde değişiklik yapılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi 25/12/2025 tarihli ve E: 2025/141, K: 2025/274 sayılı kararıyla, 5271 sayılı Kanunun 80 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki düzenlemeyi, genetik inceleme sonucunda elde edilen bilgilerin kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde yok edileceğinin öngörülmesine rağmen, söz konusu kararların verilmesi ve kesinleşmesine kadar geçen süreç ile bu kararlar dışında kalan mahkûmiyet, davanın reddi veya düşmesi gibi kararların verilmesi hâlinde genetik inceleme sonucunda elde edilen bilgilerin ne kadar süreyle ve ne şekilde saklanacağı, imha edilip edilmeyeceği ve imha sırasında izlenecek usul gibi konularda kanunda herhangi düzenlemeye yer verilmediği, moleküler genetik inceleme sonucunda elde edilen verilerin korunmasına yönelik yeterli güvenceler

ve temel ilkeler öngörülmezsizin kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sınırlama getiren kuralın kanunilik şartını sağlamadığı gerekçeleriyle iptal etmiş ve iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. Söz konusu iptal kararı, 18/3/2026 tarihli ve 33200 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Anayasa Mahkemesinin iptal kararı sonrasında maddede düzenleme yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Değişiklikle, moleküler genetik inceleme sonuçlarının nasıl ve ne kadar süreyle saklanacağına, imha sürecine ve ne amaçlarla kullanılabilceğine ilişkin açık düzenlemeler yapılmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasında yapılan değişikliğe göre, moleküler genetik inceleme sonuçları kimlik bilgilerinden arındırılmış şekilde mahsus bir sisteme kaydedilecek ve bir örneği dosyasında delil olarak saklamak üzere soruşturma veya kovuşturma makamına gönderilecektir. Sisteme kaydedilen veya dosyada delil olarak saklanan bilgiler, kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir kesinleşmesi hâllerinde derhâl, mahkûmiyet, davanın reddi ve davanın düşmesi gibi diğer hallerde mahkeme kararının kesinleşmesinden itibaren yirmi yıl geçmesiyle Cumhuriyet savcısının huzurunda yok edilecek ve bu husus dosyasında muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilecektir. Ayrıca, bilgisi sisteme kaydedilen kişinin bu süre içinde kişisel verinin saklanması gerektiren amacın ortadan kalkması veya haklı bir nedenin bulunması halinde hâkim veya mahkemeden bu bilgilerin silinmesini talep edebileceği açıkça düzenlenmektedir.

Maddeye eklenen üçüncü fıkrayla, bu madde uyarınca sisteme kaydedilen bilgilerin, yürütülmekte olan soruşturma ve kovuşturma kapsamında maddî gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla mahkeme, hâkim veya Cumhuriyet savcısı kararıyla kullanılabilceği hükme bağlanmaktadır.

Maddeye eklenen dördüncü fıkrayla, inceleme sonuçlarının mahsus sistemde kaydedilmesi, saklanması ve imhası ile bu kayıtlardan yararlanmaya ilişkin esas ve usûllerin, Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı tarafından müştereken çıkarılacak yönetmelikle belirleneceği düzenlenmektedir.

Madde 15- Maddeyle, 5271 sayılı Kanunun 134 üncü maddesi yeniden düzenlenmektedir.

Anayasa Mahkemesinin 12/2/2026 tarihli ve E: 2023/128, K: 2026/36 sayılı kararıyla, 5271 sayılı Kanunun 134 üncü maddesini, bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma sonucu elde edilen deliller arasında bulunan kişisel verilerin saklanması ve silinmesi ile bu hususların sürelerine ve usullerine, silinmediği halde verilerin sınırlandırılma gerekçe ve yöntemine, verileri alınan kişinin veriler üzerindeki haklarına dair düzenlemelerin bulunmadığı gerekçeleriyle iptal edilmiş ve iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Söz konusu iptal kararı, 25/5/2026 tarihli ve 33264 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Anayasa Mahkemesinin söz konusu düzenlemeyle ilgili verdiği iptal kararı sonrasında maddede düzenleme yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Ceza Muhakemesi Kanununun 134 üncü maddesinin tamamının iptal edilmiş olması sebebiyle madde yeniden düzenlenmektedir. Değişiklikle, maddenin mevcut hükümleri aynen tutulmakta ve maddeye yeni bir fıkra eklenmektedir.

Maddeye eklenen altıncı fıkrayla, maddede düzenlenen bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma tedbirinin uygulanması sonucu elde edilen verilerin adli emanette saklanacağı ve korunması için gerekli tedbirlerin alınacağı kabul edilmektedir. Saklanan bu veriler ise kovuşturmaya yer olmadığı kararının veya mahkeme kararının kesinleşmesinden itibaren onbeş yıl sonuna kadar muhafaza edilecek ve bu sürenin sonunda Cumhuriyet savcısı huzurunda

tutanağa bağlanarak yok edilecektir. Ayrıca, onbeş yıllık süre içinde ilgili kişilere, verilerin saklanmasını gerektiren amacın ortadan kalkması veya haklı bir nedenin bulunması halinde hâkim veya mahkemeden verilerin silinmesini talep edebilme imkânı tanınmaktadır. Böylelikle, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda, kişisel verilerin nasıl ve ne kadar süreyle saklanacağına, sınırlandırılacağına, imha sürecine ve veri sahibinin haklarına ilişkin açık düzenlemeler yapılmak suretiyle kişisel veri güvenliğinin sağlanması amaçlanmaktadır.

Madde 16- Maddeyle, 5271 sayılı Kanunun 231 inci maddesinde değişiklik yapılmaktadır.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu, Anglo-Sakson hukuk sisteminde ortaya çıkmış, Türk hukukunda ise 2005 yılında Çocuk Koruma Kanununda yapılan düzenlemeyle yalnızca çocuklar yönünden düzenlenmiştir. 2006 yılında 5560 sayılı Kanunla Ceza Muhakemesi Kanununda yapılan değişiklik sonucu, çocuk ve yetişkin ayrımı olmaksızın tüm sanıklar bakımından hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu kabul edilmiştir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, her ne kadar Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenmiş ise de; sadece usul hukuku kurumu olmayıp, Yargıtay kararlarında da değinildiği üzere niteliği itibarıyla bünyesinde iki karar barındıran karma bir kurumdur. Şöyle ki bir mahkumiyet kararı bulunmakla birlikte bu mahkumiyet kararı, açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi nedeniyle hukuken varlık kazanamamakta ve bu nedenle hüküm ifade etmemektedir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu, yaklaşık yirmibir yıllık uygulaması süresince özellikle çocuklar bakımından “lekelenmeme hakkı” başta olmak üzere birçok faydalı görev ifa etmiştir. Nitekim kurumun bu işlevi dikkate alınarak, Anayasa normları başta olmak üzere hukuki güvenlik ve belirlilik ilkesine uygun olarak Devletin suç ve ceza politikasını belirleyen kanun koyucu tarafından kurumun daha etkin ve verimli uygulanabilmesi amacıyla zaman içinde bazı değişiklikler yapılmıştır.

Bununla birlikte, Anayasa Mahkemesi 10/7/2025 tarihli ve E: 2024/98, K: 2025/149 sayılı kararıyla Ceza Muhakemesi Kanununun 231 inci maddesinin beş ilâ ondördüncü fıkralarını, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun kamu görevlisinin görevi sebebiyle işlediği ve Anayasanın 17 nci maddesi bağlamında işkence, eziyet ve kötü muamele kabul edilen suçlar bakımından uygulanmayacağına dair yasal bir düzenleme bulunmadığı, Anayasanın 17 nci maddesinin Devlete yüklemiş olduğu faillere fiilleriyle orantılı cezalar verilmesi ve mağdurlar açısından uygun giderimin sağlanması şeklindeki usul yükümlülüğüyle bağdaşmadığı gerekçesiyle iptal etmiş ve iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. Söz konusu iptal kararı, 31/12/2025 tarihli ve 33124 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Anayasa Mahkemesinin söz konusu düzenlemeyle ilgili verdiği iptal kararı sonrasında maddede düzenleme yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Düzenlemeyle, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümlerin, işkence ve eziyet suçları ile kamu görevlisinin görevi sebebiyle işlediği ve Anayasanın 17 nci maddesi kapsamında kötü muamele kabul edilebilecek suçlar bakımından uygulanmayacağı hüküm altına alınmaktadır.

Maddeyle, 231 inci maddenin uygulanma imkânı kalmadığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesince iptal edilen bağlantılı diğer fıkraları da yeniden düzenlenmektedir.

Madde 17- Maddeyle, 5271 sayılı Kanunun 247 nci maddesinin üçüncü fıkrası değiştirilmektedir.

Anayasa Mahkemesi 10/7/2025 tarihli ve E: 2024/98, K: 2025/149 sayılı kararıyla, 5271 sayılı Kanunun 247 nci maddesinin üçüncü fıkrasındaki düzenlemenin, kaçak sanık hakkında aleyhe sonuçlar doğurabilecek nitelikteki güvenlik tedbirine hükmedilmesine imkân vermesine karşın kaçak sanığın,

yargılamadan kaçma niyetinin bulunmadığını ve/veya duruşmada hazır bulunma ve savunma hakkından feragatin şartlarının oluşmadığını öne sürerek yeniden değerlendirme yapılmasını ya da yargılamanın yenilenmesini talep etme imkânını güvence altına alan usule ilişkin etkili bir yolun bulunmadığı gerekçesiyle 247 nci maddenin üçüncü fıkrasını iptal etmiş ve iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. Söz konusu iptal kararı, 31/12/2025 tarihli ve 33124 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Anayasa Mahkemesinin iptal kararı sonrasında maddenin üçüncü fıkrasında düzenleme yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Düzenlemeyle, kaçak sanık hakkında güvenlik tedbirine karar verilmesi halinde kaçak sanığa, savunma hakkını kullanmak istediğini belirterek mahkemede bizzat hazır bulunmak kaydıyla yargılamanın yenilenmesini talep edebilme hakkı tanınmaktadır. Böylelikle, savunma hakkını kullanmak isteyen kaçak sanık hakkında yeniden yargılama yapılabilmesine imkân sağlanmaktadır.

Madde 18- Maddeyle, 5271 sayılı Kanunun 308 inci maddesinin birinci fıkrası değiştirilmekte ve maddeye yeni bir fıkra eklenmektedir.

Maddenin mevcut haline göre, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı itiraz yetkisini re’sen veya istem üzerine kullanabilmektedir. Uygulamada itiraza konu kararların türü, başvuru süresi ve dosyaların birimler arasındaki intikali gibi konularda itiraz yolunun işleyişine ilişkin aksaklıklar yaşandığı görülmektedir.

Maddenin birinci fıkrasında yapılan değişikliklerle, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisinin daha işlevsel hale getirilmesi ve hak arama hürriyetinin genişletilmesi amacıyla itirazın kapsamı ve itiraz süresi yeniden belirlenmektedir. Buna göre itirazın, ceza dairelerinin yargı yeri belirlenmesi ve görevsizlik kararları hariç olmak üzere onama, düzeltilerek onama, bozma, ret, düşme, incelenmeksizin iade ve tevdi dâhil tüm kararlarına karşı yapılabileceği düzenlenmektedir. Yerleşik uygulamalar dikkate alınarak itiraz süresinin ilamın verilmesinden itibaren değil, dosyanın fiziki olarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına verilmesinden itibaren başlaması öngörülmektedir. Ayrıca, bir aylık sürenin çok sanıklı ve kapsamlı dosyaların incelenmesi ile katılanların itirazı bakımından yeterli olmaması nedeniyle üç aya çıkarılması kabul edilmektedir.

Maddenin dördüncü fıkrasında yapılan düzenlemeyle, istemin kimler tarafından yapılacağı da açıklığa kavuşturulmaktadır. Böylelikle, müessesenin daha etkin ve verimli çalışması sağlanmakta ve olağanüstü kanun yolu denetiminin niteliğine uygun bir itiraz inceleme mekanizması oluşturulmaktadır.

Madde 19- Maddeyle, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 55 inci maddesine yeni fıkralar eklenmektedir.

Kanunun 117 nci maddesinde, haksız bir fiil neticesinde meydana gelen zararları tazmin etmekle yükümlü bulunan borçlunun, haksız fiilin işlendiği gün temerrüde düşeceği açıkça belirtilmiştir. Bu düzenleme uyarınca haksız fiil veya zararı doğuran olay nedeniyle mahkemelerce hüküm altına alınan tazminatlara haksız fiilin işlendiği veya zarar doğuran olayın gerçekleştiği günden itibaren temerrüt faizi işletilmektedir. Ancak, destekten yoksun kalma tazminatı ile çalışma gücünün azalmasından veya yitirilmesinden doğan tazminatlarda söz konusu hükmün ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir. Çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan tazminatlar, zarara uğrayanların olay tarihinden sonra malvarlıklarında ve kazançlarında meydana geleceği varsayılan eksilme üzerinden; ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin bu sebeple uğradığı zararlara bağlı tazminatlar ise haksız fiil veya zarar doğuran olayın mağdurunun gelecekte elde edeceği varsayılan kazancı üzerinden hesaplanmaktadır. Her iki durumda da henüz elde edilme zamanı gelmeyen kazançlar da karşılanması

gereken zarar olarak kabul edilmekte ve peşin olarak ödenmesine hükmedilmektedir. Dolayısıyla henüz elde edilme zamanı gelmeyen ve varsayıma dayalı olarak belirlenen bu tazminatın toplamına olay tarihinden itibaren faiz işletilmesi, tazminat yükünü ciddi oranda ağırlaştırmaktadır.

Bu kapsamda maddeye eklenen üçüncü fıkrayla, çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar ile ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin bu sebeple uğradıkları kayıplar nedeniyle, zarar görenin veya destekte bulunan kişinin kazancının bilindiği döneme ilişkin hesaplanan tazminat miktarının toplamına olay tarihinden; zarar görenin veya destekte bulunan kişinin kazancının bilinemediği döneme ilişkin hesaplanan tazminat miktarının toplamına ise karar tarihinden itibaren kanuni faiz işletileceği esas kabul edilmektedir. Fıkra metninde faiz işletilmesinde esas alınan dönemler olarak belirtilen bilinen dönem ifadesiyle kastedilen, hesaplamanın yapıldığı tarih itibarıyla zarar görenin veya destekte bulunanın kazancının belirlenmesine esas alınan verilerin açık olarak bilindiği dönemdir. Bilinemeyen dönem olarak ifade edilen kavram ise zarar görenin veya destekte bulunanın kazancının belirlenmesine esas alınan verilerin açık olarak bilinmemesi nedeniyle bilinen son ücretten hareketle hesaplanan dönemdir.

Mağdurun gelecekte kazanç elde edebileceği varsayılan yaşam süresi içindeki muhtemel kazancı üzerinden hesaplanan toplam tazminata olay tarihinden itibaren faiz işletilmesi uygulamasına son verilerek, uygulamada bilinmeyen dönem olarak kabul edilen geleceğe yönelik kazanç hesabı bakımından hesaplanan tazminat tutarına karar tarihinden itibaren faiz işletilmesi esas kabul edilmektedir.

Haksız fiil veya zarar doğuran olay nedeniyle meydana gelen zararın giderilmesi amacıyla karar verilmeden önce yapılan ödemelerin, hükmedilecek tazminat miktarından ne şekilde mahsup edileceği hususunda farklı uygulamalar bulunduğu görülmektedir. Uygulamada benimsenen birinci yöntemde, yapılan ödeme hükme esas alınan hesap raporu tarihine kadar hesap edilecek yasal faiziyle birlikte toplam tazminattan mahsup edilmek suretiyle hükmedilecek tazminat miktarı belirlenmektedir. İkinci yöntemde ise ödemenin yapıldığı tarih itibarıyla davacının zararı belirlenmekte ve davacıya yapılan ödemenin belirlenen zararı hangi oranda karşıladığı hesaplanarak, hükme esas alınan hesap raporunun düzenlendiği tarih itibarıyla belirlenen toplam tazminat miktarından tespit edilen oranda mahsup yapılması suretiyle tazminat miktarı belirlenmektedir.

Maddeye eklenen yeni dördüncü fıkrayla, çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar ile ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin bu sebeple uğradıkları kayıplara bağlı tazminatlardan mahsup edilmek üzere, tahkikat başlayıncaya kadar ifa amacıyla yapılan ödemelerin, ödeme tarihine göre belirlenecek tazminat miktarından oransal olarak mahsup edileceği hüküm altına alınmaktadır. Oransal mahsup yöntemi, taraflar arasındaki menfaat dengesinin sağlanması bakımından daha elverişli olması nedeniyle tercih edilmiş olup, kanuni düzenlemeyle uygulama birliğinin sağlanması ve zararın bir an önce karşılanması amaçlanmıştır. Oransal mahsup yönteminin tahkikata kadar yapılan ödemelerle sınırlandırılması, sürekli bilirkişi raporu almak zorunda bırakılarak davaların öngörülemez bir biçimde uzamasının önlenmesi ve zararın bir an önce giderilmesi amacını taşımaktadır. Belirtmek gerekir ki, tahkikatın başlamasından sonra yapılan ödemeler bakımından oransal mahsup hesabı yapılmayacak, yapılan ödeme işlemiş kanuni faiziyle birlikte toplam tazminattan mahsup edilecektir. Yapılacak mahsup işlemi tabiatı gereği öncelikle bilinen dönem için hesaplanan tazminattan yapılması gerekmektedir.

Söz konusu düzenlemelerle, hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ile hukuki güvenliğin sağlanması ve uygulamadaki farklılıkların giderilmesi amaçlanmaktadır.

Madde 20- Maddeyle, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 107 nci maddesi yürürlükten kaldırılmaktadır.

6100 sayılı Kanunla kabul edilen belirsiz alacak davası yürürlüğe girdiği tarihten itibaren uygulamada çeşitli tartışmalara neden olmuştur. Özellikle hangi alacaklar için belirsiz alacak davası açılacağı noktasında tereddüt bulunmaktadır. Bu durum yargılamaların uzamasına neden olabilmektedir. Diğer yandan Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru üzerine verdiği çeşitli ihlal kararlarında belirsiz alacak davası olmadığı halde bu şekilde açılan davaların reddedilmesini, Anayasanın 36 nci maddesinde düzenlenen hak arama hürriyetine aykırı bulmuştur. Zira yargılama bu şekilde kesinleştiğinde alacağın zamanaşımına uğraması söz konusu olabilmektedir.

Alacağın tam ve kesin olarak belirlenemediği durumlara özgü olarak açılan belirsiz alacak davası, özellikle alacağın tamamı bakımından zamanaşımını kesmektedir. Bu husus, belirsiz alacak davası açan tarafın en önemli hukuki yararlarından biridir. Teklifte, Kanunun 109 uncu maddesinde yapılması öngörülen değişiklikle, kısmi dava açan tarafa ıslah hakkını kullanmaksızın bir defaya mahsus olmak üzere alacağın kalan kısmını talep etme hakkı verilmekte ve zamanaşımının davanın açıldığı tarihten itibaren kesileceği hükme bağlanmaktadır. Bu nedenle, belirsiz alacak davasının sağlamış olduğu hukuki yarar, kısmi dava ile sağlanmış olacağından madde yürürlükten kaldırılmaktadır.

Madde 21- Maddeyle, 6100 sayılı Kanunun 109 uncu maddesine yeni bir fıkra eklenmektedir.

Kısmi dava açılması durumunda zamanaşımı dava edilen kısım yönünden kesilmekte, bakiye alacak yönünden işlemeye devam etmektedir. Bu nedenle, tahkikat aşamasının uzun sürdüğü davalarda kısmi dava açan tarafın geri kalan alacağı, zamanaşımı tehdidiyle karşı karşıya kalabilmektedir. Hatta kısa süreli zamanaşımına tabi alacaklarda bakiye alacak zamanaşımına uğramaktadır. Maddeyle, alacağın sadece bir kısmının dava edildiği durumlarda dava açan tarafa, ıslah hakkını kullanmaksızın tahkikatın sona ermesine kadar alacağın geri kalan kısmını talep etme hakkı verilmekte ve zamanaşımının artırılan kısım bakımından da davanın başından itibaren kesileceği düzenlenmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yargı/Türkiye kararında, kısmi davada alacağın talep edilmeyen kısmı için zamanaşımının kesilmemesini ve bu nedenle bilirkişi raporu alınıncaya kadar alacağın talep edilmeyen kısmı bakımından zamanaşımına uğramasını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6 ncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Yine Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru üzerine verdiği Çetin Akboğa kararında, kısmi davada alacağın başlangıçta talep edilmeyen kısmı için zamanaşımına uğramasını adaletin iyi yönetim ilkesiyle bağdaşmadığını belirterek bu şekilde bir uygulamanın Anayasanın 141 inci maddesinde düzenlenen davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğu hükmüne aykırı bulmuştur.

Ayrıca Teklifte, Kanunun 107 nci maddesinde düzenlenen belirsiz alacak davası kaldırıldığından, bu davanın koruduğu hukuki yarar, yapılan değişiklikle kısmi davada korunmaktadır.

Düzenlemeyle, hak arama hürriyetinin daha etkin bir şekilde korunması sağlanmış olacaktır.

Madde 22- Maddeyle, 6100 sayılı Kanunun 147 nci maddesine yeni bir fıkra eklenmektedir.

Anayasanın 36 nci maddesinde adil yargılanma hakkı, temel bir hak olarak belirlenmiştir. Uygulamada bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasının bir unsuru da makul sürede yargılanma hakkının temin edilmesidir. Davaların makul bir sürede sonuçlandırılarak söz konusu temel hakkın daha etkin bir şekilde hayata geçirilmesi için düzenleme yapılmaktadır. Buna göre, hukuk yargılamasında yazılı yargılama usulüne tabi davalarda kural olarak duruşma aralarının üç aydan fazla olamayacağı

düzenlenmektedir. İşin niteliği gereği bilirkişi incelemesinin uzaması veya istinabe yoluyla tahkikat işlemlerinin yürütülmesi gibi zorunlu hâllerde, hâkim gerekçesini belirterek üç aydan daha uzun bir süre için de duruşma günü belirleyebilecektir. Söz konusu düzenlemenin bir benzeri basit yargılama usulünde de bulunmaktadır.

Böylelikle, hâkimin dosyadan uzaklaşmadan daha çabuk inceleme yapıp, sağlıklı bir karar vermesi mümkün olabilecektir. Hâkimin, duruşma gününü üç aydan sonraya talik edebilmesi ancak zorunlu haller bakımından kabul edilmiş olup, erteleme gerekçesinin duruşma tutanağında belirtilmesi gereklidir. Gerekçede soyut ve genel açıklamalara değil, somut ve olaya uygun vakıalara yer verilmesi gerekmektedir.

Düzenlemeyle yargılamaların hızlandırılması, usul ekonomisinin sağlanması ve makul sürede yargılanma hakkının daha etkin biçimde temini amaçlanmaktadır.

Madde 23- Maddeyle, 6100 sayılı Kanunun 149 uncu maddesine yeni bir fıkra eklenmektedir.

Düzenlemeyle, ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla buldukları yerden duruşmaya katılmasına karar verilenler hakkında, ikrar, yeminin edası, davanın geri alınmasına muvafakat, davadan feragat, davayı kabul ile sulh olma hâlleri hariç olmak üzere, elle atılan imzaya ilişkin hükümlerin uygulanmayacağı belirtilmektedir. 6100 sayılı Kanunun 154 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında duruşma tutanağında mutlaka yer alması gereken hususlar düzenlenmiş olup, fıkranın (ç) bendinde ikrarın, yeminin edasının, davanın geri alınmasına muvafakatin, davadan feragatin, davayı kabule ilişkin beyanlar ile sulh müzakereleri ve sonucunun taraflarca imza edilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. İmza alınmasını gerektiren söz konusu zorunluluklar hariç olmak üzere taraf vekillerinin ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla buldukları yerden duruşmalara katılabilecekleri açıkça düzenlenmektedir. Böylelikle fiziksel engeller veya coğrafi uzaklık nedeniyle mahkemeye erişimde zorluk yaşayan kişilerin yargılamaya etkin katılımı sağlanarak, adil yargılanma hakkı kapsamında yer alan mahkemeye erişim hakkı güçlendirilmektedir.

Madde 24- Maddeyle, 6100 sayılı Kanunun 166 ncı maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde değişiklik yapılmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin 17/6/2025 tarihli ve E: 2024/237, K: 2025/137 sayılı kararıyla, maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “ve bu karar, diğer mahkemeyi bağlar.” ibaresi iptal edilmiş ve iptal kararı 25/9/2025 tarihli ve 33028 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak aynı gün yürürlüğe girmiştir.

Anayasa Mahkemesi; aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki mahkemeler arasında verilen birleştirme kararının ilk davanın açıldığı mahkemeyi bağlamasına ilişkin kuralı kanuni hâkim ilkesine aykırı bularak iptal etmiştir.

Yapılan düzenlemeyle, Anayasa Mahkemesinin iptal kararının gerekçesini de karşılayacak bir biçimde ikinci davanın açıldığı mahkemeye verilen birleştirme kararının ancak kesinleşmesiyle birlikte ilk davanın açıldığı mahkemeyi bağlayacağı hüküm altına alınmaktadır. Teklifte, Kanunun 168 inci maddesinde yapılması öngörülen değişiklikle bu maddede yapılan değişiklikle uyumlu olacak şekilde aynı yargı çevresinde bulunan aynı düzey ve sıfattaki mahkemeler arasında verilen birleştirme kararlarına karşı istinaf kanun yoluna başvurulabileceği açıkça düzenlenmektedir. Her iki değişiklik birlikte değerlendirildiğinde bu konuda verilen kararlara karşı esas hükümle birlikte istinaf kanun yoluna başvurulma zorunluluğu olmaksızın birleştirme kararına karşı müstakilen istinaf kanun yoluna başvurulabilecektir.

Madde 25- Maddeyle 6100 sayılı Kanunun 168 inci maddesinde değişiklik yapmak suretiyle Teklifte Kanunun 166 ncı maddesinde yapılması öngörülen değişikliğe uyum sağlanması amaçlanmaktadır.

Düzenlemeyle, aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki mahkemeler arasında verilen birleştirme kararına karşı esas hükmün verilmesi beklenmeksizin müstakilen istinaf kanun yoluna başvurulabileceği açıkça hüküm altına alınmaktadır. Yapılan bu değişiklikle birlikte, maddenin mevcut diğer hükümleri bakımından bir değişiklik öngörülmemektedir.

Madde 26- Maddeyle, 6100 sayılı Kanunun 362 nci maddesine fıkra eklenmektedir.

Anayasa Mahkemesinin 26/2/2026 tarihli ve E: 2026/49, K: 2026/48 sayılı kararıyla, maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin “istinaf başvurusunun kısmen veya tümünden kabulü hali” yönünden iptaline karar verilmiştir. Karar, Resmî Gazete’de yayımlanmasıyla birlikte yürürlüğe girmiştir.

Anayasa Mahkemesi söz konusu kuralı; istinaf başvurusu kabul edilerek ilk derece mahkemesi kararının kaldırılması ve işin esası hakkında yeni bir karar verilmesi hâlinde istinaf mahkemesinin ilk elden verdiği bu karara karşı temyiz kanun yoluna başvurulamamasını hükmün denetlenmesini talep etme hakkına ölçsüz bir sınırlama getirdiği gerekçesiyle hak arama hürriyetine aykırı bulmuştur.

Maddeye eklenen fıkrayla, istinaf başvurusunun kısmen veya tamamen kabul edilerek yeniden esas hakkında verilen kararların, miktar veya değeri itibarıyla 341 inci maddenin ikinci fıkrasındaki parasal sınırın üzerinde olması halinde bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabileceği açıkça düzenlenmektedir. Söz konusu hükümle, istinaf mahkemelerince kaldırma kararı sonrası yeniden verilen kararlar bakımından taraflara hükmün denetlenmesini talep etme hakkı getirilmektedir. Ayrıca, söz konusu karar miktar veya değeri itibarıyla 341 inci maddenin ikinci fıkrasındaki parasal sınırı geçmemesi halinde temyiz yoluna başvurulamayacaktır. Böylelikle, bölge adliye mahkemelerinin istinaf başvurusunu kısmen veya tamamen kabul etmesi nedeniyle ilk derece mahkemesinin kararını kaldırarak yeniden esas hakkında verdiği kararlara karşı ilk derece mahkemeleri için geçerli olan kesinlik sınırı dikkate alınmak suretiyle temyiz kanun yoluna başvurulabileceği açıkça düzenlenerek, adil yargılanma hakkının daha etkin bir şekilde hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır.

Madde 27- Maddeyle, 6100 sayılı Kanunun 371 inci maddesine yeni bir fıkra eklenmektedir.

Düzenlemeyle, bölge adliye mahkemelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararlar hariç olmak üzere, ilk derece mahkemelerinin sadece görevsiz veya yetkisiz olduğu gerekçesiyle Yargıtayın bozma kararı veremeyeceği açıkça hüküm altına alınmaktadır. İlk derece mahkemelerinin verdiği kararlar görev ve yetki de dâhil olmak üzere bölge adliye mahkemelerince incelenmektedir. Bu konuda bir aykırılık varsa bölge adliye mahkemeleri istinaf incelemesi aşamasında bu aykırılığı giderebilmektedir. İstinaf aşamasından sonra temyiz incelemesinde görevsizlik ve yetkisizlik nedeniyle bozma kararı verilmesi davaların uzamasına neden olmaktadır. Düzenleme, davaların uzamasının önüne geçilerek yargılamaların makul sürede sonuçlanmasına katkı sağlayacaktır. Böylelikle, makul sürede yargılanma hakkının daha etkin bir şekilde hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır. Belirtmek gerekir ki, bölge adliye mahkemelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararlar bakımından görev veya yetki nedeniyle bozma kararı verilebilecektir.

Geçici Madde 1- Maddenin birinci fıkrasıyla, Teklifte 2004 sayılı Kanunun 114 üncü maddesinde yapılması öngörülen değişikliğin zaman bakımından uygulanmasına ilişkin geçiş hükmü sevk edilmektedir. Buna göre, değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce ilanı yapılmış açık artırmalar bakımından yeni hükümler uygulanmayacak, diğer bir anlatımla bu açık artırmalar bakımından değişiklikten önceki hükümlerin uygulanmasına devam olunacaktır.

Maddenin ikinci fıkrasıyla, Teklifte 2576 sayılı Kanunun 7 nci maddesinde yapılması öngörülen değişikliğin geçiş hükmü getirilmektedir.

Maddenin üçüncü fıkrasıyla, Teklifte 2577 sayılı Kanunun 46 ncı maddesinde yapılması öngörülen değişikliğin geçiş hükmü getirilmektedir.

Maddenin dördüncü fıkrasıyla, Teklifte 2659 sayılı Kanunun mülga 26 ncı maddesinin yeniden düzenlenmesi suretiyle Adli Tıp Kurumunda görev yapan bazı kişiler bakımından görev süresi belirlenmesi sebebiyle ortaya çıkabilecek tereddütleri gidermek amacıyla geçiş düzenlemesi yapılmaktadır.

Teklifle 4721 sayılı Kanunun 440 ıncı ve 444 üncü maddelerinde yapılması öngörülen değişikliklerle, vesayet altındaki kişilere ait taşınır ve taşınmaz malların satışının Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemine entegre elektronik satış portalında yapılacağı düzenlenmektedir. Maddenin beşinci fıkrasıyla, açık artırma suretiyle satışına karar verilip de bu değişikliklerin yürürlüğe girdiği tarihten önce ilanı yapılmış açık artırmalar hakkında yeni hükümlerin uygulanmayacağı, değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce ilanı yapılmış açık artırmalar bakımından değişiklikten önceki hükümlerin uygulanmasına devam olunacağı hükme bağlanmaktadır.

Maddenin altıncı fıkrasıyla, Teklifte 5271 sayılı Kanunun 308 inci maddesinde yapılması öngörülen değişikliklerin geçiş hükmü düzenlenmektedir. Buna göre, bu maddeyi ihdas eden Kanunla Ceza Muhakemesi Kanununun 308 inci maddesinin birinci fıkrasında yapılan değişikliğin bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra teslim edilen dosyalar hakkında uygulanacağı ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce teslim edilmiş olan dosyalar hakkında ise önceki hükümlerin uygulanmasına devam olunacağı kabul edilmektedir. Böylelikle uygulamada yaşanabilecek tereddütlerin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Maddenin yedinci fıkrasıyla, Teklifte 6098 sayılı Kanunun 55 inci maddesinde yapılması öngörülen değişikliğin zaman bakımından uygulanmasını göstermek amacıyla düzenleme yapılmaktadır.

Teklifle 6100 sayılı Kanunun 107 nci maddesinin yürürlükten kaldırılması öngörülmektedir. Maddenin sekizinci fıkrasında yapılan düzenlemeyle, 107 nci maddenin yürürlükten kaldırılan hükmünün zaman bakımından uygulanması gösterilmektedir. Buna göre, yürürlükten kaldırılma tarihinden önce açılan davalar bakımından 107 nci madde hükümlerinin uygulanmasına devam edileceği açıkça hüküm altına alınarak, hak kayıplarının önüne geçilmesi ve uygulama birliğinin sağlanması amaçlanmaktadır.

Madde 28- Yürürlük maddesidir.

Madde 29- Yürütme maddesidir.

Adalet Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Adalet Komisyonu

29/06/2026

Esas No: 2/3737

Karar No: 11

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/3737 esas numaralı “*Yargının Etkin ve Verimli İşlemesine Yönelik Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi*” Komisyonumuzun 24/06/2026 tarihinde yaptığı 13’üncü toplantısında görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Raporumuz, Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Yüksek Başkanlığınıza saygı ile arz olunur.

1. Giriş

İstanbul Milletvekili Nurettin ALAN ve Tokat Milletvekili Mustafa ARSLAN ile 106 Milletvekili tarafından 22/06/2026 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan 2/3737 esas numaralı “*Yargının Etkin ve Verimli İşlemesine Yönelik Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi*” Başkanlıkça aynı tarihte tali komisyon olarak Anayasa Komisyonuna, esas komisyon olarak da Komisyonumuza havale edilmiştir.

Komisyonumuzun 24/06/2026 tarihinde yaptığı 13’üncü toplantısında 2/3737 esas numaralı Kanun Teklifi, Teklif’in ilk imza sahipleri İstanbul Milletvekili Nurettin ALAN ve Tokat Milletvekili Mustafa ARSLAN’ın, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Hakimler ve Savcılar Kurulu, Danıştay Başkanlığı, Yargıtay Başkanlığı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Türkiye Adalet Akademisi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Türkiye Barolar Birliği, Türkiye Noterler Birliği ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği temsilcileri ile Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Selçuk ÖZTEK ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ali Cem BUDAK’ın katılımlarıyla incelenip görüşülmüştür.

2. Kanun Teklifi ile Öngörülen Düzenlemeler

Teklif’in gerekçesi ve metni incelendiğinde Teklif ile;

- Adli yargı mercilerince idare aleyhine hükmedilen para, vekâlet ücreti ve yargılama giderlerine ilişkin ilamlar bakımından, icra takibi yapılmadan önce idareye yazılı başvuruda bulunma zorunluluğu getirilmesi ve idarece bir aylık süre içinde ödeme yapılmaması hâlinde cebri icra yoluna başvurulabilmesi,

- Miras yoluyla intikal eden taşınmazlarda ortaklığın satış suretiyle giderilmesinde ilk açık artırmanın yalnızca malik olan mirasçılar arasında yapılması, pay sahiplerine teminat yatırma zorunluluğu getirilmesi ve ihale bedelini süresinde yatırmayan alıcı yönünden teminat ve idari para cezasına ilişkin düzenlemeler yapılması,

- Noterlik evrak ve defterlerinin asıllarının adli mercilerce talep edilmesi hâlinde, evrakın herhangi bir yargı mercii aracı kılınmaksızın noterler tarafından doğrudan ilgili mercie gönderilebilmesi,

- İdare mahkemelerinde tek hâkimle karara bağlanacak dava türlerinin genişletilmesi, idari yargıda istinaf ve temyiz usullerinin yeniden düzenlenmesi ve Danıştayın mevcut iş yükü dikkate alınarak daire sayısına ilişkin geçiş hükmünün dört yıl daha uzatılması,

- Anayasa Mahkemesinin iptal kararları doğrultusunda; Adli Tıp Kurumu ihtisas kurullarının başkan ve üyeliklerine atanma şartları ile görev sürelerinin, hâkim ve savcı yardımcılarının eğitim ve sınav esaslarının, moleküler genetik inceleme sonuçları ile bilgisayarlarda arama, kopyalama ve el koyma sonucu elde edilen verilerin saklanması, kullanılması ve imhasına ilişkin güvencelerin kanun düzeyinde yeniden düzenlenmesi,

- Hukuki bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvuran hâkim ve Cumhuriyet savcıları hakkında disiplin yaptırımı olarak uyarma cezası verilebilmesi,

- Kanuni faizin, miktarı sözleşmeyle belirlenmemiş hâllerde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının kısa vadeli kredi işlemlerinde uyguladığı reeskont oranının yüzde sekseni üzerinden hesaplanması,

- Vesayet altındaki kişilere ait taşınır ve taşınmaz malların satışının, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemine entegre elektronik satış portalı üzerinden yapılması,

- Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun; işkence ve eziyet suçları ile kamu görevlisinin görevi sebebiyle işlediği ve Anayasa'nın 17'nci maddesi kapsamında kötü muamele kabul edilebilecek suçlar bakımından uygulanmaması,

- Hakkında güvenlik tedbirine karar verilen kaçak sanığa, savunma hakkını kullanmak istediğini belirterek mahkemede bizzat hazır bulunmak kaydıyla yargılamanın yenilenmesini talep edebilme hakkı tanınması,

- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının ceza dairelerinin yargı yeri belirlenmesi ve görevsizlik kararları dışında kalan tüm kararlarına karşı Ceza Genel Kuruluna itiraz yetkisinin kapsamının ile süresinin yeniden düzenlenmesi,

- Destekten yoksun kalma ile çalışma gücünün azalmasından veya yitirilmesinden doğan tazminatlarda, kazancın bilindiği döneme ilişkin tutara olay tarihinden, bilinmeyen döneme ilişkin tutara ise karar tarihinden itibaren faiz işletilmesi ve ifa amacıyla yapılan ödemelerde oransal mahsup yönteminin benimsenmesi,

- Belirsiz alacak davasının yürürlükten kaldırılması, bu davanın sağladığı hukuki yararın kısmi davaya aktarılarak kısmi davada zamanaşımının sonradan artırılan kısım yönünden de davanın açıldığı tarihten itibaren kesilmiş sayılması,

- Hukuk mahkemelerinde yazılı yargılama usulüne tabi davalarda iki duruşma arasındaki sürenin kural olarak üç aydan daha uzun olamaması, ancak bilirkişi incelemesinin uzaması veya istinabe gibi zorunlu hâllerde hâkimin gerekçesini duruşma tutanağına yazmak şartıyla daha uzun bir süre belirleyebilmesi,

- Hukuk yargılamalarındaki ön inceleme duruşmalarının da ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla yapılabilmesine imkân tanınması,

- Aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış davaların birleştirilmesi usulünün yeniden düzenlenmesi, verilen birleştirme kararlarına karşı esas hükümler birlikte değil müstakilen de istinaf kanun yoluna başvurulabilmesi,

- Adli yargıda istinaf başvurusunun kısmen veya tamamen kabul edilerek yeniden esas hakkında verilen ve miktar veya değeri itibarıyla ilk derece parasal sınırının üzerinde olan kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilmesi,

- Bölge adliye mahkemelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararlar hariç olmak üzere, ilk derece mahkemelerinin yalnızca görevsiz veya yetkisiz olduğu gerekçesiyle Yargıtayca bozma kararı verilememesi,

öngörülmektedir.

3. Komisyonca Kanun Teklifi Üzerinde Yapılan Görüşmeler

Anayasaya Aykırılık Önergeleri

Teklif'in tümü üzerindeki görüşmelere geçilmeden önce, Teklif'in bazı maddelerinin Anayasa'nın 2, 7, 10, 11, 13, 20, 35, 36, 38, 88, 123, 124, 138 ve 153'üncü maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle 1 adet Anayasa'ya aykırılık önergesi verilmiş ve İçtüzük'ün 38'inci maddesine istinaden öncelikle görüşülen önerge Komisyonca reddedilerek görüşmelere devam edilmiştir.

Toplantının açılışında konuşan Komisyon Başkanı İstanbul Milletvekili Cüneyt YÜKSEL tarafından özetle;

- Adaletin bir devletin temelini, toplumun huzurunu ve milletin geleceğe olan güvenini ayakta tutan en önemli değer olduğu, tarih boyunca güçlü devletlerin adaletle büyüdüğü, adalet duygusunun zedelendiği dönemlerde ise toplumsal barış ve güven duygusu zarar gördüğü ve adaletin yalnızca mahkemelerde verilen kararlardan ibaret olmayıp toplumsal huzurun ve devlet ile vatandaş arasındaki bağın en güçlü dayanağı olduğu,

- Hukukun değişime kapalı, durağan bir kurallar dizini olmadığı; toplumun ihtiyaçları, ekonomik dinamikler ve dijitalleşmeyle birlikte hukuk sisteminin de bu değişime ayak uydurmasının zorunlu olduğu, hayatın hızına ve ritmine yetişemeyen, yeni sorunlara çözüm üretemeyen ve vatandaşın haklı beklentilerini karşılayamayan yasaların toplumdaki adalet duygusunu güçlendirmesinin beklenemeyeceği, bu nedenle vatandaşların haklarına daha hızlı kavuşması, yargı süreçlerinin daha iyi işlemesi ve adaletin hızla yerini bulması için reform niteliğindeki çalışmaların aralıksız sürdürülmesi gerektiği,

- Medeniyet tasavvurlarında adaletin, güçlü ile güçsüz arasında dengeyi sağlayan, haklıyı koruyan ve haksızlığı engelleyen en önemli teminat olduğu ve devlet ile vatandaş arasındaki güven ilişkisinin temelinde adalet duygusunun yer aldığı,

- Adalet alanındaki çalışmaların güncel yol haritasını yargı reformu strateji belgeleri ile insan hakları eylem planlarının oluşturduğu, bu kapsamda mevzuatta birçok güncelleme yapıldığı, yargı paketleri başta olmak üzere adalet hizmetlerinde reformu hedefleyen çalışmaların hayata geçirildiği ve yargı reformunun tek bir düzenlemeyle tamamlanan değil, sürekli, aşamalı ve ihtiyaçlara göre gelişen dinamik bir süreç olduğu,

- Bu anlayışla sahadan gelen talepleri, uygulamada ortaya çıkan ihtiyaçları ve vatandaşların beklentilerini dikkate alarak yargı paketlerini oluşturduklarını ve Meclisin gündemine taşıyıp yasalaştırdıklarını,

- Düzenlemelerin; iktidar ve muhalefet milletvekilleri, bürokratlar, barolar ve ilgili tüm kesimler dinlenerek, hâkim ve savcıların, avukatların, akademisyenlerin, Adalet Bakanlığı bürokratlarının ve sivil toplum kuruluşlarının görüş ve önerileri alınarak istişare kültürüyle hazırlandığı,

- Görüşülen Teklif'in, 2025 yılında yayımlanan Dördüncü Yargı Reformu Strateji Belgesi'nin hukukun üstünlüğünü esas alan, gecikmeyen ve öngörülebilir bir adalet sistemi vizyonu dikkate alınarak hazırlandığı,

- Toplamda 12 farklı kanunda değişiklik ve düzenleme içeren Teklif'in, yürürlük, yürütme ve 1 geçici madde dâhil 30 maddeden oluştuğu ve düzenlemelerin; özel hukuk ve ceza hukuku alanında yargılama faaliyetlerinin etkinliğinin ve hızının artırılması, idari yargı alanında tek hâkimle görülecek işler ile istinaf ve temyiz hükümleri ve Anayasa Mahkemesinin iptal kararları sonrasında oluşan hukuki boşluğun giderilmesi olmak üzere üç temel başlık altında toplandığı,

- Teklif'le vatandaşların adalete erişiminin kolaylaştırılması, yargılama faaliyetinin daha hızlı ve usul ekonomisine uygun yürütülmesi, hak arama hürriyetinin korunması, makul sürede yargılanma ilkesinin gözetilmesi ve teknolojik gelişmelere uyumlu, dijital dönüşüme ayak uyduran daha etkin bir adalet mekanizmasının inşa edilmesinin amaçlandığı,

- Medeni hukuk alanında, destekten yoksun kalma tazminatına ilişkin davalarda tazminat miktarına uygulanacak faizin başlangıç tarihleri ile ifa amacıyla yapılan ödemelerin mahsup yöntemine ilişkin düzenlemeler getirildiği,

- Adli yargı mercilerince idare aleyhine hükmedilen para alacaklarının ödenmesinde cebri icra öncesinde idareye başvuru zorunluluğunun öngörüldüğü,

- Miras yoluyla intikal eden ve yalnızca yasal mirasçıların hissedar olduğu taşınmazlarda ortaklığın satış suretiyle giderilmesinde ilk artırmanın yalnızca mirasçı malikler arasında yapılmasının esas alındığı, Noterlik Kanunu'nda düzenleme yapıldığı ve hukuki bilgiyle çözülmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvuran hâkim ve Cumhuriyet savcılarının disiplin incelemesine muhatap olabileceği,

- İdari yargı alanında Danıştayın idari kapasitesini güçlendirecek düzenlemeler yapıldığı ve idare mahkemelerinde tek hâkimle görülen davaların kapsamının genişletildiği,

- Anayasa Mahkemesince geçmişte verilen çeşitli iptal kararlarının oluşturduğu hukuki boşluğun doldurulması ve uygulamada yaşanabilecek tereddütlerin giderilmesi amacıyla bazı önemli düzenlemelere de yer verildiği,

ifade edilmiştir.

Teklif'in tümü üzerinde yapılan müzakerelerde, ilk imza sahibi İstanbul Milletvekili Nurettin ALAN tarafından özetle;

- Kanun Teklifi'nin, insan hakları eylem planları ve yargı reformu strateji belgeleri ışığında uzun süredir sürdürülen reform iradesinin yeni bir aşamasını oluşturan on ikinci yargı paketi olduğu ve "Türkiye Yüzyılı, adaletin yüzyılı" şiarıyla; hukuk devletinin tam manasıyla tesisini, hak arama yollarının genişletilerek kolaylaştırılmasını ve vatandaşların adalete erişiminin hızlandırılmasını amaçlayan bir anlayışla hazırlandığı,

- Teklif'in; dijital çağın ortaya çıkardığı yeni ihtiyaçlara cevap vermeyi, vatandaşların karşılaştığı mağduriyetleri gidermeyi, Anayasa Mahkemesi kararları doğrultusunda mevzuatı güncellemeyi ve yargılamanın hızlandırılması suretiyle adaletin en kısa sürede ve çağın şartlarına uygun biçimde tecellisini sağlamayı hedeflediği,

- Teklif'in, Adalet Bakanlığının, yüksek yargı organlarının, uygulayıcıların, baroların, akademisyenlerin ve ilgili paydaşların katkılarıyla hazırlandığı; 12 farklı kanunda değişiklik veya düzenleme içerdiği ve yürürlük, yürütme ile bir geçici madde dâhil toplam 30 maddeden oluşarak özel hukuk, idari yargı ve Anayasa Mahkemesinin iptal kararları olmak üzere üç temel başlık üzerinde yükseldiği,

- Medeni hukuk alanında, destekten yoksun kalma tazminatına ilişkin davalarda tazminat miktarına uygulanacak faizin başlangıç tarihleri ile ifa amacıyla yapılan ödemelerin mahsubu yönteminde düzenleme yapıldığı ve bu değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten sonra meydana gelen fiillerden doğan uyumsuzluklarda uygulanacağı,

- Adli yargı mercilerince idare aleyhine hükmedilen para, vekâlet ücreti ve yargılama giderlerinin ödenmesinde ilamlı icra takibinden önce idareye başvuru zorunluluğu getirilerek idareye ifa imkânı tanındığı ve böylece kamu kaynaklarının daha verimli kullanılmasının, alacaklının da alacağına daha hızlı kavuşmasının amaçlandığı,

- Miras yoluyla intikal eden ve yasal mirasçılar dışında üçüncü kişilerin hissedar olmadığı taşınmazlarda ortaklığın satış suretiyle giderilmesinde ilk artırmanın yalnızca mirasçı malikler arasında yapılmasının esas alındığı, böylelikle uygulamadaki suistimallerin önlenmesinin ve mirasçıların hukuki menfaatlerinin korunmasının amaçlandığı, ilk artırmada alıcı çıkmaması hâlinde ikinci artırmanın genel hükümlere göre herkese açık yapılacağı,

- Noterlik evrak ve defterlerinin adli mercilerce talep edilmesi hâlinde herhangi bir yargı merci aracı kılınmaksızın doğrudan noter tarafından ilgili mercie gönderilmesine imkân tanındığı; hukuki bilgiyle çözülmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvuran hâkim ve Cumhuriyet savcılarının Hâkimler ve Savcılar Kurulunca disiplin incelemesine muhatap olacağı ve vesayet altındaki kişilere ait taşınır ve taşınmaz malların Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemine entegre elektronik satış portalı üzerinden satılmasının sağlandığı,

- Hukuk Muhakemeleri Kanunu bakımından, uygulayıcılar arasında tereddütlere yol açan belirsiz alacak davası türünün kaldırıldığı; Anayasa Mahkemesinin, belirsiz alacak davası açılmayacak hâllerde bu yolla açılan davaların reddini Anayasa'nın 36'ncı maddesindeki hak arama hürriyetine aykırı bulunduğu, bu davanın sağladığı hukuki yararın kısmi davaya aktarıldığı ve kısmi davada zamaşımının alacağı tamamı yönünden davanın açıldığı tarihte kesilmiş sayılacağı,

- Hukuk mahkemelerinde iki duruşma arasındaki sürenin kural olarak en fazla üç ayla sınırlandırıldığı, üç ayı aşan ertelemenin yalnızca zorunlu hâllerde ve somut vakıtalara dayanan gerekçenin duruşma tutanağına yazılması şartıyla mümkün olacağı; ön inceleme duruşmalarının da ses ve görüntü nakli yoluyla yapılabilmesine imkân tanınarak mahkemeye erişimde güçlükle yaşayanların yargılamaya etkin katılımının sağlandığı,

- İlk derece mahkemesi kararları hakkında Yargıtayca yalnızca görevsizlik veya yetkisizlik olunduğu gerekçesiyle bozma kararı verilemeyeceği, görev ve yetkiye ilişkin aykırılıkların bölge adliye mahkemelerince istinaf aşamasında giderilebileceği ve böylece davaların başa dönmesinin önlenerek yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmasının amaçlandığı; bölge adliye mahkemelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararlar bakımından ise görev veya yetki nedeniyle temyiz bozması yapılabileceği,

- Ceza hukuku alanında, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisinin daha etkin ve verimli işletilebilmesini teminen başvurabilecek kişilerin açıklığa kavuşturulduğu ve itirazi inceleme süresinin yeniden düzenlendiği,

- İdari yargı alanında, Danıştayın mevcut iş yükü dikkate alınarak daire sayısına ilişkin geçiş hükmünün dört yıl daha uzatıldığı; öğrenciler hakkında tesis edilen bazı işlemler, kamu görevlilerine ilişkin belirli uyuşmazlıklar ve bazı sosyal yardım davaları gibi uyuşmazlıkların tek hâkimle karara bağlanabilmesine imkân tanındığı ve bölge idare mahkemelerine ilk derece mahkemesi kararının gerekçesini değiştirerek karar verme imkânı getirilerek niteliği itibarıyla temyiz incelemesine ihtiyaç bulunmayan bazı işlerin istinaf aşamasında kesinleşmesinin öngörüldüğü,

- Anayasa Mahkemesinin yakın geçmişte verdiği iptal kararlarıyla oluşan hukuki boşluğun doldurulması amacıyla; Adli Tıp Kurumu ihtisas kurullarının başkan ve üyeliklerine atanma ile görev sürelerine ve hâkim ve savcı yardımcılarının meslek öncesi eğitimi ile yazılı ve sözlü sınavlarına ilişkin düzenlemeler yapıldığı,

- Kanuni faizin, miktarı sözleşmeyle belirlenmemiş hâllerde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının reeskont oranının yüzde sekseni üzerinden hesaplanmasının öngörüldüğü ve bu düzenlemenin, paranın değer kaybının önlenmesi için etkili bir mekanizma kurulmasını gerektiren ve aksi durumu mülkiyet hakkına aykırı bulan iptal kararının gerekçesini karşıladığı; moleküler genetik inceleme ile bilgisayarlarda yapılan arama, kopyalama ve el koyma sonucu elde edilen verilerin kişisel verilerin korunması ilkesi gözetilerek belirli bir süre saklanması, süre sonunda imhası ve veri sahibinin haklarına ilişkin açık düzenlemeler getirildiği,

- Hükümün açıklanmasının geri bırakılmasının, işkence ve eziyet suçları ile Anayasa'nın 17'nci maddesi kapsamında kötü muamele sayılan suçları işleyen kamu görevlileri hakkında uygulanamayacağı ve hakkında güvenlik tedbirine karar verilen kaçak sanığa, savunma hakkını kullanmak üzere bizzat mahkemede hazır bulunmak şartıyla yargılamanın yenilenmesini talep edebilme imkânı tanındığı,

- Aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerince verilen birleştirme kararlarına karşı esas hükümlerle birlikte başvurma zorunluluğu olmaksızın müstakilen istinaf kanun yoluna başvurulabileceği ve istinaf başvurusunun kısmen veya tamamen kabul edilerek yeniden esas hakkında verilen ve parasal sınırın üzerinde olan kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilmesinin açıkça düzenlendiği,

ifade edilmiştir.

Teklif'in tümü üzerinde yapılan müzakerelerde toplantıya katılan komisyon üyesi ve komisyon üyesi olmayan milletvekilleri ile diğer katılımcılar tarafından aleyhte olmak üzere özetle;

- Anayasa Mahkemesince iptal edilen düzenlemelerin iptal gerekçeleri tam olarak karşılanmadan, kimi zaman aynı içeriğin küçük değişikliklerle yeniden teklif metnine konulduğu,

- Danıştayın daire sayısına ilişkin geçiş süresinin dört yıl daha uzatılmasının, geçici nitelikteki bir rejimi kalıcı hâle getirdiği ve yüksek yargının kurumsal yapısının sürekli ertelenen geçici hükümlerle yönetilmesinin hukuk devleti ilkesinin gerektirdiği hukuki belirlilik ve öngörülebilirlikle bağdaşmadığı,

- İdari yargıda tek hâkimle görülecek davaların kapsamının genişletilmesinin, heyet hâlinde yargılamanın sağladığı müzakere ve iç denetim güvencesini zayıflattığı ve idare karşısında bireyin konumunu güçsüzleştirdiği,

- Özellikle sınır dışı etme ve uluslararası koruma davalarında üst derece yargı denetiminin daraltılmasının, yaşam hakkı, işkence yasağı ve geri göndermeme ilkesi bakımından telafisi imkânsız sonuçlar doğurabileceği,

- Hâkim ve savcı yardımcılarının sözlü sınavında esas alınan "davranışlarının mesleğe uygunluğu" ölçütünün belirsiz ve ucu açık olduğu, düzenlemenin keyfi değerlendirmelere yol açmaması için daha somut hâle getirilmesi gerektiği,

- Yargıtay'ın ilk derece mahkemelerinin yalnızca görevsizlik veya yetkisizlik gerekçesiyle bozma kararı verilememesine ilişkin düzenlemenin; görev ve yetki kurallarının kamu düzenine ilişkin olması nedeniyle kanuni hâkim ilkesine ve hukuk devletine aykırılık taşıdığı,

- Belirsiz alacak davasının tümüyle kaldırılmasının, alacağının tam miktarını başlangıçta bilemeyen ve ekonomik bakımdan zayıf konumdaki alacaklıların hak arama özgürlüğünü zedeleyeceği, kısmi davaya getirilen bir defalık artırım imkânının aynı korumayı her zaman sağlamayacağı,

- Adli yargı mercilerince idare aleyhine hükmedilen alacaklarda icra takibinden önce idareye başvuru zorunluluğu getiren düzenlemenin, mahkeme kararıyla hakkını kazanan vatandaş aleyhine sonuç doğurduğu, devlet lehine ayrıcalık oluşturduğu ve avukatların hak ve menfaatlerini daralttığı,

- Kanuni faiz düzenlemesinin enflasyon karşısında alacaklının değer kaybını tam olarak karşılamadığı; ayrıca destekten yoksun kalma ve çalışma gücü kaybı tazminatlarında faiz başlangıcının karar tarihine çekilmesinin, iş kazası mağdurları ile destekten yoksun kalan eş ve çocuklar aleyhine sonuç doğurarak yükü güçlü taraf lehine mağdura aktardığı,

- Moleküler genetik ve dijital verilerin saklanmasına ilişkin yirmi ve on beş yıllık sürelerin ölçülülük ilkesi bakımından uzun olduğu, veri güvenliğine ilişkin güvencelerin yetersiz kaldığı ve genetik veriler bakımından kabul edilen derhâl imha güvencesinin dijital veriler bakımından tanınmamasının Teklif'i kendi içinde tutarsız kıldığı,

- Hükümün açıklanmasının geri bırakılmasında sanığın rızası şartının tümden kaldırılmasının, kişinin kanun yoluna başvurma hakkı bakımından usuli güvencelerini zayıflattığı ve kaçak sanık yargılama sürecinde savunma hakkına ilişkin yeterli güvencelerin sağlanmadığı,

- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazına ilişkin düzenlemede itiraz süresinin bir aydan üç aya çıkarılmasının, olağanüstü bir kanun yolunu olağanlaştırarak hukuki istikrarı zedelediği ve yargılamanın hızlandırılması hedefiyle bağdaşmadığı; ayrıca itiraz isteminde bulunabilecekler arasında “katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar” gibi yoruma açık bir kategoriye yer verilmesinin, başvuru çevresini genişleterek kesin hüküm ilkesini zayıflattığı ve isimsiz ihbarlar üzerine kesinleşmiş dosyaların yeniden ele alınması riskini doğurduğu,

- Teklif’e yeni eklenen ve dolandırıcılık suçuna katkısı banka hesabını ya da hesabın kullanılmasını sağlayan bilgileri vermekle sınırlı kalan kişilerde cezanın yarı oranında indirilmesini öngören düzenlemenin yaşanan mağduriyeti tam karşılamadığı ve düzenlemenin daha kapsamlı olması gerektiği, aynı kişi hakkında çok sayıda ayrı dosya bulunabildiğinden indirimin toplam cezayı yine yüksek bırakabileceği ve içtima hâlinin açıkça düzenlenmediği, geçiş hükmünde ise zarar tamamen giderilinceye kadar infazın durdurulamamasının taksitle ödeme ihtimali karşısında ölçüsüz olduğu,

ifade edilmiştir.

Teklif’in tümü üzerinde yapılan müzakerelerde toplantıya katılan komisyon üyesi ve komisyon üyesi olmayan milletvekilleri ile diğer katılımcılar tarafından lehte olmak üzere özette;

- Teklif’in; yargılamaların makul sürede tamamlanması, usul ekonomisinin güçlendirilmesi ve mahkemelerin iş yükünün azaltılması bakımından desteklenmesi gereken bir düzenleme olduğu, yazılı yargılamada iki duruşma arasındaki sürenin sınırlandırılması, ön inceleme duruşmalarının ses ve görüntü nakliyle yapılabilmesi, kısmi davaya ilişkin getirilen güvenceler ile ortaklığın satışında mirasçılarının menfaatlerinin korunmasına yönelik düzenlemelerin yerinde olduğu,

- İdare aleyhine hükmedilen alacaklarda icra takibinden önce idareye başvuru zorunluluğu getiren düzenlemenin, İdari Yargılama Usulü Kanunu’ndaki benzer düzenlemeyle aynı mantığı taşıdığı ve benzerinin Sosyal Güvenlik Kurumuna ilişkin mevzuatta da bulunduğu, amacının gereksiz icra takiplerinin önlenmesi ve vatandaşın alacağına bir an önce kavuşması olduğu,

- Danıştayın daire sayısına ilişkin geçiş süresinin uzatılmasının, Anayasa Mahkemesinin bir iptal kararı sonucunda Danıştayın iş yükünün beklenmedik biçimde artması nedeniyle zorunlu hâle geldiği ve üyelerin görev sürelerine herhangi bir müdahale öngörülmediği,

- İdari yargıda tek hâkimle çözümlenecek dava türlerinin; içtihadın yerleştiği, niteliği itibarıyla heyetçe incelenmesi zorunlu olmayan ve bir an önce sonuçlandırılması gereken, ayrıca bölge idare mahkemesi denetimine tabi uyuşmazlıklardan seçildiği ve bu yolla çok sayıda dosyanın daha hızlı karara bağlanmasının hedeflendiği,

- İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 45’inci maddesinde, bölge idare mahkemesinin dosyayı ilk derece mahkemesine göndermesine ilişkin hâllerde, davanın ihbarına dair eksikliğin de istinaf merciince giderilebileceği ve düzenlemenin uygulamada bir soruna yol açmayacağı,

- Hâkim ve savcı yardımcılarının sözlü sınavındaki değerlendirme ölçütünün benzer biçimde diğer mevzuatta da yer aldığı, değerlendirmenin kısa bir sınavla sınırlı olmayıp adaylık döneminin tümü esas alınarak yapıldığı ve ölçütü somutlaştıran bir yönetmelik bulunması nedeniyle düzenlemenin Anayasa Mahkemesinin kanunilik yönünden verdiği iptal kararını karşıladığı,

- Moleküler genetik inceleme sonuçlarına ilişkin düzenlemenin; soruşturma, kovuşturma ve yargılama süreçlerini kişisel verilerin korunması mevzuatının kapsamı dışında bırakan sistemde

Anayasa Mahkemesinin kanunilik şartı yönünden verdiği iptal kararını karşıladığı, sonuçların kimlik bilgilerinden arındırılarak mahsus bir sistemde tutulması nedeniyle verinin kişisel veri niteliğini yitirdiği ve düzenlemenin iptal gerekçelerine uygun olduğu,

- Bilgisayarlarda arama, kopyalama ve el koyma sonucu elde edilen dijital veriler bakımından daha önce saklama süresi ve silinme şartı bulunmaması nedeniyle verilen iptal kararı doğrultusunda; on beş yıllık saklama süresi, Cumhuriyet savcısı huzurunda imha ve ilgililerin amacın ortadan kalkması hâlinde silme talebinde bulunabilmesine ilişkin güvencelerin getirildiği, bu veriler bakımından daha uzun bir sürenin öngörülmesinin ise elde edilen delillerin çokluğu ve niteliğinden kaynaklandığı,

- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazına ilişkin düzenlemede sürenin üç aya çıkarılmasının, yılda iki yüz bini aşan ilamın ve çok sanıklı dosyaların sağlıklı incelenmesini sağlamaya yönelik olduğu; itiraz isteminde bulunabilecekleri belirleyen düzenlemenin ise Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 260'ıncı maddesine paralel olarak, başvuru çevresini genişletmek yerine dosyayla ilgisi olmayanların ve isimsiz ihbarların itirazı tetiklemesini önleyerek kapsamı netleştirdiği,

- Belirsiz alacak davasının kaldırılmasının, 2011 yılından bu yana uygulamada tereddütlere ve sorunlara yol açan, hatta Yargıtay ile Anayasa Mahkemesini karşı karşıya getiren bir kurumun tasfiyesi anlamına geldiği ve hukukumuzda yabancı bir kaynaktan alınması nedeniyle sistemimize uyum sağlamayan bu davanın kaldırılmasının yerinde olduğu, kaldırılmasının doğurabileceği sorunların ise kısmi davaya ilişkin düzenlemeyle giderildiği,

- Teklif'e yeni eklenen bu düzenlemenin, dolandırıcılığı planlayan, organize eden ve yöneten asıl failler bakımından bir değişiklik getirmediği, yalnızca katkısı banka hesabını ya da hesabın kullanılmasını sağlayan bilgileri vermekle sınırlı kalan kişiler yönünden kusur ve orantılılık ilkesi gereği daha ölçülü bir ceza öngördüğü ve çok sayıda dosya hâlinde indirimin her hüküm için ayrı uygulanacağı, asıl amacın gerçek mağdurların zararının giderilmesi olup geçiş hükmüyle zararın giderilmesi hâlinde etkin pişmanlıktan yararlanılabileceği, ayrıca yeni bir suç ihdas edilmediği ve organize dolandırıcılıkla mücadelede taviz verilmediği,

ifade edilmiştir.

4. Komisyonun Maddeler Hakkındaki Kararı

Teklif'in tümü üzerindeki görüşmelerin ardından maddelerin görüşülmesine geçilmesi kabul edilmiştir.

Madde 1 ilâ 13

Teklif'in çerçeve 1 ilâ 13'üncü maddeleri aynen kabul edilmiştir.

Yeni Madde

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 158'inci maddesine eklenen fıkrayla; aynı madde ile 157'nci maddede yer alan suçlara iştiraki yalnızca kendisine veya başkasına ait banka veya kredi kartı gibi ödeme araçlarını ya da hesabın kullanılmasını sağlayan zorunlu bilgileri veya araçları başkasına vermek fiiliyle sınırlı olan kişiler bakımından verilecek cezanın yarı oranında indirilmesini öngören önerenin Komisyon tarafından kabul edilmesi neticesinde Teklif'e çerçeve 14'üncü madde olarak yeni bir madde eklenmiştir.

Madde 14 ilâ 26

Teklif'in çerçeve 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26'ncı maddeleri; Teklif'e eklenen yeni madde dolayısıyla Komisyon tarafından verilen redaksiyon yetkisi kapsamında madde numaralarının teselsül ettirilmesi sonucu sırasıyla 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 ve 27'nci maddeler olarak aynen kabul edilmiştir.

Madde 27

Teklif'in çerçeve 27'nci maddesi; maddenin Teklif metninden çıkarılması amacıyla verilen önergelerin Komisyon tarafından kabul edilmesi neticesinde Teklif metninden çıkarılmıştır.

Geçici Madde 1

Teklif'in Geçici 1'inci maddesi; ihdas edilen maddeye ilişkin geçiş hükmünü de kapsayacak şekilde maddeye iki yeni fıkra eklenmesini öngören önergenin Komisyon tarafından kabul edilmesi, söz konusu fıkraların Komisyona verilen redaksiyon yetkisi kapsamında altıncı ve yedinci fıkralar olarak maddeye eklenmesi ve diğer fıkraların buna göre teselsül ettirilmesi neticesinde değiştirilerek kabul edilmiştir. Teklifte farklı maddeler için farklı yürürlük tarihleri öngörülmüş olduğundan, Komisyona verilen redaksiyon yetkisi kapsamında; yeni eklenen altıncı ve yedinci fıkralarda yer alan "Bu maddeyi ihdas eden Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce" ibareleri "Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce" şeklinde, yedinci fıkrada yer alan "bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla" ibaresinin "bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla" şeklinde ve "bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra" ibaresinin "bu maddenin yürürlüğe girmesinden sonra" şeklinde değiştirilmiştir.

Madde 28

Teklif'in yürürlüğe ilişkin 28'inci maddesi; Komisyon tarafından verilen redaksiyon yetkisi kapsamında, Teklif'e eklenen yeni madde dolayısıyla madde numaralarının teselsül ettirilmesi nedeniyle madde metninde yer alan "23 üncü" ibaresinin "24 üncü" şeklinde değiştirilmesi suretiyle kabul edilmiştir.

Madde 29

Teklif'in yürütmeye ilişkin 29'uncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Kanun Teklifi'nin tümü oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

Komisyon tarafından verilen yetki doğrultusunda, Teklif'in tamamı tereddütleri gidermek, anlamı netleştirmek amacıyla terim ve ibareler, imla kuralları, kanun dili ve tekniği bakımından gözden geçirilmiş ve metinde redaksiyon mahiyetinde ekleme ve değişiklikler yapılmıştır.

5. Genel Kurulda Temsil

İçtüzüğün 45'inci maddesi uyarınca, Teklif'in Genel Kuruldaki görüşmelerinde Komisyonumuzu temsil etmek üzere; Aydın Milletvekili Ömer ÖZMEN, İstanbul Milletvekili Nurettin ALAN, İstanbul Milletvekili Şengül KARSLI, Karaman Milletvekili Selman Oğuzhan ESER, Kastamonu Milletvekili Halil ULUAY, Malatya Milletvekili Bülent TÜFENKÇİ, Tokat Milletvekili Mustafa ARSLAN, Uşak Milletvekili Fahrettin TUĞRUL ve Zonguldak Milletvekili Saffet BOZKURT özel sözcüler olarak seçilmişlerdir.

Başkan	Başkanvekili	Sözcü
<i>Cüneyt Yüksel</i>	<i>Orhan Kırçalı</i>	<i>Emine Yavuz Gözgeç</i>
İstanbul	Samsun	Bursa
Kâtip	Üye	Üye
<i>Oğuzhan Kaya</i>	<i>Hakan Şeref Olgun</i>	<i>İdris Şahin</i>
Çorum	Afyonkarahisar	Ankara

(Muhalefet şerhimiz vardır) (Muhalefet şerhimiz vardır)

Üye <i>Süleyman Bülbül</i> Aydın (Muhalefet şerhimiz vardır)	Üye <i>Ömer Özmen</i> Aydın (Bu raporun özel sözcüsü)	Üye <i>Nurettin Alan</i> İstanbul (Bu raporun özel sözcüsü)
Üye <i>Şengül Karslı</i> İstanbul (Bu raporun özel sözcüsü)	Üye <i>Selman Oğuzhan Eser</i> Karaman (Bu raporun özel sözcüsü)	Üye <i>İsmail Atakan Ünver</i> Karaman (Muhalefet şerhimiz vardır)
Üye <i>İnan Akgün Alp</i> Kars (Son oylamada bulunamadı)	Üye <i>Halil Uluay</i> Kastamonu (Bu raporun özel sözcüsü)	Üye <i>Halil Öztürk</i> Kırıkkale
Üye <i>Bülent Tüfenkci</i> Malatya (Bu raporun özel sözcüsü)	Üye <i>Gizem Özcan</i> Muğla (Muhalefet şerhimiz vardır)	Üye <i>Cumhur Uzun</i> Muğla (Muhalefet şerhimiz vardır)
Üye <i>Dilan Kunt Ayan</i> Şanlıurfa (Muhalefet şerhimiz vardır)	Üye <i>Nevroz Uysal Aslan</i> Şırnak (Muhalefet şerhimiz vardır)	Üye <i>Mustafa Arslan</i> Tokat (Bu raporun özel sözcüsü)
Üye <i>Yücel Bulut</i> Tokat (Son oylamada bulunamadı)	Üye <i>Fahrettin Tuğrul</i> Uşak (Bu raporun özel sözcüsü)	Üye <i>Zülküf Uçar</i> Van (Muhalefet şerhimiz vardır)
	Üye <i>Saffet Bozkurt</i> Zonguldak (Bu raporun özel sözcüsü)	

MUHALEFET ŞERHİ

TBMM Adalet Komisyonunda 24 Haziran 2026 tarihinde görüşmelerine başlanan 2/3737 esas sayılı “**Yargının Etkin ve Verimli İşlemesine Yönelik Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi**”ne karşı olmamızın nedenleri ve muhalefet şerhimizin gerekçeleri aşağıda belirtilmiştir.

TEKLİFİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

“Yargının Etkin ve Verimli İşlemesine Yönelik Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi” toplamda bir geçiçi madde ile birlikte 29 maddeden oluşmaktadır. “Yargının Etkin ve Verimli İşlemesine Yönelik Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi” ile AKP grubunun imzasıyla Adalet Komisyonuna havale edilen teklif metninin öngördüğü değişikliklere ilişkin görüşlerimize ilerleyen bölümlerde değinilecektir. Öncelikle, teklifin neyi içerdiğinden ziyade sunulduğu ortam tartışılmalıdır. Zira, hukuk devleti ilkesinin terkedilmesi neticesinde ağır darbe alan yargı sisteminin “paket” adıyla kamuoyuna sunulan “reform” niteliği taşıdığı iddia edilen belgelerle düzeltilemeyeceği hususunun geniş bir biçimde irdelenmesi gerekmektedir.

2/3737 esas sayılı Yargının Etkin ve Verimli İşlemesine Yönelik Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi’ne ilişkin olarak İçtüzük madde 38 uyarınca Anayasa’ya uygunluk incelemesi yapılmamıştır. TBMM Kanunlar ve Kararlar Daire Başkanlığı tarafından teklifin Anayasa’ya uygunluk incelemesi raporu verip vermediği önergeyle sorulmuş ancak talebimiz karşılanmamıştır.

Etki analizinin komisyon üyelerine iletilmemiş olması, kanun yapım süreçlerinin şeffaflığı ve katılımcılığı bakımından ciddi bir usul eksikliği teşkil etmektedir. Düzenlemenin etki analizine sahip olduğu bilinen bir husustur; zira bu durum yürütme yetkililerinin kamuoyuna yaptığı açıklamalarda belirtilmiştir. Buna rağmen etki analizinin komisyon ile paylaşılmamış olması, yasama organının değerlendirme yapma imkanını ortadan kaldırmakta ve İçtüzük hükümlerinin öngördüğü bilgiye erişim hakkını ihlal etmektedir. Kanun yapım sürecinde yasama organının dışlanması niteliğindeki bu uygulama, hukuki güvenliğin ve demokratik meşruiyetin zedelenmesine neden olmaktadır. Etki analizi, düzenlemenin sosyal, ekonomik ve hukuki sonuçlarının değerlendirilmesi bakımından zorunlu bir unsurdur. Bu belgenin komisyon üyelerinden gizlenmesi, teklifin somut etkilerinin öngörülebilirliğini tamamen ortadan kaldırmaktadır.

TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı tarafından ön norm denetiminin yapılıp yapılmadığı yapıldıysa buna ilişkin görüş yazısı, Etki Analizi yapılıp yapılmadığı yapıldıysa bir nüshasının tarafımıza verilmesini talep edilmesine rağmen söz konusu taleplerimiz hukuka aykırı biçimde karşılanmamıştır. İhtizük madde 34, 35, 38 gerekleri yerine getirilmemiştir.

Sunulan teklif, Anayasa'nın birçok maddesine açık aykırılık teşkil etmektedir. Aşağıda belirtilen anayasal ilkelere aykırılık doğrudan, yapısal niteliktedir ve teklifin bütününe sirayet etmektedir:

- Anayasa m. 2: Hukuk devleti ilkesi
- Anayasa m. 7: Yasama yetkisinin devredilemezliği
- Anayasa m. 10: Kanun önünde eşitlik
- Anayasa m. 11: Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü
- Anayasa m. 13: Temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması
- Anayasa m. 20: Özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması
- Anayasa m. 35: Mülkiyet hakkı
- Anayasa m. 36: Adil yargılanma hakkı
- Anayasa m. 38: Masumiyet karinesi
- Anayasa m. 88: Kanun teklifi verme yetkisinin münhasıran milletvekillerine ait olması
- Anayasa m. 123: İdarenin kanuniliği
- Anayasa m. 124 : Yönetmelikler
- Anayasa m. 138: Mahkemelerin bağımsızlığı
- Anayasa m. 153: AYM kararlarının bağlayıcılığı

Teklifin bu Anayasa aykırılığı yalnızca maddi içerikten değil, yasama tekniğinden ve teklifin hazırlanma biçiminden de kaynaklanmaktadır. 12. Yargı paketi adı altında sunulan teklif, 30 madde içerisinde 12 farklı kanunda değişiklik öngören bir torba yasa niteliği taşımaktadır. Kanunun adı, çeşitli kanunlarda değişiklik yapılmasına ilişkin genel bir ifade taşısa da içerik bakımından birbirinden tamamen farklı alanlara müdahale eden düzenlemeler içermektedir.

Teklif kapsamına alınan kanunlar aşağıdaki gibidir:

- **MADDE 1:** İcra ve İflas Kanunu (Kanun No: 2004)
- **MADDE 2:** İcra ve İflas Kanunu (Kanun No: 2004)
- **MADDE 3:** Noterlik Kanunu (Kanun No: 1512)
- **MADDE 4:** Danıştay Kanunu (Kanun No: 2575)
- **MADDE 5:** Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun (Kanun No: 2576)
- **MADDE 6:** İdari Yargılama Usulü Kanunu (Kanun No: 2577)
- **MADDE 7:** İdari Yargılama Usulü Kanunu (Kanun No: 2577)
- **MADDE 8:** Adli Tıp Kurumu ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun (Kanun No: 2659)
- **MADDE 9:** Hakimler ve Savcılar Kanunu (Kanun No: 2802)
- **MADDE 10:** Hakimler ve Savcılar Kanunu (Kanun No: 2802)
- **MADDE 11:** Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun (Kanun No: 3095)

- **MADDE 12:** Türk Medeni Kanunu (Kanun No: 4721)
- **MADDE 13:** Türk Medeni Kanunu (Kanun No: 4721)
- **MADDE 14:** Ceza Muhakemesi Kanunu (Kanun No: 5271)
- **MADDE 15:** Ceza Muhakemesi Kanunu (Kanun No: 5271)
- **MADDE 16:** Ceza Muhakemesi Kanunu (Kanun No: 5271)
- **MADDE 17:** Ceza Muhakemesi Kanunu (Kanun No: 5271)
- **MADDE 18:** Ceza Muhakemesi Kanunu (Kanun No: 5271)
- **MADDE 19:** Türk Borçlar Kanunu (Kanun No: 6098)
- **MADDE 20:** Hukuk Muhakemeleri Kanunu (Kanun No: 6100)
- **MADDE 21:** Hukuk Muhakemeleri Kanunu (Kanun No: 6100)
- **MADDE 22:** Hukuk Muhakemeleri Kanunu (Kanun No: 6100)
- **MADDE 23:** Hukuk Muhakemeleri Kanunu (Kanun No: 6100)
- **MADDE 24:** Hukuk Muhakemeleri Kanunu (Kanun No: 6100)
- **MADDE 25:** Hukuk Muhakemeleri Kanunu (Kanun No: 6100)
- **MADDE 26:** Hukuk Muhakemeleri Kanunu (Kanun No: 6100)
- **MADDE 27:** Hukuk Muhakemeleri Kanunu (Kanun No: 6100)
- **GEÇİCİ MADDE 1:** İcra ve İflas Kanunu (Kanun No: 2004) ile Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun (Kanun No: 2576)

Bu düzenlemeler arasında konu birliği bulunmamaktadır. Teklifin temel unsuru usul hukuku alanına ilişkin olduğu halde, Hakim ve Savcı Yardımcılarının sözlü sınav usulleri, Ceza Muhakemesine ilişkin usuller, görev ve yetkiye ilişkin üst mahkemelerin uyacağı kurallar, miras yoluyla intikal eden taşınmazların satışına ilişkin usuller gibi tamamen farklı disiplinlere ilişkin hükümler de teklife dahil edilmiştir. Böyle bir torba yasa, nitelikli yasama faaliyetinin temel gerekleriyle bağdaşmamaktadır. Konu birliğinin ortadan kaldırılması, milletvekillerinin her bir düzenlemeyi ayrı ayrı tartışma ve değerlendirme imkanını ortadan kaldırmakta, yasama faaliyetini şekli bir oylama işlemine indirgemektedir.

Kanunların oldu bittiye getirilerek yasalaştırılması uygulamada ciddi sorunlar yaratmaktadır. Hakimler, savcılar, avukatlar ve idari makamlar, torba yasalarla getirilen uyumsuz hükümler nedeniyle belirsizlik içerisinde kalmakta; farklı kanunlarda yapılan parça parça değişiklikler normlar hiyerarşisini bozmakta ve mevzuat bütünlüğü ortadan kalkmaktadır. Bu tespit yalnızca muhalefet eleştirisi değil, yargı mensupları ve akademik çevreler tarafından da uzun yıllardır dile getirilen bir sorundur.

Teklif gerekçesinde düzenlemelerin katılımcı bir anlayışla hazırlandığı iddia edilse de bu beyanı doğrulayan herhangi bir veri bulunmamaktadır. Meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, bilişim sektörü temsilcileri ile etkin bir istişare yürütüldüğüne ilişkin kayıt ve gerekçe açıklaması bulunmamaktadır. Etki analizinin gizli tutulması da bu tavrın kurumsal bir biçimde benimsendiğini ortaya koymaktadır.

Teklifin hazırlanma yöntemi Anayasa'nın 7. ve 88. maddeleri açısından ayrıca eleştiri gerektirmektedir. 2017 Anayasa değişikliği ile Bakanlar Kurulunun kanun tasarısı hazırlama yetkisi kaldırılmıştır. Buna rağmen teklifin yürütme organınca hazırlanıp milletvekilleri tarafından şeklen imzalandığı görülmektedir. Bu husus, yürütme organı temsilcilerinin basına verdiği demeçlerden de net bir biçimde anlaşılmaktadır. Adalet Bakanı Akın Gürlek tarafından farklı zamanlarda basına yapılan açıklamalarda yargı paketinin hazırlandığı, Saray'ın onayına sunulduğu, ardından TBMM'ye imzalanması için gönderileceği belirtilmektedir.

2017 Anayasa değişikliğinin arkasındaki temel iddia, yasama ve yürütme kuvvetlerinin kesin bir şekilde ayrılacağı ve Meclis'in yasa yapımında daha bağımsız hale geleceği yönündeydi. Ancak Adalet Bakanı'nın basına açıkça yansıyan beyanları, sistemin teorik iddiası ile fiili uygulaması arasındaki uçurumu gözler önüne sermektedir. Tasarı yetkisi elinden alınan yürütmenin, dolaylı yollarla yasama sürecini tamamen domine etmesi, anayasal sistemimizi sert bir kuvvetler ayrılığından, yürütmenin mutlak hakimiyetine dayanan kuvvetler birliğine sürüklemektedir.

Kanunların, yürütme organının anlık ihtiyaçlarına, bürokratik reflekslerine veya konjonktürel siyasi ajandalarına göre "saray onaylı" paketler halinde Meclis'e dayatılması, kanunların genellik, soyutluk ve öngörülebilirlik ilkelerini zedelemektedir. Yasama komisyonları, kanun metinlerinin demokratik kamuoyu, barolar, akademik çevreler ve sivil toplum kuruluşları ile tartışılarak olgunlaştırıldığı yerler olmalıdır. "Noktasına virgülüne dokunulmadan" geçirilmesi talimatı verilen bir metinde, ne komisyonların işlevinden ne de parlamenter müzakerenin varlığından söz edilebilir.

Bu uygulama yasama yetkisinin devredilmezliğine aykırıdır. Yasama yetkisinin fiili olarak yürütme organı tarafından kullanılması, Anayasa'nın açık hükmünü etkisizleştirmekte ve parlamenter iradenin yok sayılmasına yol açmaktadır. Teklifin "noktasına virgülüne dokunulmadan" komisyona gönderilmesi, yasama organının yalnızca biçimsel bir onay makamına indirgenmesine sebep olmaktadır. Bu durum kuvvetler ayrılığı ilkesinin zedelenmesi anlamına gelmektedir.

Teklifte yer alan düzenlemelerin bir kısmı AYM'nin daha önce iptal ettiği hükümleri, küçük değişikliklerle yahut hiçbir değişiklik yapılmaksızın tekrar yürürlüğe koymaktadır. Bu yöntem, Anayasa'nın üstünlüğü ilkesine aykırı olup AYM kararlarını etkisizleştirme amacı taşımaktadır. AYM kararlarının bağlayıcılığını düzenleyen hüküm, yasama organına iptal edilmiş hükümleri dolaylı yollarla yeniden getirme imkanı vermemektedir. Bu durumda teklif açık biçimde Anayasayı dolanan bir içerik taşımaktadır.

AYM, kaçak sanıkların duruşmaya gelmesini sağlamak amacıyla mallarına, hak ve alacaklarına el konulmasını öngören Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 247'nci maddesindeki düzenlemeleri geçmişte defalarca iptal etmiştir. Mahkeme bu iptal kararlarında, mülkiyet hakkı ve adil yargılanma hakkının bu şekilde ölçüsüzce sınırlanamayacağını çok net bir biçimde ortaya koymuştur. Yine, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması müessesesine yönelik AYM tarafından verilen hüküm gözetilmeksizin iptal edilen düzenlemenin tekrarı niteliğinde bir madde söz konusu teklifte yer almaktadır.

Buna rağmen, önümüzdeki bu yeni teklifte de aynı formül, neredeyse hiç değiştirilmeden ya da sadece kelime oyunları ile makyajlanarak yeniden karşımıza çıkarılmaktadır. Bu durum, Anayasa'nın 153. maddesinde yer alan "Anayasa Mahkemesi kararları yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar" hükmünün açık bir ihlalidir.

Meclis, AYM'nin "Anayasaya aykırılık" diyerek iptal ettiği bir kuralı, yeni bir kanun teklifiyle tekrar yasalaştırma yeri değildir. Meclis, Anayasa'nın öngördüğü düzenin çiğnendiği bir yer hiç değildir. AYM kararları ileriye dönük olarak yasama organına rehberlik eder; meclisin görevi, iptal edilen hükmün arkasından dolanacak formüller üretmek değil, iptal gerekçesine uygun anayasal düzenlemeler yapmaktır.

Aynı hatayı ve anayasaya aykırılığı bile bile tekrarlamak, yasama ciddiyetiyle bağdaşmaz. İptal edilen bir düzenlemeyi ısrarla yeniden getirmek, yargısal denetimi etkisiz kılmak ve anayasal sınırları tanımamak anlamına gelir. Sonuç olarak, teklifte yer alan kaçak sanıklara yönelik bu güvenlik tedbirleri, geçmişteki hukuki sakatlıkları aynen barındırmaktadır ve yürürlüğe girse dahi Anayasa Mahkemesi tarafından yeniden iptal edilmeye mahkumdur.

Bu nedenle teklifin mevcut haliyle yasama faaliyetinin usulüne, Anayasa'nın kurduğu normatif düzene, AYM içtihadına ve hukuk devleti ilkesine aykırılık teşkil ettiği sonucuna varılmaktadır. Teklifin bu yönleri dikkate alındığında, ayrıntılı müzakerelere geçilmeksizin reddedilmesi anayasal bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Saray iktidarı yıllardır "yargı reformu" başlığı altında Meclis'e paketler getirmektedir; fakat geriye dönüp bakıldığında 12 yargı paketinin hiçbirisi Türkiye'ye demokratikleşme, özgürleşme ya da anayasal hakların korunması anlamında en küçük bir katkı sunmamıştır. Bu paketlerin tamamı, reform görüntüsü altında mevcut hukuksuzluk düzenini sürdürmüştür; temel hak ve özgürlükler her yeni düzenlemede daha da daralmıştır. Yargı bağımsızlığı güçlenmemiş, adalet mekanizmasının işleyişi iyileşmemiş, hukuk devleti ilkesi ise kurumsal karşılığını neredeyse tamamen yitirmiştir.

İktidarın “Yargı Reformu Stratejisi” ve “İnsan Hakları Eylem Planı” gibi belgeleri ise uygulaması olmayan, yalnızca söylem düzeyinde kalan metinlerdir. Bu belgeler ne yapısal bir dönüşüm yaratmış ne de yargının siyasetten arındırılması, hak ve özgürlüklerin güçlendirilmesi açısından bir sonuç üretmiştir. Siyasi iktidarın temel yaklaşımı değişmediği için, hazırlanan her düzenleme yargıyı bağımsızlaştırmak yerine daha da kontrol altına alan bir araç haline gelmiştir. Bu nedenle, söz konusu muhalefet şerhimiz yalnızca kanun teklifinin eleştirisiyle sınırlı tutulamayacaktır. Mevcut yargı düzeninin bütününe yönelik değerlendirme yapmak, her bir pakette gerileyen demokrasiyi, hukuku ve anayasal güvenceleri bir bir ele almak tarihsel sorumluluğumuzun bir gereğidir.

MUTLAK BUTLAN KARARI

Hukuk normlarının hiyerarşik üstünlüğü, yasallık ilkesi ve usuli güvenceler, hukuki öngörülebilirlik demokratik bir hukuk devletinde kararların meşruiyet zeminini oluşturan kurucu unsurlardır. Yargısal mekanizmaların, normatif çerçevenin dışına taşarak siyasi mühendislik araçlarına dönüştürülmesi ise hukuki güvenlik ilkesini kökünden sarsan kurumsal bir erozyona yol açar. Son dönemde Cumhuriyet Halk Partisi’ne ve kurultay iradesine yönelik "mutlak butlan" kararı üzerinden inşa edilen yargısal müdahale, pozitif hukukun sınırlarını zorlayan, emredici kuralların amacını ters yüz eden ve yargı bağımsızlığını ortadan kaldıran bir tasarruf niteliğindedir.

Cumhuriyet ile yaşıt köklü bir siyasi kurum olan Cumhuriyet Halk Partisi hakkında tesis edilen mutlak butlan kararı, hukuki güvenlik ilkesini tamamen ortadan kaldıran, açık ve tartışmaz biçimde siyasi saiklerle verilmiş bir hükümdür. Bir mahkemenin, demokratik usullerle seçilmiş olan Genel Başkan Özgür Özel’in meşruiyetini yok sayarak "Sen Genel Başkan değilsin, yerine başkasını atadım" şeklinde bir tasarrufta bulunması kabul edilemez bir yetki aşımıdır. Ülkenin bir hukuk devleti olma iddiasını sürdürebilmesi, yargının bu tür anti-demokratik müdahalelerden menedilmesini zorunlu kılmaktadır.

Siyasi partilerin kongre, kurultay ve aday belirleme gibi iç işleyiş süreçleri ile bu süreçlerin denetimi, anayasal mimaride doğrudan "seçim yargısı" kapsamında koruma altına alınmış özel bir alandır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, seçimlerin yönetimi, denetimi ve seçim hukukundan doğan uyumsuzlukların çözümünü genel mahkemelerin takdirine bırakmamış, bu hususta münhasır yetkili bir organ olarak Yüksek Seçim Kurulu’nu vazifelendirmiştir. Son dönemde ana muhalefet partisinin kurultay iradesine yönelik genel mahkemeler eliyle yürütülen "mutlak butlan" operasyonu karşısında YSK’nın kendi anayasal rolünü reddetmesi ve sürece seyirci kalması, seçim yargısının kurumsal özerkliğini ve anayasal varlık sebebini inkar etmek anlamına gelmektedir.

Anayasa'nın 79. maddesi, seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama yetkisini tartışmasız bir biçimde YSK'ya vermiştir. Siyasi partilerin büyük kurultayları ve organ seçimleri de bu anayasal koruma şemsiyesinin ve seçim hukukunun ayrılmaz bir parçasıdır. Dolayısıyla, bir siyasi partinin seçilmiş yönetiminin meşruiyetini tartışmaya açacak, genel başkanlık makamının hukukiliğini denetleyecek yegane merci seçim yargısıdır. Sulh, asliye veya diğer genel hukuk mahkemelerinin, kendilerini seçim yargısının yerine koyarak bir siyasi partinin genel kurul iradesini geriye dönük olarak iptal etmesi veya "mutlak butlan" kararı vermesi açık bir fonksiyon gaspıdır. YSK'nın, genel mahkemelerin bu yetki tecavüzüne karşı anayasal bir duruş sergilememesi, seçim hukukunun genel mahkemelerce tahrir edilmesine yol açmıştır.

İşte tam bu noktada YSK'nın anayasal rolünü reddederek geri çekilmesi tahrifatı katmerleştirmektedir. YSK, genel mahkemelerin siyasallaşmış HSK baskısıyla ürettiği bu siyasi kararlara karşı, "Burası seçim yargısının alanıdır, genel mahkemeler siyasi partilerin kurultay ve yönetim meşruiyetine müdahale edemez" diyerek net bir barikat örmek zorundaydı. YSK'nın bu hukuki tecavüze sessiz kalması, anayasal yetkilerini fiilen devretmesi ve kendi hukuk alanını korumaktan imtina etmesi anlamına gelir. Seçim yargısının bu pasif tutumu, iktidarın HSK eliyle dizayn ettiği genel mahkemeleri birer siyasi operasyon aygıtı olarak kullanmasının önünü açmıştır.

Sonuç olarak; genel mahkemelerin seçim hukukuna ilişkin bir alanda "mutlak butlan" gibi ağır bir kararla genel başkanlık makamını ve kurultay iradesini yok sayması hukuken yok hükmündedir. Bu süreçte YSK'nın kendi anayasal misyonunu inkar ederek seçim yargısının tek yetkili olma vasfını savunmaması, ülkedeki seçim güvenliğine ve sandık iradesine vurulmuş en ağır darbelerden biridir. Seçimle göreve gelmiş meşru bir yönetimin yargı eliyle azledilmesi ve yerine üç yıl önceki yönetimin ikame edilmesi, ne evrensel hukuk normlarıyla ne de rasyonel mantık ilkeleriyle bağdaşmaktadır.

Söz konusu mutlak butlan kararı; devletin tüm imkanlarını ve seçim takvimini siyasi ikbal doğrultusunda dizayn etme, potansiyel rakipleri yargısal manipülasyonlarla saf dışı bırakma ve mevcut iktidarı garanti altına alma arayışının bir ürünüdür. Otuz yıllık diplomaların iptal edilmesi, siyasi rakiplerin zindanlara mahkum edilmesi ve nihayetinde ana muhalefet partisine kayyım atanması girişimleri, iktidarın hükümranlığını bir gün daha uzatma inadının somut neticeleridir. Her ne kadar mevcut siyasi iktidar tarafından "Biz bu yargısal sürecin hiçbir yerinde yokuz" şeklinde beyanlarda bulunulsa da, bu kararın arkasında duran asıl siyasi irade ve mühendislik planı tüm açıklığıyla ortadan durmaktadır.

Bu tür kararlar, doktrindeki en ağır yaptırım türü olan mutlak butlanın teorik ve pratik sınırlarını aşarak, hukuku siyasi bir tasfiye ve denetim mekanizması haline getirme çabasının somut bir tezahürüdür. Kararın hukuki bir zorunluluktan ziyade konjonktürel bir siyasi iklimin ürünü olduğu, kullanılan argümanların tutarsızlığından ve ulaşılan sonucun hukuk mantığıyla bağdaşmamasından açıkça anlaşılmaktadır.

Mutlak butlan, bir hukuki işlemin kurucu unsurlarına sahip olmakla birlikte, emredici hukuk kurallarına, kamu düzenine, ahlaka veya kişilik haklarına açıkça aykırı olması ya da konusunun imkansız bulunması hallerinde, o işlemin baştan itibaren geçersiz sayılmasını ifade eden nihai bir yaptırımdır. Medeni hukuk ve idare hukuku doktrininde titizlikle korunan bu kavram, keyfi kararların değil, kamu düzenini doğrudan tehdit eden radikal sakatlıkların tasfiyesi için öngörülmüştür. Bir siyasi partinin en yüksek karar organı olan büyük kurultayında sergilenen kolektif iradenin, usuli ya da şekli birtakım iddialarla ve mutlak butlan yaptırımıyla tamamen yok sayılması, pozitif hukukun bu yaptırıma yüklediği anlamla bağdaşmaz. Yargı organları, bir siyasi organizasyonun iç işleyişine müdahale ederken, o organizasyonu ayakta tutan asgari demokratik özerklik alanına saygı duymakla yükümlüdür. Bu sınırın aşılması kurultay iradesinin geriye etkili olacak şekilde bütünüyle ortadan kaldırılması, sadece hukuki bir yorum hatası değil, yargısal yetki sınırlarının siyasi saiklerle aşılması anlamına gelir. Kararın içeriği incelendiğinde, gerekçelendirilmenin rasyonel hukuk normlarından ziyade, siyasi sonuçları önceden tasarlanmış bir amaca zemin hazırlama gayretiyle malul olduğu net bir şekilde görülmektedir.

Bu müdahalenin yarattığı kurumsal ve toplumsal tahribat, hukukun araçsallaştırılması sorununun ne denli derinleştiğini göstermektedir. İlk olarak, "hukuki güvenlik" ve "öngörülebilirlik" ilkeleri telafi edilemez bir darbe almıştır. Hukuk normları, bireyler ve kurumlar için geleceğe dönük eylemlerini planlayabilecekleri istikrarlı bir zemin sunmalıdır. Bir kurumun en üst iradesinin, aylar ya da yıllar sonra, geriye dönük olarak mutlak butlanla sakatlanması, o süreçte üretilen tüm hukuki ilişkileri ve kararları istikrarsızlığa sürükler. Yargının, siyasi rekabet alanını düzenleyen ve dengeleyen bir hakem olmaktan çıkıp, aktörlerden birinin lehine veya aleyhine sonuç doğuracak şekilde sahaya müdahil olması, sistemin bütününe olan güveni sıfırlamaktadır. Siyasi saiklerle verildiği izahattan vareste olan bu karar, adaletin tarafsızlığı ilkesini ortadan kaldırarak, yargı mekanizmasını siyasi iradenin bir uzantısı haline getirmiştir. Hukukun bu şekilde esnetilmesi ve eğilip bükülmesi, uzun vadede sadece davaya konu olan siyasi yapıyı değil, bizzat kararı veren ve uygulayan yargı kurumunun kendi kurumsal meşruiyetini de yok etmektedir.

Söz konusu kararın yarattığı ikinci büyük tahribat, demokratik katılım mekanizmaları ve seçmen iradesinin gasp edilmesi boyutudur. Siyasi partiler, demokratik hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır ve meşruiyetlerini tabanlarından, delegelerinden ve nihayetinde seçmenlerinden alırlar. Kurultay delegelerinin özgür iradesiyle şekillenen bir yapının, yargısal bir müdahaleyle ve en ağır hukuki yaptırımla felç edilmesi, demokratik temsil ilkesinin özüne yönelik bir saldırdır. Yargının, siyasi partilerin iç mekanizmalarındaki yetki dağılımını ve liderlik yapısını şekillendirme yetkisini kendisinde görmesi, egemenliğin kaynağına ortak olma iddiasıyla eşdeğerdir. Bu durum, hukukun üstünlüğü ilkesinden, jüristokrasiye ve daha da kötüsü, yargının yürütme veya egemen siyasi güç odakları adına hareket ettiği bir otoriteryanizme geçişin işaretidir. Kararın yumuşatılacak, hafifletilecek ya da usuli tekniklerle savunulabilecek hiçbir yanı yoktur; ortada açıkça siyasi mühendislik amacıyla üretilmiş, hukuki kılıf giydirilmiş bir yargısal tasarruf bulunmaktadır.

Doktrinsel açıdan bakıldığında, mutlak butlan iddiasının bu derece genişletilmesi ve siyasi nitelikteki kararlara uygulanması, hukuk devleti ilkesini de dejenere etmektedir. Bu durum, hukuki belirlilik ve istikrar ilkesini yok ederken, kurumların işleyişini imkansız hale getiren bir kaos iklimi yaratır. Yargı, bu kararıyla hukukun koruyucu sınırlarını çiğnemiş, yasama ve yürütme alanına müdahale ederek kuvvetler ayrılığı ilkesini fiilen askıya almıştır. Siyasi aktörlerin sandıkta veya parti içi demokratik yarışta elde edemedikleri sonuçları, yargı koridorlarında elde etmeye çalışmaları, bunun için siyasi iradeden yardım beklmeleri ve yargının da bu talebe olumlu yanıt vererek mutlak butlan gibi ağır bir yaptırıma sığınması, hukukun siyasallaşmasının en vahim örneklerinden biridir.

Sonuç olarak, kurultay sürecine yönelik geliştirilen bu "mutlak butlan" kararı, hukuki dayanaklardan yoksun, emredici kuralların gayesini aşan ve tamamen konjonktürel güç dengelerini gözeterek tesis edilmiş siyasi bir karardır. Bu sürecin hukuk düzeninde, kurumsal yapılarda ve toplumsal adalet duygusunda yarattığı tahribat kalıcı izler bırakacak niteliktedir. Yargının siyasi bir kılıç olarak kullanıldığı, meşru kurumların iradesinin usuli bahanelerle ve zorlama yorumlarla yok sayıldığı bir durumda, hukuktan ve adaletten bahsetmek imkansız hale gelir. Bu kararın net bir dille reddedilmesi, hukuki argümanların arkasına gizlenmiş siyasi niyetlerin deşifre edilmesi ve kurumsal özerkliğin savunulması, sadece bir siyasi partinin değil, ülkedeki hukuk devletinin kırıntılarını korumanın da asgari şartıdır. Hukuk, egemenlerin ajandalarını meşrulaştırma aracı olmadığı gibi; yargı da siyasi rakipleri tasfiye etme dairesi değildir. Bu kararla açılan yara, gelecekte tüm siyasi yapılar ve kurumlar için Demokles'in kılıcı gibi sallanacak bir emsal teşkil etmesi bakımından da büyük bir tehlike arz etmektedir.

Ortaya çıkan hukuki tablo, yalnızca bir dava dosyasının sınırları içinde değerlendirilemeyecek kadar geniş sonuçlar doğurmaktadır. Başlangıçta belirli bir kurultaya ilişkin olarak açılmış bir uyuşmazlığın, zaman içerisinde daha sonraki kongreleri ve kurultayları da etkileyecek şekilde genişletilmesi, yargısal müdahalenin mevcudiyetine ilişkin net bir delildir. Bir yargı merciinin, önüne gelen uyuşmazlığın kapsamını aşarak sonraki işlemler üzerinde de sonuç doğuracak bir yaklaşım benimsemesi, medeni usul hukukunun temel ilkeleri açısından tartışmalı olduğu kadar, siyasi alanın kendi iç dinamiklerine müdahale niteliği taşıyan bir görünüm de ortaya çıkarmaktadır.

Hukuk sistemlerinde mahkemelerin görevi, önlerine gelen somut uyuşmazlığı çözmekten ibarettir. Bunun ötesine geçerek tarafların talebi dışında kalan işlemler üzerinde sonuç üretmek, yargısal fonksiyonun sınırlarını zorlayan bir uygulamadır ve aynı zamanda hukuka aykırıdır. Özellikle siyasi partiler gibi anayasal statüye sahip kuruluşların iç işleyişine ilişkin süreçlerde, yargısal müdahalenin ölçülü olması gerektiği, demokratik hukuk devletinin temel prensiplerinden biri olarak kabul edilmektedir. Aksi halde mahkemeler, hukuki uyuşmazlıkları çözen kurumlar olmaktan çıkarak, siyasal rekabetin belirleyici aktörlerinden biri haline gelme tehlikesiyle karşı karşıya kalırlar.

Yaşanan süreçte dikkat çeken hususlardan biri de, farklı hukuki kavramların aynı sonuç içerisinde iç içe geçirilmesi olmuştur. Kesin hükümsüzlük ile iptal arasındaki ayrım, hukuk öğretisinin en yerleşik ayrımlarından biridir. Bir işlemin başından itibaren hiç doğmamış sayılması ile geçerli kabul edilip ancak belirli şartlar altında ortadan kaldırılması arasında çok önemli sonuç farkları bulunmaktadır. Buna rağmen farklı sonuç doğuran kavramların aynı olay içerisinde birbirinin yerine kullanılmaya başlanması, hukuki belirlilik ilkesini zayıflatan bir etki meydana getirmiştir. Hukukun en temel işlevlerinden biri öngörülebilirlik sağlamaktır. Kavramların içeriğinin belirsizleştiği, sonuçlarının birbirine karıştırıldığı bir ortamda ise hukuki güvenlikten söz etmek güçleşmektedir.

Daha da önemlisi, henüz temyiz denetiminden geçmemiş kararlar üzerinden fiili sonuçlar yaratılmaya çalışılması, davanın sonucunu yerine getirir biçimde ihtiyati tedbir kararı kurulması hukuk devleti anlayışının özüne ilişkin ciddi bir yok saymadır. Kanun yollarının varlığı, sadece şekli bir prosedür değildir. Temyiz mekanizması, yanlış kararların düzeltilmesini sağlayan ve adaletin gerçekleşmesini güvence altına alan temel araçlardan biridir. Üst mahkeme incelemesinden geçmemiş kararların kesin hüküm gibi kabul edilmesi, bireylerin ve kurumların hukuki korunma imkanlarını fiilen ortadan kaldırabilecek sonuçlar doğurmaktadır.

İhtiyati tedbir kurumu da bu süreçte asıl sorunun kaynağını inşa etmiştir. Geçici hukuki koruma tedbirlerinin amacı, telafisi mümkün olmayan zararların ortaya çıkmasını önlemektir. Ancak geçici koruma mekanizmasının kendisinin telafisi güç sonuçlar üretmesi halinde, tedbirin amacı ile sonucu arasında ciddi bir çelişki ortaya çıkmaktadır. Seçim yoluyla belirlenen parti yönetimlerinin, kesinleşmemiş yargı kararlarına dayanılarak görevden uzaklaştırılması ve yerlerine başka isimlerin getirilmesi, geçici tedbir kavramının sınırlarını aşan sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. Bu tür uygulamalar yalnızca belirli kişileri değil, seçmenlerin iradesini ve siyasi temsil mekanizmasını da doğrudan etkileyebilmektedir.

Siyasi partiler, sıradan özel hukuk tüzel kişileri değildir. Demokratik sistemin vazgeçilmez unsurları olan siyasi partiler, anayasal düzenin temel aktörleri arasında yer almaktadır. Bu nedenle onların iç işleyişine yönelik müdahaleler, yalnızca bir dernek ya da şirket üzerindeki tasarruflar gibi değerlendirilemez. Parti organlarının oluşumu, yönetim mekanizmaları ve temsil ilişkileri doğrudan demokrasi ile bağlantılıdır. Dolayısıyla bu alanlarda yapılacak müdahalelerin son derece sınırlı, ölçülü ve istisnai olması gerekir.

Türkiye'de siyasi partilere ilişkin özel mevzuatın bulunması da bu hassasiyetin bir sonucudur. Siyasi Partiler Kanunu, parti organlarının oluşumuna ve seçim süreçlerine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler içermektedir. Bu kadar kapsamlı düzenlemelerin bulunduğu bir alanda genel hükümlere başvurularak sonuç yaratılması, özel kanun-genel kanun ilişkisinin temel prensipleri açısından tartışmalı sonuçlar doğurmaktadır. Hukuk sisteminde özel düzenleme bulunan alanlarda genel hükümlerin uygulanması ancak açık boşlukların varlığı halinde mümkündür. Buna rağmen özel düzenlemeler göz ardı edilerek genel hukuk kurallarının genişletici biçimde yorumlanması, normlar hiyerarşisi açısından sorunlu bir yaklaşım ortaya çıkarmaktadır.

Asıl dikkat çekici olan ise, ortaya çıkan tartışmanın salt hukuki olmaktan çıkıp giderek siyasal bir mahiyet kazanmış olmasıdır. Yargı organlarının verdiği kararların toplumun önemli bir kesiminde siyasi saiklerle alındığı yönünde algı oluşturması, yargıya duyulan güven açısından son derece tehlikeli sonuçlar doğurmuştur. Bir hukuk devletinde yargının bağımsız olması kadar bağımsız görünmesi de önem taşımaktadır. Kararların içeriği kadar, zamanlaması, sonuçları ve yarattığı etkiler de toplum nezdinde yargının tarafsızlığına ilişkin değerlendirmeleri doğrudan etkilemektedir.

Son yıllarda yargı organlarının siyasal tartışmaların merkezine yerleşmesi, yalnızca Türkiye bakımından değil, birçok ülkede demokratik kurumlar açısından kaygı verici bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Ancak kuvvetler ayrılığı ilkesinin sağlıklı işlemesi bakımından yargının, siyasi mücadelelerin tarafı haline gelmemesi büyük önem taşımaktadır. Siyasal rekabetin kazananlarını mahkeme salonlarının değil, demokratik mekanizmaların belirlemesi gerektiği düşüncesi, modern anayasal düzenlerin temel ilkelerinden biridir.

Bir siyasi partinin yönetiminin kimlerden oluşacağına ilişkin kararların esasen parti üyeleri ve delegeler tarafından verilmesi, temsili demokrasinin doğal sonucudur. Mahkemelerin görevi bu süreçlerin hukuka uygunluğunu denetlemek olmakla birlikte, siyasi tercihin yerine geçmek değildir. Yargısal denetimin sınırları aşarak doğrudan siyasi sonuç üretmeye başlaması, demokratik meşruiyet ile yargısal meşruiyet arasında bir çatışma doğurabilmektedir. Bu nedenle seçimle ortaya çıkan iradeye müdahale niteliği taşıyan uygulamalar, her zaman çok daha yüksek bir dikkat ve hassasiyetle değerlendirilmelidir.

Bu süreçte ortaya çıkan bir başka sorun da, hukuki belirsizliğin siyasal istikrar üzerindeki etkisidir. Uzayan yargı süreçleri, birbirleriyle çelişen kararlar ve farklı merciler arasında yaşanan yetki tartışmaları, yalnızca ilgili siyasi partiyi değil, genel anlamda siyasal sistemi de etkilemektedir. Belirsizlik ortamı, demokratik mekanizmaların sağlıklı işleyişini zorlaştırmakta, kamuoyunda güvensizlik duygusunu artırmaktadır. Özellikle farklı mahkemelerden çıkan birbirine zıt kararlar, hukuk birliği ilkesine zarar vermekte ve adalet sistemine yönelik eleştirileri yoğunlaştırmaktadır.

Geçmişte benzer süreçlerde yaşanan tecrübeler de göstermektedir ki, yargısal müdahalelerin yoğunlaştığı dönemlerde hukuki tartışmalar kısa sürede siyasal krizlere dönüşebilmektedir. Bu durum ise yalnızca ilgili aktörler açısından değil, demokratik sistemin tamamı bakımından maliyet üretmektedir. Çünkü demokrasi, sadece seçimlerden ibaret değildir; aynı zamanda siyasal rekabetin kurallarının önceden belirlenmiş olması ve bu kuralların öngörülebilir biçimde uygulanması anlamına gelmektedir. Kuralların kişilere ya da konjonktüre göre değiştiği yönünde oluşan algı ise demokratik meşruiyeti zedeleyen en önemli faktörlerden biridir.

Hukukun temel amacı siyasi mücadeleyi şekillendirmek değil, hak ve özgürlükleri güvence altına almaktır. Mahkemelerin siyasi alan üzerindeki etkisinin giderek genişlemesi, kuvvetler ayrılığı prensibinin dengelerini de etkilemektedir. Yasama, yürütme ve yargı arasındaki denge bozulduğunda, demokratik sistemin bütün unsurları zarar görmektedir. Özellikle muhalefet partileri üzerinde yargı eliyle sonuç doğuracak müdahalelerin artması, çoğulcu demokrasi anlayışı açısından ciddi kaygılar doğurmaktadır.

Yargının siyasallaştığı yönündeki eleştiriler, yalnızca verilen kararların içeriğinden kaynaklanmamaktadır. Aynı zamanda benzer durumlarda farklı uygulamaların ortaya çıkması, bazı dosyalarda olağanüstü hızla karar verilmesi, bazı süreçlerin ise uzun süre sonuçlandırılmaması gibi faktörler de bu eleştirileri beslemektedir. Hukukun en önemli özelliklerinden biri eşitliktir. Benzer olaylara benzer sonuçlar uygulanmadığında, toplumda adalet duygusu zedelenmekte ve yargıya duyulan güven giderek azalmaktadır.

Sonuç olarak yaşanan tartışma, yalnızca belirli bir kurultay ya da belirli isimler etrafında şekillenen teknik bir hukuk meselesi değildir. Esas mesele, yargının demokratik sistem içerisindeki konumu, siyasi alan üzerindeki etkisinin sınırları ve hukuk devleti ilkesinin nasıl korunacağı sorunudur. Söz konusu kararın asıl amacı ise siyasi iradenin istediği siyasal ortamın yargı eliyle yaratılmasıdır. Demokratik toplumlarda siyasi aktörlerin meşruiyet kaynağı mahkeme kararları değil, seçmen iradesi ve parti içi demokratik mekanizmalardır. Mahkemelerin görevi ise bu mekanizmaların sağlıklı işlemesini sağlamak, hukuka aykırılıkları gidermek ve adaletin gerçekleşmesine katkıda bulunmaktır. Yargının siyasal mücadelelerin merkezine yerleştiği, siyasi rekabetin sonuçlarını belirleyen asli aktörlerden biri haline geldiği bir sistem ise hem hukuk devletini hem de demokratik meşruiyeti tasfiye etme anlamı taşımaktadır.

ANAYASAL DEVLET VE HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ

Anayasal devlet, kamu gücünün keyfilikliğini önleyen ve devletin yetkilerini bağlayıcı normlarla sınırlayan düzendir. Temel hak ve özgürlükler devletin lütfu değil, toplumun devredilemez alanıdır. Ancak Türkiye’de bu güvencelerin pratikteki karşılığı, siyasal ve kurumsal yapıların bozulması nedeniyle ciddi biçimde aşınmış durumdadır. Hukukun üstünlüğü ilkesi ancak bağımsız yargı, etkili denetim mekanizmaları ve ölçülülük ilkesiyle hayat bulur; fakat AKP iktidarında Türkiye’de bu ilkeler özellikle son bir yılda olağanüstü bir gerileme yaşamıştır.

Bu gerileme münferit olaylardan ibaret değildir; kurumsal ve sistematik bir çürümedir. Dünya Adalet Projesi 2023 Endeksi’nde Türkiye 142 ülke içinde 117’nci, Uluslararası Demokrasi ve Seçim Yardımı Enstitüsü’ne göre ise Hukukun Üstünlüğü kategorisinde 173 ülke içinde 148’inci, Avrupa’da 45 ülke içinde sondan ikinci sıradadır.

Yürütmenin yargı üzerindeki etkisi belirgin biçimde artmış; atama, soruşturma, tutuklama, iddianame ve karar süreçlerinde hukuksuzluk kurumsal bir düzene dönüşmüştür. En kritik kırılma ise Anayasa Mahkemesi kararlarının alt derece mahkemeleri tarafından tanınmaması ve Hakimler Savcılar Kurulu'nun bu anayasal başkaldırıya karşı hiçbir işlem yapmamasıdır. Bu durum, Anayasa'nın 11 ve 153'üncü maddelerinin fiilen hükümsüz bırakılması anlamına gelir. Yargı birliği ilkesi çökmüş, AYM kararlarının bağlayıcılığı kağıt üzerinde kalmıştır.

15 buçuk milyon vatandaşın oyuyla belirlenen Cumhuriyet Halk Partisi'nin Cumhurbaşkanı Adayı Ekrem İmamoğlu'na yönelik hukuki değil siyasi motivasyonlu süreçler, yargı bağımsızlığının tamamen ortadan kalktığını göstermektedir.

Bireysel başvuru verileri de yargı sisteminin işlemediğinin kesin kanıtıdır.

23 Eylül 2012'den 31 Aralık 2025'e kadar AYM'ye 714 bin 774 başvuru yapılmıştır.

Sonuçlandırılan Dosya Sayısı: Yüksek Mahkeme, kendisine yapılan bu başvurulardan 623 bin 88 adedini karara bağlayarak sonuçlandırmıştır.

Derdest (Görülmekte Olan) Dosya Sayısı: Anayasa Mahkemesi'nin kayıtlarında incelemesi hala devam eden güncel derdest dosya sayısı 91 bin 686'dır.

Toplam İhlal Kararı Sayısı: Yüksek Mahkeme, 13 yıllık bu süre zarfında toplam 82 bin 753 dosyada hak ihlali yapıldığına hükmetmiştir.

Makul Sürede Yargılanma Hakkı İhlalleri: Verilen ihlal kararlarının çok büyük bir kısmını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı ihlali kararlarının sayısı 56 bin 443'tür.

Adil Yargılanma Hakkı İhlalleri: Mahkeme tarafından doğrudan "adil yargılanma hakkı" kapsamında verilen toplam ihlal kararı sayısı 8 bin 765'tir.

İfade Özgürlüğü İhlalleri: Fikir ve düşüncelerin açıklanması ile yayılması süreçlerindeki kısıtlamalara yönelik verilen ifade özgürlüğü ihlali kararı sayısı 4 bin 896'dır.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı İhlalleri: Barışçıl protesto ve toplanma özgürlüklerinin kısıtlanması gereğiyle alınan ihlal kararı sayısı bin 747'dir.

Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkı İhlalleri: Bireylerin haksız gözaltı, tutuklama gibi durumlara karşı korunan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin ihlal kararı sayısı bin 225'tir.

Kötü Muamele Yasağı İhlalleri: İşkence ve kötü muamele yasağının çiğnenmesi nedeniyle verilen hak ihlali kararı sayısı bin 183'tür.

Sendika Hakkı İhlalleri: Çalışanların sendikal faaliyetleri ve örgütlenme özgürlükleri kapsamında verilen ihlal kararı sayısı 441'dir.

Yaşam Hakkı İhlalleri: En temel insan hakkı olan yaşam hakkının korunması ve etkin soruşturma yürütülmesi hususlarında verilen ihlal kararı sayısı 329'dur.

İlk derece yargısı hak eksenli yaklaşımı terk etmiş, vatandaşın adalet talebi fiilen AYM kapısına sıkışmıştır.

Uluslararası alanda tablo daha da ağırdır: AİHM’de bekleyen her 100 dosyanın 35’i Türkiye’den dir.

- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (AİHM) 2025 yılı istatistiklerine göre mahkemeye toplam 53 bin 464 başvuru yapıldı.
- Bu başvuruların 18 bin 464’ü Türkiye’deki hak ihlali iddialarına ilişkin olup, Türkiye hakkında en fazla dava başvurusu yapılan ülke oldu.
- AİHM’e yapılan yaklaşık her üç başvurudan biri Türkiye kaynaklı dosyalardan oluştu.
- Türkiye’den yapılan başvurularda en fazla şikayet, adil yargılanma hakkı ile özgürlük ve güvenlik hakkı ihlallerine ilişkin oldu.
- Başvurularda ikinci sırada ise ifade özgürlüğü ihlali iddiaları yer aldı.

AVRUPA PARLAMENTOSU TÜRKİYE RAPORU

Avrupa Parlamentosu’nun (AP) Haziran 2026 tarihli Türkiye Raporu, Türkiye’de uzun süredir devam eden ve artık kurumsallaşan antidemokratik tutumu, somut vakalar ve yapısal sapmalar üzerinden gözler önüne seren bir ayna niteliğindedir. Raporda yer alan tespitler, ülkedeki demokratik gerilemenin, yargı bağımsızlığının yitirilmesinin ve muhalefete yönelik baskıların ulaştığı tehlikeli boyutları net bir biçimde ortaya koymaktadır.

Türkiye’deki antidemokratik pratikler, rapordaki veriler ve tespitler bağlamında şu ana başlıklar altında yoğunlaşmaktadır:

Raporda en ağır vurgulardan biri, Türk yargısının tarafsızlığını tamamen yitirerek siyasi iktidarın muhalefeti şekillendirme ve saf dışı bırakma aracına dönüşmesine yapılmıştır. Bunun en somut ve radikal örneği olarak İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu’nun durumu gösterilmektedir.

Metinde İmamoğlu’nun 19 Mart 2025’ten bu yana "uydurma suçlamalarla ve ceza hukukunun temel ilkeleri açıkça ihlal edilerek" cezaevinde tutulması, doğrudan yaklaşan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ana muhalefet adayını siyasi olarak saf dışı bırakma girişimi olarak tanımlanmaktadır. Bu tespit, Türkiye’de seçimlerin ve siyasi rekabetin sandıkta değil, yargı eliyle dizayn edildiğinin uluslararası düzeyde tescilidir.

Aynı şekilde, yargıdaki bu antidemokratik tutumun yürütücüsü olarak Adalet Bakanı Akın Gürlek'in adının doğrudan zikredilerek insan hakları ihlalleri gerekçesiyle yaptırım çağrısı yapılması, krizin şahsileşecek kadar derinleştiğini göstermektedir. Türkiye'deki antidemokratik tutum, yalnızca iç hukukun çiğnenmesiyle sınırlı kalmayıp, devletin kendi anayasal kurumlarını ve uluslararası taahhütlerini tanımadığı bir "hukuksuzluk normuna" dönüşmüştür.

Rapor;

- Osman Kavala ve Selahattin Demirtaş hakkındaki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarının uygulanmamasını,
- Can Atalay ve Tayfun Kahraman davalarında ise doğrudan Anayasa Mahkemesi (AYM) kararlarının kulak ardı edilmesini açıkça eleştirmektedir.

En üst yargı organlarının kararlarının alt mahkemeler veya yürütme tarafından tanınmaması, ülkede hukuki güvenliğin tamamen ortadan kalktığı ve anayasal düzenin işlevsizleştirildiğinin en net kanıtıdır.

Antidemokratik tutumun bir diğer ayağı, sandıktan çıkan halk iradesinin idari kararlarla yok sayılmasıdır. Raporunda, CHP'den 18 ve DEM Parti'den 10 belediye başkanının görevden alınması ve tutuklanması sert bir dille eleştirilmektedir. Seçilmiş yerel yöneticilerin görevden uzaklaştırılarak yerlerine kayyum atanması pratikleri, ülkede seçme ve seçilme hakkının yalnızca iktidar lehine sonuçlandığında geçerli sayıldığı çarpık bir demokrasi anlayışının yerleştiğini göstermektedir.

Raporun ana eksenini oluşturan "Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri'ne uymaması" tespiti, antidemokratik tutumun geçici bir yönetim krizi değil, bilinçli bir rejim tercihi olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, 2021'den bu yana ilk kez "laiklik" boyutunun raporda güçlü bir şekilde öne çıkarılması kritiktir. Devletin kurumsal yapısında ve toplumsal yaşamda seküler ilkelerin aşındırılması, demokratik ve çoğulcu bir toplum yapısının temel dayanaklarının altının oyulması olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'deki iç antidemokratik dönüşüm, ülkenin dış dünyadaki ittifak tercihine ve dış politika vizyonuna da yansımaktadır. Raporunda, Türkiye ile AB arasındaki dış politika ve güvenlik konularındaki uyumun %4 gibi yok denecek bir seviyeye gerilediğinin hatırlatılması bu durumun açık bir göstergesidir. Türkiye, içeride demokratik denetim mekanizmalarını yok ettikçe, dışarıda da hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını temel alan Batı blokunun değerler manzumesinden hızla uzaklaşmaktadır.

AP 2026 Raporu'nun ortaya koyduğu tablo; Türkiye'de yargı bağımsızlığının yok edildiği, anayasa ve uluslararası hukuk normlarının hiçe sayıldığı, muhalif liderlerin ve seçilmiş belediye başkanlarının cezaevine gönderilerek siyaset dışı bırakıldığı totaliter bir yönetim pratiğidir. Kopenhag Kriterleri'ni tamamen dışlayan bu antidemokratik tutum, Türkiye'nin AB üyelik sürecini kalıcı olarak rafa kaldırırken, ülkeyi hem içeride hem dışarıda büyük bir meşruiyet ve hukuk krizine sürüklemektedir.

ANAYASA VE AİHM KARARLARININ SİSTEMATİK ŞEKİLDE UYGULANMAMASI

Türkiye’de Anayasa’nın fiilen askıya alındığı, AYM ve AİHM kararlarının uygulanmamasının kural haline geldiği bir dönem yaşanmaktadır. Can Atalay hakkında verilen açık ihlal kararına rağmen tahliye edilmemesi ve milletvekilliğinin düşürülmesi, anayasal düzeni hedef alan ağır bir yargı krizidir. Aynı şekilde Tayfun Kahraman, Osman Kavala, Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ hakkında verilen AYM ve AİHM kararlarının uygulanmaması, Türkiye’nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 5. ve 18. maddelerini ihlal ettiğini ve uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmedeğini göstermektedir. Ayrıca iç hukuk bağlamında, AYM’nin diğer mahkemeler üzerinde konumlandırılmış olması yoluyla oluşturulan anayasal hiyerarşi bir çırpıda yok sayılmıştır. Bu durum yargıya duyulan güveni tarihin en düşük seviyesine düşürmek için tek başına bile oldukça yeterlidir. AYM’nin iptal ettiği düzenlemelerin neredeyse aynen tekrar yasalaştırılması hukuki güvenlik ve öngörülebilirliği ortadan kaldırmış; yasama yetkisi Anayasa’ya karşı bir araca dönüşmüştür. Sistematik ihlaller yalnızca bireysel mağduriyetler yaratmamakta, demokratik denetim mekanizmalarını çöktürmekte ve Türkiye’nin uluslararası itibarını zedelemektedir.

TAYFUN KAHRAMAN KARARI

Tayfun Kahraman hakkında AYM’nin vermiş olduğu ihlal ve yeniden yargılama kararının uygulanmaması, bireysel bir ihlalden çok daha öte bir sonuca vücut vermiştir. Bu durum, anayasal denetim ve yargı bağımsızlığı bakımından çok katmanlı bir krizi temsil etmektedir. AYM’nin bireysel başvuru kararları, Anayasa’nın 11 ve 153. maddeleri gereği tüm makamları bağlamaktadır. Yerel mahkemenin ihlal kararına rağmen yeniden yargılama yapmaması, anayasal normun açık şekilde yok sayılmasıdır.

İstanbul 13’üncü Ağır Ceza Mahkemesi’nin vermiş olduğu kararın gerekçesi de Anayasal düzeni fiilen ortadan kaldırma cüretini gösteren bir nitelik taşımaktadır. Bu karara ilişkin yapılan itirazı reddeden İstanbul 14. Ağır Ceza mahkemesinin durumu da aynıdır. AYM’nin ihlal gerekçesi, delillerin nesnel değerlendirilmemesi, gerekçesiz mahkûmiyet, savunma hakkının sınırlandırılması ve fiil ile hukuki nitelendirme arasındaki kopukluk gibi temel adil yargılanma ihlallerine dayanmaktadır. İlk derece mahkemelerinin Anayasa’yı çiğneme cesaretini Saray iktidarından aldığı da ortada bir gerçektir.

HATAY MİLLETVEKİLİ CAN ATALAY

Seçilmiş Hatay Milletvekili Can Atalay hakkında verilen AYM kararının uygulanmaması, Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin Anayasa'nın 11 ve 153. maddelerine aykırı şekilde ihlal kararını yok saymasıyla kurumsal bir krize dönüşmüştür. Üstelik Yargıtay Ceza Dairesi, AYM üyeleri hakkında suç duyurusunda bulunacak kadar ileri gitmiştir. TBMM, AYM kararına rağmen Yargıtay'ın siyasi nitelikli kararını kürsüde okuyarak Atalay'ın milletvekilliği düşürmüştü; anayasayı yok sayıp seçmen iradesi gasp etmiştir. Bu süreç, Anayasasızlaştırma hamlelerini daha yaygın ve kurumsal hale getiren, tarihimize kazınmış koca bir kara lekedir.

SELAHATTİN DEMİRTAŞ- OSMAN KAVALA KARARLARI

AİHM'in Selahattin Demirtaş hakkında verdiği “derhal serbest bırakılma” kararının uygulanmaması, Anayasa'nın 90. maddesinin açık ihlalidir. AİHM, tutuklamanın siyasi saik taşıdığını, delillerin makul şüphe oluşturmadığını ve Sözleşme'nin 5., 6. ve 18. maddelerinin ihlal edildiğini tespit etmiştir. AİHM'in Demirtaş hakkında verdiği karar, tutuklamanın siyasi amaç taşıdığını, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının siyasi saiklerle ihlal edildiğini ve demokratik süreçlere doğrudan etki eden bir hak ihlali olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Kararın uygulanmaması, milletlerarası andlaşmaların kanun üstü niteliğini etkisiz kılmakta; yerel mahkemelerin hukuksuz gerekçelerle kararı dolanmaya çalışması hukuki değil, açıkça politik konjonktüre senkronize edilmiş bir tutumdur. Aynı tutum, Gezi davası nedeniyle yaklaşık 9 yıldır hapiste tutulan, AİHM Büyük Daire'de “Gezi Parkı direnişinde tuzlu poğaçaya dağıtması nedeniyle” suçlandığı belirtilen Osman Kavala için de geçerlidir. Bu yaklaşım, hukuki güvenliği ve öngörülebilirliği yok etmekte; Türkiye'nin AİHS'ten doğan uluslararası yükümlülüklerini ağır biçimde ihlal etmektedir.

SONUÇ

Türkiye'de yargı düzeni, uzun süredir “reform” adı altında yürütülen müdahalelerle kurumsal bütünlüğünü kaybetmiş, hukukun üstünlüğünü esas alan anayasal çerçeveden sistematik biçimde uzaklaştırılmıştır. Saray iktidarının Meclis'e getirdiği on bir yargı paketinin hiçbirisi, demokratikleşmeyi, özgürlükleri veya temel hak güvencelerini güçlendiren bir sonuç üretmemiş; aksine her paket, siyasal denetimi genişleten, yargıyı yürütmeye bağımlı hale getiren ve yurttaşların hak arama yollarını daraltan düzenlemelerle somutlaşmıştır.

Yargı Reformu Stratejisi, İnsan Hakları Eylem Planı ve benzeri belgeler, uygulanmayan, etkisiz ve sonuç üretmeyen metinler olarak kalmıştır. Siyasi iktidarın hukuk devleti anlayışı değişmediği için her düzenleme, reform değil tahakküm aracı haline gelmiştir. Bu süreçte Anayasa ve AİHM kararlarının sistematik biçimde uygulanmaması, normlar hiyerarşisinin fiilen ortadan kalktığını ve anayasal düzenin askıya alındığını göstermektedir.

Yargı bağımsızlığı, Hakimler ve Savcılar Kurulu'nun yapısı ve uygulamalarıyla ağır biçimde aşındırılmış; hukuka uygun karar veren hakimlerin sürgün niteliğindeki atamalarla cezalandırıldığı, savcıların siyasi takvime göre hareket ettiği bir düzen yerleşmiştir. Ceza muhakemesinin temel güvenceleri çöktürülmüş; tutuklama ve gözaltı tedbirleri somut delilden bağımsız şekilde cezalandırma aracına dönüştürülmüştür. Basın özgürlüğü, ifade özgürlüğü, toplantı ve gösteri hakkı, siyasi katılım hakkı ve savunma hakkı doğrudan hedef alınmış; gazeteciler, öğrenciler, avukatlar ve muhalif siyasi aktörler sistematik baskıyla karşı karşıya bırakılmıştır.

İBB soruşturması, iddianamenin yapısı, hukuki dayanak eksikliği, siyasi takvime bağlı ilerleyişi ve savunma makamına yönelen tehditler, Türkiye'de yargının siyasi rekabeti şekillendirmek için kullanılan bir araç haline getirildiğini açıkça ortaya koymuştur. CHP'ye yönelik kapatma iması da aynı yönelimin parçasıdır; çok partili demokratik düzeni hedef alan, siyasi alanı daraltmayı amaçlayan bir müdahaledir.

Tüm bu göstergeler, Türkiye'de yargı-devlet ilişkilerinin hukuki değil siyasi saiklerle kurulduğunu ve yargının anayasal rolünü yerine getiremediğini kanıtlamaktadır. Bu nedenle hazırlanan muhalefet şerhimiz, yalnızca mevcut kanun teklifine yönelik bir itiraz değil; çökmüş bir yargı düzenine karşı tarihsel bir kayıt ve demokratik hukuk devleti idealinin savunusudur.

Türkiye'nin ihtiyacı, paketlerle makyajlanan düzenlemeler değil; Anayasa'ya sadakati esas alan, kuvvetler ayrılığını kurumsallaştıran, yargıyı yürütmenin gölgesinden çıkaran, temel hak ve özgürlükleri evrensel standartlarda güvence altına alan gerçek bir demokratik dönüşümdür. Mevcut siyasi iklimde bunun mümkün olmadığı açıktır; fakat hukuk devleti iddiası, ancak bu çöküşün tüm aşamalarının kayda geçirilmesi ve toplumsal hafızaya yerleştirilmesiyle yeniden inşa edilebilir. Cumhuriyet Halk Partisi Grubu olarak sunduğumuz bu şerh, işte bu tarihsel sorumluluğumuzun bir gereğidir.

TEKLİFİN MADDELERİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

MADDE 1: İdareye Karşı İlamlı İcra Takiplerinde Başvuru Zorunluluğu İhdası

Maddi bir miktar para, vekalet ücreti ve yargılama giderlerini ihtiva eden adli yargı ilamlarının, idareye doğrudan icra takibine konu edilmesinin önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Getirilen düzenleme ile alacaklı tarafın icra takibi başlatmadan evvel idareye yazılı başvuruda bulunması ve banka hesap numarası bildirmesi zorunlu kılınmıştır. İdareye tebliğden itibaren 1 aylık bir ödeme süresi tanınmış olup, bu süre zarfında anapara, faiz ve fer'ileriyle birlikte ödeme yapılmaması halinde cebri icra yoluna başvurulabilecektir.

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28. Maddesinde yer alan hüküm, İİK'ya da eklenmektedir. Buna göre, adli yargıda görülmekte birlikte tarafı idare olan davalarda idare aleyhine çıkan kararlarda hükmedilen bedeller, yargılama giderleri ile avukatlık ücreti doğrudan ilamlı icra takibine konu edilemeyecek.

İlamda belirtilen alacaklar için başvuru yapılacak, 1 ay içinde ödeme olmazsa takip yoluna gidilebilecektir. Söz konusu düzenlemenin icra vekalet ücretinden kurumları arındırma amacı taşıdığı görülmektedir. İYUK m. 28'e paralel bir düzenleme teklif edilmiştir.

Lakin söz konusu hüküm eşit işlem ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Tıpkı İYUK m.28'in yarattığı eşitsizlikle aynı sorunu ortaya çıkarmaktadır. İdareye karşı dava açıp kazanan tarafa başvuru zorunluluğu getirildiği halde, idare açısından böyle bir zorunluluk madde ile öngörülmemiştir.

Elinde kesinleşmiş veya icra edilebilir bir mahkeme kararı (ilam) olan vatandaş, hukuken "hakkı tescillenmiş" kişidir. Mahkeme kararına rağmen vatandaşa bir de idare kapılarında yazılı başvuru ve bekleme zorunluluğu getirmek, alacağın tahsilini keyfi olarak geciktirmektir. Devlet, vatandaşına karşı borcunu en hızlı ödemesi gereken mekanizmayken, bu düzenlemeyle borcunu geciktiren konumuna meşruyet kazandırmaktadır.

MADDE 2: Miras Ortaklığının Giderilmesinde ve İhale Süreçlerinde Değişiklikler

Mülkiyet hakkı sadece miras yoluyla intikal eden ve üçüncü kişi ortaklığı bulunmayan taşınmazlarda, ortaklığın satış suretiyle giderilmesi (izale-i şuyu) davalarında ilk açık artırmanın yalnızca malik olan mirasçılar arasında yapılması kuralı getirilmiştir. Bu ihalede taban fiyat malın muhammen bedelinin yüzde yüzü esasına bağlanmıştır. Mirasçılar arası ihalede alıcı çıkmazsa, ikinci artırma genel hükümlere göre yüzde elli nisabı üzerinden herkese açık yapılacaktır. Ayrıca paydaşların teminatsız ihaleye girme imkanı kaldırılmış; Hazinenin ise muafiyeti netleştirilmiştir. İhale bedelini yatırmayan alıcıların teminatlarının doğrudan irat kaydedilerek masraflardan mahsubu ve paydaşlara dağıtımı düzenlenmiş, ayrıca bu kişilere teklif bedelinin %5'i oranında idari para cezası kesilmesi öngörülmüştür. Düzenleme, satış aşamasının paydaşlarca sabote edilmesinin engellenmesi, aile mülklerinin fiyat manipülasyonlarıyla geçmesinin önüne geçilmesi ve mirasçılarının mülkiyet haklarının korunması amacıyla getirilmiştir.

MADDE 3: Noterlik Evrak ve Defterlerinin İncelenmesi ile Örnek Alınması Usulü

Noterlik evrakının sır ve gizlilik esası korunarak adli mercilerle paylaşım usulü değiştirilmiştir. Mahkeme veya Cumhuriyet Başsavcılıklarınca evrakın aslı istendiğinde, noter evrakın onaylı bir örneğini kendi arşivinde tutarak aslını gönderecektir. Onaylı örnek taleplerinde ise fiziki gönderim yerine evrakın elektronik ortamda taranıp güvenli elektronik imza ile gönderilmesi asıl kabul edilmiştir. Bu işlemlerden harç, vergi, değerli kağıt bedeli alınmayacaktır.

MADDE 4: Danıştay Daire Sayısının Azaltılması Süresinin Uzatılması

Danıştay bünyesindeki daire sayısının on yedi daireden on daireye düşürülmesine ilişkin kanuni takvimde öngörülen 10 yıllık azami süre, mevcut iş yükü mülhaza edilerek 14 yıla (2030 yılına kadar) çıkarılmıştır. Bu süre zarfında boşalan Danıştay üyelikleri için uygulanan kısıtlayıcı seçim kuralları askıya alınmıştır. Düzenlemenin gerekçesi, Danıştayın mevcut dosya yoğunluğu karşısında kurumsal kapasitenin korunması ve yüksek mahkeme yargılamalarının sürdürülmesidir.

MADDE 5: İdari Yargıda Tek Hakimle Çözülecek Davaların Kapsamının Genişletilmesi

İdare mahkemelerinde heyet halinde bakılması gereken dava türlerinden, yerleşik içtihatlarla konu olan uyuşmazlıklar tek hakim sınırına dahil edilmiştir. Bu doğrultuda tek hakimle çözülecek davaların parasal sınırı 486.000 Türk Lirasına yükseltilmiştir. Ayrıca öğrencilerin disiplin, not, yurt, burs işleri; kamu görevlilerinin geçici görev, yolluk, lojman, izin ve uyarma cezaları gibi uyuşmazlıkların tek hakimle görülmesi kuralı getirilmiştir.

Parasal sınırların idari verimlilik gerekçesiyle bu kadar yüksek seviyelere çekilmesi, karmaşık hukuki meselelerin heyet incelemesinden kaçırılmasına ve yargılama kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Anayasa'nın 36'ncı maddesine aykırı bir düzenlemedir.

MADDE 6: Bölge İdare Mahkemelerinin İstinaf İstisnaları ve Dosyayı İade Yetkisinin Yeniden Tanzimi

Bölge İdare Mahkemesinin (BİM), ilk derece mahkemesi kararının sonucunu hukuka uygun bulup gerekçesini hatalı veya eksik bulması durumunda, kararı kaldırmak yerine "gerekçeyi değiştirerek istinaf başvurusunun reddine" karar vermesi esası getirilmiştir. Diğer taraftan, ilk inceleme kararları, usuli nihai kararlar, yanlış hasımla tekemmül, talep hakkında hüküm kurulmaması gibi sınırlı usul hatalarında BİM'in dosyayı geri gönderme yetkisi saklı tutulmuş; keşif-bilirkişi eksikliklerini ise BİM'in bizzat tamamlayabileceği esası konulmuştur. Düzenleme, gerekçe hataları veya giderilmesi mümkün eksiklikler nedeniyle dosyaların mahkemeler arasında gönderilmesinin önlenmesi amacını taşımaktadır.

MADDE 7: BİM Kaldırma Kararları Üzerine Verilen Yeni Kararların Temyiz Edilebilirliği

Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda, BİM'in istinaf incelemesinde ilk derece kararını kaldırarak "ilk defa yeniden kurduğu esas hakkındaki kararlara" karşı 30 gün içinde Danıştayda temyiz yolu açılmıştır. Ancak tek hakimli davalar ile niteliği gereği hızlı kesinleşmesi gereken yabancılar hukuku, zilyetlik ve çiftçi mallarının korunması gibi alanlar bu temyiz hakkından istisna tutulmuştur. Gerekçe, AYM'nin "hükmün denetlenmesini talep etme hakkı" ile "makul sürede yargılanma hakkı" arasında kurduğu denge doğrultusunda kanun yolu sisteminin düzenlenmesidir.

MADDE 8: Adli Tıp Kurumu İhtisas Kurullarının Atama Şartları ve Görev Süreleri

Anayasa Mahkemesinin kararı uyarınca yasal düzenleme şartı yerine getirilerek; adli tıp ihtisas kurulu başkan ve üyeliklerine atanabilmek için tıpta/dış hekimliğinde uzmanlık belgesi veya alanında doktora derecesi şartı getirilmiş; görev süreleri ise 4 yıl olarak sınırlandırılmıştır. Değişiklik, kurul üyelerinin akademik donanımlarının ve mesleki uzmanlıklarının yasa güvencesine alınması ve hukuki belirliliğin temin edilmesi amacıyla yapılmıştır.

MADDE 9: Hakim ve Savcı Yardımcılarının Eğitim Konuları ve Sınav Usulü

Türkiye Adalet Akademisince verilecek meslek içi eğitim konuları (Anayasa, İnsan Hakları, Ceza, Özel Hukuk, Gerekçeli Karar Yazımı vb.) yasa metnine dahil edilmiş; yazılı ve sözlü sınavların 100 tam puan üzerinden değerlendirileceği ve mazeret sınavlarının usulü kıstaslarla kanunla tanzim edilmiştir. Sınav ve eğitim esaslarının yürütme organının düzenleyici işlemlerine bırakılmasını iptal eden AYM kararı doğrultusunda, değişiklik teklif edilmiştir.

AYM, CHP'nin başvurusu üzerine hakim ve savcı yardımcılarının eğitim ve sınavlarına ilişkin usul ve esasların Türkiye Adalet Akademisi tarafından yönetmelikle belirlenmesini öngören hükmü Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir.

Ancak yine söz konusu değişiklik teklifinde "Türkiye Adalet Akademisi'nin çıkaracağı yönetmelik" düzenlemesi AYM kararına rağmen yeniden düzenlenmiştir. Bir kelime değişikliği ile AYM'nin iptal kararı etkisizleştirilmiştir.

Söz konusu yasa teklifine eklenmek istenen "yönetmelikle düzenlenir" ifadesi, münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken konularda yönetmelik çıkarma yetkisi tanyor. Bu durum, Anayasa Mahkemesi kararının ruhuna ve sözüne açıkça aykırıdır. Kanunla düzenlenecek ve düzenlenmesi gereken bir konuyu idarî tasarrufa bırakmak ve keyfî kararlara yol açmak Anayasa'nın 2, 7, 11, 88, 123, 153'üncü maddelerine aykırıdır.

MADDE 10: Hukuki Konularda Bilirkişiyeye Başvurulmasının Disiplin Suçu Sayılması

Hakimlik ve savcılık mesleğinin yetki alanı olan "hukuki bilgiyle çözümlenmesi mümkün mevzuat ve nitelendirme konularında" bilirkişiyeye müracaat edilmesi, hakim ve savcılar bakımından "uyarma" disiplin yaptırımına bağlanmıştır. Düzenleme, yargı yetkisinin devredilemezliği ilkesinin muhafazası, bilirkişilik müessesesinin sadece teknik/uzmanlık alanlarıyla sınırlandırılması ve yargılamaların masraf ve süre uzamalarından arındırılması amacıyla getirilmiştir.

Hakimler görevlerinde bağımsızdır ve anayasaya, kanuna ve vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler. Bir hakimin davanın aydınlatılması için bilirkişiyeye ihtiyaç duyup duymadığı, yargısal takdir yetkisi kapsamındadır. Bu takdir hakkının kullanılmasının "disiplin cezası" tehdidi altına alınması, yargı yetkisinin kullanılmasına yönelik doğrudan bir müdahale ve baskı oluşturur. Madde, Anayasa'nın 138'inci maddesine aykırılık teşkil etmektedir.

MADDE 11: Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizi Oranlarının Reeskont Esasına Göre Yeniden Belirlenmesi

Sözleşme ile faiz miktarı belirlenmeyen hallerde yıllık kanuni faiz oranı; TCMB'nin önceki yılın 31 Aralık günü uyguladığı kısa vadeli reeskont oranının %80'i olarak sabitlenmiştir. Yıl ortasındaki (30 Haziran) reeskont oran değişimlerinin 5 puanı aşması halinde ikinci yarıyı için yeni oranın uygulanması öngörülmüştür. AYM'nin sabit faizlerin enflasyon karşısında paranın değerini aşındırdığı ve mülkiyet hakkını ihlal ettiği yönündeki iptal kararı neticesinde, alacaklı ve borçlu dengesini koruyan bir faiz yapısı kurulması hedeflenmiştir.

MADDE 12 ve 13: Vesayet Altındaki Kişilerin Mallarının Elektronik Ortamda Satışı

Kısıtlı kişilere (vesayet altındakilere) ait taşınır ve taşınmaz malların mahkeme kararıyla nakde çevrilmesi işlemlerinin, UYAP entegreli elektronik satış portalı üzerinden açık artırma yoluyla yapılması zorunlu kılınmıştır. Amaç, geniş katılım sağlanarak piyasada malın değerinden satılmasının temini ve kısıtlıların maddi menfaatlerinin korunmasıdır.

MADDE 14: Moleküler Genetik İnceleme Sonuçlarının Saklanması, Korunması ve İmhası

DNA ve genetik verilerin kimlikten arındırılarak özel bir sisteme işleneceği, beraat, KYOK veya ceza verilmesine yer olmadığı hallerinde "derhal"; mahkumiyet, düşme veya ret hallerinde ise kesinleşmeden itibaren "20 yıl" sonra Cumhuriyet savcısı huzurunda imha edileceği yasalaştırılmıştır. İlgililere, hakimden verilerin silinmesini talep hakkı verilmiştir. Diğer hususların yönetmelikle belirleneceği belirtilmiştir.

AYM iptal kararının gerekçesi;

“Bununla birlikte kuralda belirtilen kararların kesinleşmesine kadarki süreç ile bu kararlar dışında verilebilecek mahkûmiyet, davanın reddi veya düşmesi gibi kararlarda genetik inceleme sonucunda elde edilen bilgilerle ilgili olarak kişilerin bilgilendirilmesi, bu bilgilere erişim, bilgilerin saklanması, süresi, bunların imha edilip edilmeyeceği, edilecekse usulü, ilgililerin bu bilgilerin silinmesi ya da içeriğine yönelik talepte bulunma imkanları ile buna ilişkin etkili başvuru yolunun sağlanıp sağlanmadığı gibi temel konularda yasal çerçeve çizilmeden yürütme organına sınırları ve kapsamı belirli olmayan bir yetki tanınmıştır. Dolayısıyla kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına getirilen sınırlamanın kanunilik ilkesiyle bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.”

Ancak AYM kararına rağmen söz konusu yasa teklifine eklenmek istenen “yönetmelikle düzenlenir” ifadesi, münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken konularda yönetmelik çıkarma yetkisi tanıyor. Bu durum, Anayasa Mahkemesi kararının ruhuna ve sözüne açıkça aykırıdır. Kanunla düzenlenecek ve düzenlenmesi gereken bir konuyu idarî tasarrufa bırakmak ve keyfî kararlara yol açmak Anayasa’nın 2, 7, 11, 88, 123, 153’üncü maddelerine aykırıdır.

MADDE 15: Dijital Verilerde Arama, Elkoyma ve Koruma Sürelerinin Düzenlenmesi

Bilgisayar ve dijital kütüklerde arama/elkoyma tedbiri neticesinde elde edilen imaj ve verilerin adli emanette saklanacağı, karar kesinleşmelerinden itibaren en geç "15 yıl" içinde savcı huzurunda yok edileceği ve amaca uygunluk bittiğinde veri sahibinin silme başvurusu yapabileceği fıkra eklenerek madde yeniden tanzim edilmiştir. Maddenin tamamen iptal edilmesiyle oluşan yasal boşluğun, kişisel veri güvenliği kıstasları dikkate alınarak ikame edilmesi amaçlanmıştır.

Anayasa’nın 20. maddesi kişisel verilerin korunmasını güvence altına alırken, 13. maddesi temel hak ve hürriyetlerin ancak "ölçülülük ilkesi" çerçevesinde sınırlanabileceğini belirtir. Teklif, ceza yargılamasında elde edilen verilerin, kovuşturmayaya yer olmadığı kararı (KYOK) veya mahkeme kararının kesinleşmesinden itibaren 15 yıl süreyle saklanmasını öngörmektedir.

Yargılama veya soruşturma kesin bir kararla bittikten sonra söz konusu dijital verilerin bir "delil" niteliği kalmamaktadır. Soruşturma veya kovuşturma bittikten sonra vatandaşın tüm dijital hayatının (bilgisayar imajı, telefon dökümleri vb.) 15 yıl gibi çok uzun bir süre daha devlette tutulması, hedeflenen amaçla (ceza muhakemesi) orantısızdır ve açık bir hak ihlalidir.

Teklif, davanın kesinleşmesiyle amacı tamamen ortadan kalkan verinin silinmesini otomatik bir kurala bağlamak yerine, 15 yıllık genel bir bekleme süresi koymaktadır. Erken silme işlemi ise vatandaşın "talebine" ve "hakimin takdirine (haklı neden bulunması veya amacın kalktığına kanaat getirmesine)" bırakılmıştır. Amacı bitmiş bir verinin silinmesi vatandaş için bir "kulfet" veya mahkemenin "lütfü" olamaz; yasa gereği derhal ve otomatik imha edilmelidir.

Teklifte yer alan "ilgili kişilere haklı bir nedenin bulunması halinde hakim veya mahkemeden verilerin silinmesini talep edebilme imkanı" ifadesi son derece muğlaktır. Bir hakim için haklı olan neden, diğeri için olmayabilir. Temel hakların kullanımının bu kadar geniş ve belirsiz bir takdir yetkisine bırakılması kanunilik ve belirlilik ilkelerine aykırıdır.

AYM'nin iptal kararı tam da "silme usulleri ve sürelerin belirsizliği/orantısızlığı" üzerine inşa edilmişken, getirilen yasa teklifi ceza süreci kapanmış kişilerin verilerini "15 yıl daha kural olarak tutmayı" hedefleyerek Anayasa'nın Özel Hayatın Gizliliği, Ölçülülük ve Masumiyet Karinesi ilkeleriyle açıkça çelişmektedir. Hukuka uygun olan yöntem; mahkûmiyet, beraat veya takipsizlik kararlarına göre verilerin kademeli ve derhal silinmesini sağlayacak otomatik bir sistemin öngörülmesidir.

MADDE 16: Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması (HAGB) Kurumunun İşkence ve Kötü Muamele Suçlarında Yasaklanması

HAGB kurumunun, kamu görevlilerinin görevi sebebiyle işledikleri işkence, eziyet ve Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında "kötü muamele" teşkil eden suçlar bakımından uygulanamayacağı hükme bağlanmıştır. İptal edilen diğer bağlantılı fıkralar da usul hükümleriyle yeniden yazılmıştır. Düzenleme, kamu görevlilerinin cezasızlık durumundan yararlandığı algısının kırılması, faillere fiilleriyle orantılı cezalar verilmesi yönündeki devletin usuli yükümlülüğü ve AYM ihlal kararlarının yerine getirilmesi amacıyla yapılmıştır.

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kurumu, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesinde düzenlenmekte olup Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen fıkralarının ardından yasal süreçte kritik değişimler geçirmiştir. Mevcut yasal çerçeve incelendiğinde yeni getirilen düzenlemelerin önemli bir kısmının eski metnin tekrarı niteliğinde olduğu, hak ihlallerini ve uygulamadaki keyfilikleri önleme noktasında ciddi eksiklikler barındırdığı anlaşılmaktadır.

Öncelikle sanığa yüklenen suçtan dolayı hükmolunan cezanın iki yıl veya daha az süreli hapis ya da adli para cezası olması durumunda HAGB kararı verilebileceğine ilişkin düzenlemede, Anayasa Mahkemesi kararı doğrultusunda müsadere işlemlerinin hariç tutulması olumlu bir adım gibi görünse de bu kararlar yönünden müsadereye ilişkin özel kanuni bir hükmün getirilmemiş olması kanun yapıcının bir ihmali olarak değerlendirilmiştir.

Kurumun uygulanabilmesi için sanığın rızasının aranması şartının kaldırılmış olması ise en tartışmalı noktalardan birini oluşturmaktadır. Anayasa Mahkemesi, rıza mekanizmasının tümünden kaldırılmasını değil, rıza göstermenin istinaf kanun yoluna başvurma hakkından peşinen feragat etme sonucu doğurmasını Anayasa'ya aykırı bulmuştur. Yeni düzenlemede rızanın tamamen devre dışı bırakılması, HAGB kararı verilmesini istemeyen ve beraat ederek aklanmayı hedefleyen bir sanığa da bu kararın zorla dayatılabilmesinin önünü açmıştır.

Yükümlülüklere aykırı davranılması halinde mahkemenin hükmü açıklayacağı veya yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabileceği aşamada öngörülen itiraz mekanizması, keyfilikleri ortadan kaldıracak güçte değildir. Kanun, itiraz mercisinin inceleme yetkisini yalnızca ilgili fıkradaki sınırlı koşullarla kısıtlamış, bu da denetim mekanizmasının etkinliğini zayıflatmıştır.

Kanun yoluna ilişkin getirilen istinaf ve temyiz süreçleri, eski düzenlemedeki yetersiz itiraz sistemine kıyasla teoride olumlu bir gelişmedir. Hükmün hem usul hem de esas yönünden incelenecek olması kağıt üzerinde adalete hizmet eder görünmektedir. Ancak istinafa başvurulamayacak hükümleri düzenleyen Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 272. maddesinin üçüncü fıkrasının saklı tutulması ve temyiz sınırı altındaki hükümlere karşı yargı yolunun kapatılması, getirilen bu reformu işlevsiz kılmaktadır. HAGB kararları doğası gereği zaten iki yıl ve altındaki hafif suçlarda verildiği için, bu kısıtlamalar nedeniyle birçok HAGB kararı yine yüksek mahkemelerin denetiminden kaçacak ve Anayasa Mahkemesi'nin işaret ettiği ifade ile toplantı ve gösteri yürüyüşü özgürlükleri üzerindeki o caydırıcı ve tehdit edici risk varlığını sürdürecektir.

Son olarak, yeni metinde HAGB'nin işkence, eziyet ve kötü muamele gibi kamu görevlilerinin görevleriyle ilgili işlediği ağır suçlarda uygulanmayacağını belirtmesi cezasızlıkla mücadele adına kıymetlidir. Buna karşın, Anayasa'nın 174. maddesiyle koruma altına alınan inkılap kanunlarında yer alan suçların istisnalar arasından çıkarılmış olması büyük bir eksiklik. Cumhuriyetin temel niteliklerini koruyan bu suçların da HAGB kapsamı dışına çıkarılmasına yönelik eski yasal bariyerin yeni düzenlemeye mutlaka yeniden eklenmesi gerekmektedir.

MADDE 17: Kaçak Sanıklar Hakkında Güvenlik Tedbirine Karşı Yargılamanın Yenilenmesi Hakkı

Kendisine ulaşılamayan ve kaçak sayılan sanıklar hakkında gıyaplarında güvenlik tedbirine hükmedilmesi halinde, sanığa mahkemede bizzat hazır bulunmak kaydıyla "savunma hakkını kullanmak istediğini beyan ederek yargılamanın yenilenmesini (iade-i muhakeme) talep etme" hakkı tanınmıştır.

Söz konusu düzenleme birden fazla kez tesis edilmiş ve AYM tarafından birden fazla kez iptal edilmiştir. Söz konusu teklifte AYM'nin iptal ettiği düzenlemenin aynen yeniden tekrar edilmesi açık bir aykırılıktır.

AYM söz konusu iptal kararının gerekçesinde:

Ceza Muhakemesi Kanunu 247. maddesinin 3. fıkrasında yer alan "Kaçak sanık hakkında kovuşturma yapılabilir. Ancak, daha önce sorgusu yapılmamış ise, mahkûmiyet ve ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemez." hükmünü, "Dava konusu kuralın kaçak sanık hakkında kovuşturma yapılmasını ve bunun istisnalarını düzenlediği, kuralda daha önce iptal edilen hükümde yer almayan sorgusu yapılmamış kaçak sanık hakkında verilmeyecek kararlar arasında ceza verilmesine yer olmadığı kararının da istisna kapsamında düzenlendiği ancak güvenlik tedbirlerine ilişkin bir istisnanın öngörülmediği, iptal kararında belirtilen sanığın yargılamadan kaçma niyetinin bulunmadığını ve savunma hakkından feragatin şartlarının

oluşmadığını öne sürerek yeni yargılama/değerlendirme yapılmasını talep edebilmesine imkan sağlayan herhangi bir güvenceye de Kanunda yer verilmediği, dolayısıyla yasama organınca Anayasa Mahkemesinin anılan iptal kararındaki tespitleri gözetilerek bir düzenlemenin yapılmadığı, bu nedenle kuralın iptal edilen hükümlerle güvenlik tedbirleri yönünden aynı sonuçları doğuracağı anlaşıldığından, kuralın adil yargılanma hakkına orantısız bir sınırlama getirdiği sonucuna ulaşılması ve bu nedenlerle kuralın Anayasanın 13. ve 36. maddelerine aykırı olduğu" sonucuna hükmetmiştir.

Dolayısıyla teklif edilen yeni düzenleme AYM kararının gerekçelerini karşılamaktan bir hayli uzaktır. AYM kararları hilafına düzenleme getirme ısrarı hem zaman hem verimlilik hem de yasamanın saygınlığı bakımından ciddi sorunlar doğurmaktadır.

Diğer yandan, AYM kararında tartışılan bir diğer husus, teklif edilen düzenleme ile gözardı edilmektedir. AYM, sanığın kaçma saikiyle hareket edip etmediğinin irdelenmesi gerektiğini belirtmektedir. Zira müsaderenin de içinde yer aldığı güvenlik tedbiri hükümlerinin tatbiki sanık bakımından telafisi mümkün olmayan zararlar doğurmaya oldukça yatkın bir durumdur. Yeni düzenleme ile, eğer kaçak sanık hakkında bir malvarlığı müsaderesi (güvenlik tedbiri) verilir ve bu malvarlığı satılıp tasfiye edilirse, sanık yıllar sonra gelip "savunma yapacağım, yargılamayı yenileyin" dediğinde ve beraat ettiğinde eşyanın aynısını geri alamayacaktır. Sadece bedelini alabilecektir. Bu durumun, mülkiyet hakkı (Anayasa Md. 35) ve masumiyet karinesi (Anayasa Md. 38) üzerinde telafisi güç zararlar doğuracağı açıktır.

Sanık yurt dışında yatağa bağımlı hasta olabilir veya mücbir sebeplerle Türkiye'ye gelemiyor olabilir. Kaçma saikiyle hareket etmiyor olabilir. Sanığa bir takas sunulması vasıtasıyla teslim olmaya zorlamak adil yargılanma hakkının ihlalidir. Avukatla temsil (müdafi hakkı), adil yargılanmanın temelidir. Bu durum, Anayasa 26 hak arama hürriyeti (adil yargılama hakkı) ilkesinin ihlalidir. Bizzat hazır bulunma şartının mutlak tutulması, hakkın kullanımını imkansız hale getirebileceği için ölçülülük ilkesine aykırıdır.

MADDE 18: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtiraz Yetkisinin Kapsamı ve Süreleri

Başsavcılığın Yargıtay ceza daireleri kararlarına itiraz süresi, dosyanın fiziken başsavcılığa tesliminden itibaren 1 aydan "3 aya" çıkarılmıştır. İtiraz yetkisinin onama, bozma, düzeltme, ret dahil tüm kararlara (yargı yeri belirleme hariç) karşı yapılabileceği netleştirilmiş; sanık lehine itirazlarda ise süre aranmayacağı korunmuştur. İstemde bulunabilecek mağdur/katılan sıfatları netleştirilmiştir. Düzenleme ile çok sanıklı ve kapsamlı dosyalarda hak arama hürriyetinin kısıtlanmaması ve olağanüstü kanun yolu denetiminin işlevselliğinin artırılması amaçlanmıştır. Ancak "Yargıtay Ceza Dairelerinin yargı yeri belirlenmesi ve görevsizlik kararları hariç olmak üzere" ifadesinin kullanılması suretiyle bir kısım davaların itiraz yolunun kapatılması adil yargılanma hakkının ihlali niteliğindedir.

MADDE 19: Destekten Yoksun Kalma ve İş Göremezlik Tazminatlarında Faiz Başlangıcı ve Oransal Mahsup Yöntemi

Gelecekte elde edileceği varsayılan bedensel zarar/destek tazminatlarında haksız fiil tarihinden itibaren faiz işletilmesinin borçlu üzerinde yarattığı külfetin giderilmesi amaçlanmıştır. Kazancın net bilindiği geçmiş döneme ilişkin tazminat tutarına "olay tarihinden"; kazancın geleceğe matuf varsayıldığı (bilinmeyen döneme) ilişkin tazminat tutarına ise "karar tarihinden" itibaren faiz işletilecektir. Ayrıca tahkikat başlayıncaya dek yapılan kısmi ödemelerin, tazminat hesabından "oransal mahsup" yöntemiyle düşülmesi esası getirilmiştir. Düzenleme, borçlu ve alacaklı arasında denge tesisi, tazminat sisteminin öngörülebilir kılınması ve zararların tahkikat uzamadan ödenmesinin teşvik edilmesi amacıyla yapılmıştır.

MADDE 20 ve 21: Belirsiz Alacak Davasının Kaldırılması ve Kısmi Davada Zamanaşımı Güvencesi

Uygulamada hak kayıplarına yol açtığı gerekçesiyle "Belirsiz Alacak Davası" yürürlükten kaldırılmıştır. Buna mukabil, belirsiz alacak davasının sağladığı koruma "Kısmi Dava" kurumuna entegre edilmiştir. Kısmi dava açan davacıya, ıslah hakkını kullanmaksızın tahkikat sonuna kadar talebini bir defaya mahsus artırma hakkı verilmiş ve zamanaşımının artırılan bu bakiye kısım yönünden de "davanın açıldığı ilk tarihten itibaren" kesileceği hükme bağlanmıştır. Düzenleme, AİHM ve AYM kararlarında eleştirilen, bilirkişi raporu geciktirdiği için bakiye alacağın zamanaşımına uğraması neticesinde mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmesi riskinin bertaraf edilmesi amacıyla getirilmiştir.

MADDE 22: Hukuk Mahkemelerinde Duruşma Aralarının Sınırlandırılması

Yazılı yargılama usulünün uygulandığı hukuk davalarında duruşmalar arasındaki süre kural olarak "üç aydan uzun olamaz" şartı getirilmiştir. İstinabe veya bilirkişi raporunun beklenmesi gibi zorunlu hallerde hakimın tutanağa "somut vakıalarla haklılaştırılmış gerekçe" yazarak bu süreyi aşabilmesi istisnası tanınmıştır. Amaç, hakimın dosyadan ve maddi vakıalardan uzaklaşmasının önlenmesi, yargılamanın süratlendirilmesi ve makul sürede yargılanma hakkının hayata geçirilmesidir.

MADDE 23: Ses ve Görüntü Nakli (e-Duruşma) Yoluyla İmzadan Muafiyet Kısıtları

Duruşmaya uzaktan ses ve görüntü nakli yoluyla katılan taraf veya vekilleri hakkında; ikrar, yemin edası, davayı kabul, feragat, sulh ve davanın geri alınmasına muvafakat beyanları hariç olmak üzere, duruşma tutanağına elle imza atma zorunluluğu kaldırılmıştır. Düzenleme, maddi imza zorunluluğunun e-duruşma sisteminin işleyişine getirdiği kısıtlamaların kaldırılması ve mahkemeye erişim kolaylığının sağlanması amacıyla yapılmıştır.

MADDE 24 ve 25: Mahkemelerin Birleştirme Kararlarının Kesinleşme Şartı ve Müstakil İstinaf Yolu

Aynı yargı çevresindeki hukuk mahkemelerince verilen davaların birleştirilmesi kararının, ilk davanın açıldığı mahkemeyi bağlaması kuralı "kararın kesinleşmesi" şartına bağlanmıştır. Ayrıca taraflara, birleştirme kararlarına karşı nihai hükmü beklemeksizin "müstakilen istinaf kanun yoluna başvurma" hakkı verilmiştir. Değişiklik, kesinleşmemiş birleştirme kararının diğer mahkemeyi kategorik bağlamasını "kanuni hakim ilkesine" aykırı bulan AYM kararına uyum sağlanması amacıyla yapılmıştır.

MADDE 26: Bölge Adliye Mahkemelerinin Kaldırma Sonrası Kararlarına Temyiz Hakkı

Bölge Adliye Mahkemesi (BAM) ceza/hukuk dairelerinin, istinaf başvurusunu kabul ederek ilk derece mahkemesi kararını ortadan kaldırdığı ve "esas hakkında yeniden kendisinin karar verdiği" hallerde; hükmedilen miktar veya değer parasal sınırı üzerinde ise bu karara karşı Yargıtayda temyiz yolu açılmıştır. Düzenleme, BAM'ın kurduğu yeni hükmün denetlenmesini talep etme hakkının adil yargılanma kapsamında korunması yönündeki yüksek mahkeme içtihatlarının hayata geçirilmesi amacıyla getirilmiştir.

Ancak söz konusu teklif, birtakım sorunlar doğurmaya elverişlidir. Bölge adliye mahkemelerinin miktar veya değeri belirli bir parasal sınırı geçmeyen davalara ilişkin kararlarına karşı temyiz yolunu kapatan mevcut yasal çerçeve, hak arama hürriyeti ve mahkemeye erişim hakkı bağlamında ciddi bir hak ihlaline yol açmaktaydı. Anayasa Mahkemesi, bölge adliye mahkemesinin yaptığı inceleme sonucunda istinaf başvurusunu kısmen veya tamamen kabul ederek yeniden esas hakkında verdiği kararlara karşı temyiz yolunun açılması gerektiğine hükmetmiştir. Yüksek mahkeme bu iptal kararını verirken herhangi bir miktar ayırımı gözetmemiş, istinaf mahkemesinin ilk derece mahkemesi kararını kaldırıp yeni bir hüküm kurduğu durumların tamamında denetim mekanizmasının işletilmesini amaçlamıştır.

Buna karşın, hazırlanan yeni kanun teklifi incelendiğinde Anayasa Mahkemesi'nin iptal gerekçelerinin tam anlamıyla karşılanmadığı ve amacından saptığı görülmektedir. Teklifte, bölge adliye mahkemesinin ilk derece mahkemesi kararını kaldırıp yeniden hüküm kurduğu kararlara karşı temyiz yolu açılıyor gibi görünse de bu hakkın kullanımının yine Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili maddesindeki para sınırını geçme şartına bağlanması büyük bir tezat oluşturmaktadır. Yapılan bu yeni düzenleme, belirlenen parasal sınırın altında kalan kararlar yönünden temyiz yolunu yine kapalı tutmakta ve böylece mahkemenin ortaya koyduğu mutlak koruma iradesini sakatlamaktadır.

Oysa Anayasa Mahkemesi'nin asıl vurgusu ve kanun koyucudan beklentisi, miktar veya değeri itibarıyla genel temyiz sınırına ulaşamayan ancak bölge adliye mahkemesince ilk kez esasa ilişkin yeni bir karar verilen durumlar için de özel bir temyiz incelemesi mekanizmasının oluşturulması yönündeydi. İlk derece mahkemesinde haklı çıkan ancak istinaf aşamasında aleyhine tamamen yeni bir karar kurulan bir vatandaşın, sırf davanın parasal değeri sınırın altında kaldığı için bu yeni kararı yüksek mahkeme denetimine götürememesi adaletsizliği aynen devam ettirilmektedir. Kanun teklifi, istinaf mahkemesinin kurduğu yeni hükümlere karşı miktar şartı armaksızın geniş bir denetim yolu açması gerekirken, eski sınırlayıcı mantığı koruduğu için Anayasa Mahkemesi kararının ruhunu ve özünü karşılamaktan uzak kalmıştır.

MADDE 27: Yargıtay'ın Sırf Görev ve Yetki Sebebiyle Bozma Kararı Vermesinin Yasaklanması

BAM'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı davalar hariç olmak üzere; Yargıtay'ın temyiz incelemesinde ilk derece mahkemelerinin "sadece görevsiz veya yetkisiz olduğu" gerekçesiyle bozma kararı veremeyeceği hüküm altına alınmıştır. Görev ve yetki hususundaki eksikliklerin istinaf aşamasında çözülmesi zorunlu kılınmıştır. Ancak bu hususta, göreve ilişkin değerlendirmenin kamu düzeninden olduğu ve resen dikkate alınması gerektiği gözetilmeyerek sunulan madde teklifi komisyon görüşmeleri sırasında teklif metninden çıkarılmıştır.

GEÇİCİ MADDE 1 VE DİĞER MADDELER: Zaman Bakımından Uygulanma ve Geçiş Hükümleri İcra iflas satışları, vesayet malları satışları yönünden kanun yürürlüğe girmeden evvel ilan edilmiş ihalelerin eski hükümlere tabi kalacağı esası getirilmiştir. Kaldırılan belirsiz alacak davası yönünden, kanun yürürlüğe girmeden evvel açılmış davaların eski madde 107 hükümlerine göre yürütülmeye devam edeceği bildirilmiştir. Yargıtay Başsavcılık itiraz süreleri ise kanun yürürlüğe girdikten sonra teslim alınan dosyalar için geçerli olacaktır. Madde 28 ve 29 sırasıyla yürürlük ve yürütme maddeleridir.

ANAYASAYA AYKIRI MADDELER ÜZERİNDE DEĞERLENDİRME

MADDE 1

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28. maddesindeki hükmün İcra ve İflas Kanunu'na da taşınması ve idare aleyhine çıkan adli yargı kararlarının doğrudan icraya konulamayıp bir aylık başvuru şartına bağlanması, Anayasa'nın temel ilkeleriyle açıkça çelişmektedir. Bu düzenlemenin anayasaya aykırılığını doğuran ilk gerekçe, Anayasa'nın 10. maddesinde güvence altına alınan kanun önünde eşitlik ilkesidir. Mahkeme kararı neticesinde idare aleyhine borç doğduğunda vatandaşa başvuru ve bekleme zorunluluğu getirilirken, vatandaş aleyhine bir borç doğduğunda idarenin hiçbir süreye tabi olmaksızın doğrudan icra takibi başlatabilmesi, taraflar arasında kabul edilemez bir imtiyaz ve eşitsizlik yaratmaktadır.

Diğer taraftan bu durum, Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesini de derinden zedelemektedir. Hukuk devleti, vatandaşlarına hukuki güvenlik sağlayan ve mahkeme kararlarına kayıtsız şartsız uyan bir yapıya sahip olmalıdır. Mahkeme kararıyla haklılığı tescil edilmiş bir vatandaşın alacağını tahsil edebilmek için yeniden idare kapılarında bekletilmesi, devletin kendi mahkemesinin kararına karşı direncini meşrulaştırmakta ve hukuki öngörülebilirliği yok etmektedir. Devlet, borcunu en hızlı ödemesi gereken mekanizma olması gerekirken, bu düzenleme ile borcunu keyfi olarak geciktiren bir konuma yerleşmektedir.

Düzenleme aynı zamanda Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama hürriyeti ve mahkemeye erişim hakkının da ihlali niteliğindedir. Uluslararası hukukta ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarında, bir mahkeme kararının zamanında ve eksiksiz icra edilmesi, adil yargılanma hakkının ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilir. Kararın infazını zorlaştıran, vatandaşın hak arama mekanizmalarına erişimini süre şartlarıyla engelleyen her türlü idari bariyer, bu hakkın özüne dokunmaktadır.

Getirilmek istenen bu teklif, idareye kanun yoluyla mahkeme kararını bir ay boyunca uygulamama ve geciktirme hakkı tanımaktadır. Dolayısıyla söz konusu düzenleme, kamu kurumlarını icra vekalet ücretinden arındırmak gibi mali bir amaca dayandırıldığından, Anayasa'nın 2, 10, 36. maddelerine açık bir biçimde aykırılık teşkil etmektedir.

MADDE 5

İdari uyuşmazlıkların çözümünde tek hakimle bakılacak davaların kapsamının genişletilmesi ve parasal sınırın 486.000 Türk Lirası gibi yüksek bir seviyeye çıkarılması, idari yargının kurumsal yapısına ve anayasal güvencelere ciddi bir darbe vermektedir. İdare hukuku, doğası gereği kamu gücü ile birey arasındaki asimetrik ilişkiyi dengelemek ve hukuka bağlı devleti korumakla görevlidir. Karmaşık hukuki nitelik taşıyan meselelerin, idari verimlilik veya hız gibi gerekçelerle heyet incelemesinden çıkarılması, yargılamanın niteliğini zayıflatmaktadır. Üç hakimin kolektif aklı, hukuki tartışması ve müzakeresiyle ulaşılabilecek bir hükmün, tek bir hakimin takdirine bırakılması adalete olan güveni zedeler. Bu durum, anayasal koruma altındaki birçok temel ilkenin doğrudan ihlali anlamına gelmektedir.

Bu düzenlemenin en açık şekilde zedelediği alan, Anayasa'nın 36'ncı maddesinde güvence altına alınan hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkıdır. Adil yargılanma hakkı, sadece bir mahkeme önüne çıkabilmeyi değil, aynı zamanda davanın niteliğine uygun, donanımlı ve adil bir yargılama mekanizması tarafından karara bağlanmasını da gerektirir. Karmaşık idari uyuşmazlıkların veya öğrencilerin ve kamu görevlilerinin hayatını doğrudan etkileyen disiplin ve özlük haklarının heyet güvencesinden yoksun bırakılması, hak arama hürriyetinin özünü zedeler. Hukuki karmaşıklığı yüksek uyuşmazlıkların tek bir kişinin sübjektif değerlendirmesine açık hale getirilmesi, bireylerin mahkemelerden beklediği nitelikli adalet hizmetini engeller.

Söz konusu genişletme, Anayasa'nın 2'nci maddesinde vurgulanan hukuk devleti ilkesiyle de açıkça çelişmektedir. Hukuk devleti, vatandaşına hukuki güvenlik ve öngörülebilirlik sağlayan devlettir. Vatandaşların haklarını kamu gücüne karşı koruyan idari yargıda, kararların isabet oranı heyet halinde çalışıldığında çok daha yüksektir. Heyet halinde yargılama, yargısal hataları en aza indiren en önemli otokontrol mekanizmalarından biridir. Hukuk devletinin sağlaması gereken bu kurumsal güvencenin, "idari verimlilik" gibi mali veya pratik gerekçelerle feda edilmesi kabul edilemez.

Ayrıca bu durum, Anayasa'nın 141'inci maddesinde yer alan yargılamaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması ilkesinin yanlış yorumlandığını göstermektedir. Evet, yargıda sürat önemlidir ancak bu sürat hiçbir zaman adil yargılanma ve hukuki dinlenilme haklarının önüne geçemez. Adaletin kalitesinden ödün verilerek elde edilen bir hız, anayasal anlamda bir başarı değil, hak kayıplarına yol açan bir aceleciliktir.

Son olarak, bu düzenleme Anayasa'nın 125'inci maddesinde yer alan idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolunun açık olduğu ilkesini de fiilen zayıflatmaktadır. Yargı yolunun açık olması, sadece şekli bir geçiş hakkı değil; etkili, derinlikli ve denetim gücü yüksek bir yargısal süzgeci ifade eder. Öğrenci ve memur uyumsuzlukları gibi doğrudan temel hakları ilgilendiren alanların tek hakime indirgenmesi, idarenin üzerindeki yargısal denetim baskısını hafifletir ve idari işlemlerin nitelikli bir şekilde denetlenmesini zorlaştırır. Sonuç olarak, yapılan bu değişiklik usul ekonomisiyle açıklanamayacak ölçüde büyük bir hak mahrumiyeti riski barındırmakta ve anayasal ilkeleri açıkça zedelemektedir.

MADDE 7

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun (İYUK) 45/6. maddesinde yer alan ve bölge idare mahkemelerinin temyize açık olmayan kararlarının kesin olduğunu belirten hükmün Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi, idari yargıda hak arama hürriyetinin genişletilmesi amacını taşımaktadır. Ancak AYM'nin iptal gerekçeleri ve ortaya koyduğu hukuki çerçeve dikkate alındığında, kanun teklifiyle getirilmesi planlanan yeni düzenlemenin anayasallık yönünden ciddi eksiklikler ve çelişkiler barındırdığı görülmektedir.

AYM iptal kararında, istinaf başvurusunun kısmen veya tamamen kabul edildiği, yani ilk derece mahkemesi kararının değiştirildiği durumlar için herhangi bir konu, kanun veya meblağ ayrımı yapmaksızın temyiz yolunun açılması gerektiğini vurgulamıştır. Mahkemenin temel muradı, vatandaşın lehine veya aleyhine ilk defa BİM aşamasında kurulan yeni hükümlerin denetimsiz kalmamasıdır. Kanun teklifinde getirilen kural, BİM'in kararı kaldırıp yeniden hüküm kurduğu hallerde temyiz yolunu açarak olumlu bir adım gibi görünse de getirilen istisnalarla AYM kararının kapsamı haksız biçimde daraltılmıştır.

Özellikle tek hakimli davalar ile 4081, 3091 ve 6458 sayılı Kanunlar kapsamındaki uyumsuzluklarda, BİM tarafından ilk derece mahkemesi kararı kaldırılıp yeniden bir karar verilse dahi temyiz yolunun kapatılması, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma ve hak arama hürriyetine doğrudan aykırıdır. AYM, istinafin kabulü

kararlarında ayırım yapılmamasını istemişken, teklifin belirli kanun kapsamındaki davaları veya sadece vekalet ücreti ile yargılama giderine ilişkin kısımları temyiz dışı bırakması, yüksek mahkemenin iptal iradesini boşa çıkarmaktadır.

Dahası, meblağa ilişkin davaları düzenleyen mevcut (c) bendinin yürürlükten kaldırılması da isabetsizdir. Tek hakimli ya da özel kanunlar (4081, 3091, 6458) kapsamındaki davalar meblağa ilişkin olsa bile BİM kararı temyize götürülemez. Bu durum, (c) bendinin yürürlükten kaldırılmasıyla yaratılan genel kuralı delmekte ve kendi içinde çelişen bir mevzuat metni ortaya çıkarmaktadır. Meblağ içeren uyuşmazlıklarda dahi davanın dayandığı kanun numarasına göre temyiz hakkının engellenmesi, Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen kanun önünde eşitlik ilkesini zedeleyecektir. Aynı miktar parayı konu alan iki farklı idari davadan birinin sırf özel kanun kapsamında olması nedeniyle temyizden mahrum bırakılması hukuken izah edilemez.

Teklifteki bir diğer anayasal problem ise BİM'in ilk derece mahkemesinin karar sonucunu doğru bulup, gerekçesini hukuka aykırı bularak değiştirdiği ve istinaf başvurusunu reddettiği kararların temyiz dışı bırakılmasıdır. Gerekçe, bir mahkeme kararının kalbi ve meşruiyet kaynağıdır. İlk defa BİM tarafından ikame edilen ve ilk derece mahkemesinin mülkiyet, lekelenme veya diğer anayasal haklara yaklaşımını tamamen değiştiren yeni bir gerekçenin denetimsiz bırakılması, hükmün nihai sonucu değişmemiş gibi görünse de hak ihlallerine yol açacaktır. Bu durum, gerekçeli karar hakkının ve davanın bir üst mahkemede incelenmesini isteme hakkının özünü zedelemektedir.

Son olarak AYM, miktar veya değeri itibarıyla temyiz sınırının altında kalan ancak bölge idare mahkemesince ilk defa esasa ilişkin verilen kararlara karşı da hak arama hürriyetinin zedelenmemesi adına esnek bir temyiz incelemesi mekanizması kurulması gerektiğine işaret etmiştir. Kanun teklifinin, AYM'nin bu yapısal yönlendirmesini tamamen görmezden gelerek miktar sınırına takılan esasa ilişkin kararlar için hiçbir ara formül ya da hak arama yolu geliştirmemiş olması, yapılan düzenlemenin AYM kararını tam olarak karşılayamadığını ve anayasal eksikliğin devam ettiğini açıkça ortaya koymaktadır.

MADDE 9

Anayasa Mahkemesinin hakim ve savcı yardımcılarının eğitim ile sınav usullerine ilişkin iptal kararı, bu alanın idarenin düzenleyici işlemlerine bırakılmayacağını, doğrudan ve münhasıran kanunla düzenlenmesi gerektiğini kesin bir dille ortaya koymuştur. Münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken bir konunun yönetmelik gibi idari tasarruflara bırakılması, keyfiliğe kapı aralayarak hukuki öngörülebilirliği ve güvenliği ortadan kaldırmaktadır. Bu durum, Anayasa'nın 2'nci maddesinde vurgulanan "Hukuk devleti" ilkesinin en temel unsurlarından biri olan hukuki güvenlik ilkesiyle asla bağdaşmaz. Yasa koyucu, Anayasa'nın 88'inci maddesinden aldığı kanun yapma yetkisini, Anayasa'nın özüne uygun ve bireylerin haklarını koruyacak netlikte kullanmak zorundadır; ucu açık yönetmelik yetkileriyle idareye sınırsız bir alan açamaz.

En temel anayasal ihlal ise Anayasa'nın 153'üncü maddesinde yer alan "Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı" ilkesinin hiçe sayılmasıdır. Anayasa'nın 11'inci maddesi uyarınca, Anayasa hükümleri yasama, yürütme ve yargı organlarını bağlayan temel hukuk kurallarıdır. AYM, söz konusu usullerin yönetmelikle belirlenmesini anayasaya aykırı bularak iptal etmişken, sadece kelime değişiklikleriyle aynı yetkiyi yeniden bir yönetmeliğe devretmek, Anayasa Mahkemesi kararının hem sözünü hem de ruhunu boşa çıkarmaktır.

Sonuç olarak, teklifte yer alan "yönetmelikle düzenlenir" ifadesi ve bu ifadenin doğurduğu yetki devri; Anayasa'nın 2'nci maddesindeki hukuk devleti ilkesine, 7'nci maddesindeki yasama yetkisinin devredilemezliği kuralına, 11'inci maddesindeki Anayasanın bağlayıcılığına, 88'inci maddesindeki kanun yapma usulüne, 123'üncü maddesindeki idarenin kanuniliğine ve nihayet 153'üncü maddesindeki Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı hükmüne açıkça ve kökten aykırılık teşkil etmektedir.

MADDE 14

Moleküler genetik inceleme sonuçlarının saklanması, korunması ve imhası süreçlerinin detaylarının yönetmeliğe bırakılması, kişisel verilerin korunması hakkına getirilen kısıtlamaların yasal güvenceden mahrum kalmasına yol açmaktadır. Anayasa Mahkemesi iptal gerekçesinde, genetik veriler gibi hassas nitelikteki bilgilerin saklanması, erişimi, silinmesi ve ilgililerin başvuru yolları gibi temel konuların yürütmenin takdirine bırakılamayacağını, bunların mutlaka net bir yasal çerçeveye kanunda düzenlenmesi gerektiğini açıkça belirtmiştir. Buna rağmen yeni yasa teklifinde "yönetmelikle düzenlenir" ifadesine yer verilmesi, doğrudan doğruya yargı kararının arkasından dolanmak anlamına gelmektedir.

Bu ısrar, en başta Anayasa'nın 153. maddesinde yer alan Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı ilkesini açıkça ihlal etmektedir. Anayasa Mahkemesi kararları yasama, yürütme ve idari organları kesin olarak bağlar. İptal kararının gerekçesindeki uyarıları dikkate almayarak, münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken hassas bir alanı yeniden idarenin düzenleyici işlemlerine terk etmek, anayasal yargının otoritesini ve hukukun üstünlüğünü hiçe saymaktır. Bu durum aynı zamanda Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesinin en temel unsurlarından biri olan hukuki belirlilik ve güvenlik ilkeleriyle de bağdaşmamaktadır. Kişiler, en mahrem verileri olan genetik kodlarının devlet eliyle nasıl işleneceğini ve ne zaman imha edileceğini doğrudan öngörülebilir kanun metinlerinde görme hakkına sahiptir.

Düzenleme, yasama yetkisinin devredilemezliğini hüküm altına alan Anayasa'nın 7. maddesine de ağır bir aykırılık teşkil etmektedir. Anayasa uyarınca temel hak ve özgürlükleri sınırlandıran alanlarda yasama organı, konunun esaslı unsurlarını kendisi düzenlemek zorundadır; bu yetki idareye devredilemez. Sınırları ve kapsamı yasa metninde çizilmemiş bir yetkiyi yönetmelik çıkarma adı altında yürütmeye devretmek, yürütmenin yasamanın yerine geçerek kural koyması sonucunu doğurur.

Ayrıca, idarenin bütünlüğü, kanuni idare ilkesi ve normlar hiyerarşisini düzenleyen Anayasa'nın 11, 88 ve 123. maddeleri yönünden de bu teklif sakattır. Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesi gereğince, hiçbir kanun hükmü Anayasa'ya ve yüksek mahkemenin yorumlarına aykırı tasarlanamaz. Temel bir hakka yönelik sınırlamanın yasal güvenceden yoksun bırakılarak idari bir tasarrufa tabi kılınması, kamu bürokrasisine keyfi hareket etme alanı açmaktadır. Sonuç olarak, Anayasa Mahkemesi'nin kararına ve ruhuna açıkça meydan okuyan bu yasa teklifi; yasama yetkisinin devri, hukuki belirlilik, mahkeme kararlarının bağlayıcılığı ve kişisel verilerin kanunla korunması ilkelerini çiğnediği için Anayasa'nın 2, 7, 11, 88, 123 ve 153. maddelerine kesin bir biçimde aykırılık taşımaktadır.

MADDE 15

Anayasa Mahkemesinin bilgisayar ve dijital kütüklerde arama, kopyalama ve elkoyma tedbirlerine ilişkin iptal kararı, bireylerin dijital dünyadaki varlıklarının bütünüyle özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması hakkının çekirdeğini oluşturduğunu net bir şekilde ortaya koymuştur. Yüksek Mahkemenin iptal kararıyla ortaya çıkan hukuki boşluğu doldurmak amacıyla hazırlanan düzenleme, Anayasa'nın amir hükümlerini ve iptal kararının özünü karşılamaktan uzaktır. Getirilmek istenen 15 yıllık saklama süresi ve verilerin silinmesinin vatandaşa bir külfet olarak yüklenmesi, anayasal hakları doğrudan zedeleyen ağır aykırılıklar barındırmaktadır.

Soruşturma veya kovuşturma süreci takipsizlik, beraat ya da mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesiyle nihayete erdiğinde, elde edilen dijital verilerin ceza muhakemesi açısından "delil" olma niteliği tamamen ortadan kalkmaktadır. Ceza yargılaması amacı kalmayan, fonksiyonunu yitirmiş bu verilerin, kararın kesinleşmesinden itibaren 15 yıl gibi bir insan ömrü için son derece uzun ve keyfi bir süre boyunca devletin arşivinde tutulması, Anayasa'nın 13'üncü maddesinde düzenlenen "Ölçülülük ilkesi" ile açıkça çelişmektedir. Sınırlama için esas alınan araç ile ulaşılmak istenen amaç arasındaki orantı kopmuş, koruma tedbiri amacını aşarak adeta idari bir fişleme mekanizmasına dönüşmüştür. Bu durum, Anayasa'nın 20'nci maddesinde güvence altına alınan "Özel hayatın gizliliği" ve "Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı" ilkelerinin özüne doğrudan bir müdahaledir.

Teklifin en sorunlu yönlerinden biri, amacı biten verinin silinmesini otomatik ve hukuki bir zorunluluk olarak düzenlemek yerine, vatandaşa bir "başvuru külfeti" yüklemesi ve bunu hâkimin "takdirine" bırakmasıdır. Kişisel verilerin korunması hakkı kapsamında, işleme amacı ortadan kalkan verilerin idare tarafından resen ve derhal imha edilmesi anayasal bir yükümlülüktür. Hak arama özgürlüğünü sakatlayacak şekilde, erken silme işleminin vatandaşın "talebine" ve mahkemenin bir "lütfuna" bağlanması kabul edilemez.

Üstelik metinde geçen "haklı bir nedenin bulunması halinde" ifadesi, hukuk devletinin en temel unsurları olan "Kanunilik" ve "Hukuki belirlilik" ilkelerini açıkça ihlal etmektedir. Anayasa'nın 2'nci maddesinde vücut bulan hukuk devleti ilkesi, normların öngörülebilir, açık ve net olmasını gerektirir. Neyin "haklı neden" sayılacağı yasa metninde somut kıstaslarla sınırlandırılmamıştır. Bu durum, uygulamada mahkemeden mahkemeye değişen keyfi kararlara yol açacak, bireylerin temel haklarını ucu açık bir takdir yetkisinin insafına bırakacaktır. Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçesi tam da bu sürelerin ve usullerin belirsizliği üzerine kurulmuşken, yasa koyucunun ucu açık ibareleri koruması anayasal bir direnç anlamı taşır.

Son olarak, hakkındaki ceza yargılaması beraat veya takipsizlik ile sonuçlanarak aklaşmış bir vatandaşın dijital hayatının 15 yıl boyunca adli emanette saklanmaya devam etmesi, Anayasa'nın 38'inci maddesinde düzenlenen "Masumiyet karinesi" ilkesini de zedelemektedir. Suçsuzluğu tescillenmiş bireylere yönelik şüpheli muamelesinin devam ettirilmesi anayasal normlarla bağdaşmaz. Hukuka ve Anayasa'ya uygun olan yöntem; kararın niteliğine (beraat, mahkûmiyet, takipsizlik) göre kademelendirilmiş, ucu idarenin veya yargının takdirine bırakılmayan, kararın kesinleşmesiyle kendiliğinden devreye giren otomatik bir imha sisteminin kanunla kurulmasıdır.

Bu gerekçelerle söz konusu düzenleme; Anayasa'nın 2'nci maddesindeki hukuk devleti ve hukuki belirlilik ilkelerine, 13'üncü maddesindeki ölçülülük kuralına, 20'nci maddesindeki özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması hakkına, 38'inci maddesindeki masumiyet karinesine ve 153'üncü maddesindeki Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı hükmüne açıkça aykırıdır.

MADDE 16

Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması kurumuna yönelik yapılan yeni yasal düzenleme, Anayasa Mahkemesi'nin iptal gerekçelerini tam anlamıyla karşılamaktan uzak olduğu gibi, mevcut haliyle Anayasa'nın pek çok maddesini doğrudan ihlal etmektedir.

Düzenlemede, HAGB kararı verilebilmesi için sanığın rızasının aranması şartının tamamen kaldırılmış olması, hak arama hürriyeti bakımından tartışmalıdır. Anayasa Mahkemesi, rıza göstermenin istinaf hakkından peşinen feragat anlamına gelmesini hukuka aykırı bulmuşken, kanun koyucunun rıza mekanizmasını bütünüyle devre dışı bırakması kabul edilemez. Bu durum, yargılama neticesinde beraat ederek tamamen aklanmayı amaçlayan bir sanığa, rızası hilafına HAGB kararının zorla dayatılması sonucunu doğurmaktadır. Mahkûmiyet hükmünün kurulmasını ve bunun denetlenmesini isteyerek masumiyetini kanıtlamak isteyen kişinin bu hakkının elinden alınması, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alan adil yargılanma hakkı ve hak arama hürriyeti ile açıkça çelişmektedir. Aynı zamanda yargılamanın sanığın iradesi yok sayılarak neticelendirilmesi, Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesinin en temel unsurlarından olan hukuki öngörülebilirlik ve güvence ilkelerini de zedelemektedir.

Yükümlülüklerle aykırılık halinde mahkemenin hükmü açıklama veya yeni bir mahkûmiyet kurma aşamasındaki denetim yetkisinin sınırlandırılması da adil yargılanma hakkının bir diğer ihlalidir. Kanunun, itiraz merciinin inceleme yetkisini yalnızca belirli usuli şartlarla kısıtlaması, mahkemelerin keyfi kararlarına karşı etkin bir denetim yapılmasını engellemektedir. Etkin bir itiraz ve denetim mekanizmasının bulunmaması, Anayasa'nın 36. maddesindeki adil yargılanma hakkının ve Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlali niteliğindedir.

Kanun yoluna ilişkin getirilen istinaf ve temyiz süreçleri, her ne kadar teoride olumlu bir reform gibi sunulsa da uygulamada işlevsiz bırakılmıştır. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 272. maddesinin üçüncü fıkrasının saklı tutulması ve temyiz sınırı altındaki hükümlere karşı yargı yolunun kapatılması, getirilen bu hak arama yolunu kağıt üzerinde bırakmaktadır. HAGB kararlarının doğası gereği zaten iki yıl ve altındaki cezalar için verildiği göz önüne alındığında, bu kısıtlamalar nedeniyle kararların büyük çoğunluğu yüksek mahkeme denetiminden kaçacaktır. Bu durum, bireylerin mahkeme kararlarına karşı üst mahkemelere başvurma hakkını elinden alarak Anayasa'nın 36. maddesini tekrar ihlal ettiği gibi, temel haklar üzerinde de ciddi bir baskı oluşturmaktadır. Yüksek mahkeme denetiminden yoksun kalan bu cezalandırma tehdidi, Anayasa'nın 26. maddesinde korunan düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti ile Anayasa'nın 34. maddesinde güvenceye bağlanan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı üzerinde doğrudan caydırıcı, baskılayıcı ve tehdit edici bir risk barındırmaktadır. Hakların özüne dokunan bu caydırıcı etki, Anayasa'nın 13. maddesindeki temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması rejimine de tamamen aykırıdır.

Son olarak, işkence ve kötü muamele suçlarında HAGB'nin yasaklanması cezasızlıkla mücadele ve Anayasa'nın 17. maddesindeki işkence yasağı açısından olumlu bir adım olsa da inkılap kanunlarının bu istisnalar arasından çıkarılması çok ciddi bir anayasal eksikliklerdir. Cumhuriyetin temel niteliklerini, seküler ve çağdaş yapısını koruyan inkılap kanunlarında yer alan suçların HAGB kapsamına dahil edilebilmesi, bu suçların cezasız kalması algısını güçlendirecektir. Bu durum, Anayasa'nın 174. maddesiyle açıkça koruma altına alınan inkılap kanunlarının korunması iradesine doğrudan aykırılık teşkil ettiği gibi, Anayasa'nın 2. maddesinde vurgulanan Cumhuriyetin değiştirilemez niteliklerini koruma ilkesini de zaafa uğratmaktadır.

MADDE 17

Kaçak sanıklar hakkında bizzat hazır bulunma şartına bağlı olarak getirilen yargılamanın yenilenmesi düzenlemesi, Anayasa Mahkemesi'nin daha önceki net iptal gerekçelerini tamamen göz ardı eden ve anayasal hakları ağır biçimde zedeleyen bir metindir. Yüksek Mahkeme tarafından birden fazla kez iptal edilmiş bir düzenlemenin adeta aynen yeniden yasama meclisine getirilmesi, her şeyden önce Anayasa'nın 153. maddesinde yer alan Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve yargı organlarını bağlayıcı olduğu yönündeki mutlak hükme açıkça aykırıdır. Anayasa Mahkemesi kararlarının arkasından dolanma veya bu kararları işlevsiz kılama ısrarı, Anayasa'nın 2. maddesinde güvence altına alınan hukuk devleti ilkesini ve yasamanın saygınlığını temelinden sarsmaktadır.

Teklif edilen düzenleme, kaçak sayılan sanığın kaçma saikiyle hareket edip etmediğini, yani gerçekte yargılamadan kaçma niyetinin bulunup bulunmadığını hiçbir şekilde irdelenebilmektedir. Sanığın yurt dışında yatağa bağımlı bir hasta olması, mücbir sebeplerle ülkeye dönememesi veya hakkındaki yargılamadan haberdar olmaması gibi ihtimaller bütünüyle yok sayılmıştır. Savunma hakkından vazgeçildiğine dair karine oluşturabilecek şartlar hukuken oluşmadığı halde, sanığın gıyabında müsadere gibi ağır güvenlik tedbirlerine hükmedilebilmesi, Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenen ölçülülük ilkesine ve temel hakların özüne dokunma yasağına doğrudan aykırıdır.

Bununla birlikte, yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunabilmek için sanığın mahkemede bizzat hazır bulunması şartının mutlak bir zorunluluk olarak dayatılması, Anayasa'nın 36. maddesinde korunan hak arama hürriyetini ve adil yargılanma hakkını ağır biçimde ihlal etmektedir. Sanığın avukatı vasıtasıyla temsil edilme hakkı (müdafî yardımından yararlanma hakkı) adil yargılanmanın en temel direğidir. Sanığı adeta bir takas usulüyle şahsen teslim olmaya zorlamak, müdafî ile temsil hakkını işlevsiz kılmakta ve bizzat hazır bulunma şartını hakkın özünü ortadan kaldıracak ölçüde mutlaklaştırarak Anayasa'nın 36. maddesini açıkça çiğnemektedir.

Düzenlemenin mal varlığı müsadere gibi geri dönülmez güvenlik tedbirleriyle birleştiği anlar ise tam bir hak ihlali tablosu doğurmaktadır. Hakkında gıyabında müsadere kararı verilen ve mal varlığı satılarak tasfiye edilen bir sanık, yıllar sonra gelip savunma hakkını kullanmak istediğinde ve yargılama neticesinde beraat ettiğinde, mülkünün aynısını geri alamayacak, yalnızca paraya çevrilmiş bedeline ulaşabilecektir. Bu durum, mülkiyetin gerçek değerini ve varlığını koruyamaması sebebiyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkını doğrudan ihlal etmektedir. Kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü olmaksızın, sanığın kaçak olduğu varsayımı üzerinden mal varlığı üzerinde telafisi imkansız bu tip tasarruflarda bulunulması, aynı zamanda Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında korunan ve suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılamayacağını garanti eden masumiyet karinesini de kökünden zedelemektedir.

MADDE 18

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisinin kapsamını ve sürelerini yeniden düzenleyen bu madde, her ne kadar kapsamlı dosyalar için hak arama hürriyetini genişletme amacı taşıyor gibi görünse de içeriğindeki sınırlamalar ve yargısal süreçleri belirsizliğe iten yapısıyla Anayasa'nın temel ilkelerine doğrudan aykırılık teşkil etmektedir.

Düzenlemede yer alan "Yargıtay Ceza Dairelerinin yargı yeri belirlenmesi ve görevsizlik kararları hariç olmak üzere" ifadesi, belirli nitelikteki uyuşmazlıkları ve kararları olağanüstü kanun yolu denetiminin bütünüyle dışına çıkarmaktadır. Yargı yeri belirlenmesi ve görev uyuşmazlıkları, bir davanın hangi mahkemede, hangi hakim huzurunda ve ne kadar sürede görüleceğini doğrudan tayin eden, davanın kaderini etkileyen kurucu nitelikte kararlardır. Bu kararlara karşı itiraz yolunun tamamen kapatılması, tarafların hatalı veya hukuka aykırı bir görevlendirmeye karşı başvurabileceği etkili bir denetim mekanizmasını yok etmektedir. Söz konusu kısıtlama, hak arama hürriyetini ve mahkeme kararlarına karşı etkin bir başvuru

yapılabilmesini güvence altına alan Anayasa'nın 36. maddesindeki adil yargılanma hakkını ve Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkını doğrudan ihlal etmektedir. Davaların yetkisiz veya görevsiz mahkemelerde uzayıp gitmesi riskini doğuran bu yasak, aynı zamanda kişinin kanunen tabi olduğu mahkeme dışında bir merci önünde yargılanamayacağını esasa bağlayan Anayasa'nın 37. maddesindeki kanuni hakim güvencesini de zedelemektedir.

Diğer yandan, Başsavcılığın itiraz süresinin bir aydan üç aya çıkarılması, ceza adalet sisteminde zaten uzun süren yargılama süreçlerini daha da uzatacak bir niteliğe sahiptir. Haklarında kesinleşmeye yakın bir daire kararı bulunan sanıklar veya adaletin tecellisini bekleyen mağdurlar açısından, dosyanın fiziki tesliminden itibaren üç ay boyunca hukuki durumun askıda bırakılması, ciddi bir belirsizlik ve mağduriyet yaratmaktadır. Sanık aleyhine yapılacak itirazlar yönünden bu sürenin üç aya uzatılması, bireylerin hukuki güvenlik ve öngörülebilirlik haklarını zedelemektedir. Devletin, yargılamaların makul bir süre içinde bitirilmesini sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Olağanüstü bir kanun yolundaki bu aşırı süre artırımını, davaların sürüncemede kalmasına yol açarak Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesinin en temel unsuru olan hukuki güvenlik ilkesini ihlal ettiği gibi, adil yargılanma hakkının ayrılmaz bir parçası olan makul sürede yargılanma hakkını da doğrudan çiğnemektedir.

MADDE 26

Bölge adliye mahkemelerinin istinaf başvurusunu kabul ederek ilk derece mahkemesi kararını ortadan kaldırdığı ve esas hakkında yeniden kendisinin karar verdiği hallerde temyiz hakkını düzenleyen bu madde, görünürde bir iyileştirme vaat etse de getirdiği parasal sınır kısıtlaması nedeniyle Anayasa'nın temel ilkelerini ağır biçimde ihlal etmektedir.

Düzenleme, istinaf mahkemesinin kurduğu yepyeni bir hükmün denetlenmesini yine belirli bir parasal sınırın üzerinde olma şartına bağlayarak büyük bir hukuki çelişki yaratmaktadır. Anayasa Mahkemesi, bölge adliye mahkemesinin ilk derece mahkemesi kararını kaldırıp ilk kez esasa ilişkin yeni bir karar verdiği durumların tamamında, herhangi bir miktar ayrımı gözetmeksizin yüksek mahkeme denetiminin önünün açılması gerektiğine hükmetmiştir. Kanun koyucunun Yüksek Mahkeme'nin bu mutlak iptal iradesini görmezden gelerek eski sınırlayıcı mantığı aynen koruması, Anayasa'nın 153. maddesinde yer alan Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı ilkesine açıkça aykırıdır. Anayasa Mahkemesi kararlarının özünü ve ruhunu boşa çıkaran bu yaklaşım, Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesini ve yasama organının anayasal sınırlara bağlılığı esasını temelden sakatlamaktadır.

Öte yandan, ilk derece mahkemesinde haklı çıkan ancak istinaf aşamasında aleyhine tamamen yeni bir hüküm kurulan bir bireyin, sırf davasının ekonomik değeri belirlenen sınırın altında kaldığı için bu kararı Yargıtay denetimine götürememesi, mahkemeye erişim hakkını işlevsiz kılmaktadır. İlk kez bölge adliye mahkemesinde kurulan ve kesinleşen bir hükme karşı hiçbir yüksek mahkeme denetim yolunun bulunmaması, hak arama özgürlüğünün önünde aşılması imkansız bir barikat oluşturmaktadır. Parasal gücü veya davasının miktarı az olan vatandaşların adalet mekanizması dışına itilmesi sonucunu doğuran bu sınırlama, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama hürriyetini ve adil yargılanma hakkını doğrudan ihlal etmektedir.

Aynı zamanda bu durum, adalet hizmetine erişimde mülki ve ekonomik duruma göre bir ayrımcılık yaratmaktadır. Davanın maddi değerinden bağımsız olarak, her vatandaşın hakkındaki hukuki kararların üst bir yargı mercii tarafından denetlenmesini isteme hakkı bulunmalıdır. Sırf düşük meblağlı bir uyuşmazlığın tarafı olduğu için bireyin hak arama yolunun kapatılması, Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen kanun önünde eşitlik ilkesiyle hiçbir surette bağdaşmamaktadır. Hak arama hürriyetinin özüne dokunan ve onu miktar şartıyla ölçülebilir kılan bu düzenleme, temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasında gözetilmesi gereken anayasal ölçütleri yok sayması sebebiyle Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçülülük ilkesine de açıkça aykırılık teşkil etmektedir.

MADDELERE İLİŞKİN ÖNERGELERİMİZ

Teklifte değiştirilmesini, teklif metninden çıkarılmasını ve teklif metnine eklenmesini talep ettiğimiz düzenlemelere ilişkin önergelerimiz komisyonda dile getirilmiş ancak yeterli tartışma yapılmaksızın reddedilmiştir. Genel Kurulda değerlendirilmesi amacıyla aşağıda sunulmaktadır;

DÜZENLEMENİN TEKLİF METNİNDEN ÇIKARILMASI YÖNÜNDE VERİLEN ÖNERGELERİMİZ

MADDE 1

Adli yargı ilamlarında idare aleyhine hükmedilen bedellerin tahsili için cebri icra öncesi yazılı başvuru ve bir aylık bekleme zorunluluğu getiren düzenleme, elinde kesinleşmiş veya icra edilebilir bir mahkeme kararı bulunan ve haklılığı tescil edilen vatandaşa karşı tek taraflı bir külfet yükleyerek Anayasa'nın 10. maddesinde güvence altına alınan kanun önünde eşitlik ilkesini açıkça ihlal etmektedir. Hak arama hürriyetinin tabii bir sonucu olan mahkeme kararlarının geciktirilmeksizin uygulanması ilkesini zedeleyen, idareyi vatandaş karşısında imtiyazlı kılan ve mülkiyet hakkına ulaşmayı keyfi olarak zorlaştıran bu hüküm; Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesi ve 36. maddesindeki adil yargılanma hakkı ile bağdaşmadığından teklif metninden çıkarılması gerekmektedir. Bu nedenle değişikliğin teklif metninden çıkarılması yönündeki önergemiz de komisyon görüşmeleri sırasında yeterince tartışılmaksızın reddedilmiştir.

MADDE 14

Moleküler genetik inceleme sonuçlarının saklanması ve imhası gibi doğrudan bireyin mahremiyetini ilgilendiren hassas bir alanda, temel hakların korunmasına ilişkin esaslı usul ve güvencelerin kanunla net bir şekilde çizilmeyerek ucu açık biçimde idarenin düzenleyici işlemlerine bırakılması, anayasal normlarla ve Anayasa Mahkemesi'nin açık iptal gerekçeleriyle taban tabana zıtlık barındırmaktadır. Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ve bu hakka getirilecek sınırlamaların ancak kanunla düzenlenebileceğine yönelik anayasal buyruk ortadayken, "yönetmelikle düzenlenir" ibaresiyle yürütme organına sınırları belirsiz bir yetki aktarımı yapılması; Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesini, 7. maddesindeki yasama yetkisinin devredilemezliği kuralını, Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğünü esasa bağlayan 11. maddesini, 123. maddesindeki idarenin kanuniliği ilkesini ve nihayetinde yargısal denetimin etkililiğini garanti altına alan 153. maddesini açıkça ihlal etmektedir. Tüm bu eksikliklerin karşılanması, kanunilik ve belirlilik ilkelerinin karşılanması amacıyla 6698 sayılı Kişisel Verileri Koruma Kanunu çerçevesinde işlemlerin yapılması yönünde ibare eklenmesi teklif edilmişse de bu önergemiz yeterince tartışılmaksızın reddedilmiştir.

MADDE 16

Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması (HAGB) kurumuna yönelik getirilen yeni düzenlemede sanığın rızası şartının tamamen kaldırılarak beraat etme ve aklanma hakkının zorla engellenmesi, üst mahkeme denetimine getirilen parasal sınır kısıtlamalarıyla kanun yollarının işlevsiz bırakılması ve Cumhuriyetin temel niteliklerini koruyan inkılap kanunlarının istisna kapsamından çıkarılması; başta Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesi, 13. maddesindeki temel hakların ölçülü sınırlandırılması rejimi, 17. maddesindeki işkence ve kötü muamele yasağı, 26. maddesindeki düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyeti, 34. maddesindeki toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, 36. maddesindeki adil yargılanma hakkı ile hak arama hürriyeti, 40. maddesindeki etkili başvuru hakkı ve 174. maddesindeki inkılap kanunlarının korunması güvencesi ilkelerine açıkça aykırılık teşkil ettiğinden, anayasal zeminde tam bir adalet ve denetim sağlanabilmesi adına söz konusu eksik ve kısıtlayıcı hükümlerin teklif metninden çıkarılması gerekmektedir. Bu nedenle değişikliğin teklif metninden çıkarılması yönündeki önergemiz de komisyon görüşmeleri sırasında yeterince tartışılmaksızın reddedilmiştir.

MADDE 17

Kaçak sanıklar hakkında sorgusu yapılmadan güvenlik tedbirine hükmedilmesinin önünü açan ve hak arama hürriyetini mutlak bir şahsi mevcudiyet şartına bağlayan mevcut düzenleme, Anayasa Mahkemesi'nin 31 Aralık 2025 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan mükerrer iptal kararındaki gerekçeleri karşılamaktan tamamen uzaktır. Sanığın yargılamadan kaçma iradesinin bulunmadığı veya mücbir sebeplerle mahkemede hazır olamadığı durumları göz ardı ederek, mülkiyet hakkı üzerinde telafisi imkansız zararlar doğuran müsadere gibi güvenlik tedbirlerinin gıyapta tatbik edilmesi; başta Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti, 13.

maddesindeki ölçülülük, 35. maddesindeki mülkiyet hakkı, 36. maddesindeki adil yargılanma hakkı ile 38. maddesindeki masumiyet karinesi ilkelerini ağır biçimde ihlal etmektedir. Bu anayasal ihlleri gidermek, müdafî yardımından yararlanma hakkını korumak ve Yüksek Mahkeme'nin iptal iradesine tam uyum sağlamak amacıyla, sorgusu yapılmamış kaçak sanık hakkında güvenlik tedbiri verilmesini açıkça yasaklayan, sanığın kaçma niyetinin bulunmadığını ve savunmadan feragat şartlarının oluşmadığını öne sürerek yargılamanın yenilenmesini talep edebilmesine anayasal güvence getiren değişiklik önergemiz yeterince tartışılmaksızın reddedilmiştir.

MADDE 18

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisini düzenleyen maddeden "yargı yeri belirlenmesi ve görevsizlik kararları hariç olmak üzere" ibaresi ile birlikte davanın hangi mahkemede görüleceğini ve doğal hakim güvencesini doğrudan etkileyen bu kritik kararların olağanüstü kanun yolu denetiminin bütünüyle dışına çıkarılması, tarafların hatalı görevlendirmelere karşı başvurabileceği etkili bir denetim mekanizmasını yok etmektedir. Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesi, 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı ile mahkemeye erişim hakkı, 37. maddesindeki kanuni hakim güvencesi zedelenmekte ve 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkını doğrudan ihlal etmektedir. Bu aykırılıkların ortadan kaldırılması amacıyla, komisyon görüşmeleri sırasında sunmuş olduğumuz önergemiz yeterince tartışılmaksızın reddedilmiştir.

MADDE 25

Aynı yargı çevresindeki hukuk mahkemelerince verilen birleştirme kararlarına karşı nihai hüküm beklenmeksizin müstakilen istinaf yolunun açılması ve bu kararların kesinleşme şartına bağlanması, adalet sistemine yarardan çok zarar getirecek niteliktedir. Esas hakkındaki nihai kararlar birlikte denetlenmesi mümkün olan ara karar niteliğindeki birleştirme işlemlerinin tek başına istinafa götürülebilmesi, yargılama süreçlerini ciddi biçimde hantallaştıracak, davaların uzamasına ve uyuşmazlıkların sürüncemede kalmasına yol açacaktır. Devletin yargılamaların makul bir süre içinde ve en az giderle bitirilmesini sağlama yükümlülüğü ortadayken, sistemi tıkayacak bu yeni kanun yolu usulü, Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesini ve Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından olan makul sürede yargılanma hakkını doğrudan zedelemektedir. Anayasal uyuşmazlıkları çözmek adına yargısal etkinliği ve hızı ortadan kaldıran, hak arama hürriyetini usuli gecikmelerle işlevsizleştiren bu düzenlemenin teklif metninden tamamen çıkarılması yönünde sunulan önergemiz de reddedilmiştir.

MADDE 27

Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi kararlarına karşı sadece görevsizlik veya yetkisizlik sebeplerine dayanarak bozma kararı verememesine yönelik getirilen bu düzenleme, ceza ve hukuk adaleti sisteminde telafisi imkansız hak kayıplarına yol açacak niteliktedir. Bu nedenle komisyonda sunmuş olduğumuz önerge neticesinde söz konusu madde teklif metninden çıkarılmıştır.

YENİ MADDE İHDASI YÖNÜNDE VERİLEN ÖNERGEMİZ

Gelişen bilişim sistemleri altyapısı, gündelik yaşamda suç işleme yöntemlerini kökten değiştirmiştir. Son yıllarda özellikle TCK m. 158 kapsamında düzenlenen "Nitelikli Dolandırıcılık" suçlarında, suçun asıl failleri kendi kimliklerini gizlemek amacıyla hareket etmektedir. Bu amaçla, özellikle ekonomik açıdan dezavantajlı grupların banka hesaplarını (IBAN) veya her türlü dijital cüzdanlarını cüzi komisyonlar karşılığında kiralamakta ve suçta kullanmaktadırlar. Kamuoyunda "IBAN Mağdurları" olarak adlandırılan bu sanıklar, mevcut ceza yargılamasında asıl faillerle aynı hükme (TCK md. 158-1-f uyarınca aynı cezaya) çarptırılmaktadır. Bu durum, suçun işlenişindeki kusur oranı gözetilmeksizin aynı cezaya hükmedilmesi nedeniyle adalet duygusunu ciddi biçimde zedelemektedir.

Örgemizin düzenlenme saiki ise ceza adaletinin yeniden tesis edilmesini sağlamaktır. Önergeyle, nitelikli dolandırıcılık suçuna taksirle veya kasıtlı olarak iştirak ettiği kanıtlanamayan, ancak kendi banka hesabını veya dijital cüzdanını suçun failine her ne suretle olursa olsun kullandıran kişilerin eylemlerinin asıl suçtan ayrıştırılması amaçlanmaktadır. Böylece, suça doğrudan iştiraki olmayan hesap sahiplerinin asıl faillerle aynı ağır cezayı alması engellenerek, fiille daha orantılı olacak şekilde altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılması öngörülmektedir. Temel amaç, suçun asıl yürütücüleri ile hesaplarını kaptıran kişileri hukuken birbirinden ayırmak ve adaleti sağlamaktır. Bu hususta verilen önergemiz reddedilmiş ancak benzer bir önerge vasıtasıyla söz konusu mağduriyetin giderilmesi amacıyla teklif metnine yeni bir madde eklenmiştir.

SONUÇ OLARAK;

Cumhuriyet Halk Partisi TBMM Adalet Komisyonu üyeleri olarak; 2/3737 Esas No'lu "Yargının Etkin ve Verimli İşlemesine Yönelik Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi"nin yasallaşmasına; Anayasa'nın 2, 7, 10, 11, 13, 20, 35, 36, 38, 88, 123, 124, 138 ve 153'üncü maddelerine açıkça aykırı olmasından dolayı karşı olduğumuzu bildiririz.

Süleyman Bülbül
Aydın

İsmail Atakan Ünver
Karaman

Gizem Özcan
Muğla

Cumhur Uzun
Muğla

MUHALEFET ŞERHİ

A. TEKLİFİN GENELİNE DAİR GÖRÜŞLERİMİZ

I. ADALET KRİZİNİN KAYNAĞINDA HUKUK VE DEMOKRASİ İLİŞKİSİNİN YANLIŞ KURULMASI YER ALIR

Tüm cumhuriyet tarihini kateden bir gerçeklik olarak hukukun iktidar aracı şeklinde işlevlendirilmesi adalet krizlerinin başlıca sebeplerinden birini oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle, hukukun anti-demokratik yapılanması adaleti zayıflatan temel faktörlerden biri durumundadır. Özelde mevcut hükümet dönemi genelde tüm cumhuriyet tarihi boyunca hukuk ve demokrasi ilişkisi, yani devlet ve toplum ilişkisi, toplumun edilgen bir alıcı pozisyonuna sıkıştırılmasına dayanmaktadır. Hukuk krizinin kaynağında yer alan bu sorun sayısız türev soruna yol açmaktadır. Bu sebeple, hukuk ve demokrasi ilişkisinin doğru bir formda yeniden inşa edilmesi önemli bir eşik niteliğindedir. Hukuk, ancak geniş katılımlı bir kamuoyu ve irade oluşturma sürecinden doğduğu ölçüde meşru temel kazanabilir. Toplumsal etkileşime dayanmaksızın yalnızca idari güçle yaratılan ve uygulanan hukuk, bir baskı ve rıza üretim aracına dönüşerek döngüsel meşruiyet krizleri yaratır. Nitekim toplumun karar alma süreçlerine gerçek anlamda dahil edilmediği her hukuki düzenleme, biçimsel geçerliliğe sahip olsa bile toplumsal meşruiyetten yoksun kalmaktadır. Türkiye hukuk sistemine dahil edilen her hukuk metninin derin tartışmalar ve rahatsızlıklar doğurması da bu olguyu kanıtlamaktadır.

Hukukun en görünür kategorilerden biri olduğu süregelen çoklu krizlerin çözümünde demokratik cumhuriyet programı büyük bir potansiyel taşımaktadır. En genel hatlarıyla; “1- Demokratik toplum inşası ve işleyişine saygılı devlet, 2- Devletin genel demokratik dönüşümü” ilkeleri üzerinden açıklanabilecek demokratik cumhuriyet çözümünde hukuk gerçek rolüne kavuşabilir ve demokrasiyle anlamlı bir ilişki kurabilir. Bu yolla hem toplumsal iradenin hukuka dahil edilmesi hem yaşanan meşruiyet krizlerinin aşılması imkana kavuşacaktır. Cumhuriyetin kuruluş çerçevesinin dışında bırakılan Kürt halkı, Aleviler, kadınlar ve diğer sosyal kimliklerin yeniden ve eşit bir şekilde hukuka dahil edilmesi ve hukuk metinlerinin temeline toplumsal iradenin yerleştirilmesi bu sürecin eşzamanlı ilerlemesi gereken iki belirleyici momenti olarak esas alınmalıdır.

Hukuk ve demokrasi ilişkisine dair betimlenen mevcut örüntünün birçok olumsuz sonucundan bahsetmek mümkündür. Mevcut hükümetin yıllardır kamuoyuna paylaştığı yargı reformu paketleri ve adalet planı stratejileri de tam olarak bu örüntünün sınırları içinde gerçekleşmekte; bu sebeple çözüm üretmek bir yana sürekli sorun sahasına dönüşmektedir. Anayasa Mahkemesinin son yıllarda iptal ettiği madde sayısı da bunu kanıtlayan bir veri olarak değerlendirilebilir. Toplumsal iradeye dayanmaması sebebiyle toplumun güncel ihtiyaçları ve beklentilerini karşılama yeteneği bulunmayan bu paketlerin bir örneği de 12. Yargı Paketidir. “Yargının etkin ve verimli işlemesi” ifadesiyle çerçevelenen teklif; İcra ve İflas Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, İdari Yargılama Usulü Kanunu başta olmak üzere pek çok temel kanunda değişiklik öngörmektedir. Ancak söz konusu düzenlemelerin mevcut adalet krizine çözüm öngörmediği açıktır.

II. YAŞANAN KRİZ KRONİKTİR; TEKNİK DÜZELTMELERLE AŞILAMAZ

1. Hukukun Üstünlüğü Krizi

Türkiye’de hukuk sisteminin içinde bulunduğu kriz, münferit aksaklıkların ötesinde, iç içe geçmiş köklü sorunlardan beslenmektedir. Bu sorunların en köklü boyutlarından biri hukukun üstünlüğünde öne çıkmaktadır. World Justice Project’in 2025 tarihli Hukukun Üstünlüğü Endeksi’nde Türkiye 143 ülke arasında 118. sırada yer bulmuş; “hükümet yetkilerinin kısıtlanması” kategorisinde 136. sırada, “temel haklar” kategorisinde ise 134. sırada yer alabilmiştir. Yine, 143 ülke arasında “yargının yürütme üzerindeki denetim işlevi” sıralamasında 129. sırada, “hapisanelerin güvenli olup olmadığı, mahpusların haklarına saygı gösterilip gösterilmediği” değerlendirmesinde ise 138. sırada yer almıştır. Avrupa Birliği’nin 2025 yılı Türkiye İlerleme Raporu da benzer bir tabloyu işaret etmektedir. Rapora göre Türkiye’de yargı bağımsızlığı ve temel haklara saygı konusundaki ciddi sorunlar devam etmektedir.

Hukukun üstünlüğü krizini sürekli besleyen iki mekanizmadan söz edilebilir. Bir yandan “hukukun siyasallaşması” olarak tarif edilen ve siyasi stratejilerin hukuki işleyişin asıl belirleyicisi haline geldiği mekanizma; diğer yandan “siyasetin hukukileştirilmesi” olarak ele alınabilecek ve siyasi kararların hukuki norm düzeyinde kabul edildiği mekanizma... Yürütmenin ve idarenin hukuku baştan sona belirlediği bu iki yönlü işleyiş içinde hukuk yalnızca biçimsel bir çerçeve olabilmektedir. Yargıya duyulan güvensizlik, bu yapısal sorunun en somut toplumsal tezahürüdür. Uluslararası araştırmalar, siyasi kimliği farklı gruplar arasında yargıya güven açısından belirgin farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Daha çarpıcı olanı şudur: yargının işleyişine ilişkin kamuoyunda oluşan yaygın güvensizlik duygusu ve toplumda güçlü bir şekilde kendisini hissettiren adalet arayışı ve beklentisi, yargının özgürlükleri koruma ve adalet dağıtma işlevini gereği gibi yerine getirememesinden beslenmektedir. Bu işlev kaybının temelinde ise siyasal iktidarın hukuku hakimiyet aracı olarak kullanması

olgusu yatmaktadır. Oysa hukukun üstünlüğü idealinde tüm devlet organizasyonu, toplumla eşit şartlar altında hukukla bağlı olmak zorundadır; burada devletin hukuku şekillendirmesi değil, hukuk tarafından denetlenmesi ve yönlendirilmesi başlıca amaç olmaktadır.

2. Ayrımcı Yapılanma Kök Nedenlerin Başında Gelmektedir

Hukuk sisteminin ürettiği krizlerin sürekli nedenlerinin başında Kürt halkının bir ulus olarak hukuk dışına itilmesi gerçekliği gelmektedir. Türkiye hukukunun bu işleyiş ilkesi türev sorunların tümüne kaynaklık eden bir havza işlevi görmektedir. Siyasal iktidarların ihtiyaç duyduğu her an Kürt halkı ve temel talepleri gerekçe gösterilerek hukuk iktidar lehine bükülmekte ve kullanışlı bir araca dönüştürülmektedir. Bu inşa ve uygulama konsepti üzerinden tüm Türkiye’de hukukun askıya alınmasına zemin hazırlanmakta ve yol açılmaktadır. Bunun yanında Türkiye’de toplumsal itirazın bastırılmasında da aynı mekanizma aralıksız bir şekilde işletilmektedir.

Kürt halkına uygulanan ayrımcılığın hukuk alanındaki bir diğer tezahürü ise laboratuvar metaforu ile açıklanabilir. Mevcut hukuk ile Kürt halkı arasındaki ilişki geniş bir “ayrımcılık rezervi” olarak kullanılmaktadır. Kürt halkına uygulanan her ayrımcı uygulama iktidar ihtiyaçları doğrultusunda yeniden tasarlandıktan sonra güncel duruma uyarlanarak tüm Türkiye sahasına yayılmaktadır. Bunun en somut örneğini yıllarca Sayın Abdullah Öcalan’a uygulanan tecrit mekanizmasının aşamalı olarak tüm hukuk sistemini etkilemesinde görmek mümkündür. Yine geçmiş dönemlerde uygulanan parti kapatma davaları ile sıkıyönetim ve OHAL bölge valiliklerinin zamanla daha geniş kesimlere uygulanması; kayyım idaresinin önce Kürt halkına ardından Türkiye halklarına uygulanması da örnek verilebilir.

Ayrımcılık üretme ve yayma stratejisinin en önemli momentini olan Kürt inkarını aşmak ve demokratik dönüşümün yolunu açmak bu anlamda en kritik hamlelerden biridir. İçinde bulunduğumuz Barış ve Demokratik Toplum süreci bu sebeple büyük bir dönüşüm potansiyeline sahiptir. Özellikle Kürt halkının hukuka dahil edilmesi ve tüm Türkiye halkları için demokratik toplum örgütlenmesinin yolunun açılması hukuk krizlerin çözülmesinde de büyük bir kırılma anı olacaktır. Bu gereklilikler sürecin hukuki çerçevesinin bir an önce kanunlaşmasını zorunlu kılmakta ve hükümet ile yasamaya tarihi bir sorumluluk yüklemektedir.

3. İdarede Hukuk Değil Takdir Esas Alınıyor

Türkiye’de öteden beri idare asıl, hukuk ikincil kabul edilmekte ve uygulama bu esas üzerinden gelişmektedir. Bu klasik “devlet merkezli” anlayış, kamu gücünün kullanımı sırasında hak ve özgürlüklerin, devletin “bekası” gibi ideolojik-politik söylemler veya “kamu düzeni” gibi soyut hukuki kavramlar lehine feda edildiği otoriter bir idari geleneği yansıtmaktadır. Söz konusu yaklaşım, hukuk devletinin temelindeki “hukuki belirlilik” ve “öngörülebilirlik” ilkelerini zedeleyerek, idareyi yargısal denetimin ötesinde “denetimsiz bir otorite” olarak konumlandırmaktadır.

İdarede kurum ve bireyler bağlı oldukları kanun ve yönetmelikten ziyade uygulamada gelişen teamüle göre iş görmektedir. Yazılı hukuk kurallarının esnek yorumlanması veya doğrudan göz ardı edilmesi, idari işleyişte kişisel inisiyatifin normlar hiyerarşisinin önüne geçmesine neden olmaktadır. Bürokraside amir-memur ilişkisi neredeyse normun yerine geçmekte ve hemen her gün hak ihlalleri yaşanmaktadır. Bu durum, idari işlemlerin nesnellikten uzaklaşarak, yerleşik bir keyfilik kültürü yaratmasına zemin hazırlamaktadır.

Bu genel anlayış özellikle hapisanelerde derin sorunlara kapı açmakta, mahpuslar hukuki korumanın dışına itilmektedir. Keyfi disiplin cezalarından iyi

hal değerlendirmelerinde öne sürülen absürt sayısız gerekçeye kadar hapisane idareleri her gün evrensel hukuki normların dışına çıkan kararlara imza atmakta; İdare ve Gözlem Kurullarında hukuk askıya alınarak paralel yargılamalar yapılmaktadır. Hapishane idareleri ile gardiyanların işkence ve kötü muamele uygulamaları hemen her gün yeni hukuksuzluklara yol açmaktadır. İşkence ve kötü muameleye karşı uygulanan cezasızlık politikası, bu hukuksuzlukların bir alışkanlık haline gelmesine ve normalleşmesine olanak sağlamaktadır.

4. Krizin Güncel Kaynaklarından Biri Ağır ve Yönetilemeyen İş Yüküdür

Bu kronik sorunun bir diğer veçhesi ise yargıdaki ağır iş yüküdür. Adalet Bakanlığı verilerine göre her yıl yargıya taşınan dava sayısı milyonlarca dosyayı bulmakta, milyonlarca dosya ise sürüncemede kalmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurularda Türkiye hala en çok ihlal tespiti yapılan ülkeler arasında öne çıkmakta; makul sürede yargılanma hakkı ihlali, bu başvuruların önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu yükün ardında yatan nedenler, kısmen usul hukukuyla ilişkili olmakla birlikte, büyük ölçüde daha köklü yapısal etkenlerden kaynaklanmaktadır. Suç tanımlarının aşırı geniş tutulduğu ceza mevzuatı, ülke nüfusuyla kıyaslandığında yetersiz kalan hâkim ve savcı sayısı, fiziksel kapasite eksiklikleri ve adli altyapıdaki açıklar ağır iş yükünün birleşik nedenleridir. Ancak sorunun daha derinde yer alan kökeni, hâkim başına düşen dava sayısının çok ötesine geçmektedir: mevcut hukuk politikasının ve devlet aklının edilgen hale getirdiği toplum, çatışmaları içsel uzlaşma dinamikleri ile çözmek yerine her sorunda mahkemelere başvurmakta; mahkemelerde adalet bulamadığı için yeni çatışma ve uyuşmazlıklara savrulmaktadır. Kısır bir döngü halinde sürekli yeniden üretilen bu sorun yumağı yargı üzerinde iş yükü baskısına dönüşmektedir. Şüphesiz bu sorun, hukuk ve demokrasi ilişkisinin doğru kurulmasının önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

III. 12. YARGI PAKETİ GENEL HUKUK KRİZİNİN YANSIMALARINI TAŞIMAKTADIR

12. Yargı Paketine hakim olan anlayış adalet krizini görmezden gelen ve hukuku biçimsel düzenlemelerden ibaret gören bir aklın tezahürüdür. Hemen her yurttaşın farklı düzeylerde maruz kaldığı adaletsizlik düzenine ilişkin esaslı herhangi bir müdahale öngörmeden yargı sürecini hızlandırmak iddiasını öner çıkaran teklif, özünde adaletsizlik sürecini hızlandırmak gibi bir sonuç yaratma potansiyeli taşımaktadır. Çünkü yargı ve adalet ilişkisi sağlıklı bir zemine oturtulmadan ve yargı bağımsızlığı tesis edilmeden atılan her hızlandırma adımı, sistemde hızlandırılmış adaletsizlik olarak vücut bulacaktır. Örneğin, hakimlerin bağımsız ve vicdani kanaatine göre karar vermelerinin şartları yaratılmadan tek hakimli dava sayısının artırılması tam olarak bu anlama gelmektedir. Yine tarafsız ve bağımsız yargı düzeni oluşturulmadan yalnızca duruşma aralığının üç ayla sınırlandırılması ile adaletin tesis edilmesi mümkün değildir.

Adaletle erişimde karşılaşılan engeller ortadan kaldırılmadan usul düzenlemeleri ile yurttaşın adil yargılama hizmeti sunmak mümkün değildir. Yargılama ücretleri yurttaşın sırtında yük olmaktan çıkarılmadıkça sadece noter evraklarının elektronik dönüşümü ile adaletin tesisi sağlanamaz. İdarenin kamu yararı ve yurttaş menfaatine duyarlı dönüşümü sağlanmadan idareye başvurunun mülkiyet hakkını koruyacağını varsaymak yanılgıdan öte anlam taşımamaktadır. Mevcut durumda zaten uzun bir süre hak ettiği alacağı alamayan yurttaşlar ve avukatlar öngörülen bu düzenlemeyle daha ağır sorunlarla yüz yüze kalacaktır. Özetle vurgulamak gerekirse, her bir maddede ayrı ayrı görüldüğü üzere eldeki kanun teklifi, hukuk düzeninin ardındaki yapısal adaletsizlik ağınyı görmemekte, pansuman niteliğinde palyatif çözümlerle yasamayı meşgul etmektedir. Oysa

mevcut durumda gündeme alınması, tartışılması ve kararlaştırılması gereken çok daha acil toplumsal, hukuksal ve siyasal sorunlar bulunmaktadır.

IV. REFORM DEĞİL, İPTAL SONRASI YASAMA: ANAYASA'YA AYKIRILIK BİR YÖNETİM TEKNİĞİNE DÖNÜŞMÜŞTÜR

AKP iktidarıyla birlikte yasama faaliyeti, toplumsal ihtiyaçları öngören, Anayasa'ya uygun ve gerektiği kadar kalıcı hukuk kuralları üreten bir süreç olmaktan giderek uzaklaştırılmış; yürütmenin dönemsel ihtiyaçlarına göre şekillenen, doğurduğu anayasal sorunları ise ancak iptal kararlarından sonra gidermeye çalışan bir mevzuat üretim düzenine dönüştürülmüştür.

12'nci Yargı Paketi, bu yapısal bozulmanın güncel ve somut bir örneğidir. Teklifin önemli bir bölümünün, iktidarın daha önce yaptığı ve Anayasa Mahkemesince iptal edilen düzenlemeleri yeniden kaleme almak amacıyla hazırlanmış olması, önümüzdeki metnin bir reformdan çok gecikmiş bir onarım niteliği taşıdığını göstermektedir.

Bu anlayışta Anayasa'ya uygunluk, kanun hazırlanırken uyulması gereken bağlayıcı bir sınır olarak görülmemektedir. Anayasa Mahkemesi, adeta yürürlüğe konulan düzenlemelerin yıllar sonra kusurlarını tespit edecek bir mevzuat denetim ve düzeltme makamı gibi konumlandırılmaktadır.

Söz konusu süreç şu şekilde işletilmektedir: önce Anayasa'ya aykırı bir düzenleme yapılmakta, yurttaşlar yıllarca bu düzenlemeye tabi tutulmakta, hak ihlalleri ortaya çıkmakta, akabinde Anayasa Mahkemesine taşınan düzenleme hakkında iptal kararı vermekte, ardından iktidar kendi yarattığı anayasal sorunu “hukuki boşluk” olarak tanımlayıp yeni bir yargı paketinin içine yerleştirmektedir.

İktidar, Anayasa Mahkemesinin kararına ve yeni bir düzenleme yapılana kadar; ki yapılan düzenleme yeniden bir anayasal aykırılık taşımıyorsa; geçen süreyi hukuka aykırı düzenlemelerin uygulanması ve siyasal sonuçlarının fiilen

gerçekleştirilmesi için işlevsel bir zamana dönüştürmektedir. Böylece anayasal denetim, ihlali önleyen bir güvence olmaktan uzaklaşmakta; çoğu kez yalnızca gerçekleşmiş hak ihlallerini kayda geçiren gecikmiş bir müdahaleye dönüşmektedir. İptal kararı verildiğinde ise kamusal kaynaklar aktarılmış, çevresel tahribat gerçekleşmiş, mülkiyet el değiştirmiş ya da temel haklara yönelik müdahale çoktan etkisini doğurmuş olmaktadır.

Bu nedenle anayasal denetimin etkinliği, yalnızca iptal yetkisiyle ölçülemez. Anayasa'ya aykırı olduğu tespit edilen kanunların uygulanması nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerini giderecek anayasal mekanizmaların da kurulması gerekir. İptal kararı, yalnızca normu hukuk düzeninden çıkararak bir işlem değil; ihlal nedeniyle doğan sonuçları ortadan kaldıran, hakların iadesini, eski hâle getirmeyi ve gerektiğinde kamusal tazmini zorunlu kılan bir anayasal giderim rejimini de harekete geçirmelidir. Ancak bu şekilde anayasal denetim, siyasal iktidarın zamanı kendi lehine kullandığı bir rejimin pasif tanığı olmaktan çıkarak, hukuk devletinin etkili güvencesi haline gelebilir.

1. “Aralıksız Reform” Söylemi, Aralıksız Tamir İhtiyacını Gizleyemez

Teklifin genel gerekçesinde, 2002 yılından bugüne kadar “aralıksız şekilde süregelen reform iradesinden”; hukukun üstünlüğünden, hukuki güvenliğin güçlendirilmesinden, belirlilikten, gecikmeyen ve öngörülebilir bir adalet sisteminden söz edilmektedir. Ancak yaklaşık çeyrek asırdır sürdüğü ileri sürülen ‘reform iradesinin’ sonucunda Meclisin önüne gelen tablo, yeni haklar tanıyan, yargısal güvenceleri genişleten ve yurttaşın adalet sistemine güvenini artıran bütünlüklü bir dönüşüm olmamıştır.

Bu durum, önceki yargı paketlerinin yarattığı sorunu tamir etmeye çalışan; Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği hükümleri yeniden yazan ve her defasında

başka bir hukuki boşluğu geleceğe bırakan parçalı bir yasama düzenine işaret etmektedir. Her yeni pakette kaçınılmaz olarak önceki paketin/paketlerin ve/veya iktidarın getirdiği düzenlemelerin açığını kapatmaya çalışmakta, fakat aynı zamanda bir sonraki paketin veya yeni düzenlemelerin gerekçesini üretmektedir.

Bu nedenle paketlerin sayısının artması, reformun derinleştiğini değil; mevzuatın kalıcı, öngörülebilir ve anayasal sınırlar içinde kurulmadığını göstermektedir. Gerçek bir reform, hakları tanır ve yurttaşın hak arama yollarını genişletir. Yargının bağımsızlığını güçlendirir, temel hakların korunmasını idarenin takdirinden çıkarır ve benzer ihlallerin tekrarını engelleyecek kurumsal güvenceler oluşturur.

Anayasa'nın zaten emrettiği bir düzenlemeyi, Anayasa Mahkemesi iptal ettikten yıllar sonra kanuna yazmak; Kanunla düzenlenmesi gereken bir alanı önce Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenleyip iptal kararından sonra kanuna taşımak; temel haklara ilişkin esasları yönetmeliğe bırakıp Anayasa Mahkemesi iptal ettikten sonra bunların yalnızca bir bölümünü kanuna almak reform olamaz. Tüm bunlar yalnızca anayasal zorunlulukların gecikmeli ve eksik biçimde yerine getirilmesidir. İktidarın "reform" olarak sunduğu şey, çoğu kez kendi yarattığı hukuki hasarın onarımından öteye gitmemektedir.

2. Norm Denetimi Verileri: İptal Kararları İstisna Olmaktan Çıkmıştır

Anayasa Mahkemesinin norm denetimi verileri, eleştirilerimizin soyut bir siyasi değerlendirme olmadığını açıkça göstermektedir. Talebimiz üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Genel Sekreterliği Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Hukuk Bölümü tarafından, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankasının norm denetimi kayıtları esas alınarak 26 Aralık 2025 tarihli "Anayasa Mahkemesinin Norm Denetimi Verileri" başlıklı çalışma hazırlanmıştır. Aşağıda yer verilen dönemlerin birleştirilmesine, yıllık

ortalamalara ve dönemler arasındaki artış oranlarına ilişkin hesaplamalar ise bu çalışmada yer alan veriler esas alınarak tarafımızca yapılmıştır.

Veriler üç ayrı dönem halinde değerlendirildiğinde şu tablo ortaya çıkmaktadır:

Tablo 1: Dönemlere Göre Norm Denetimi Kararları[1]

Dönem	Toplam karar	Esas-İptal	Esas-Ret	Esas-Diğer	İlk-Ret diğer	ve Esas-İptal oranı¹
1961 Anayasası dönemi	1.612	245	361	91	915	%15,20
1982 Anayasası dönemi,	1.061	284	280	99	398	%26,77
3 Kasım 2002’ye kadar						
3 Kasım 2002 sonrası	2.752	869	1.031	79	773	%31,58

¹ [1] Kaynak ve yöntem: Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Genel Sekreterliği Araştırma Hizmetleri Başkanlığı, Anayasa Mahkemesinin Norm Denetimi Verileri, 26 Aralık 2025. Karar sonuçları, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankasındaki sınıflandırmaya uygun olarak “Esas-İptal”, “Esas-Ret”, “Esas-Diğer” ve “İlk-Ret vd.” başlıkları altında gösterilmiştir. “Esas-Diğer” şeklindeki sonuç kararları; “ayrıca karar verilmesine yer olmadığı”, “yeniden karar verilmesine yer olmadığı”, “karar vermeye yer olmadığı”, “incelenmesine yer olmadığı” şeklinde ifadelerle, iptal veya ret şeklinde bir sonuca bağlanmayan kararlardır.

“Esas-İptal” kararları, başvuruya konu düzenlemenin tamamının iptal edilmesi, belirli madde veya maddelerin iptal edilmesi veya belirli hükümlerin iptali şeklinde farklı sonuçlar içerebilmektedir. Norm Denetimi Kararları Bilgi Bankası verilerinde iptal kararları, “tümünün iptali” veya “kısmen iptal” şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. İptal kararlarının her birinin sonuç kısımlarının incelenmesini gerektirecek bu veri incelemesi, çalışmanın kapsamına dâhil edilememiştir.

“Esas-İptal” kararlarına ilişkin verilere ayrıca, Anayasa’ya uygunluk denetimine tabi tutulan normun türüne göre de (Anayasa değişikliği kanunu, kanun, KHK, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, TBMM İç-tüzüğü) yer verilmiştir. Bir iptal kararının farklı norm türleri arasında tekrarlı yer alması, bazı iptal kararlarında karara konu normun türünün farklı olması gibi nedenlerle, norm türüne göre sorgu sonuçlarındaki sayılar, yapılan incelemeyle değiştirilerek sunulmuştur.

Anayasa Mahkemesinin kuruluşundan 3 Kasım 2002 tarihine kadar geçen yaklaşık kırk bir yıllık dönemde toplam 2.673 norm denetimi kararı verilmiş, bu kararların 529'u Esas-İptal kararıyla sonuçlanmıştır. 3 Kasım 2002 sonrasındaki yaklaşık yirmi üç yıllık dönemde ise toplam karar sayısı 2.752'ye, Esas-İptal kararı sayısı 869'a çıkmıştır.

Tablo 2: 3 Kasım 2002 Öncesi ve Sonrası Karşılaştırması

Dönem	Yaklaşık süre	Toplam karar	Esas-İptal	İptal oranı	Yıllık Esas-İptal ortalama
3 Kasım 2002 öncesi	41 yıl	2.673	529	%19,79	12,8
3 Kasım 2002 sonrası	23 yıl	2.752	869	%31,58	37,5

3 Kasım 2002 sonrasındaki dönem, önceki dönemden yaklaşık on sekiz yıl daha kısa olmasına rağmen 340 daha fazla Esas-İptal kararı üretmiştir. Toplam norm denetimi kararı sayısındaki artış yalnızca 79, yani yaklaşık yüzde 3'tür. Buna karşılık Esas-İptal kararlarının sayısı 529'dan 869'a çıkarak yaklaşık yüzde 64 artmıştır. Dolayısıyla iptal kararlarındaki yükseliş, yalnızca Anayasa Mahkemesine daha fazla başvuru yapılmasıyla açıklanamaz. Toplam karar sayısı hemen hemen aynı kalırken, Esas-İptal kararlarının sayısı olağanüstü ölçüde yükselmiştir.

3 Kasım 2002 öncesinde norm denetimi kararlarının yüzde 19,79'u Esas-İptal ile sonuçlanırken, bu oran 3 Kasım 2002 sonrasında yüzde 31,58'e çıkmıştır. Başka bir ifadeyle Esas-İptal kararlarının toplam kararlar içindeki ağırlığı yaklaşık yüzde 60 artmıştır.

Yıllık ortalama bakımından da benzer bir tablo bulunmaktadır. 3 Kasım 2002 öncesinde yılda ortalama yaklaşık 13 Esas-İptal kararı verilirken, 3 Kasım

2002 sonrasında bu sayı yılda yaklaşık 38'e yükselmiştir. Esas-İptal kararlarının yıllık yoğunluğu yaklaşık üç katına çıkmıştır.

Tablo 3: Toplam Esas-İptal Kararlarının Dönemlere Dağılımı

Dönem	Esas-İptal sayısı	Toplam iptaller içindeki payı
3 Kasım 2002 öncesi	529	%37,84
3 Kasım 2002 sonrası	869	%62,16
Toplam	1.398	%100

Buna göre Anayasa Mahkemesinin altmış yılı aşan tarihi boyunca verdiği her yüz Esas-İptal kararının yaklaşık 62'si, 3 Kasım 2002 sonrasındaki yaklaşık yirmi üç yıllık dönemde verilmiştir.

Bu veriler, Anayasa'ya aykırı düzenlemelerin münferit bir dikkatsizlikten veya teknik hatadan kaynaklanmadığını; aksine, iktidarın süreklilik kazanan ve bilinçli bir yönetim tercihinin dönüşen hukuka aykırı yasama pratiğini ortaya koymaktadır.

3. Anayasa'ya Aykırılığı Yalnızca Muhalefet Değil, Kanunları Uygulamak Zorunda Kalan Mahkemeler De Tespit Etmektedir

Norm denetimi verileri başvuru yollarına göre incelendiğinde, anayasal aykırılık sorununun yalnızca yetkili siyasi aktörler tarafından açılan iptal davalarından ibaret olmadığı görülmektedir.

Somut uyuşmazlıklara bakan mahkemeler de önlerindeki davada uygulamak zorunda oldukları bir kanun hükmünün Anayasa'ya aykırı olduğu kanaatine vardıklarında, söz konusu hükmün iptali için Anayasa Mahkemesine

başvurmaktadır. Bu nedenle mahkemelerden gelen itiraz başvuruları, yasama faaliyetinde ortaya çıkan anayasal sorunların doğrudan yargılama pratiğine yansımalarını göstermektedir.

Tablo 4: Başvuru Türlerine Göre Esas-İptal Kararları

Dönem	Mahkemelerden gelen itiraz başvuruları	Esas-İptal	İptal oranı
3 Kasım 2002 öncesi	1.744	264	%15,14
3 Kasım 2002 sonrası	2.113	510	%24,14

3 Kasım 2002 öncesinde mahkemeler tarafından Anayasa Mahkemesine toplam 1.744 itiraz başvurusu yapılmış ve bu başvuruların 264'ü Esas-İptal kararıyla sonuçlanmıştır. 3 Kasım 2002 sonrasında ise mahkemelerden gelen itiraz başvurularının sayısı 2.113'e, bu başvurular üzerine verilen Esas-İptal kararlarının sayısı 510'a yükselmiştir. Mahkemelerden gelen itiraz başvurularının sayısı yaklaşık yüzde 21 artarken, bu başvurular üzerine verilen Esas-İptal kararlarının sayısı yaklaşık yüzde 93 artarak neredeyse iki katına çıkmıştır.

Bu tablo, anayasal aykırılığın kanun metinleri arasında kalan soyut veya teorik bir sorun olmadığını; kişilerin özgürlüğü, mülkiyet hakkı, kişisel verilerinin korunması, mahkemeye erişimi, hükmün denetlenmesini talep etme hakkı, savunma hakkı ve adil yargılanma güvenceleri gibi birçok hak ve anayasal güvence üzerinde doğrudan sonuçlar doğurduğunu göstermektedir.

Kanun yapma sürecinde iktidarın Anayasa'yı gözetmeyen bilinçli yasama tercihlerinin bedelini ise yıllarca bu düzenlemelere tabi bırakılan yurttaşlar hak kayıplarıyla ödemektedir.

4. İptal Kararlarının Merkezinde Kanunlar Bulunmaktadır

Esas-İptal kararlarının norm türlerine göre dağılımı, anayasal aykırılık sorununun merkezinde yasama faaliyetinin bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 5: Esas-İptal Kararlarının Norm Türlerine Göre Dağılımı

Norm türü	3 Kasım 2002 3 Kasım 2002 Son dönemdeki	öncesi	sonrası	oran
Kanun	428	693	%79,75	
Kanun hükmünde kararname	83	101	%11,62	
Cumhurbaşkanlığı kararnamesi	–	69	%7,94	
İçtüzük	2	3	%0,35	
Anayasa değişikliği	5	2	%0,23	
TBMM kararı	11	1	%0,11	
Toplam	529	869	%100	

Not: 3 Kasım 2002 öncesine ilişkin sayılar, 1961 Anayasası dönemi ile 1982 Anayasası döneminin 3 Kasım 2002'ye kadarki verilerinin birleştirilmesiyle hesaplanmıştır.

3 Kasım 2002 sonrasında verilen 869 Esas-İptal kararının 693'ü kanunlara ilişkindir. Kanunlara ilişkin kararlar, bu dönemdeki bütün Esas-İptal kararlarının yüzde 79,75'ini oluşturmaktadır.

3 Kasım 2002 öncesindeki yaklaşık kırk bir yıllık dönemde kanunlara ilişkin toplam 428 Esas-İptal kararı bulunurken, daha kısa olan sonraki dönemde bu sayı 693'e yükselmiştir. Kanunlara ilişkin Esas-İptal kararlarının sayısı 265 artmış; artış oranı yaklaşık yüzde 62 olmuştur.

Buna, 3 Kasım 2002 sonrasında Cumhurbaşkanlığı kararnameleri hakkında verilen 69 ve kanun hükmünde kararnameler hakkında verilen 101 Esas-İptal

kararı da eklendiğinde; anayasal aykırılık sorununun yalnızca Meclis tarafından çıkarılan kanunlarla sınırlı olmadığı, yürütme kaynaklı norm üretiminin de yoğun biçimde Anayasa Mahkemesinin iptal denetimine konu olduğu görülmektedir.

Bu tablo, yasama ile yürütmenin düzenleme alanları arasındaki anayasal sınırların gerektiği biçimde korunamadığını ve norm üretim sürecindeki yapısal sorunun kuvvetler ayrılığı boyutuyla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

5. 30 Maddelik Paketin Üçte Biri Doğrudan İptal Kararlarına İlişkindir

12'nci Yargı Paketinin yapısı, norm denetimi verilerinde görülen genel tablonun güncel ve somut bir örneğidir.

Teklif; yürürlük, yürütme ve geçici madde dahil toplam 30 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin 10'u doğrudan Anayasa Mahkemesinin iptal kararları üzerine hazırlanmıştır. Bir madde ise iptal kararı üzerine yapılan başka bir değişikliğin kanun yolu bakımından tamamlayıcısıdır.

Tablo 6: AYM İptal Kararları Üzerine Hazırlanan Teklif Maddeleri

Teklif	Düzenleme	İptal kararının temel konusu
---------------	------------------	-------------------------------------

si		
Madde	İdari yargıda Bölge idare mahkemesinin istinaf başvurusunu	
7	temyiz	kısmen veya tamamen kabul ederek ilk kez kurduğu hükme karşı temyiz yolunun, uyuşmazlığın ve hükmün sonuçlarının önemi gözetilmeksizin kategorik biçimde kapatılması ve bu sınırlamanın

hükümün denetlenmesini talep etme hakkı bakımından ölçüsüz olması.

Madde 8 Adli Kurumu atamaları Tıp Üst kademe kamu yöneticisi olmayan ihtisas kurulu başkan ve üyelerinin atanma şartları ile görev sürelerinin, kanun yerine Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenmesi

Madde 9 Hâkim ve savcı yardımcılarının eğitim ve sınavları Temel esasların yönetmeliğe bırakılması

Madde 11 Kanuni faiz Sözleşmeden kaynaklanmayan borç ilişkilerinde, kanuni faiz oranının alacağın enflasyon karşısındaki değer kaybını karşılamaması ve bu kaybın giderilmesini sağlayacak etkili bir mekanizmanın bulunmaması

Madde 14 Moleküler genetik veriler Genetik verilerin saklanma süresi, sonraki soruşturma ve kovuşturmalarda kullanılma şartları, imha usulü, ilgili kişinin erişim ve silme hakları ile etkili başvuru yolunun kanunda düzenlenmemesi ve temel esasların yönetmeliğe bırakılması

Madde 15 Dijital veriler kişisel Arama ve elkoyma sonucu elde edilen verilerin kesin hüküm sonrasında saklanması, silinmesi, işlenmesinin sınırlandırılması ve veri sahibinin haklarının kanunda düzenlenmemesi

Madde 16 Hükümün açıklanmasının geri bırakılması muamele suçlarında HAGB uygulanmasını engelleyen düzenlemenin yapılmaması ve aynı anayasal sakıncanın sürdürülmesi ve bu durumun cezasızlığa yol açması

Madde 17 Kaçak hakkında sonuç doğuran güvenlik tedbirine güvenlik tedbiri hükmedilebilmesine rağmen, sanığın yargılamadan ve savunma kaçma niyetinin bulunmadığını veya duruşmada hazır hakkı bulunma ve savunma hakkından geçerli biçimde feragat etmediğini ileri sürerek yeniden değerlendirme ya da yargılamanın yenilenmesini talep edebileceği etkili bir usul yolunun öngörülmemesi; ayrıca önceki AYM iptal kararındaki tespitlerin gözetilmeyerek güvenlik tedbirleri yönünden aynı sonucun sürdürülmesi

Madde 24 Davaların birleştirilmesi Hukuka aykırı birleştirme kararını giderecek etkili bir mekanizma bulunmaksızın kararın ilk davanın açıldığı mahkemeyi bağlaması ve davaya bakacak mahkeme veya hâkimi geri dönülemez biçimde değiştirmesi

Madde 26 Hukuk yargısında parasal sınıрын altında kalan davalarda, istinaf başvurusunun kısmen veya tamamen kabulü üzerine parasal temyiz için esas hakkında ilk elden verilen karara karşı temyiz yolunun kapatılmasının ölçsüz olması

Böylece 30 maddelik paketin tam üçte biri doğrudan, üçte birinden fazlası ise doğrudan veya bağlantılı biçimde Anayasa Mahkemesi iptal kararlarının sonuçlarını gidermek üzere hazırlanmıştır. Bu durum tek başına paketin gerçek niteliğini ortaya koymaktadır.

Bir teklifin üç temel ayağından birinin, önce yapılan düzenlemelerin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesinden oluşması; “reform iradesini” başarısını değil, anayasal sınırlar içinde kanun yapma konusundaki süreklileşmiş başarısızlığı göstermektedir.

6. Aynı Yöntem, Aynı Aykırılıkları Yeniden Üretme Zemini Yaratmaktadır

Anayasa Mahkemesi kararına uymak, iptal edilen hükme neden olan kanunilik, belirlilik, ölçülülük, etkili başvuru ve savunma hakkı gibi güvencelerin yeni düzenlemenin bütününe yansıtılmasını gerektirir. Bu teklifte ise AYM kararlarının özü değil, yalnızca iktidarın mevcut uygulamasını sürdürebilmesine yetecek en dar kısmı dikkate alınmaktadır.

Hâkim ve savcı yardımcılarının sözlü sınavlarına ilişkin düzenleme bunun açık örneğidir. Teklif, değerlendirme başlıklarını ve verilen puanların tutanağa geçirilmesini kanuna taşımakta; ancak adaylara sorulan soruların ve verilen cevapların kayıt altına alınmasını güvenceye bağlamamaktadır. Oysa yalnızca puanın yazılması, o puanın hangi soruya ve hangi cevaba dayanılarak verildiğini denetlenebilir hâle getirmez. “Özgüven”, “temsil kabiliyeti” ve “mesleğe uygunluk” gibi sınırları belirsiz ölçütler de somutlaştırılmadığı için sözlü sınavlardaki öznel ve keyfi değerlendirme alanı korunmaktadır. Burada amaç, sınavı gerçekten şeffaflaştırmak değil; mevcut mülakat düzenini birkaç biçimsel değişiklikle devam ettirmektir.

Genetik ve dijital verilere ilişkin düzenlemelerde de aynı yaklaşım görülmektedir. Bir insanın mağdur, tanık, şüpheli, sanık veya çocuk olup

olmadığı gözetilmeden genetik verilerin bazı hâllerde yirmi yıl; dijital materyallerden elde edilen özel hayat verilerinin ise beraat veya mahkûmiyet ayrımı yapılmaksızın on beş yıl saklanması öngörülmektedir. Suçla ilgisi bulunmayan verilerin derhâl silinmesi, saklama ihtiyacının belirli aralıklarla yeniden değerlendirilmesi, verilere kimlerin erişeceğinin ve yapılan işlemlerin nasıl denetleneceğinin açıkça düzenlenmesi ise teklifin dışında bırakılmaktadır.

Bu tercih teknik değil, politiktir. Çünkü kişisel veriler, idarenin ihtiyaç duyduğunda kullanabileceği sınırsız bir arşiv değil; insanın özel hayatının, kişiliğinin ve onurunun bir parçasıdır. İktidar, kişiyi koruyan farklılaştırılmış ve denetlenebilir bir sistem kurmak yerine herkesi aynı uzun saklama sürelerine tabi tutmaktadır. Temel güvencelerin yeniden yönetmeliğe bırakılması da Meclisin düzenleme alanını yürütmeye devretme alışkanlığının sürdüğünü göstermektedir.

Bu dar ve seçmecî uyum anlayışının en ağır sonuçları, cezasızlık ve savunma hakkı alanlarında ortaya çıkmaktadır. AYM, 2023 yılında işkence, eziyet ve kötü muamele oluşturan suçlarda HAGB uygulanmasını engelleyecek bir düzenleme yapılması gerektiğini açıkça belirtmiştir. Buna rağmen aynı eksiklik 7499 sayılı Kanun'da sürdürülmüş ve hüküm 2025 yılında yeniden iptal edilmiştir. Benzer biçimde kaçak sanıklar hakkında verilen güvenlik tedbirlerine karşı etkili bir yeniden yargılama yolu ilk iptal kararına rağmen düzenlenmemiş, aynı sonuç ikinci kez AYM'nin önüne taşınmıştır.

Bu tablo, basit bir kanun yapma hatasını değil, anayasal sınırları son ana kadar zorlayan bilinçli bir yönetim anlayışını ortaya koymaktadır. Önce hakları sınırlayan düzenleme yapılmakta, yıllarca uygulanmakta, AYM tarafından iptal edildiğinde ise kararın özüne uygun yeni bir sistem kurmak yerine mevcut pratiği koruyacak en küçük değişiklikle yetinilmektedir.

Dolayısıyla gerçek sorun, Anayasa Mahkemesi kararlarını yasamaya yön veren bağlayıcı ilkeler olarak değil, etraftan dolaşılması gereken engeller olarak gören anlayıştır. Bu yaklaşım hukuki güvenlik üretmez; aynı ihlallerin başka ifadeler ve yeni maddeler altında yeniden ortaya çıkmasına zemin hazırlar.

AYM kararının açtığı en dar geçitten, yönetim pratiğini mümkün olduğunca değiştirmeden geçmek reform değil; anayasal denetimi etkisizleştirme siyasetidir.

7. Etki Analizi Yok, Ön Norm Denetimi Yok, İnceleme İçin Yalnızca İki Gün Var

Teklifin hazırlanış ve görüşülme süreci de iktidarın kanun yapma anlayışındaki sorunu doğrulamaktadır.

Adalet Bakanlığının koordinasyonunda hazırlanan, teklif, 22 Haziran 2026 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmuş ve aynı gün Adalet Komisyonuna havale edilmiştir. Komisyon görüşmelerine 24 Haziran 2026 tarihinde başlanmıştır.

On iki ayrı kanunda değişiklik yapan; kişisel verilerin korunması, mülkiyet hakkı, savunma hakkı, kanun yolları, ceza muhakemesi, idari yargı ve Adli Tıp Kurumunun yapısı gibi son derece önemli konuları içeren 30 maddelik bir teklif için milletvekillerine fiilen iki günlük inceleme süresi tanınmıştır. Üstelik Komisyon görüşmelerinde, teklif hakkında hazırlanmış herhangi bir etki analizi raporunun bulunmadığı açıkça ifade edilmiştir. Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı tarafından hazırlanmış, teklifin Anayasa'ya uygunluğunu değerlendiren bir ön norm denetimi raporu da bulunmamaktadır.

Ortaya çıkan çelişki son derece ağırdır. Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği çok sayıda düzenlemenin içerdiği teklif, Meclis görüşmelerinden önce kurumsal bir Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilmemiştir. Yani birçok maddesi Anayasa'ya aykırılıklar nedeniyle hazırlanan bir paketin kendisi, yeni anayasal sorunlar doğurup doğurmayacağı incelenmeden kanunlaştırılmak istenmektedir.

Bu yöntem, kanun yapmanın sonuçlarını öngörmeye değil, yasalaştırmayı hızlandırmaya dayanmaktadır. Ortaya koyduğumuz bütünlüklü tablo ve bu

yöntem iktidarın, önleyici hukuk yerine hasar sonrası müdahale, nitelikli yasama yerine sürekli mevzuat tamiri, toplumsal müzakere yerine bürokratik hız tercihinin sonucundan elbette bağımsız düşünülemez.

8. Bu Bir Reform Paketi Değil, Anayasal Kusurların Periyodik Bakım Paketlerinin Bir Devamıdır

12'nci Yargı Paketi, yargı bağımsızlığını güçlendiren, adalet sisteminin yapısal sorunlarını çözen ve yeni hak güvenceleri oluşturan bütünlüklü bir dönüşüm ortaya koymamaktadır.

Teklifin önemli bir bölümü, iktidarın daha önce yaptığı ve Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği düzenlemelerin yeniden yazılmasından oluşmaktadır. Buna rağmen aynı teklif; etki analizi olmadan, ön norm denetimi yapılmadan, ilgili toplumsal kesimlere yeterli inceleme ve tartışma süresi tanınmadan, yalnızca iki günlük bir takvimle Komisyonun önüne getirilmiştir.

Bu şartlarda yapılan şey, anayasal düzeni güçlendiren nitelikli bir reform değil; yürütmenin biriktirdiği anayasal kusurların Meclis eliyle periyodik bakımının yapılmasıdır. Toplumun adalet beklentileri ertelenirken, Meclisin zamanı iktidarın daha önce yaptığı bilinçli hukuki yanlışları düzeltmek için kullanılmaktadır.

Yargı bağımsızlığı, tarafsızlık, cezada adalet, infazda eşitlik, etkili savunma, keyfî tutuklamaların önlenmesi ve mahkeme kararlarının uygulanması gibi temel sorunlar yerinde dururken; iktidar kendi yarattığı boşlukları doldurmayı topluma reform olarak sunmaktadır.

Norm denetimi verileri ile 12'nci Yargı Paketinin madde yapısı birlikte değerlendirildiğinde ulaşılabilecek sonuç açıktır: Anayasa'ya aykırı düzenleme yapmak artık bir istisna değildir. İptal edilinceye kadar uygulamak bir bekleme stratejisidir. İptalden sonra en dar değişikliklerle yeniden düzenlemek ise bir yönetim tekniğine dönüşmüştür.

Bu nedenle itirazımız yalnızca teklifin bazı maddelerine değil; Anayasa'ya uygun kanun yapmak yerine Anayasa Mahkemesinin iptal kararları üzerinden ilerleyen, Meclisi yürütmenin kusurlarını gideren bir tamir makamına indirgeyen ve bu kısır döngüyü "reform" adı altında sürdüren yasama anlayışının bütünüdür.

MADDE DEĞERLENDİRMELERİ

MADDE 1

Madde ile, yargı mercilerince idare aleyhine hükmedilen para alacakları, vekalet ücretleri ve yargılama giderlerine ilişkin ilamların icraya konulmasından önce idareye yazılı başvuru yapılması zorunluluğunun getirilmesi öngörülmektedir. Bu durum, halihazırda dava sürecinde yıllarca bekleyen alacaklının yeniden bürokratik bir bekleme dönemine tabi kılınması anlamına gelmektedir. Bu düzenleme ile bir yandan yurttaşların dava yoluyla tescil edilmiş alacakları ile avukatların vekalet ücretlerinin tahsili geciktirilmekte; diğer yandan avukatların icra vekalet ücreti engellenmektedir.

Söz konusu düzenleme, Anayasanın mülkiyet hakkına ilişkin 35. maddesi ile mahkeme kararlarına uyma zorunluluğuna ilişkin 138/4 maddesine açık bir aykırılık teşkil etmektedir. Zira Anayasa madde 138/4 düzenlemesi, idare lehine herhangi bir istisna öngörmemekte; yargı kararlarının derhal uygulanmasını bir yükümlülük olarak belirlemektedir. İdareye bir ay boyunca ödeme yapmama hakkı tanıyan teklif maddesi ise, idarenin bu yükümlülüğünü ertelemesini hukuk sistematigi içinde meşrulaştırmaktadır. Yine eldeki düzenleme yurttaşla idare arasında eşitsizliğe yol açmakta; idarenin yurttaştan alacakları doğrudan cebri icraya konu edilebilir hale gelirken yurttaş ve avukata en az bir ay bekleme şartı getirilmektedir. Bu bakımdan teklifin 1'inci maddesi Anayasanın eşitlik ilkesini

düzenleyen 10'uncu maddesi ile hukuk devleti ilkesini düzenleyen 2'inci maddesine de aykırılık teşkil etmektedir.

Öte yandan, ilamın derhal icra edilmesinin asli niteliğine karşı, idareye başvuru ve belli bir süre bekleme zorunluluğu getirilmesi esasen cebri icranın ikincil bir yola dönüştürülmesi sonucuna yol açmaktadır. Madde bu açıdan da hem anayasaya aykırılıklar taşımakta hem uygulama bakımından önemli riskler içermektedir.

Yukarıda anlatılan sebeplerle; hem yurttaşın alacağı tahsil edilmesini erteleyen hem avukatların önemli bir gelir kaynağı olan vekalet ücretlerini kısıtlayan söz konusu düzenlemenin teklif metninden çıkarılması gerekmektedir.

MADDE 5:

Madde ile, idare ve vergi mahkemelerinde tek hakimle çözümlenecek davaların kapsamı parasal sınır yükseltilerek (486.000 TL) genişletilmekte; ayrıca miktar gözetilmeksizin öğrenci disiplin, sınıf geçme, not tespiti, burs ve kamu görevlilerinin geçici görevlendirme, yolluk, lojman, uyarma cezası gibi uyuşmazlıklarının tek hakim tarafından karara bağlanması düzenlenmektedir.

Bilindiği üzere, idari yargı, devletin ve yürütmenin gücüne karşı yurttaşı korumak misyonuyla öne çıkmaktadır. Bu işlevi yerine getirme anlamında “heyet halinde çalışma” yöntemi, objektif karar almanın önemli bir güvencesidir. İdari yargıda yurttaşın korunmasına ilişkin misyonun gereklerinden biri, yargılamanın kolektif ve çoğulcu bir değerlendirme süreciyle yürütülmesidir. Heyetle yargılama ilkesi, tek bir hakimin yetersiz bilgisini, olası baskı veya etkisini ve bireysel önyargısını dengeleyecek kurumsal bir güvence işlevi görmektedir. Madde ile getirilmek

istenen düzenleme sonrası birçok dava bakımından bu güvence ortadan kaldırılmaktadır.

5'inci maddeyle getirilmek istenen düzenlemede avukatlar hakkında verilen uyarma, kınama ve para cezaları da tek hakimle görülen işler arasında sayılmaktadır. Oysa Avukatlık Kanunu'nun 90'ıncı ve 104'üncü maddeleri uyarınca kınama ve para cezaları avukatların baro yönetim ve disiplin kurulu üyeliklerine seçilmelerine engel olma gibi önemli sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle tek hakimli davaların 7'inci maddede öngörülen temyiz edilemeyecek davalar arasında sayılması sebebiyle bu konu daha da kritik bir hal almaktadır. Bu sebeple avukatlık kanununun ilgili maddeleri dikkate alınarak 5'inci maddede meslek kuruluşları hakkında sayılan disiplin cezaları yeniden düzenlenmeli ve kamu görevlileri için öngörülen uyarma cezası ile sınırlı kalınmalıdır.

MADDE 7:

Teklif, daha önce birçok durumda kesin nitelikte olan bölge idare mahkemesi kararlarının, ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak yeniden hüküm kurulması halinde kural olarak Danıştay denetimine açılması bakımından olumlu bir düzenleme içermektedir.

Bununla birlikte, düzenleme önemli istisnalar öngörmektedir. Tek hakimle görülen davalar ile kanunda sayılan bazı dava ve işlerde, bölge idare mahkemesi ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak yeni bir hüküm kurmuş olsa dahi bu kararlar temyiz incelemesine konu edilemeyecektir.

Anayasa Mahkemesinin iptal kararında, miktar veya değer itibarıyla temyiz sınırının altında kalan uyuşmazlıklarda bölge idare mahkemesinin ilk derece

mahkemesi kararını kaldırarak taraflar hakkında ilk kez esasa ilişkin hüküm kurmasına rağmen bu kararların üst yargı denetimine tabi olmamasının hak arama özgürlüğüne ölçüsüz bir sınırlama oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle iptal kararının gereği, bölge idare mahkemelerinin ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak yeniden hüküm kurduğu bütün kararların temyiz denetimine açılmasını gerekli kılmaktadır.

Teklif ise yalnızca belirli hallerde temyiz yolunu açmakta, buna karşılık çeşitli istisnalar öngörerek bölge idare mahkemelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla tesis ettiği çok sayıda hükmü Danıştay denetimi dışında bırakmaktadır. Bu yönüyle düzenleme, Anayasa Mahkemesinin iptal kararının ortaya koyduğu anayasal sorunu bütünüyle gidermemekte, temyiz hakkını sınırlı bir şekilde genişletmektedir.

Özellikle teklifin beşinci maddesiyle tek hakimle görülen davaların kapsamının genişletildiği dikkate alındığında, çok sayıda uyuşmazlık bakımından bölge idare mahkemelerinin ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak kurduğu yeni hükümler kesin hâle gelecek ve üst yargısal denetime tabi olmayacaktır. Oysa tek hakimle görülen davalar; disiplin cezaları, geçici görevlendirmeler, görev yeri değişiklikleri ve sendikal faaliyetler nedeniyle uygulanan yaptırımlar gibi kişilerin mesleki, ekonomik ve aile hayatı üzerinde önemli sonuçlar doğurabilen uyuşmazlıkları da kapsamaktadır.

Benzer şekilde, taşınmaz zilyetliği, tarımsal faaliyetler ve kırsal mülkiyet ilişkileri ile yabancılar hukuku ve ikamet iznine ilişkin uyuşmazlıkların temyiz denetimi dışında bırakılması, bu uyuşmazlıkların taraflar üzerindeki ekonomik ve yaşamsal etkileri gözetilmeksizin yapılan teknik bir sınıflandırmaya dayanmaktadır. Oysa söz konusu uyuşmazlıklar, ilgililerin mülkiyet hakkı,

çalışma ve yaşam koşulları ile aile hayatı üzerinde doğrudan sonuçlar doğurabilmektedir.

Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçeleri, kanun yolu sisteminin açık, öngörülebilir ve etkili yargısal güvenceler sağlayacak şekilde düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır. Maddede öngörülen istisnalarla Danıştayın denetim alanının daraltılması, yargısal korumayı zayıflatmakta ve hukuk devleti ilkesinin gerektirdiği etkili başvuru ve denetim mekanizmalarıyla bağdaşmamaktadır.

Bu nedenle, bölge idare mahkemelerinin ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak yeniden hüküm kurduğu tüm kararların temyiz incelemesine tabi olması sağlanmalı, hak arama özgürlüğünü sınırlayan istisnalar madde metninden çıkarılmalıdır.

MADDE 8:

Madde, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı sonrasında Adli Tıp Kurumu ihtisas kurulu başkan ve üyelerinin atanma usulüne ilişkin düzenlemeyi kanun düzeyine taşımaktadır. Ancak düzenleme, iptal kararının ortaya çıkardığı anayasal sorunun ötesine geçerek Adli Tıp Kurumunun yapısal sorunlarını ele almamakta, yürütme işlemi niteliğindeki düzenlemelerin sonradan yasalaştırılması sonucunu doğurmaktadır. Ancak elzem olan da budur.

Anayasa Mahkemesi, ihtisas kurulu başkan ve üyelerinin üst kademe kamu yöneticisi niteliğinde olmadığını ve bu kişilerin atanma şartlarının Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemeyeceğini belirterek ilgili düzenlemeyi iptal etmiştir. Bu nedenle yapılması gereken yalnızca iptal edilen düzenlemenin kanunlaştırılması değil, aynı zamanda Adli Tıp Kurumunun

bağımsızlığı, tarafsızlığı ve bilimsel niteliği bakımından ortaya çıkan sorunların bütüncül biçimde değerlendirilmesidir.

Adli Tıp Kurumu, özellikle ağır hasta mahpusların ceza infaz kurumlarında kalıp kalamayacaklarına ilişkin değerlendirmelerde fiilen tek ve merkezi bilirkişilik kurumu haline gelmiştir. Kurum tarafından düzenlenen raporlar, ağır hastalık, ileri yaş, engellilik veya kişinin yaşamını tek başına sürdürememesi gibi durumlarda infazın ertelenmesi ya da devamı bakımından belirleyici sonuçlar doğurmakta; bu yönüyle yaşam hakkı, insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı ve sağlık hakkı üzerinde doğrudan etkide bulunmaktadır.

Bu nedenle ihtisas kurullarının yalnızca üyelerin diplomaları ve görev süreleri bakımından değil, bilimsel yeterlilikleri, uzmanlık alanları, bağımsızlıkları ve tarafsızlıkları yönünden de değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle sağlık durumuna ilişkin değerlendirmelerin ilgili uzmanlık alanlarından hekimler tarafından yapılması, bilimsel güvenilirliğin ve raporların tutarlılığının temel koşuludur.

Öte yandan, ihtisas kurulu başkan ve üyeleri için dört yıllık görev süresi öngörülmeyle birlikte, yeni atamalar yapılıncaya kadar mevcut üyelerin görevlerine devam edeceğinin düzenlenmesi, fiilen uzun yıllar aynı görevde bulunan üyelerin varlığını mümkün kılmaktadır. Uzun süreli görev sürelerinin kurumsal bağımsızlık ve tarafsızlık algısı üzerinde olumsuz etkiler doğurabileceği de dikkate alınmalıdır.

Adli Tıp Kurumunun özellikle ağır hasta mahpuslara ilişkin raporlarının sonuçları, kurumun yapısının ve işleyişinin daha kapsamlı biçimde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle yapılması gereken, yalnızca iptal edilen Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümlerini kanun düzeyine taşımak değil; bağımsız uzmanların, üniversitelerin, meslek örgütlerinin ve ilgili bilim çevrelerinin katılımıyla Adli Tıp Kurumunun yapısının yeniden ele alınmasıdır.

İnfaz rejimi, ağır hastalığı bulunan mahpuslar bakımından fiilen ömür boyu ceza infazının veya ceza infaz kurumunda ölümün gerekçesine dönüştürülemez. Adli Tıp Kurumunun yapısı ve işleyişi de bu çerçevede yaşam hakkını önceleyen, bağımsız ve bilimsel güvenceleri sağlayan bir anlayışla yeniden düzenlenmelidir.

MADDE 10

Maddeyle, hakim ve savcıların birlikişkiye başvurmasına ilişkin disiplin hükümlerinin kapsamı genişletilmektedir. Ancak düzenleme, yargının bugün karşı karşıya bulunduğu temel sorunlara çözüm üretmekten uzaktır. Esas sorun, hakim ve savcılarının hangi hallerde birlikişkiye başvurduğu değil; Anayasa'ya, kanunlara, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına aykırı uygulamalar karşısında etkili bir hesap verebilirlik ve disiplin mekanizmasının işletilmemesidir.

Son yıllarda yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin ciddi tartışmalar yaşanırken, binlerce kişi hakkında delil yeterliliği tartışmalı soruşturmalar yürütülmüş, uzun tutukluluk uygulamaları olağan hale gelmiş ve birçok siyasi davada yargının tarafsızlığı kamuoyu nezdinde sorgulanmıştır. Önceki dönem Eş Genel Başkanlarımız Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ ile Kobani Kumpas Davası tutukluları hakkında verilen kararlar ve HDP hakkında açılan kapatma davası, bu tartışmaların en belirgin örnekleri arasında yer almaktadır.

Daha da önemlisi, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından verilen bağlayıcı ihlal kararlarının uygulanmaması, hukuk devleti ilkesinin en ağır ihlallerinden biri olmasına rağmen bu kararları uygulamayan veya uygulanmasını engelleyen yargı mensupları hakkında etkili disiplin süreçlerinin işletildiği görülmemektedir. Nitekim, TBMM'de yürütülen barış ve demokratik toplum sürecine ilişkin komisyon raporunda da AYM ve AİHM

kararlarına uyulmasının demokratik hukuk düzeninin vazgeçilmez bir gereği olduğu yönündeki vurgular öne çıkmaktadır.

Tüm bu nedenlerle, yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını güçlendirecek, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını uygulamayan, açık hukuka aykırı kararlarla kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını ihlal eden veya tarafsızlığı konusunda ciddi kuşular doğuran hakim ve savcılar bakımından etkili denetim ve disiplin mekanizmaları öngörmeyen bir kanun teklifinin, yalnızca bilirkişiyeye başvuru usullerine ilişkin disiplin hükümlerini genişletmesi yargının yapısal sorunlarına çözüm getirmemektedir. Bu yönüyle teklif, yargı sisteminin esas sorunlarını görmezden gelen, tali nitelikte düzenlemelerle yetinen bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

MADDE 11:

Madde gerekçesinde, düzenleme ile Anayasa Mahkemesinin iptal kararı sonrasında ortaya çıkan hukuki boşluğun giderildiği ve Anayasa Mahkemesi kararının gereğinin yerine getirildiği ifade edilmektedir.

Ancak teklif edilen düzenleme, Anayasa Mahkemesinin tespit ettiği anayasal sorunu bütünüyle ortadan kaldırmamakta, kararın gereklerini yalnızca kısmen ve biçimsel olarak karşılamaktadır.

Anayasa Mahkemesi, sözleşmeden kaynaklanmayan borç ilişkileri bakımından yaptığı iptal değerlendirmesinde yalnızca kanuni faiz oranının düşük veya sabit olmasını sorun olarak görmemiştir. Mahkeme kararında iki temel anayasal eksiklik tespit edilmiştir.

Bunlardan ilki, geç ödenen para alacağının enflasyon karşısında uğradığı değer kaybını telafi edecek yeterli bir mekanizmanın bulunmamasıdır.

İkincisi ise, faiz ile karşılanamayan değer kaybının giderilmesi amacıyla alacaklının başvurabileceği etkili, erişilebilir ve sonuç almaya elverişli bir hukuk yolunun mevcut olmamasıdır.

Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi kararı yalnızca kanuni faiz oranının değiştirilmesini değil, mülkiyet hakkının korunmasını sağlayacak ve değer kaybının giderilmesini güvence altına alacak bütüncül bir sistem kurulmasını gerekli görmektedir.

Teklif ile kanuni faiz oranı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık tarihinde uyguladığı reeskont oranının yüzde sekseni esas alınarak belirlenmekte; reeskont oranının yılın ilk yarısında en az beş puan değişmesi halinde ise yılın ikinci yarısı için yeni bir hesaplama yapılması öngörülmektedir.

Bu yöntem mevcut sabit faiz sisteminden farklı olmakla birlikte, tek başına Anayasa Mahkemesi kararının gereklerinin yerine getirildiği anlamına gelmemektedir.

Zira reeskont oranı, enflasyonu veya bireylerin satın alma gücündeki azalmayı doğrudan ölçen bir gösterge değildir. Reeskont oranı esas itibarıyla para politikası araçlarından biri olup kısa vadeli kredi işlemleriyle ilişkilidir. Bu nedenle reeskont oranının yüzde sekseninin esas alınması ile alacağın enflasyon karşısındaki gerçek değerinin korunması arasında zorunlu ve doğrudan bir ilişki bulunmamaktadır.

Nitekim reeskont oranı düşebilir veya sınırlı ölçüde değişebilir; buna karşılık aynı dönemde enflasyon yüksek seyretmeye devam edebilir ve alacağın satın alma gücü ciddi biçimde azalabilir. Reeskont oranındaki değişimin beş puanın altında kalması nedeniyle faiz oranının güncellenmemesi ihtimali de bu riski daha da artırmaktadır.

Daha önemlisi, teklif edilen düzenleme, reeskont oranının yüzde sekseni üzerinden hesaplanan faizin alacağın gerçek değer kaybını karşılamaya yetmemesi halinde ortaya çıkacak farkın nasıl giderileceğine ilişkin herhangi bir mekanizma öngörmemektedir.

Oysa Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği sistemde de faiz uygulaması mevcuttu. Mahkemenin tespit ettiği sorun faiz bulunmaması değil, uygulanan faizin paranın değerindeki aşınmayı telafi etmeye yetmemesi ve kalan zararın giderilmesine imkan tanıyacak etkili bir hukuk yolunun bulunmamasıydı.

Teklif edilen düzenleme de belirli bir faiz oranı öngörmekte; ancak bu oranın gerçek değer kaybını karşılamaması halinde alacaklının hangi hukuki yola başvuracağı, ortaya çıkan farkın nasıl hesaplanacağı ve nasıl tahsil edileceği hususlarında herhangi bir çözüm üretmemektedir.

Mahkeme kararını kazandığı halde alacağını yıllar sonra önemli ölçüde değer kaybetmiş olarak tahsil eden kişinin uğradığı zararın nasıl giderileceği sorusu cevapsız bırakılmaktadır.

Bu nedenle teklif, Anayasa Mahkemesi kararının yalnızca görünürdeki bir bölümüne cevap vermekte; kararın esasını oluşturan mülkiyet hakkının korunması ve etkili başvuru yolu oluşturulması yönündeki anayasal yükümlülükleri yerine getirmemektedir.

Bu eksikliğin giderilmesine yönelik iki aşamalı bir koruma mekanizması önermekteyiz.

Buna göre ilk olarak kanuni faiz oranı, sabit veya ekonomik gelişmelerden kopuk bir oran olmaktan çıkarılarak yurt içi üretici fiyat endeksinin aylık değişim oranlarına bağlanmasıdır.. Böylece kanuni faiz, ekonomik gerçekliklerle uyumlu ve güncel gelişmeleri yansıtan dinamik bir yapıya kavuşturulacaktır.

Ancak hesaplanan faizin bazı dönemlerde alacağın gerçek değer kaybını tamamen karşılayamaması ihtimaline karşı ayrıca bir "değer koruma farkı" mekanizması olması gerekmektedir.

önemli hususlardan biri de balacaklının söz konusu farkı elde edebilmek için ikinci bir dava açmak zorunda bırakılmamasıdır.

Çünkü etkili başvuru hakkı, hak sahibine yalnızca yeni bir dava yolu göstermek değil; kişinin yıllarca sürececek yeni bir yargılama sürecine, ilave yargılama giderlerine ve yeni belirsizliklere maruz bırakılmaksızın zararını giderebilmesini sağlamaktır.

Bu nedenlerle, 11 inci maddenin Anayasa Mahkemesi kararının gereklerini tam anlamıyla karşılayacak şekilde yeniden düzenlenmesi; kanuni faiz bakımından aylık endeksleme sistemi ile değer koruma farkı mekanizmasının esas alınması gerektiği değerlendirilmektedir.

Açıklanan nedenlerle madde, Anayasa Mahkemesi kararının mülkiyet hakkının korunması ve etkili başvuru yolu oluşturulmasına ilişkin gereklerini yerine getirmediğinden mevcut haliyle kabul edilebilir nitelikte değildir.

MADDE 12-13

Teklifin 12'nci ve 13'üncü maddeleriyle, vesayet altındaki kişilere ait değerli şeyler dışındaki taşınırlar ile taşınmazların açık artırma yoluyla satışının UYAP'a entegre elektronik satış portalında gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Ancak kısıtlının aynı zamanda mirasçı olduğu hâllerde, mirasçılarla sınırlı ilk artırma usulü ile bu maddelerde öngörülen elektronik satış usulünden hangisinin uygulanacağı açıkça düzenlenmemiştir. Vesayet altındaki kişinin malvarlığını doğrudan etkileyen bir konuda ortaya çıkan bu belirsizliğin uygulayıcının yorumuna bırakılması, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Kanun koyucu, hak kaybına yol açabilecek tereddütleri gidermek yerine yeni bir uyumsuzluk alanı yaratmaktadır.

MADDE 14

Teklifin 14'üncü maddesi, Anayasa Mahkemesinin 25/12/2025 tarihli, E.2025/141, K.2025/274 sayılı iptal kararı sonrasında hazırlanmıştır. Anayasa Mahkemesi, genetik verilerin saklanması, imhası, kullanılması, veri sahibinin hakları ve etkili başvuru yolları bakımından yeterli kanuni güvencelerin bulunmadığını belirterek CMK'nin 80'inci maddesinin ikinci fıkrasını ve 82'nci maddesini ilgili kısmı yönünden iptal etmiştir.

Düzenleme bazı hukuki boşlukları gidermekle birlikte, Anayasa Mahkemesinin belirlediği ölçütleri bütünüyle karşılamamaktadır. Derhâl imha hâlleri dışında kalan bütün durumlar; kişinin mağdur, tanık, üçüncü kişi, şüpheli veya sanık olması, suçun türü ve ağırlığı, kararın niteliği ve kişinin yaşı gözetilmeksizin yirmi yıllık tek bir saklama süresine bağlanmaktadır. Bu süre kararın kesinleşmesinden sonra başlayacağından genetik verilerin fiilî saklama süresi çok daha uzun olabilecektir.

Maddeye teknik bir kişisel veri düzenlemesidir demek oldukça zordur. Çünkü Türkiye’de özellikle çatışmalı süreçte kaybedilenlerin, kimliği belirlenemeyen cenazelerin ve toplu mezarlardan çıkarılan kalıntıların kimliklendirilmesi için ailelerden genetik örnekler alınmaktadır. Yakınına, cenazesine ve hakikate ulaşmak amacıyla örnek veren bir kişinin genetik verisinin ilgisiz ceza soruşturmalarında kullanılabilmesi ihtimali, devlete duyulan güvensizliği derinleştirir ve ailelerin kimliklendirme süreçlerine katılmasını engelleyebilir.

Genetik verilerin başka soruşturma ve kovuşturmalarda kullanılması yalnızca “maddi gerçeğin ortaya çıkarılması” gibi geniş bir ifadeye ve Cumhuriyet savcısının kararına bırakılmaktadır. Kullanımın zorunlu ve ölçülü olması, başka suretle delil elde edilememesi ve ilgili kişiye bildirim yapılması açıkça güvence altına alınmamıştır. Ayrıca kayıt, erişim, saklama ve kullanımın temel esaslarının yeniden Adalet ve İçişleri Bakanlıklarının çıkaracağı yönetmeliğe bırakılması, özellikle kolluk eylemlerinin araştırıldığı dosyalarda ciddi bir bağımsızlık ve güven sorunu yaratacaktır.

Genetik verilerin AYM kararına aykırı şekilde devletin arşivine dönüştürülmesi kabul edilemez. Kayıp yakınlarının hakikate ulaşma, cenazelerine erişme ve yas tutma hakkı ile kişilerin özel hayatının korunması birlikte güvence altına alınmalıdır. Bu haliyle düzenleme, Anayasa Mahkemesinin işaret ettiği farklılaştırma, ölçülülük, bilgilendirme ve etkili güvence eksikliklerini tam olarak gidermemektedir.

MADDE 15

Madde, Anayasa Mahkemesinin 12/2/2026 tarihli, E.2023/128, K.2026/36 sayılı iptal kararı sonrasında hazırlanmıştır. Anayasa Mahkemesi, bilgisayarlarda arama, kopyalama ve elkoyma sonucunda elde edilen kişisel verilerin kesinleşme sonrasında saklanması ve silinmesi; silinmeyen verilerin işlenmesinin

sınırlandırılması, saklamanın kapsamı, şartları ve yetkili mercii ile veri sahibinin hakları konusunda yeterli kanuni güvencelerin bulunmadığını belirterek CMK'nin 134'üncü maddesini iptal etmiştir.

Değişiklikle, maddenin mevcut hükümleri aynen korunmuş ve yalnızca maddeye yeni bir fıkra eklenmiştir. Buna göre elde edilen verilerin adli emanette saklanmasını, kovuşturmaya yer olmadığı kararının veya mahkeme kararının kesinleşmesinden itibaren on beş yıl sonra yok edilmesini ve ilgilinin belirli hallerde silme talebinde bulunabilmesini düzenlemektedir. Böylece saklama yeri, saklama süresi ve imha usulü bakımından mevcut hukuki boşluğun bir bölümü giderilmiştir.

Ancak düzenleme, Anayasa Mahkemesi kararının temel gereklerini bütünüyle karşılamaktan oldukça uzaktır. Kovuşturmaya yer olmadığı, beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın reddi veya düşmesi kararları ile mahkumiyet arasında hiçbir ayırım yapılmadan bütün dijital veriler için on beş yıllık tek bir saklama süresi öngörülmektedir. Suç isnadı ortadan kalkmış veya kişi beraat etmiş olsa dahi, özel hayatının geniş bir bölümünü içerebilecek verilerin on beş yıl boyunca devletin elinde tutulması kabul edilemezdir. Ayrıca sürenin hangi nesnel ölçüte ve ölçülülük değerlendirmesine dayanılarak belirlendiği de açık ve anlaşılır değildir.

Maddeye eklenen fıkrada *“İlgililer bu süre içinde verilerin saklanmasını gerektiren amacın ortadan kalkması veya haklı bir nedenin bulunması halinde hâkim veya mahkemeden verilerin silinmesini talep edebilir.”* denilse de bu, devletin kendi müdahalesini sınırlandırma yükümlülüğünü, bütünüyle veri sahibinin başvurusuna yüklemek anlamına gelmektedir. Böylece veri sahibinin hakları, usulü ve güvenceleri belirlenmemiş soyut bir talep hakkına indirgenmiştir.

Dahası, Anayasa Mahkemesinin açıkça işaret ettiği işlemin sınırlandırılması güvencesi maddede somutlaştırılmamıştır. “Korunması için gerekli tedbirlerin alınacağı” yönündeki genel ifade; verilerin hangi amaçla kullanılabileceğini, kimlerin verilere erişebileceğini, erişim ve işlemlerin nasıl denetleneceğini ve başka dosyalarda kullanımın hangi koşullara bağlanacağını göstermemektedir. Soruşturma veya kovuşturma konusuyla ilgisi bulunmayan verilerin ayrıştırılarak derhal yok edilmesine ilişkin açık ve uygulanabilir bir hüküm de bulunmamaktadır.

Dijital arama, klasik bir eşya aramasından çok daha ağır sonuçlar doğurur. Tek bir cihazda kişinin yıllara yayılan yazışmaları, aile hayatı, mesleki ilişkileri, siyasi faaliyetleri, avukat-müvekkil iletişimi ve gazetecilerin haber kaynakları bulunabilir. Soruşturmaya ilgisi olmayan bütün bir yaşamın kopyalanması ve uzun yıllar saklanması, koruma tedbirini kapsamı belirsiz bir gözetim aracına dönüştürür.

Türkiye’de özellikle Kürt siyasetçiler, seçilmişler, gazeteciler, avukatlar ve insan hakları savunucuları hakkında yürütülen kitlesel siyasi yargılamalarda dijital materyallerin bağlamından koparılarak suçlama aracı hâline getirildiği bilinmektedir. KCK yargılamaları, dijital verilerin elde edilme biçiminin, bütünlüğünün ve savunma tarafından denetlenebilirliğinin adil yargılanma hakkı bakımından taşıdığı yaşamsal önemi göstermiştir.

Özetle düzenleme, Anayasa Mahkemesi kararının saklama süresi ve imha usulüne ilişkin kısmına sınırlı bir karşılık vermektedir. Özellikle dijital verilerin hangi amaçla, kimler tarafından ve hangi sınırlar içinde kullanılacağına ilişkin güvencelerin yetersizliği; kişilerin özel yaşamının, mesleki ilişkilerinin ve siyasi faaliyetlerinin yıllarca devletin erişimine açık bir arşive dönüşmesi tehlikesini daha da büyütmektedir. Soruşturmaya ilgisi bulunmayan verilerin ayrıştırılmaması ve başka dosyalarda kullanılmasının açık sınırlandırmalara

bağlanmaması, beraat eden veya hakkındaki suç isnadı ortadan kalkan kişilerin dahi sürekli bir şüphe ve gözetim rejimi altında tutulmasına yol açabilecektir. Türkiye’de dijital materyallerin özellikle siyasi yargılamalarda bağlamından koparılarak suçlama aracına dönüştürüldüğü deneyimler ortadayken, bu düzenleme hukuka aykırı biçimde elde edilen veya güvenilirliği tartışmalı verilerin uzun yıllar devlet arşivinde tutulmasına, gerektiğinde yeniden dolaşıma sokulmasına ve muhalif kesimler üzerindeki yargısal baskının derinleştirilmesine zemin hazırlamaktadır.

MADDE 16

Teklifin 16’ncı maddesi, Anayasa Mahkemesinin 10/7/2025 tarihli, E.2024/98, K.2025/149 sayılı iptal kararı sonrasında hazırlanmıştır. Düzenlemeyle işkence ve eziyet suçları ile kamu görevlisinin görevi sebebiyle işlediği ve Anayasa’nın 17’nci maddesi kapsamında kötü muamele kabul edilebilecek suçlarda hükmün açıklanmasının geri bırakılması yasaklanmaktadır.

Ancak bu düzenleme, Anayasa Mahkemesinin ilk kez tespit ettiği yeni bir hukuki eksikliğin giderilmesi değildir. Anayasa Mahkemesi, 1/6/2023 tarihli, E.2022/120, K.2023/107 sayılı kararında; kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri işkence, eziyet ve kötü muamele suçlarında HAGB uygulanmasının cezanın caydırıcılığını ortadan kaldırdığını, mağdurlar açısından etkili bir giderim sağlamadığını ve devletin Anayasa’nın 17’nci maddesinden doğan usul yükümlülüğüyle bağdaşmadığını açıkça belirtmiştir.

Buna rağmen iktidar, 2024 yılında çıkardığı 7499 sayılı Kanun’da bu açık tespiti dikkate almamış; kamu görevlilerinin işlediği işkence ve kötü muamele suçlarında HAGB uygulanmasını engelleyen bir hükme yine yer vermemiştir. Anayasa Mahkemesi de 2025 tarihli kararında, önceki iptal kararındaki tespitlerin yasama organınca gözetilmediğini ve yeni düzenlemenin iptal edilen hükümle aynı sonuçları doğurduğunu açıkça belirterek hükmü ikinci kez iptal etmiştir.

Teklifin genel gerekçesinde 2002'den bu yana "aralıksız reform iradesi"nden ve 4'üncü Yargı Reformu Strateji Belgesi'nin hukuki güvenlik hedeflerinden söz edilmektedir. Oysa Anayasa Mahkemesinin üç yıl önce açıkça ortaya koyduğu anayasal zorunluluğun, ikinci iptal kararından sonra yerine getirilmesi, reform değildir. Bu iktidarın anayasal denetimin gecikmesinden yararlanma siyasetinin bir başka göstergesi olup, yönetme tekniğinin gereğidir.

Oysa İşkence yasağı mutlak bir haktır. Kamu görevlilerinin işlediği işkence ve kötü muamele suçlarında etkili soruşturma yürütülmesi, faillere fiilleriyle orantılı ve caydırıcı cezalar verilmesi devletin tercihine bırakılmış bir konu değil, anayasal yükümlülüğüdür. Buna rağmen AYM'nin ilk kararının gereğinin yerine getirilmemesi, iktidarın cezasızlık politikasının hukuki düzenleme yoluyla sürdürme iradesini ve yönetim anlayışının mutlak bir hak üzerinde dahi nasıl işletildiğini göstermesi açısından çarpıcıdır.

İktidar, yurttaşları yıllarca bu Anayasa'ya aykırı hükme tabi bırakmış, açık bir iptal kararından sonra aynı eksikliği yeniden üretmiş ve ancak ikinci iptal kararının ardından zorunlu düzenlemeyi yapmak üzere Meclise geirmiştir. Bu süreçte işkence ve kötü muamele fiillerinin faileri HAGB yoluyla caydırıcı bir cezadan kurtulabilmiş; mağdurlar ise etkili giderimden yoksun bırakılmıştır.

MADDE 17

Teklifin 17'nci maddesiyle, kaçak sanık hakkında güvenlik tedbirine karar verilmesi halinde kaçak sanığa, savunma hakkını kullanmak istediğini belirterek mahkemede bizzat hazır bulunmak kaydıyla yargılamanın yenilenmesini talep edebilme hakkı tanınmaktadır.

Düzenleme, Anayasa Mahkemesinin 10/7/2025 tarihli, E.2024/98, K.2025/149 sayılı iptal kararı sonrasında hazırlanmıştır. Üstelik bu, aynı konuda verilen ilk

iptal kararı değildir. AYM, 22/3/2023 tarihli, E.2022/145, K.2023/59 sayılı kararında; sorgusu yapılmadan hakkında ceza verilmesine yer olmadığına veya güvenlik tedbirine karar verilen kaçak sanığın, yargılamadan kaçma niyetinin bulunmadığını ya da savunma hakkından geçerli biçimde feragat etmediğini ileri sürebileceği etkili bir usul yolunun bulunmamasını adil yargılanma hakkına aykırı bulmuştur.

Ancak ilk AYM kararı üzerinden yalnızca ceza verilmesine yer olmadığı kararı istisna kapsamına alınmış; güvenlik tedbirleri yönünden etkili bir başvuru yolu yine oluşturulmamıştır. AYM de önceki kararındaki tespitlerin yasama organınca gözetilmediğini ve aynı anayasal sakıncanın sürdürüldüğünü belirterek hükmü 2025 yılında ikinci kez iptal etmiştir.

Teklif bu kez bir başvuru yolu getirmekte, ancak bu yolu sanığın mahkemede bizzat hazır bulunması şartına bağlamaktadır. Böylece kişi, kaçaklık koşullarının oluşmadığını veya savunma hakkından vazgeçmediğini ileri sürebilmek için önce yakalanma ve özgürlüğünden yoksun bırakılma riskini üstlenmek zorunda bırakılmaktadır. Başka bir ifadeyle kişiye, “Önce teslim ol, sonra hakkımı ara.” denilmektedir.

Yurt dışında bulunmak, tek başına kişinin yargılamadan bilerek kaçtığını veya savunma hakkından vazgeçtiğini göstermez. Özellikle siyasi soruşturmalarda siyasetçiler, gazeteciler, akademisyenler, KHK’liler ve hak savunucuları hakkında verilen kaçaklık kararları gözetildiğinde, bizzat hazır bulunma şartı savunma hakkına erişimi daha da daraltma riski taşımaktadır.

Savunma hakkı yalnızca mahkeme salonunda fiziken bulunmaktan ibaret değildir. Yargılamanın yenilenmesi talebi sanık veya müdafii tarafından yapılabilmeli; mahkeme gerekli gördüğünde kişiyi fiziken ya da ses ve görüntü aktarımı yoluyla dinleyebilmelidir.

Bu hâliyle teklif, AYM'nin işaret ettiği başvuru yolunu şeklen oluşturmakta; ancak kullanımını bizzat hazır bulunma şartına bağlayarak yolun etkililiğini zayıflatmaktadır. Devletin görevi kişiyi hakkını kullanabilmek için teslim olmaya zorlamak değil, savunma hakkını güvenli, erişilebilir ve gerçek anlamda kullanılabilir kılmaktır.

MADDE 18:

Teklifle, 5271 Sayılı Kanun'un 308. Maddesinde değişiklik yapılarak, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının Yargıtay ceza daireleri tarafından verilen kararlara karşı yapabileceği itirazların kapsamı ve süresi değiştirilmektedir. Mevcut durumda kararın Başsavcılığa verildiği tarihten itibaren 1 ay olan itiraz süresi 3 aya çıkarılmaktadır. Teklifin son fıkrasında; "Sanık lehine itirazlarda süre aranmaz" denilerek, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na geniş bir itiraz yetkisi tanınmıştır.

Ancak uygulamada bu değişiklik, dosyaların kesinleşme süreçlerini uzatabilecek niteliktedir. Halihazırda Yargıtay'da uzun inceleme ve bekleme süreleri nedeniyle ciddi bir dosya yükü bulunmaktadır. İtiraz süresinin 1 aydan 3 aya çıkarılması, ceza dairelerinin kararlarının kesinleşmesini geciktirecek ve yargılamaların sonuçlanma süresini uzatacaktır. Bu durum, hem Yargıtay önünde bekleyen dosyaların birikmesini artıracaktır hem de bireylerin hukuki belirlilik ve makul sürede yargılanma hakkı bakımından olumsuz sonuçlar doğurabilecektir. Yargısal süreçlerin hızlandırılmasının hedeflendiği bir dönemde, kararların kesinleşmesini geciktiren bu tür süre uzatımlarının yargı sisteminin etkinliği açısından olumsuz bir düzenlemedir. Kanun Teklifi'nin genel gerekçesinde yargılama sürelerinin kısaltılması ve adil yargılamanın makul sürede yapılması hedeflendiği halde bu düzenleme genel teklifin amacıyla çelişmektedir.

1.Fıkranın son cümlesine eklenen “Sanığın lehine itirazlarda süre aranmaz” hükmü ise, ilk bakışta sanık haklarını koruyan olumlu bir düzenleme olarak görünse de bu yetkinin yalnızca Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı’nın taktir yetkisine bırakılması uygulamada benzer dosyalar açısından eşitsizlik yaratma riski taşımaktadır. Diğer yandan itirazın herhangi bir süreye tabi olmadığı durumlarda, uygulamada var olan hukuki öngörülebilirlik ve kesin karar güvenirliliğine zarar verecek olup, yeni sorunlar yaratacaktır.

Maddenin Kanun Teklifi’nden çıkartılması gerekmektedir.

MADDE 19:

Teklifle, bedensel zarar tazminatlarında faiz başlangıcı iki döneme ayrılmaktadır. Gerçekleşmiş ve hesaplanabilir zararlar bakımından faiz olay veya temerrüt tarihinden itibaren işlemeye devam ederken, geleceğe yönelik zararlar için faizin ancak karar tarihinden itibaren işletilmesi öngörülmektedir. Ayrıca dava öncesinde veya yargılama sırasında yapılan ödemelerin tazminattan mahsubunda uygulamada geliştirilen oransal mahsup yöntemi de kanunlaştırılmaktadır.

Teklif gerekçesinde yargısal öngörülebilirlik ve uygulama birliğinin amaçlandığı belirtilse de, düzenleme bedensel zarar tazminat hukukunun temelini oluşturan tam tazmin ilkesini zedelemekte ve mağdur aleyhine ciddi sonuçlar doğurmaktadır.

Mevcut uygulamada ölüm nedeniyle destekten yoksun kalma ve sürekli iş göremezlik tazminatının tamamına haksız fiil veya temerrüt tarihinden itibaren faiz işletilmektedir. Yerleşik yargı içtihatları da bu yöndedir. Teklif ise bedensel zararı "bilinen dönem" ve "gelecek dönem" olarak ayırmakta; uygulamada tazminatın büyük kısmını oluşturan gelecek dönem zararını karar tarihine kadar faizsiz bırakmaktadır.

Oysa aktüeryal hesaplamalarda geleceğe ilişkin zarar, peşin sermaye değeri esas alınarak iskonto yöntemiyle bugünkü değere indirgenmektedir. Buna rağmen aynı zarar kaleminin karar tarihine kadar faizsiz bırakılması, mağdur aleyhine ikinci bir indirim yol açmakta; hem iskonto uygulanmakta hem de faiz işletilmemesi nedeniyle tazminatın reel değeri ayrıca azalmaktadır. Bu durum tam tazmin ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

Haksız fiilden doğan zarar olay tarihinde gerçekleşmektedir. Çalışma gücünü kaybeden kişi de, desteğini kaybeden hak sahipleri de ekonomik kaybı aynı tarihten itibaren yaşamaktadır. Faiz, alacaklıya ek kazanç sağlayan bir unsur değil; zarar tarihi ile ödeme tarihi arasındaki değer kaybını gidererek tam tazmini sağlayan hukuki bir araçtır. Bu nedenle faiz başlangıcının karar tarihine ertelenmesi, özellikle yüksek enflasyon koşullarında tazminatın reel değerini önemli ölçüde azaltacaktır.

Bunun yanında teklif, uzun yargılama süreleri, tahsil güçlükleri, borçluların malvarlığını kaçırmaları ve icra aşamasındaki gecikmeler gibi mağdurların temel sorunlarına hiçbir çözüm getirmemekte; yalnızca tazminat yükümlülerinin mali sorumluluğunu azaltmaktadır.

Bu yönüyle düzenleme yalnızca teknik bir hesaplama değişikliği değil, aynı zamanda ekonomik bir tercihtir. Teklif; çalışma gücünü kaybeden işçiyi, trafik kazası nedeniyle sürekli iş göremez hâle gelen kişiyi ve desteğini kaybeden hak sahiplerini değil, sigorta şirketleri ile Güvence Hesabını öncelemektedir. Oysa mevcut sigorta teminat limitlerinin çoğu dosyada gerçek zararı karşılamadığı bilinmektedir. Sorunun çözümü sigorta şirketlerinin sorumluluğunu azaltmak değil, teminat limitlerini gerçek zararları karşılayacak düzeye çıkarmaktır. Buna rağmen teklif, sigorta şirketleri ve Güvence Hesabının mali yükünü hafifletirken bunun bedelini mağdurlara yüklemektedir. Bu durum düzenlemenin, uzun süredir

sigorta sektörünün dile getirdiği talepler doğrultusunda hazırlandığı yönünde güçlü bir izlenim yaratmaktadır.

Teklifin önemli eksikliklerinden biri de yürürlük ve geçiş hükümlerine yer vermemesidir. Düzenlemenin bu haliyle yürürlüğe girmesi durumunda, henüz kesinleşmemiş ve temyiz incelemesi devam eden çok sayıdaki dosyada yeni hükümlerin uygulanması gündeme gelebilecek; Yargıtay'daki dosyaların bozulması, yeniden bilirkişi raporları alınması ve binlerce davanın ilk derece mahkemelerine dönmesi söz konusu olabilecektir.

Bunun sonucu yalnızca yargı bakımından ciddi bir iş yükü ve uygulama karmaşası yaratmayacak; aynı zamanda davacılar açısından yargılamaların uzamasına, tazminatların daha geç tahsil edilmesine ve eski ekonomik veriler üzerinden yapılacak hesaplamalar nedeniyle önemli maddi kayıplara yol açacaktır. Nitekim 2011 yılında belirsiz alacak davasına ilişkin düzenlemelerin yürürlüğe girmesinden sonra uzun yıllar uygulama farklılıkları ve içtihat tartışmaları yaşanmıştır. Benzer sonuçlara yol açabilecek geçiş hükümlerinin öngörülmemiş olması, teklifin uygulama etkilerinin yeterince değerlendirilmediğini göstermektedir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, Karayolları Trafik Kanunu'nun 90. maddesindeki gerçek zararın tam olarak karşılanmasını engelleyen bazı hesaplama yöntemlerini mülkiyet hakkı ve gerçek zararın giderilmesi ilkesi yönünden Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir. Aynı anayasal ilkeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, bedensel zarar tazminatının büyük bölümünün karar tarihine kadar faizsiz bırakılması da mülkiyet hakkı, tam tazmin ilkesi ve hukuk devleti ilkesi bakımından ciddi anayasal sorunlar doğurabilecek niteliktedir.

Sonuç olarak teklif; hukuki güvenlik, tam tazmin ilkesi, mülkiyet hakkı ve sosyal hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Haksız fiilin ekonomik sonuçlarını

sorumludan mağdura yükleyen, sigorta şirketleri ve Güvence Hesabı lehine mali avantaj sağlayan bu düzenleme, bedensel zarar mağdurlarının ve destekten yoksun kalan hak sahiplerinin adalete erişimini ve zararlarının tam olarak giderilmesini daha da zorlaştıracaktır. Bu nedenlerle söz konusu maddenin Kanun Teklifi metninden çıkarılması gerektiği kanaatindeyiz.

ADALET KOMİSYONU AŞAMASINDA YENİ MADDE İHDASIYLA KANUN TEKLİFİNE EKLENEN 15 İNCİ MADDEYE İLİŞKİN ŞERHİMİZ VE ÖNERİLERİMİZ

Teklifin 15'inci maddesiyle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 158'inci maddesine eklenmesi öngörülen düzenleme ile Geçici 1'inci madde hükümleri, uygulamada "IBAN kullandırma" olarak ifade edilen banka hesabı, ödeme aracı veya kimlik bilgilerinin üçüncü kişiler tarafından kullanılmasına ilişkin uzun süredir devam eden sorunlara çözüm getirmeyi amaçlamaktadır.

Mevcut uygulamada banka hesabını veya ödeme aracını kullandıran kişiler çoğu zaman dolandırıcılık veya bilişim sistemlerinin kullanılması suretiyle hırsızlık suçlarının asli faili ya da iştirakçisi kabul edilerek ağır hapis cezalarına mahkûm edilmektedir. Bu durum önemli mağduriyetlere yol açmaktadır. Bu nedenle uygulamada ortaya çıkan sorunların giderilmesi gerekmektedir.

Ancak teklif, sorunun kaynağını ortadan kaldıran yeni bir çözüm getirmemekte, yalnızca cezanın miktarında indirime gitmektedir. Oysa temel sorun cezanın ağırlığından ziyade fiilin hukuki niteliğinin yanlış belirlenmesidir.

Anayasa'nın 2'nci ve 38'inci maddelerinde güvence altına alınan hukuk devleti ile suçta ve cezada kanunilik ilkeleri gereğince, bireyin hangi fiilden dolayı hangi suçtan sorumlu tutulacağını önceden öngörebilmesi gerekir. Tipiklik ilkesi de bu anayasal güvencenin ceza hukukundaki yansımasıdır. Avrupa İnsan Hakları

Mahkemesi de ceza normlarının açık, ulaşılabilir ve öngörülebilir olması gerektiğini kabul etmektedir.

Dolandırıcılık suçunun tipik hareketi; hileli davranışlarla mağdurun aldatılması ve bu suretle haksız menfaat sağlanmasıdır. Buna karşılık yalnızca banka hesabının, ödeme aracının veya kimlik bilgilerinin üçüncü kişilere kullandırılması tek başına dolandırıcılık suçunun tipik hareketlerinden biri değildir. Buna rağmen uygulamada bu kişiler TCK'nın 157 ve 158'inci maddeleri kapsamında asli fail veya iştirakçi kabul edilmekte, teklif de bu yaklaşımı yalnızca ceza indrimiyle sürdürmektedir.

Ceza hukukunda iştirak hükümlerinin uygulanabilmesi için kişinin işlenen somut suça ilişkin bilgi ve kastının bulunması gerekir. Somut suçun işleneceğini bilerek ve buna katkı sağlayan kişiler bakımından iştirak hükümlerinin uygulanması tartışmasızdır. Ancak uygulamada birçok kişi hesabını hangi somut suça kullanılacağını bilmeden ya da yalnızca hukuka aykırı bir faaliyette kullanılabileceğini öngörerek üçüncü kişilere kullandırmaktadır. Bu durumda kişiyi sonradan işlenen somut dolandırıcılık veya bilişim yoluyla hırsızlık suçunun iştirakçisi kabul etmek, iştirak hukukunun kast unsuruyla bağdaşmamaktadır.

Üstelik banka hesabını kullandırma fiili yalnızca dolandırıcılıkta değil, yasa dışı bahis, uyuşturucu ticareti, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması ve benzeri birçok suça da kullanılabilir. Bu nedenle hesabını kullandıran kişinin hangi somut suça katkı sunduğunu bilmediği hâllerde, işlenen her suç bakımından iştirak hükümlerinin uygulanması ceza hukuku sistematığıyla bağdaşmamaktadır.

Tüm bu durumlar nedeniyle, kamuoyunda "IBAN mağdurları" olarak anılan geniş bir kitlenin ortaya çıkması mevcut uygulamanın yapısal bir sorun hâline geldiğini göstermektedir.

Kanaatimizce yapılması gereken, mevcut uygulamayı ceza indirimiyle sürdürmek değil; banka hesabını, ödeme aracını veya kimlik bilgilerini suçta kullanılacağını bilerek veya öngörerek başkasına kullandırma fiilini Türk Ceza Kanunu'nda bağımsız bir suç olarak düzenlemektir. Böyle bir düzenleme hem tipiklik ilkesini koruyacak hem de somut suçta bilerek iştirak edilen hâllerde iştirak hükümlerinin uygulanmasına engel oluşturmayacaktır.

Öte yandan teklif, mağdur zararının giderilmesini esas alan onarıcı adalet yaklaşımını yeterince gözetmemektedir. Özellikle suç örgütü içinde tali konumda bulunan kişiler bakımından mağdur zararının hızlı biçimde giderilmesini sağlayacak uzlaştırma veya benzeri mekanizmaların değerlendirilmesi gerekmektedir.

Teklif ayrıca yalnızca TCK'nın 158'inci maddesini kapsamaktadır. Oysa aynı hukuki sorun bilişim sistemlerinin kullanılması suretiyle hırsızlık suçunu düzenleyen TCK'nın 142'nci maddesi bakımından da geçerlidir. Düzenlemenin ceza hukukunun bütünlüğünü sağlayacak şekilde ele alınması gerekmektedir.

Diğer taraftan bilişim suçlarının soruşturulmasında asıl sorun, gerçek suç örgütlerine ulaşılamamasıdır. Organize yapılar tarafından işlenen bu suçlarda soruşturmalar çoğu zaman yalnızca hesap sahipleri üzerinden yürütülmekte, suçun organizatörleri tespit edilememektedir. Oysa IP kayıtları, HTS analizleri, MASAK raporları, para transfer zincirleri ve diğer dijital deliller etkin biçimde kullanıldığında gerçek faillere ulaşılması mümkündür. Ceza adaletinin amacı kolay ulaşılabilen kişileri değil, suçun gerçek faillerini cezalandırmaktır.

Son olarak bilişim suçları yalnızca ceza normları değiştirilerek önlenebilecek suçlar değildir. Etkin bir suç politikası; kişisel verilerin korunmasını güçlendiren, bilişim altyapısındaki güvenlik açıklarını gideren, soruşturma makamlarının

dijital delil toplama kapasitesini artıran ve gerçek suç örgütlerine ulaşmayı esas alan bütüncül bir yaklaşımı gerektirmektedir.

Sonuç olarak teklif, önemli bir soruna temas etmekle birlikte sorunun kaynağını ortadan kaldıran kapsamlı bir çözüm sunmamaktadır. Yapılması gereken; banka hesabı, ödeme aracı veya kimlik bilgilerinin suçta kullanılmak üzere kullandırılmasını bağımsız bir suç olarak düzenlemek, tipiklik ve iştirak sorunlarını birlikte çözmek, TCK'nın 142 ve 158'inci maddeleri bakımından yeknesak bir sistem kurmak, soruşturma makamlarının teknik kapasitesini güçlendirmek ve mağdur zararını önceleyen onarıcı adalet mekanizmalarını geliştirmektir. Bu nedenlerle teklifin 15'inci maddesinin belirtilen esaslar doğrultusunda yeniden düzenlenmesini talep ediyoruz.

Dilan Kunt Ayan
Şanlıurfa

Nevroz Uysal Aslan
Şırnak

Zülküf Uçar
Van

MUHALEFET ŞERHİ

2/3737 esas numaralı Yargının Etkin ve Verimli İşlemesine Yönelik Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi esas komisyonu Adalet Komisyonu; tali komisyonu Anayasa Komisyonu olmak üzere 22/06/2026 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmuştur. Teklif yürürlük, yürütme ve bir geçici madde ile birlikte 30 madde olarak komisyona sunulmuştur.

Teklif;

- 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
  - 18/1/1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu
  - 6/1/1982 tarihli ve 2575 sayılı Danıştay Kanunu
  - 6/1/1982 tarihli ve 2576 sayılı Bölge idare Mahkemeleri, idare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun
  - 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu
  - 14/4/1982 tarihli ve 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu ile ilgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanunun
  - 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanun
  - 4/12/1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine ilişkin Kanun
  - 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanun
  - 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
  - 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanun
  - 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
  - 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanun
- olmak üzere 13 farklı kanunda düzenleme içermektedir.

Komisyon görüşmeleri sürecinde teklifin 27'nci maddesi tekliften çıkarılmış, Geçici 1'inci maddesinde değişiklikler yapılmış ve bir yeni madde eklenmiştir.

Usul Üzerine Değerlendirmeler

İlk inceleme sunulan kanun teklifinin muhtevassından ziyade yasama tekniği açısından taşıdığı nitelik ve usul hataları üzerinedir. Teklif metni ilk bakışta paket kanun teklifi gibi dursa da tüm unsurlarıyla tipik bir torba kanun teklifidir. Yasama sürecinde rasyonel, şeffaf ve kamu yararını gözeten geniş tabanlı bir tartışma ortamını tamamen ortadan kaldıran torba kanun yöntemi; birden fazla konuyu tek bir pakette birleştiren, çok sayıda yasa değişikliğini tek bir

potada eriten bir yaklaşımdır. Modern hukuk devletlerinde demokratik müzakere kültürünü sakatladığı için reddettiğimiz bu usul ne yazık ki ülkemizde kanun kalitesini düşüren kronik bir yapısal sorun haline gelmiştir. Bu yöntemin beraberinde getirdiği maddelerin yeterince incelenememesi, şeffaflıktan uzaklık, bilgi eksiklikleri, hukuki hatalar, aşırı yoğunluk ve birbirinden tamamen ilgisiz düzenlemelerin aynı metinde birleştirilmesi gibi sorunlar yasama organının işlevini açıkça felç etmektedir.

AK Parti torba kanun yönteminin yapısal olarak barındırdığı bu ağır dezavantajları sistemselsel bir kusur olarak görmek bir yana adeta kendine kullanışlı bir araç ve yönetim stratejisi haline getirmiştir. İktidar bu yöntemin yarattığı denetimsizliği, karmaşayı ve aceleciliği kendi lehine çevirmekte son derece mahirdir. Katılımcı demokrasinin en temel unsuru olan ortak akıl ve uzlaşma süreçleri bu aceleci tavırla baypas edilmektedir. Bu yöntem vasıtasıyla iktidar bloğu getirdiği düzenlemelerin memleketimizin ve vatandaşlarımızın hayrına olup olmadığına, toplumsal bir ihtiyaca parmak basıp basmadığına bakmaksızın salt niceliksel çoğunluğuna güvenerek kanunları hızlı ve son derece özensizce meclisten geçirebilmektedir. Kanun yapım süreci AK Parti iktidarında genel olarak toplumsal meseleleri çözme iradesinden kopartılarak belirli siyasi ve ekonomik odakların taleplerini jet hızıyla mevzuata işleme mekanizmasına dönüştürülmüştür.

Bahse konu bu özensizliğin, aceleciliğin ve meclis iradesini yok sayan anlayışın en somut ve çıplak vesikası ise önümüzdeki bu teklifin bizzat kendisidir. Yalnızca otuz maddeden oluşan bu teklifte, toplamda 13 farklı kanunda ve pek çok farklı konuda değişiklikler veya yeni düzenlemeler yapılmak istenmektedir. Teklifin adında her ne kadar "Yargının Etkin ve Verimli İşlemesi" ifadesi geçse de teklif esasında "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi"dir.

Teklif; Adalet Komisyonu asli, Anayasa Komisyonu ise tali komisyonlar olmak üzere iki farklı komisyona havale edilmiştir. Lakin teklif Adalet Komisyonunda görüşülmesine rağmen Anayasa Komisyonunda görüşülmemiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 23 üncü maddesi, tekliflerin tali komisyona gönderilmesi ve ilgili komisyonların görüşlerini açıklamaları yetkisini bu komisyonlara vermektedir. Bu husus yetki olduğu gibi İçtüzüğü'nün yorumu neticesinde aynı zamanda bir görevdir. Tekliflerin, havale edildikleri Tali Komisyonlarda incelenmemesi bu tekliflerin etkin ve verimli bir müzakere ortamında görüşülmesini engellemektedir. Nitekim kanun teklifinde Anayasa Mahkemesinin iptal kararları doğrultusunda getirilen maddeler bulunmasına rağmen tali komisyon olan toplanmamış ve görüş bildirmemiştir. İlgili teklifin Tali Komisyonunda görüşülmemesi yasa yapma tekniğine aykırılık teşkil etmiştir.

İktidar partisinin bu aceleci ve özensiz yasama sürecinde bilinçli olarak görmezden geldiği bir diğer hayati husus ise söz konusu kanun teklifinin komisyon görüşmelerinde etki analizinin yapılmamış olmasıdır. Yasal bir zorunluluk olmasına ve kanunların toplumsal, ekonomik ya da bürokratik sonuçlarının önceden kestirilmesini sağlamasına rağmen, önceki birçok kanun teklifinde olduğu gibi bu teklif için de bir etki analizi hazırlanmamış ve meclis iradesine sunulmamıştır. Teklifte yer alan düzenlemelere ilişkin bu analizin eksikliği, getirilen hükümlerin uzun vadede ne gibi tahribatlara yol açacağı ve neyi amaçladığının tam olarak

anlaşılmasına neden olmuştur. Geleceğe yönelik hiçbir projeksiyon sunmayan, mali ve sosyal maliyetleri hesaplanmayan bu tür kör düzenlemeler, devlet yönetiminde deneme-yanılma yönteminin bir kural haline getirilmesine neden olmakta ve faturayı doğrudan vatandaşa kesmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 4'üncü maddesinin üçüncü fıkrasının üçüncü bendi, komisyonlara, şartlarına uymayan kanun tekliflerini sahiplerine tamamlama yetkisi ve aslında bir bakıma sorumluluğu yüklemektedir. Ne var ki ilgili komisyon iktidarın sayısal baskısı altında bu açık hükmü tamamen görmezden gelmiş ve işlevsiz kılmıştır. İktidar partisi ülkenin anayasal düzenini ve kanunlarını sistematik olarak umursamadığı gibi meclisin kendi iç işleyişini düzenleyen İçtüzüğü de yine bu vesileyle açıkça çiğnemiş ve yok saymıştır.

Kanun yapma kalitesini hiçe sayan etki analizinden yoksun, İçtüzük hükümlerini baypas ederek meclisi bir noter gibi kullanmayı alışkanlık haline getiren bu dayatmacı anlayış kabul edilemez. Hukuk tekniğinden, bilimsel verilerden ve meclisin kendi kurallarından beslenmeyen bu teklif, demokratik ve hukuki meşruiyet zemininden tamamen yoksundur.

Tüm bu eksikliklerin ötesinde demokratik hukuk devleti ilkelerini kökünden sarsan asıl vahim husus kanun tekliflerinin hazırlanış biçiminde saklıdır. Yürütme organı tarafından mutfakta hazırlanıp iktidar milletvekillerinin önüne sadece imzalatılmak üzere getirilen bu kanun teklifleri demokratik bir rejimle asla bağdaşmamaktadır. Bu antidemokratik uygulama demokrasinin en temel dayanağı olan kuvvetler ayrılığı ilkesini açıkça aşındırmakta yasama organını adeta yürütmenin bir şubesi konumuna indirgemektedir. Yasama kalitesini düşüren, meclisin itibarını zedeleyen bu yöntem aynı zamanda hukuki ve siyasal gerilimlere kapı aralamakta ve en nihayetinde vatandaşlarımızın devlete ve adalete olan toplumsal güvenini derinden sarsmaktadır.

Oysa 2017 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle yürütme organının yasa tasarısı hazırlama yetkisi tamamen kaldırılmış ve kanun yapma inisiyatifini münhasıran parlamento devredilmiştir. Anayasanın 88'inci maddesi hiçbir tereddüde yer bırakmayacak şekilde kanun teklifi verme yetkisinin yalnızca milletvekillerine ait olduğunu düzenlemektedir. Buna karşın pratikte kanun teklifleri doğrudan bakanlıklar veya Cumhurbaşkanlığı bünyesindeki bürokratik birimler tarafından kaleme alınmakta; iktidar partisi milletvekilleri ise kendi adlarına kayıtlı bu metinlerin içeriğine tam olarak vakıf dahi olmadan yalnızca imza atıp meclise sunmaktadır. Tekliflerin henüz Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altına gelmeden çok önce ilgili bakanlıklardan ve iktidarın parlamento dışı temsilcilerinden yapılan kurumsal açıklamalar, basına sızan ve internette dolaşan taslaklar bu fiili durumu ayan beyan doğrulamaktadır. AK Parti bu muvazaalı yöntemle Anayasanın 88'inci maddesini fiilen dolanmakta anayasal bir suçta adeta rutin bir parlamento uygulaması haline getirmektedir.

Ne istişareye ne de katılımcı bir akla dayanan bu teklif toplumun ve vatandaşlarımızın gerçek sorunlarına kalıcı ve adil çözümler üretme gayesinden tamamen uzaktır. Yasama kalitesini ve meclis iradesini önceleyen bir yaklaşımdan nasibini almamış olan bu metnin millet vekilleri tarafından değil parlamento dışındaki bürokratik ve siyasi çevrelerce sipariş üzerine hazırlandığı izlenimi bariz ve nettir. İYİ Parti olarak milli egemenliğin tecelligahı olan

meclisimizin iradesini sakatlayan, anayasal sınırları ihlal eden ve torba yasa mantığıyla hukuku geriletken bu kanun teklifinin usulden karşı olduğumuzu şerh ederiz.

Geneli Üzerine Değerlendirmeler

Kamuoyunda "On İkinci Yargı Paketi" olarak sunulan 2/3737 esas numaralı Yargının Etkin ve Verimli İşlemesine Yönelik Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, Adalet Komisyonu gündemine geldiği andan itibaren hem biçim hem de içerik bakımından ciddi sorunlar barındırmaktadır.

13 farklı kanunda değişiklik öngören, yürürlük ve yürütme maddeleriyle birlikte 30 maddeden oluşan bu teklif; özgün içeriği ve kapsamıyla değil ağırlıklı olarak Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarının yarattığı boşlukları doldurmak amacıyla bir araya getirilmiş parçalı bir mevzuat çalışması görünümü taşımaktadır.

Adalet Bakanının göreve başladığı günden bu yana yaptığı açıklamalar, toplumda köklü bir yargı reformuna ilişkin güçlü bir beklenti yaratmıştır. Uzun tutukluluk sorununun çözüleceği, yargı bağımsızlığının güçlendirileceği, Hâkimler ve Savcılar Kurulunun yapısında demokratik değişimlere gidileceği, Anayasa Mahkemesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının eksiksiz uygulanacağı ve cezaevlerindeki yapısal sorunların kalıcı olarak aşılacağı mesajı verilmiştir.

Ne var ki bu teklif, söz konusu beklentilerin hiçbirini karşılamamaktadır. Paket; reformdan çok zorunluluktan, çözüm üretmekten çok gündem yönetiminden ibaret bir anlayışın ürünüdür.

Teklifin en belirgin sorunlarından biri, Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarına verilen yanıtların gerekçelerin özünü değil yalnızca biçimsel gerekliliklerini karşılar nitelikte olmasıdır. Komisyon görüşmelerinde pek çok muhalefet üyesi ve hukukçu tarafından dile getirilen bu tespit birden fazla madde için geçerlidir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin 17'nci madde, kaçak sanık yargılamasını düzenleyen 18'nci madde, bilgisayar kütüklerinde arama ve el koyma tedbirini yeniden düzenleyen 16'nci madde; Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarının gerekçelerini tam olarak karşılamayan ve bu nedenle yeniden iptal riskiyle karşı karşıya olan düzenlemeler arasında yer almaktadır.

Özellikle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunu yeniden düzenleyen 17'nci madde bu açıdan son derece dikkat çekicidir. Bu kurum daha önce iki kez Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş; şimdi ise küçük değişikliklerle birlikte yeniden mevzuata kazandırılmaktadır.

Komisyon tutanaklarında Adalet Bakanlığı Mevzuat Genel Müdürü bu tekrarın kaçınılmaz olduğunu, zira iptalin maddenin tamamına yönelik olduğunu ve içeriği doldurmak için tekrarın zorunlu görüldüğünü açıklamıştır. Ancak bu yaklaşım, sorunun özünü çözmek yerine teknik bir zorunlulukla örtbas etme anlayışını yansıtmaktadır. Anayasa Mahkemesinin aynı konuda defalarca karar vermek zorunda kalması, yasama organının anayasal yükümlülüklerini yerine getirmedeki ısrarcı tutumunun açık bir göstergesidir.

Benzer bir tablo, kaçak sanık yargılamasında da ortaya çıkmaktadır. Anayasa Mahkemesi bu maddeyi ikinci kez iptal etmiş ve güvenlik tedbiri dahil tüm aleyhe sonuçlar bakımından yeterli güvence öngörülmesi gerektiğini açıkça belirtmiştir.

Teklifte ise güvenlik tedbiri kararına karşı yargılamanın yenilenmesi imkânı tanınmış; ancak sanığın bu haktan yararlanabilmesi bizzat mahkemede hazır bulunma koşuluna bağlanmıştır. Bu düzenleme uygulamada birçok kişi için erişilmesi güç bir şart anlamına gelebilir ve savunma hakkını özünde kısıtlayan bir nitelik taşıyabilir.

Teklifin 1'nci maddesiyle getirilen "idareye başvuru zorunluluğu", savunma mesleği ve vatandaşın hak arama özgürlüğü açısından ciddi kaygılar doğurmaktadır. İdare aleyhine kesinleşmiş mahkeme ilamlarının icrasından önce idareye bir aylık başvuru zorunluluğu getirilmesi; hakkını mahkemede kanıtlamış, yargılama neticesinde bir ilam elde etmiş vatandaşın bir kez daha bürokratik süreçlere katılmak zorunda bırakılması anlamına gelmektedir. Türkiye Barolar Birliği temsilcisi dahil Komisyona katılan tüm hukukçular bu düzenlemenin icra hukukunun temel felsefesiyle bağdaşmadığını, Anayasanın 2, 36 ve 138'nci maddelerine aykırılık teşkil edebileceğini ve uygulamada avukatların icra vekâlet ücreti haklarını zedeleyeceğini vurgulamıştır.

Benzer biçimde davayı kazanmış olan vatandaşın bekleme süresi dolmadan icraya başvuramaması; idare ile bireysel borçlu arasında eşitlik ilkesini zedelemektedir. Anayasanın 10'uncu maddesiyle güvence altına alınan eşitlik ilkesi, kamu kurumlarına yalnızca özel hukuk kişilerine tanınmayan bir ayrıcalık sağlandığında ihlal edilmiş sayılır. Bu maddenin bu hâliyle yasalaşması Anayasa Mahkemesinin iptaline konu olması riskini barındırmaktadır.

Teklifin en sorunlu alanlarından biri idari yargıda tek hâkimle görülecek davaların kapsamının belirgin biçimde genişletilmesidir. Öğrencilerin disiplin ve not işlemlerine ilişkin davaları, kamu görevlilerinin izin, lojman ve geçici görevlendirme uyuşmazlıklarını, meslek kuruluşu disiplin cezalarını tek hâkimin görev alanına alan 5'inci madde; heyet sisteminin kolektif müzakere ve iç denetim güvencesini ortadan kaldırmaktadır. İdari yargının temel işlevi, vatandaşın devlet karşısındaki hakkını korumaktır. Bu dengesiz ilişkide tek hâkimle yargılama, güvenceyi zayıflatan bir tercih olup silahların eşitliği ilkesiyle bağdaşmaz.

Bu kaygı, 7'nci maddeyle getirilen temyiz sınırlamalarıyla değerlendirildiğinde daha da derinleşmektedir. Tek hâkimle görülen davalarda Danıştay denetimine yer tanınmaması; kaçınılmaz biçimde hukuki hataların düzeltilmemesi, içtihat birliğinin sağlanamaması ve iktidar ile vatandaş arasındaki yargısal güvencenin aşınması sonucunu doğuracaktır.

Öte yandan 7'nci maddenin (d) bendinde yer alan yabancılar ve uluslararası koruma davalarını temyiz kapsamı dışında bırakan düzenleme özellikle vahim bir nitelik taşımaktadır. Sınır dışı etme ve uluslararası koruma kararları, doğrudan yaşam hakkı, işkence yasağı ve geri göndermeme ilkesiyle bağlantılıdır. Bu tür davalarda üst yargı denetiminin kaldırılması geri dönüşü olmayan insan hakları ihlallerine zemin hazırlayabilir. Komisyon görüşmelerinde Doğu Türkistanlı vatandaşların koşullarını aktaran açıklamalar bu kaygının soyut olmadığını gözler önüne sermiştir.

Komisyon görüşmeleri boyunca yineleyici biçimde gündeme gelen bir başka eleştiri, teklifin toplumun en acil adalet beklentilerine yanıt vermemesidir. Cezaevlerinin kapasite krizinin çözümsüz bırakılması, hasta tutuklu ve hükümlülere ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmaması, idare ve gözlem kurullarının keyfi kararlarına son verilmemesi, infazda eşitlik sorununun ele alınmaması bu eksiklikler arasında sayılabilir. 309 bin kişilik kapasitesi olan cezaevlerinde 430 binin üzerinde kişinin barındırıldığı açıkça bilinmesine rağmen bu yapısal soruna dair tek bir madde bile bulunmamaktadır.

Adalet Bakanının kamuoyu önünde IBAN mağdurlarına ve TCK'nın 158'inci maddesine ilişkin düzenleme yapılacağını açıklaması, Komisyon Başkanının da buna ilişkin beklenti yaratan açıklamalar yapması, binlerce vatandaşın ve ailesinin bu paketten somut bir çözüm beklentisine girmesine neden olmuştur. Buna rağmen AK Parti Grup Başkanı tarafından yapılan açıklama ise ortada bir mağduriyet olmadığına yönelik olmuştur. Yaşanan bu durum iktidarın plansız ve günü kurtarmaya yönelik yasama uygulamasının bir örneğini oluşturmuştur.

Her ne kadar görüşmeler sonucunda iktidar grubunun öngergeleriyle TCK'nın 158'inci maddesine bir fıkra eklenerek ve geçici maddeye bağlı hükümler oluşturularak kısmi bir adım atılmış olsa da bu düzenleme; birden fazla dosyaya maruz kalan kişilerin durumunu açık bırakmakta, taksitlendirme konusunu belirsiz tutmakta ve zarar giderimi yükümlülüğünü tek seferlik bir ödeme eşliğine bağlamaktadır. Getirilen çözüm sorunu gerçek anlamda çözmek yerine toplumsal baskıyı yönetmeye yönelik bir müdahale izlenimi vermektedir.

Teklifin 15 ve 16'inci maddeleriyle getirilen düzenlemeler, genetik verilerin ve dijital kütüklerin saklanmasıyla ilişkin Anayasa Mahkemesi iptal kararlarının gereğini yerine getirme amacı taşımaktadır. Ancak bu düzenlemeler, iptal gerekçelerini yalnızca biçimsel düzeyde karşılamaktadır. Anayasa Mahkemesi saklama sürelerinin suç tipine, sanığın yaşına ve davanın niteliğine göre farklılaştırılması gerektiğini açıkça ortaya koymuştur. Ne var ki teklifte yirmi yıl ve on beş yıllık saklama süreleri tüm suç tipleri için tek tip biçimde uygulanmaktadır. Kişisel verilerin korunması konusunda yönetmeliğe bırakılan usul ve esaslar ise kanunilik ilkesini karşılamamaktadır; zira bu alanda temel güvencelerin bizzat kanunda yer alması Anayasanın zorunlu kıldığı bir gerekliliktir.

Komisyon görüşmelerinde, adli emanette saklanan dijital verilerin güvenliğine ilişkin somut kaygılar da dile getirilmiştir. Adli emanetten altın, para ve uyuşturucu çalındığına dair kamuoyuna yansıyan olaylar, dijital verilerin bu koşullarda güvenli biçimde muhafaza edilip edilemeyeceğine dair haklı şüpheler doğurmaktadır. Bütün bunlara karşın teklifte erişim denetimine, güvenli silme yöntemlerine ve veri ihlali hâlinde uygulanacak yaptırımlara ilişkin somut bir düzenleme yer almamaktadır.

Komisyon görüşmelerinde üzerinde en çok durulan konu yargı bağımsızlığı sorunudur. Mahkemelerin Anayasa Mahkemesi kararlarını uygulamaması, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Türkiye aleyhine verdiği kararların uygulanmaması, on beş ay geçmesine rağmen iddianame yazılmamış tutukluların varlığı; taşıdığı ağırlığa karşın bu teklifte tek bir düzenlemeyle bile karşılık bulmamıştır. Tutukluluğun bir tedbir olmaktan çıkarak âdeta peşin cezaya dönüştüğü uygulamaya son verecek herhangi bir mekanizma da teklif kapsamında yer almamaktadır.

Hâkimlerin coğrafi güvenceden yoksun olması ve atama karnamelerinin yargısal bağımsızlık üzerindeki olumsuz etkileri, on yıl önce hazırlanan Birinci Yargı Reformu Strateji Belgesi'nde de yer alan yapısal sorunlardır. O dönemden bu yana dört ayrı strateji belgesi ve on iki yargı paketi komisyondan geçmiş; ancak bu temel sorun hâlâ çözüme kavuşturulamamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi istatistiklerine göre 2025 yılında Türkiye aleyhine yapılan bireysel başvuruların toplam başvuruların yaklaşık üçte birini oluşturduğu ve başvuruların büyük bölümünün adil yargılanma hakkı ile özgürlük ve güvenlik hakkı ihlallerine dayandığı bilinmektedir. Bu tablo alınan önlemlerin ne ölçüde yetersiz kaldığını tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermektedir.

Yargının Etkin ve Verimli İşlemesine Yönelik Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, on birinci sıradaki bir yargı paketi düzenlemesinin ardından gelen on ikinci çalışma olarak, birikmiş sorunlara köklü bir çözüm sunmaktan uzak bir metin görünümü taşımaktadır.

Teklifte yer alan bazı düzenlemelerin yargı pratiğine olumlu katkılar sağlayacağı teslim edilmelidir. Ancak bu teknik iyileştirmeler, hali hazırdaki yargı sorunları ve teklifin bütününde gözlemlenen yapısal eksiklikleri örtmeye yetmemektedir.

Yargı reformunun gerçek anlamda hayata geçirilebilmesi için kuvvetler ayrılığına dayanan, yargı bağımsızlığını güvence altına alan, tutukluluğu gerçek bir istisna hâline getiren, cezaevlerinin insani koşullarını iyileştiren, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına tam olarak uyan ve vatandaşın hak arama özgürlüğünü hızlandırmak adına değil gerçek anlamda güçlendiren bir anlayışa ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç karşılanmadıkça "reform paketi" başlığı altında art arda gelen düzenlemeler toplumun adalet duygusuyla derinleşen kırılmasını onarmaktan uzak kalacak; her yeni paket bir öncekinin çözemediği sorunların listesini genişleterek bir sonraki paketin gerekçesini üretmeye devam edecektir.

Madde 1

Teklifin 1'inci maddesi ile idare aleyhine mahkemelerce hükmedilen para alacakları ve yargılama giderleri için vatandaş tarafından doğrudan icra takibi başlatılması usulü kökten değiştirilmektedir. Getirilmek istenen yeni düzenlemeyle elinde mahkeme kararı bulunan vatandaşın ilamlı icra takibi başlatabilmesi öncelikle idareye yazılı başvuru yapması ve idareye tanınan bir aylık ödeme süresinin dolmasını beklemesi şartına bağlanmaktadır. Görünürde idari işleyişi kolaylaştırma iddiası taşıyan bu düzenleme esasen hukukun evrensel ilkeleriyle, hak arama hürriyetiyle ve Anayasamızın amir hükümleriyle açıkça çelişen vatandaşın idare karşısında tamamen korumasız bırakan bir niteliğe sahiptir.

Hukuk devletinde idare ile vatandaş arasındaki ilişkilerde hak ve yükümlülüklerin dengeli, adil ve orantılı olması kamusal adalet algısının ve toplumsal barışın en temel taşıdır. Mevcut uygulamada kamu idareleri, vatandaşın herhangi bir vergi, harç veya ceza alacağı olduğunda kamu gücü kullanarak hiçbir bekleme süresine veya yargısal izne tabi olmaksızın doğrudan ve tek taraflı iradesiyle vatandaşın banka hesaplarına bloke koyabilmekte e-haciz işlemi uygulayabilmektedir. Buna karşın bağımsız mahkemelerin yargı kararıyla sabit olmuş

ve kesinleşmiş alacağını idareden tahsil etmek isteyen vatandaşın icra dairesine gitmeden önce kapı kapı dolaşıp bürokratik başvuru yapmaya ve ardından bir ay boyunca sabırla beklemeye zorlanması taraflar arasında kabul edilemez bir eşitsizlik ve asimetri yaratmaktadır. Alacaklı olan kamu idaresi olduğunda "derhal tahsilat" yöntemlerini devreye sokan, alacaklı olan vatandaş olduğunda ise "bürokratik geciktirme ve oyalama" formülünü yasal korumaya alan bu anlayış Anayasanın 10'uncu maddesinde güvence altına alınan kanun önünde eşitlik ilkesini kökünden zedelemektedir.

Bununla birlikte Anayasa'nın 36'ncı maddesinde sarsılmaz bir şekilde güvence altına alınan "Hak Arama Hürriyeti" ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin adil yargılanma hakkı, sadece kağıt üzerinde mahkemeye gidip dava açabilmeyi değil; o davanın sonucunda elde edilen bağımsız yargı kararının gecikmeksizin, etkin, eksiksiz ve pürüzsüz bir şekilde icra edilebilmesini de kapsamaktadır. İcra edilmeyen ya da icrası idari bariyerlerle zamana yayılan bir mahkeme kararı vatandaş gözünde sadece bir kağıt parçasından ibaret kalacaktır. Mahkeme ilamlarının infazını zorlaştıran, süre şartına bağlayan veya idareye koruma kalkını sağlayan her düzenleme yargı kararlarının etkililiğini ve bağlayıcılığını zayıflatacaktır. Esasen anayasal olarak icra edilebilir ve derhal yerine getirilmesi zorunlu bir mahkeme kararına rağmen borçlu konumundaki idarenin borcunu ödemek için ayrıca uyarılmayı veya kendisine süre tanınmasını talep etmesi Anayasanın 138'inci maddesinde yer alan yargı kararlarının geciktirilmeksizin yerine getirilmesi emrine, yargı bağımsızlığına ve hukukun üstünlüğü ilkelerine açıkça aykırıdır. Aksi bir kabul idarenin hukuk üstü bir konuma yerleştirilmesi ve yargı denetiminden muaf tutulması anlamına gelecektir.

Kadim devlet geleneğimizin ve adalet anlayışımızın temel taşı, Şeyh Edebalı'nın "İnsanı yaşat ki devlet yaşasın" düsturunda saklıdır. Devleti yaşatmanın ve yüceltmenin yolu kendi vatandaşını haklı olduğu mahkeme kararıyla tescillenmişken dahi idari labirentlerde, bürokratik koridorlarda ve haksız süre sınırlarında mağdur etmek değil ona hakkını en hızlı, en saygın ve en adil şekilde devlet onuruna yakışır biçimde teslim etmektir. Vatandaş borçlu olduğunda ona adeta nefes aldirmeden takibe alan, haciz ve icra tehdidiyle köşeye sıkıştıran, ancak aynı vatandaş devletten alacaklı olduğunda onu aylarca kapıda bekleten bir usul düzenlemesi, sadece pozitif hukuka değil bu toprakların köklü adalet duygusuna ve vicdanına da taban tabana zıttır. Açıklanan tüm bu somut ve hukuki gerekçelerle anayasal eşitlik, adil yargılanma, mahkemeye erişim ve hukukun üstünlüğü ilkelerini açıkça ihlal eden, vatandaşın alacağını geciktirerek mülkiyet hakkından mahrum bırakan bu adaletsiz maddenin kanun teklifinden çıkarılması gerekmektedir. Bu kapsamda komisyonda vermiş olduğumuz önergemiz AK Parti ve MHP oylarıyla reddedilmiştir.

Madde 3

Noterliklerde bulunan resmi belge ve kayıtların elektronik ortamda mahkemeler, Cumhuriyet başsavcılıkları ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına gönderilmesi usulünü düzenleyen bu madde ilk bakışta teknolojik gelişmeler ışığında bürokrasinin azaltılması ve yargı süreçlerinin hızlandırılması amacıyla olumlu bir adım gibi görünmektedir. Dijitalleşmenin getirdiği hız ve kolaylık kuşkusuz kamu hizmetlerinin verimliliği açısından

kıymetlidir. Ancak ilgili maddede yer alan ve bu paylaşımlardan hiçbir surette "ücret alınmayacağına" dair ucu açık muafiyet hükmü, mülkiyet hakkından çalışma hürriyetine kadar pek çok anayasal hakkı doğrudan ihlal edecek niteliktedir.

Anayasanın 18'inci maddesi hiçbir yoruma mahal bırakmayacak açıklıkta "Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır." hükmünü amirdir. Türkiye'deki hukuk sisteminde noterler bir kamu hizmeti ifa etmekle birlikte Gelir Vergisi Kanununun 66'ncı maddesi gereğince hukuki ve mali statü olarak birer "serbest meslek erbabı"dırlar. Bir noterlik dairesinin fahiş seviyelere ulaşan dükkan kirası, personel maaşları ve tazminat yükleri, enerji harcamaları, zorunlu siber güvenlik ve teknolojik altyapı yatırımları ile günlük tüm işletme giderlerinin tamamı devlet bütçesinden tek bir kuruluş destek alınmaksızın münhasıran noterlerin kendi bütçelerinden ve şahsi emeklerinden karşılanmaktadır. Durum böyleyken kamu gücünü elinde bulunduran ve doğrudan yargısal faaliyet yürüten mahkemeler ile savcılıklar dışındaki onlarca farklı idari merci, kurul ve kamu kurumunun taleplerinde noterlerin tamamen ücretsiz çalışmaya ve dijital veri sunmaya zorlanması emeğin karşılıksız bırakılması ve işletme maliyetinin şahsa yıkılması demektir. Bir serbest meslek sahibinin her ay faturasını bizzat ödediği teknolojik altyapıyı ve personel emeğini, hiçbir karşılık almadan yürütme organının alt birimlerine sunmaya zorlanması modern hukukta "angarya" kavramının en yalın ve en açık örneklerinden biridir.

Mevcut yasal sistemimizde adalet hizmetlerinin aksamaması adına yargısal faaliyet gösteren savcılıklar ve mahkemeler zaten bu tür ücretlerden makul olarak muaf tutulmuş; fakat bunun dışındaki "diğer resmi merciler" için hakkaniyete ve iktisadi gerçeklere uygun olarak en azından asgari bir "yazı ücreti" ödenmesi kanunla öngörülmüştür. Getirilmek istenen bu yeni düzenleme meslek mensuplarının elindeki bu asgari hukuki korumayı da tamamen ortadan kaldırarak noterlerin kazanılmış haklarını geriye götürmekte ve kamu kurumlarının asli iş yükü ile dijitalleşme maliyetini bütünüyle noterlerin omuzlarına yüklemektedir. Hukuk devletinde kamu yararı gözetilirken bireysel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulmaması gerekir. Kamu kurumlarının işini kolaylaştırmak adına faturayı serbest meslek yürüten vatandaşa kesen bu yaklaşım anayasal bir ilke olan "ölçülülük" prensibine taban tabana aykırıdır.

Unutulmamalıdır ki noterlik ücretleri bu mesleği onuruyla icra edenlerin yegane geçim kaynağı, emeklerinin bedeli ve Anayasa ile koruma altına alınmış mülkiyet hakkının ayrılmaz bir parçasıdır. Fiziksel belgeleri tarayıp dijital ortama aktarma, güvenli sunucularda arşivleme, lisanslı e-imza sistemlerini ayakta tutma ve veri trafiğini yönetme süreçleri, noterlikler üzerinde küçümsenemeyecek birer finansal yüküdür. Çeşitli idari kurumların kendi rutin denetim, inceleme, veri toplama veya istatistik süreçlerinde noterlerden tamamen bedelsiz bir hizmet ve altyapı beklemesi serbest meslek faaliyeti yürüten bu kişilerin çalışma hürriyetine ve ekonomik varlığını sürdürme hakkına yönelik haksız ve orantısız bir idari müdahaledir.

Kamu hizmetlerinin hızı ve bürokrasinin azaltılması bahanesiyle bir meslek grubunun emeğinin, yatırımlarının ve işletme maliyetlerinin hiçe sayılması demokratik bir hukuk devletinde kabul edilemez. Mahkemeler ve savcılıkların muafiyeti yargımın hızı açısından makul, yerinde ve taşınabilir bir istisna iken; bunun dışındaki tüm idari kurum ve resmi kurullara yapılacak gönderimlerin tamamen ücretsiz hale getirilmesi Anayasa'nın 18'inci

maddesindeki angarya yasağını açıkça çığnemektir. Hukuk devletinin ve hakkaniyetin gereği yargı dışındaki idari mercilerden en azından sistemin işletme maliyetini, harcanan personelin emeğini ve teknolojik yıpranma payını karşılayacak makul bir hizmet bedelinin alınmasına devam edilmesidir. Açıklanan tüm bu somut, mali ve hukuki nedenlerle; anayasal hakları açıkça ihlal eden, mülkiyet hakkına darbe vuran ve noterlik sisteminin mali sürdürülebilirliğine telafi edilemez zararlar veren bu düzenlemenin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda komisyonda vermiş olduğumuz öneremiz AK Parti ve MHP oylarıyla reddedilmiştir.

Madde 7

Kanun teklifinin ilgili maddesi ile Anayasa Mahkemesinin iptal kararı sonrasında Bölge İdare Mahkemelerinin kaldırma kararı üzerine verdiği kararların temyiz edilebilirlik sınırı ve Danıştay denetiminin kapsamı yeniden düzenlenmektedir. Yüksek Mahkemenin iptal gerekçelerini karşılamak adına atılan adımlar kural olarak olumlu görünse de maddenin ikinci fıkrasının altına eklenmesi öngörülen bentlerle belirli dava ve iş türlerinin tamamen Danıştay denetiminden çıkarılmak istenmesi adalet sistemimizde telafisi imkansız hak kayıplarına ve çok ciddi mağduriyetlere yol açabilecek niteliktedir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarının özü, kanun yolu sisteminin vatandaşları koruyacak şekilde daha açık, öngörülebilir, erişilebilir ve güvenceli hale getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Oysa getirilmek istenen bu istisnalar, Anayasa Mahkemesinin işaret ettiği hukuki güvenceleri tahkim etmek yerine, Danıştayın denetim yetkisini daraltarak vatandaşın yargısal koruma şemsiyesini zayıflatmakta ve Anayasanın 2'nci maddesindeki "Hukuk Devleti" ilkesine açıkça aykırılık teşkil etmektedir.

Anayasanın 36'ncı maddesinde sarsılmaz bir biçimde güvence altına alınan "Hak Arama Hürriyeti" ve bunun ayrılmaz bir parçası olan "Mahkemeye Erişim Hakkı" kişilerin hak kayıplarına karşı tüm kanun yollarını ve denetim mekanizmalarını etkili ve sonuç alıcı bir şekilde kullanabilmesini kapsamaktadır. Teklif ile tek hakimle görülen davaların, Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun, Taşınmaz Mal Zilyedliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında verilen kaldırma kararlarının Danıştay denetiminden tamamen istisna tutulması hak arama hürriyetini ve adil yargılanma hakkının en temel sütunlarından biri olan "İki Dereceli Yargılanma Hakkını" ağır şekilde zedelemektedir. Bölge İdare Mahkemesi tarafından ilk derece mahkemesinin kararı ortadan kaldırıldığında ve tamamen yeni bir hukuki hüküm kurulduğunda bu yeni hükmün en azından bir kez olsun üst mahkeme süzgecinden ve hukukilik denetiminden geçmesi adalet duygusunun ve adil yargılanmanın kaçınılmaz bir gereğidir. İlk defa istinaf aşamasında tesis edilen bir hükmün temyiz denetiminden kaçırılması vatandaşları tek dereceli bir yargılama kısıncasına mahkum etmek demektir.

Özellikle temel hak ve özgürlükleri, mülkiyet hakkını ve kişilerin hukuki statülerini doğrudan etkileyen bu tür son derece hassas uyuşmazlıklarda, en üst derece mahkemesi olan Danıştay'ın denetim yolunun tamamen kapatılması kişilerin telafisi imkansız zararlarla baş başa kalmasına sebebiyet verecektir. Taşınmaz malların zilyedliği ve çiftçi mallarının korunmasına ilişkin uyuşmazlıklar doğrudan vatandaşlarımızın mülkiyet hakkını, ekonomik

varlığını, toprağını ve tarımsal üretim faaliyetlerini ilgilendiren hayati konulardır. Bu uyuşmazlıklarda Bölge İdare Mahkemelerinin verdiği kaldırma kararlarının hiçbir denetime tabi olmaksızın kesinleşmesi mülkiyet hakkına yönelik hatalı veya eksik incelemeye dayalı yanlış kararların yüksek mahkeme eliyle düzeltilmesi imkanını tamamen ortadan kaldırmaktadır. Benzer şekilde yabancılar hukuku gibi doğrudan kişi hürriyeti ve güvenliği ile uluslararası insan hakları normlarını ilgilendiren dinamik bir alanın yüksek mahkeme süzgecinden kaçınılması hukuk devleti iddiasıyla asla bağdaşmamaktadır.

Maddede yer alan bir diğer sakıncalı husus ise sadece vekalet ücreti ve yargılama giderlerine ilişkin kararların temyiz dışı bırakılmasıdır. İlk bakışta usuli bir detay gibi görünen bu sınırlama mülkiyet hakkının doğrudan bir parçası olan ve vatandaşın mahkemeye gitme iradesini doğrudan etkileyen mali külfetlerin tamamen denetimsiz kalması sonucunu doğurmaktadır. Uygulamada vekalet ücretlerine ilişkin pek çok hatalı kararın verildiği görülmektedir. Kimi durumlarda vekalet ücreti hak edildiği halde hükme yazılmazken kimi durumlarda da fazla veya yersiz vekalet ücretine hükmedilmektedir. Bu yanlışların giderilmesi ise ancak Danıştay incelemesi ile düzeltilebilmektedir.

Ayrıca yukarıda bahsedilen hükümlerin Danıştay tarafından denetlenmesi adalet duygusunu pekiştirecektir. Adalete olan toplumsal güvenin korunması ve en önemlisi ülkenin tamamında yeknesak, tutarlı ve istikrarlı bir yargısal içtihadin sürdürülebilmesi için yüksek mahkemenin denetim ağıının bu denli daraltılmaması hukuk güvenliğinin şartıdır. Açıklanan tüm bu somut ve anayasal gerekçeler doğrultusunda yargısal denetimi zayıflatan ve vatandaşlar aleyhine yeni mağduriyetlerin kapısını aralayan bu maddenin kanun teklifi metninden tamamen çıkarılması gerekmektedir. Ancak bu kapsamda komisyonda vermiş olduğumuz önergemiz AK Parti ve MHP oylarıyla reddedilmiştir.

Madde 16

Teklifin 16'ncı maddesiyle Anayasa Mahkemesi tarafından kişisel verilerin korunması hakkına ilişkin anayasal güvenceleri yeterli ölçüde sağlamadığı gerekçesiyle iptal edilen 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 134'üncü maddesi yeniden düzenlenmektedir. Anılan madde bilgisayarlar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma tedbirlerini düzenlemekte olup bireylerin özel hayatı ile kişisel verilerine en yoğun müdahalede bulunulabilecek koruma tedbirlerinden birini oluşturmaktadır. Bu nedenle söz konusu tedbirlerin uygulanma usulünün temel hak ve özgürlükleri güvence altına alacak şekilde açık, belirli ve öngörülebilir kurullarla düzenlenmesi anayasal bir zorunluluktur.

Teklifte bilgisayar sistemlerinde arama yapılmasına ilişkin usul bakımından Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçelerini karşılamaya yönelik bazı düzenlemelere yer verilmiş olması olumlu görülmele birlikte özellikle verilerin kopyalanması ve elkoyma tedbirleri yönünden anayasal güvencelerin tam anlamıyla sağlamadığı değerlendirilmektedir. Temel haklara doğrudan müdahale niteliğindeki bu işlemlerin hangi şartlarda ve hangi usulle uygulanacağına ilişkin güvencelerin kanun metninde daha açık ve bağlayıcı şekilde düzenlenmesi gerekirken teklif bu konuda yeterli açıklık ve kesinliği sağlamamaktadır.

Özellikle elkoyma ve dijital verilerin kopyalanması işlemlerinde güvencelerin tartışmaya yer bırakmayacak açıklıkta düzenlenmemesi tedbirlerin uygulanmasında keyfiliğe yol açabilecek riskler doğurmaktadır. Anayasa Mahkemesi iptal kararında da vurgulandığı üzere dijital ortamlarda bulunan veriler yalnızca soruşturma konusu suçla ilgili bilgileri değil kişilerin özel hayatına, haberleşmesine, ticari faaliyetlerine ve üçüncü kişilere ilişkin çok sayıda kişisel veriyi de içermektedir. Bu nedenle bu alanlara yönelik müdahalelerde sıradan arama tedbirlerinden çok daha sıkı usul güvencelerinin öngörülmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan teklifte yer alan "Tedbirin uygulanması suretiyle elde edilen veriler adli emanette saklanır ve korunması için gerekli tedbirler alınır." hükmü de kanunilik ilkesi bakımından yeterli değildir. Hangi teknik ve hukuki güvenlik tedbirlerinin alınacağı, verilere kimlerin erişebileceği, erişimin nasıl kayıt altına alınacağı, verilerin hangi koşullarda imha edileceği, kopyalanmasının veya çoğaltılmasının nasıl önleneceği gibi kişisel verilerin korunmasına ilişkin temel güvenceler kanun metninde açıkça düzenlenmemiş "gerekli tedbirler" gibi genel ve belirsiz bir ifadeyle idarenin takdirine bırakılmıştır. Oysa Anayasa'nın 13'üncü maddesinde yer alan kanunilik ilkesi uyarınca temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların kapsamı ve bu sınırlamaları dengeleyecek güvencelerin bizzat kanun tarafından belirlenmesi zorunludur.

Ayrıca teklifte kişisel verilerin muhafaza süresine ilişkin benimsenen yaklaşım kendi içerisinde ciddi bir tutarsızlık taşımaktadır. Nitekim teklifin 15'inci maddesinde, genetik inceleme sonucunda elde edilen verilerin kovuşturmayaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddedilmesi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının kesinleşmesi hâllerinde derhâl yok edilmesi öngörülürken; 16'ncı maddede bilgisayarlar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma tedbirleri sonucunda elde edilen dijital verilerin kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmesi veya mahkeme kararının kesinleşmesi hâlinde dahi herhangi bir ayırım yapılmaksızın on beş yıl süreyle saklanması düzenlenmektedir. Oysa dijital veriler, kişilerin haberleşme kayıtları, özel yazışmaları, fotoğraf ve videoları, mali bilgileri, sağlık verileri ve özel hayatına ilişkin çok sayıda hassas kişisel veriyi içermekte olup en az genetik veriler kadar güçlü anayasal korumayı gerektirmektedir. Hakkında kovuşturmayaya yer olmadığı, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilen kişilere ait bu nitelikteki verilerin on beş yıl boyunca muhafaza edilmesi Anayasa'nın 20'nci maddesinde güvence altına alınan kişisel verilerin korunması hakkı ile ölçülülük ilkesine uygun düşmemektedir.

Aynı kanun teklifinde genetik veriler bakımından derhâl imha güvencesi öngörülmesine rağmen dijital veriler yönünden böyle bir güvencenin tamamen dışlanması düzenlemenin kendi sistematığı içerisinde çelişkili bir yapı ortaya koyduğunu göstermektedir. Bu nedenle kovuşturmayaya yer olmadığı, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararlarıyla sonuçlanan dosyalarda elde edilen dijital verilerin de gecikmeksizin imha edilmesini sağlayacak güvencelerin kanun metnine eklenmesi temel hak ve özgürlüklerin etkin şekilde korunması bakımından zorunludur.

Sonuç olarak teklif Anayasa Mahkemesinin iptal kararında ortaya koyduğu gerekçeleri kısmen karşılamakla birlikte kişisel verilerin korunmasına yönelik güvenceleri kanun

düzeyinde ayrıntılı ve öngörülebilir biçimde düzenlememesi ve verilerin imha süresinin 15 yıla bağlanması nedeniyle anayasal sınıklar taşımaya devam etmektedir. Bu çelişki komisyon görüşmelerinde teklif sahibine ve bakanlık yetkilisine sorulmuş ancak onlar da bu çelişki hakkında yeterli bir açıklama yapamamıştır. Anlatılan nedenlerle bu çelişkinin giderilmesi ve maddede düzenleme yapılması gerekmektedir.

Madde 17

Teklifin 17'nci maddesiyle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 231'inci maddesinde yer alan ve Anayasa'nın 174'üncü maddesi kapsamında koruma altına alınan İnkılap Kanunlarına ilişkin suçlar bakımından hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) uygulanamayacağını öngören istisna hükmü yürürlükten kaldırılmaktadır. Bu değişiklikle birlikte Cumhuriyetin temel niteliklerini koruyan İnkılap Kanunlarına aykırılık oluşturan suçlar bakımından da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesinin önü açılmaktadır.

Anayasanın 174'üncü maddesi Cumhuriyetin laik, demokratik ve çağdaş hukuk devleti niteliğini güvence altına alan İnkılap Kanunlarını özel anayasal koruma altına almıştır. Söz konusu hükmün amacı yalnızca bu kanunların yürürlükte kalmasını sağlamak değil aynı zamanda Cumhuriyet inkılaplarının hukuki ve toplumsal kazanımlarını zayıflatabilecek düzenlemelerin önüne geçmektir. Bu nedenle Anayasa koyucu İnkılap Kanunlarını diğer kanunlardan farklı ve üstün bir anayasal koruma rejimine tabi tutmuştur.

Teklifle mevcut istisnanın kaldırılması İnkılap Kanunlarına ilişkin suçlarda verilen mahkûmiyet hükümlerinin hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı nedeniyle hukuki sonuç doğurmamasına imkân sağlayacaktır. HAGB kurumu sanık hakkında kurulan mahkûmiyet hükmünün belirli şartların gerçekleşmesi hâlinde açıklanmamasını ve sanık bakımından ceza mahkûmiyetinin hukuki sonuçlarının doğmamasını sağlayan istisnai bir kurumdur. Anayasa tarafından özel olarak korunan İnkılap Kanunlarına aykırı fiiller bakımından bu kurumun uygulanabilir hâle getirilmesi söz konusu kanunlara tanınan anayasal korumanın fiilen etkisizleştirilmesi sonucunu doğurabilecek niteliktedir.

Cumhuriyetin temel değerlerini ve anayasal düzenini koruyan İnkılap Kanunlarına ilişkin suçların diğer suçlarla aynı değerlendirme rejimine tabi tutulması Anayasa'nın 174'üncü maddesinin ruhu ve amacıyla bağdaşmamaktadır. Anayasanın özel koruma altına aldığı kanunlara ilişkin ceza yargılamalarında caydırıcılığı azaltacak ve mahkûmiyet hükümlerinin sonuç doğurmasını engelleyecek düzenlemeler yapılması anayasal korumanın dolaylı biçimde zayıflatılması anlamına gelecektir.

Bu itibarla Anayasa'nın 174'üncü maddesi kapsamında korunan İnkılap Kanunlarına ilişkin suçlar bakımından hükmün açıklanmasının geri bırakılması yasağının kaldırılması hukuken isabetli değildir. Mevcut istisnanın korunması hem Anayasanın açık iradesinin hem de Cumhuriyetin temel niteliklerinin etkin şekilde muhafaza edilmesi bakımından zorunludur. Bu nedenle söz konusu değişikliğe katılmak mümkün görülmemektedir. Yukarıdaki gerekçelerle vermiş olduğumuz önerge AK Parti ve MHP oylarıyla reddedilmiştir.

Madde 19

Düzenleme ile bir yandan Yargıtay Ceza Dairelerinin yargı yeri belirlenmesine ve görevsizlik kararlarına ilişkin uyumsuzluklar Başsavcılık itirazının kapsamı dışına çıkarılırken diğer yandan sanık aleyhine itiraz süresi bir aydan üç aya uzatılmakta ve Başsavcılığa itiraz isteminde bulunabilecek kişi çevresi önemli ölçüde genişletilmektedir.

İlk olarak sanık aleyhine itiraz süresinin bir aydan üç aya çıkarılmasına katılmıyoruz. Bu düzenleme ceza muhakemesinin temel ilkelerinden olan hukuki güvenlik ve kesin hüküm anlayışıyla bağdaşmamaktadır

Teklifin genel gerekçesinde yargılamaların hızlandırılacağı ve yargının etkinliğinin artırılacağı ifade edilmektedir. Ancak getirilen düzenleme bunun tam tersine hizmet etmektedir. Çünkü kararların kesinleşmesini geciktiren her düzenleme hukuki güvenliği zedeler ve kişilerin hukuki durumunu daha uzun süre belirsizlik içinde bırakır.

Ceza muhakemesinde olağanüstü kanun yolları istisnai denetim mekanizmalarıdır. Bunların amacı kesinleşmiş kararlardaki ağır hukuka aykırılıkları gidermektir. İstisna olan bir müessesenin kullanım alanını genişletmek yerine gerçekten zorunlu hâllerde işletilmesi gerekir. Bu çerçevede itiraz süresinin üç aya çıkarılması, istisnai bir yolun kullanım alanını fiilen genişletmekte ve bu ilkeyle açıkça çelişmektedir.

Komisyon görüşmelerinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı temsilcileri bu değişikliği artan dosya sayısı ve iş yüküyle gerekçelendirmiştir. Ancak yargının personel eksikliği, organizasyon sorunları veya kurumsal kapasite yetersizliği vatandaşın hukuki güvenliği pahasına giderilemez. İdarenin çözmesi gereken bir sorun kanuni süreler uzatılarak bireylere yüklenemez.

İkinci olarak maddeye eklenen dördüncü fıkra da tarafımızca doğru bulunmamıştır. Düzenleme ile sanık, müdafii, katılan, katılma talebi henüz karara bağlanmamış kişiler ve katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar gördüğünü ileri süren kişilere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına itiraz isteminde bulunma imkânı tanınmaktadır.

Özellikle “katılma talebi karara bağlanmamış olanlar” ile “katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görenler” ifadeleri hukuki belirlilik ilkesine açıkça aykırıdır. Kimlerin bu kapsamda değerlendirileceği kanunda gösterilmemektedir. Bu belirsizlik uygulamada farklı yorumlara, yeni uyumsuzluklara ve yeni yargılama süreçlerine yol açacaktır.

Üstelik olağanüstü kanun yolları istisnai nitelikleri nedeniyle sınırlı tutulmalıdır. Başvuru çevresini sürekli genişleten bir yaklaşım, bu yolu olağan bir başvuru mekanizmasına dönüştürme riskini taşımaktadır. Bu düzenleme hukuki belirliliği zayıflatacak ve yargılamaların uzamasına neden olabilecek niteliktedir. Yukarıdaki gerekçelerle vermiş olduğumuz önerge AK Parti ve MHP oylarıyla reddedilmiştir.

Madde 21- Madde 22

Teklifte yer alan 21'inci madde ile 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107'nci maddesi yürürlükten kaldırılmakta ve belirsiz alacak davası kurumu mevzuattan çıkarılmaktadır. 22'nci madde ile ise buna bağlı olarak kısmi dava açılması halinde davacının talebini artırabilmesine imkân tanınmaktadır. Talep artırımının bir defaya mahsus olmak üzere tahkikat sona erinceye kadar yapılabilmesi düzenlenmektedir.

Belirsiz alacak davası kurumu yıllardır özellikle işçilik alacaklarında, destekten yoksun kalma tazminatlarında, trafik kazalarında ve hesaplama gerektiren uyuşmazlıklarda vatandaş lehine önemli bir güvence oluşturmuştur. Birçok durumda davacının alacağının tam miktarını dava açarken bilmesi mümkün değildir.

Sorunlar varsa bunlar uygulamayla veya madde üzerinde yapılacak revizyonlarla giderilebilir. Ancak kurumu tamamen ortadan kaldırmak hak arama özgürlüğü açısından ciddi riskler doğurabilecektir.

Anayasa'nın 36'ncı maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü yalnızca mahkemeye başvurabilme hakkı değildir. Kişinin hakkını etkili biçimde ileri sürebilmesini de kapsar. Belirsiz alacak davasının kaldırılması özellikle ekonomik olarak daha zayıf durumda bulunan vatandaşların yargıya erişimini zorlaştırabilecektir.

Kısmi davaya ilişkin getirilen yeni sistemin aynı korumayı sağlayacağı yönündeki değerlendirmeler de yeterince ikna edici değildir. Çünkü birçok uyuşmazlıkta alacağın gerçek miktarı ancak bilirkişi incelemesi sonrasında ortaya çıkmaktadır. Bir defalık talep artırımı her zaman yeterli olmayacaktır.

Tekliften Çıkarılan Madde 27

Teklifin ilk halinde yer alan 27'nci maddesinde bölge adliye mahkemelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararlar hariç olmak üzere, ilk derece mahkemesi kararlarının yalnızca görevsizlik veya kesin yetkisizlik gerekçesiyle Yargıtay tarafından bozulamayacağı öngörülmekteydi. Bu düzenleme usul hukukunun temel ilkeleri ile Anayasanın güvence altına aldığı hukuk devleti anlayışı bakımından ciddi sakıncalar içermekteydi.

Görev ve kesin yetki kuralları, tarafların iradesine bırakılmış şekli usul kuralları değil; yargı yetkisinin sınırlarını belirleyen ve kamu düzenine ilişkin emredici hükümlerdir. Bu kuralların amacı her uyuşmazlığın kanunun gösterdiği görevli ve yetkili mahkeme tarafından görülmesini sağlayarak yargılamanın meşruiyetini ve hukuki güvenliği teminat altına almaktır.

Bu nedenle görevsiz veya yetkisiz bir mahkeme tarafından yürütülen yargılamanın yalnızca bölge adliye mahkemesince incelenmiş olması gerekçesiyle Yargıtay denetimi dışında bırakılması kabul edilemez. Böyle bir yaklaşım kamu düzenine ilişkin usul kurallarını etkisiz hâle getirecek görev ve yetki kurallarının emredici niteliğini fiilen ortadan kaldıracaktır.

Anayasanın 37'nci maddesinde güvence altına alınan kanuni hâkim ilkesi, kişilerin davalarının kanunun önceden belirlediği görevli ve yetkili mahkemede görülmesini güvence altına almaktadır. Bu güvencenin yargılamanın sonraki aşamalarında usul ekonomisi

gerekçesiyle bertaraf edilmesi hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Usul ekonomisi, adaletin daha kısa sürede gerçekleşmesini sağlayan bir araçtır. Hukuka aykırı şekilde yürütülen bir yargılamayı geçerli hâle getiren bir istisna değildir.

Kaldı ki görev ve kesin yetki kurallarının ihlal edilmesini bozma sebebi olmaktan çıkarmak kısa vadede yargılamaların süresini azaltıyor gibi görünse de uzun vadede mahkemelerin görev alanlarına ilişkin hukuki belirliliği zayıflatacak yargı kararlarına duyulan güveni sarsacak ve hukuk güvenliği ilkesini olumsuz etkileyecektir.

Komisyon görüşmeleri sırasında tarafımızca dile getirilen bu anayasal ve hukuki itirazlar doğrultusunda, söz konusu düzenlemenin teklif metninden çıkarılması amacıyla değişiklik önergesi verilmiş yapılan değerlendirmeler sonucunda görevsizlik ve kesin yetkisizlik nedeniyle Yargıtayın bozma denetimini ortadan kaldıran hüküm diğer partiler tarafından da verilen önergelerle birlikte oylanmış ve teklif metninden çıkarılmıştır.

Böylece kamu düzenine ilişkin usul kurallarını zayıflatacak, kanuni hâkim güvencesini tartışmalı hâle getirecek ve Yargıtay'ın hukuka uygunluk denetimini sınırlandıracak önemli bir düzenlemenin yasalaşmasının önüne geçilmiş olması isabetli olmuştur.

Sonuç olarak;

Teklifte yer alan bazı maddeler tarafımızca olumlu görülüp desteklenmekle birlikte yukarıda detaylarıyla anlatılan gerekçeler sebebiyle birçok maddenin eksik olduğu ya da olumsuz etki yaratacağı ortadadır. Teklif bir torba yasa olması nedeniyle yararlı olabilecek düzenlemeler ve zararlı maddeleri uhdesinde barındırmaktadır. Dolayısıyla Teklifi yetersiz bulmaktayız ve teklife dair çekincelerimizi dikkate sunarız.

Hakan Şeref Olgun
Afyonkarahisar

MUHALEFET ŞERHİ

1. Teklifin geneli hakkındaki görüşlerimiz;

Teklifin genel gerekçesinde; hukuki güvenliğin güçlendirilmesi, adalete erişimin kolaylaştırılması, makul sürede yargılanma hakkının sağlanması ve yargıya güvenin artırılması gibi son derece önemli hedeflere vurgu yapılmaktadır. Ancak gerekçelerde ifade edilen bu hedefler ile Türkiye'nin mevcut yargı pratiği arasında ciddi bir uyumsuzluk bulunmaktadır. Yargıya güvenin tarihsel olarak en düşük seviyelerde olduğu, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı tartışmalarının devam ettiği bir ortamda, yapısal sorunlar çözülmeden yapılan usul değişikliklerinin tek başına adalet sistemine duyulan güveni artırması mümkün görünmemektedir.

Teklifin önemli bir bölümü, yargılamaların hızlandırılması ve mahkemelerin iş yükünün azaltılması amacıyla hazırlanmıştır. Ancak adaletin temel ölçütü yalnızca hız değildir. Hızlı karar vermek ile doğru ve adil karar vermek arasında hassas bir denge bulunmaktadır. Tek hâkimle görülecek davaların kapsamının genişletilmesi ve bazı uyuşmazlıkların heyet incelemesinden çıkarılması, yargısal denetimin niteliğini zayıflatma riskini taşımaktadır. Mahkemelerin iş yükü sorunu, yargısal güvenceleri azaltarak değil, insan kaynağını ve kurumsal kapasiteyi güçlendirerek çözümlenmelidir.

İdare aleyhine verilen para alacaklarında icra takibinden önce idareye başvuru zorunluluğu getirilmesi, gerekçede kamu kaynaklarının korunması ve gereksiz icra takiplerinin önlenmesi olarak sunulmaktadır. Ancak bu düzenleme fiilen vatandaşın kesinleşmiş mahkeme kararından doğan alacağına ulaşmasını geciktirebilecek yeni bir bürokratik aşama oluşturmaktadır. Mahkemeyi kazanmış vatandaşın değil, mahkeme kararlarını zamanında yerine getirmeyen idarenin sorumluluğunun tartışılması gerekirken, teklif yükü yeniden vatandaşın üzerine bırakmaktadır.

Miras kalan taşınmazların satışında ilk ihalenin yalnızca mirasçılar arasında yapılmasının amaçlarından biri olarak mirasçılarının menfaatlerinin korunması gösterilmektedir. Mülkiyet hakkını koruma amacıyla getirilen düzenleme, bazı durumlarda ekonomik değer düşmesine ve mirasçılarının zarar görmesine yol açabilecek sonuçlar doğurabilir.

Teklifte yer alan destekten yoksun kalma ve iş gücü kaybı tazminatlarında faiz başlangıcının değiştirilmesine ilişkin düzenleme, gerekçede "borçlu üzerindeki aşırı mali külfetin giderilmesi" şeklinde savunulmaktadır. Ancak

burada dikkat çekici olan husus, mağdurun uğradığı zarar yerine önceliğin tazminat yükümlüsünün maliyetine verilmesidir. Trafik kazaları, iş kazaları veya ölüm nedeniyle zarar gören vatandaşların tazminat haklarında fiili bir daralma yaratabilecek bu yaklaşım, sosyal devlet ve mağdurun korunması ilkeleri bakımından tartışmalıdır.

Belirsiz alacak davasının tamamen kaldırılması da önemli soru işaretleri yaratmaktadır. Gerekçede uygulamadaki tartışmaların sona erdirilmesi amaçlanmaktadır. Ancak uygulamada özellikle işçi alacakları, tazminatlar ve hesaplanması uzmanlık gerektiren birçok alacak bakımından vatandaşların hak arama imkanını kolaylaştıran bu kurumun kaldırılması, hak arama özgürlüğünü güçlendirmek yerine daraltabilecek sonuçlar doğurabilecektir.

Teklifin dikkat çeken bir diğer yönü ise birçok düzenlemenin Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iptal kararları sonrasında hazırlanmış olmasıdır. Adli Tıp Kurumu, hakim ve savcı yardımcılarının eğitimi, kişisel verilerin korunması, hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve ceza muhakemesi alanındaki çeşitli düzenlemeler bakımından kanun koyucu, esasen Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği hükümler nedeniyle yeni düzenleme yapmak zorunda kalmaktadır. Bu durum son yıllarda yürürlüğe konulan düzenlemelerin önemli bir kısmının anayasal denetimden geçemediğini ve yasama kalitesi bakımından ciddi sorunlar bulunduğunu göstermektedir. Düzenlemelerin önemli bir kısmı, bizzat iktidarın çıkardığı kanunların Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesinin sonucudur. Anayasa Mahkemesi iptal kararları (Madde 7, 8, 9, 11, 15, 16, 17, 18, 25, 27) kamuoyuna 'reform iradesi' olarak sunulmakta olsa da aslında yasal boşlukların kapatılması söz konusudur. Bu durum, köklü bir yargı reformu değil, anayasal yükümlülüklerin reaktif olarak yerine getirilmesidir

Kişisel verilerin korunmasına ilişkin maddelerde Anayasa Mahkemesi kararlarının gereği yerine getirilmekle birlikte, verilerin 15 yıl ve 20 yıl gibi oldukça uzun sürelerle saklanması ölçülülük ilkesi bakımından yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Dijital çağda devletin veri toplama ve saklama yetkilerinin genişletilmesi kadar, bireyin mahremiyetinin korunması da anayasal bir zorunluluktur.

Teklif, teknik nitelikte bazı ihtiyaçlara cevap verme iddiası taşısa da yargının temel sorunlarına çözüm üretmekten uzaktır. Yargı bağımsızlığı, hakim teminatı, uzun yargılama sürelerinin temel nedenleri, mahkemelerin personel eksiklikleri ve vatandaşın adalete olan güven kaybı gibi yapısal sorunlar karşısında teklif daha çok usul değişiklikleriyle sınırlı kalmaktadır. Adalet sisteminin asıl ihtiyacı, yeni prosedürler değil; bağımsız, tarafsız, öngörülebilir ve herkese eşit davranan bir yargı düzeninin tesis edilmesidir.

Kanun teklifi ile 13 ayrı kanunda değişiklik yapılmaktadır. Bu dağınık yapı TBMM komisyon sürecini fiilen işlevsizleştirmektedir. 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununda 2 madde, 1512 sayılı Noterlik Kanununda 1 Madde, 2575 Sayılı Danıştay Kanununda 1 Madde, 2576 Sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanunda 1 Madde, 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda 2 Madde, 2659 Sayılı Adli Tıp Kurumu ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanunda 1 Madde, 2802 Sayılı Hakimler ve Savcılar Kanununda 2 madde, 3095 Sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine ilişkin Kanunda 1 Madde, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununda 2 Madde, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda 1 madde, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda 5 Madde, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda 1 Madde, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda 7 Madde, 2004 sayılı İcra İflas Kanununda 1 geçici madde ile düzenleme yapılmaktadır.

İlk teklif metninde bulunan Yargıtay'ın Bozma sebepleri başlıklı görevsizlik ve yetkisizlik ile ilgili düzenlemeyi içerir 27. Madde ise komisyon sürecinde tekliften çıkartılmıştır.

Bu kadar kanunda düzenlemeye ve yargı paketlerine rağmen yargı sistemine güvenmeyenlerin oranının bir yılda %62,4'ten %71,6'ya yükseldiği, mahkemelere güvenin %41'den %34,1'e gerilediği, mahkemelik olursam haksızlığa uğrarım diyenlerin %64,1'den %75,7'ye çıktığı bir ortamda, adalet meselesi takvim sorunu olmaktan çok meşruiyet sorununa dönüşmüştür. Vatandaş mahkeme kapısında beklemekten şikâyetçidir, fakat asıl korkusu yanlış gelen, eşit gelmeyen, bağımsızlığına inanılmayan kararlardır.

Beklenen durum daha hızlı işlenen bir dosya değil, kararına güvenilen, önünde herkesin eşitlendiği, siyasetin gölgesinden çıkarılmış bir yargı düzenidir. Güvenilmeyen bir yargının hızlanması, adaleti büyütmez.

Yargılama sürelerine ilişkin her teklif, şu ölçüyle değerlendirilmelidir. Vatandaşın mahkemeye duyduğu korkuyu azaltıyor mu, yargı bağımsızlığı algısını güçlendiriyor mu, eşitlik duygusunu onarıyor mu? Bu sorulara cevap vermeyen hiçbir düzenleme gerçek reform sayılamaz.

Mevcut teklifte aşıkâr olan; Cezada adalet, infazda eşitliği, Cezaevlerindeki kapasite krizini, Hasta tutuklu ve hükümlüler için Adli Tıp'a sıkışmayan, bağımsız ve insan onuruna uygun bir değerlendirme mekanizmasını, KHK mağduriyetlerinin, uzun tutukluluğun, AYM kararlarının uygulanmamasına çözüm üretmediği gibi IBAN dosyalarında ve dijital dolandırıcılıkla ilgili düzenlemeye ancak komisyon sürecindeki haklı talep ve itirazlar sonucunda eklenmiştir.

Yargı paketi, yalnızca mahkemelerin iş akışını rahatlatmak için hazırlanamaz. Yargı paketi; mağduru görecekt, sanığı hukukun güvencesi içinde tutacak, infazdaki eşitsizliği giderecek, cezaevindeki insanlık dramını çözecek, AYM kararlarını tartışmasız uygulatacak ve dijital çağın suçlarına karşı gerçek faile ulaşacak bir irade taşımalıdır.

2. Kanun teklifinde muhalefet ettiğimiz hususlar;

Önümüzde ki yargı paketinin adı büyük, gerekçesi tanıdık, iddiası ise aynıdır. Yargulamalar hızlanacak, dosyalar azalacak, mahkemeler rahatlayacak, vatandaşın adalete erişimi kolaylaşacak söylemidir. Elbette yargının etkin işlemei önemlidir, elbette makul sürede yargılanma, usul ekonomisi ve dosya yükünün azaltılması hukuk devletinin göz ardı edemeyeceği başlıklardır lakin adaletin yalnızca dosya kapatmak olmadığı unutulmamalıdır. Mahkemelerin iş yükünü azaltmak, tek başına vatandaşın adalete eriştiği anlamına da gelmemektedir. Bugün Türkiye'nin temel meselesi sadece mahkemelerin yoğunluğu değildir, asıl mesele vatandaşın yargıya olan güveninin her geçen gün biraz daha azalmasıdır. İnsanlar artık mahkemelerin ne kadar hızlı çalıştığından önce adil çalışıp çalışmadığını sorgulamaktadır. Kararların hukuka göre mi yoksa siyasi ve idari tercihlere göre mi şekillendiği tartışılmaktadır. Anayasa Mahkemesi kararlarının dahi uygulanmadığı bir hukuk devletinin geleceğine dair derin bir kaygı duyulmaktadır.

Yargıya güvenmeyenlerin oranı bir yıl içinde yüzde 62,4'ten yüzde 71,6'ya yükseldiği, mahkemelere güvenin yüzde 41'den yüzde 34,1'e gerilediği Mahkemelik olursam haksızlığa uğrarım diyenlerin oranının yüzde 75'lerin üzerine çıktığı bir ülkede mesele, artık yalnızca yargı meselesi değildir. Bu durumda karşımızda açık bir güven ve meşruiyet sorunu vardır. Vatandaş mahkeme kapısında beklemekten elbette şikâyetçidir ama asıl korkusu beklemek değildir; asıl korkusu haksızlığa uğramaktır, güçlü ile zayıfın aynı kapıdan girip aynı muameleyi görmemesidir, mahkemenin bağımsızlığına inanamayacak hâle gelmesidir.

Mahkemeye güvenmeyen bir toplumda yargılama hızlansa ne olur hızlanmasa ne olur? Güvenilmeyen kararın hızlı verilmesi adaleti büyütmez, haksızlığı çabuklaştırır. Vatandaşın beklediği şey, hızlı işlenen bir dosya numarası değil kararına güvenilen, önünde herkesin eşitlendiği, siyasetin gölgesinden çıkarılmış bir yargı düzenidir. Ne yazık ki önümüzdeki teklif bu büyük ihtiyaca cevap veren bir düzenleme olmadığı aşikardır.

Aylarca konuşulan ve on ikinci yargı paketi olarak vatandaşı beklentiye sokan kanun teklifi üzülerək ifade ediyorum ki dağın fare doğurması gibi bir teklifle huzura gelmiştir. Bu teklif bazı Anayasa Mahkemesi iptal kararlarının zorunlu sonucu olarak hazırlanmış düzenlemelerle yargı pratiğinde idareyi, hazineyi ve gúçlü tarafları rahatlatan bazı teknik hükümlerin bir araya getirildiği parçalı bir düzenlemedir. Açık söylemek gerekirse on ikinci yargı paketi toplumun adalet beklentisini karşılayan bir reform değildir.

Ayrıca kanun teklifi ile tamamen tezat oluşturan şu durumda unutulmamalıdır. Hakimler Savcılar Kurulu'nun göndermiş olduğu izin yazısına ilişkin bu ülkenin hâkim ve savcılarının, adalet bekleyen milyonlarca vatandaşın beklentisi bir tarafta dururken sadece NATO'daki paydaşlarımıza şirin görünmek adına yargı hizmetlerini aksatılması ve duraksatılması nedeni ile mevcut teklifin hiçbir anlamı kalmamaktadır. Yargıyı bir şekliyle sisteme sokmak, yargılama sürelerini kısaltmak noktasındaki niyetinizin samimi bir niyet olmadığının en önemli göstergelerinden birisidir. Vatandaşa gelince iş yükü var deniliyor, temyiz hakkı daraltılırken verimlilik deniliyor, alacağını kazanan vatandaşa bir ay daha bekle denilirken idareye mali külfet doğmasını deniliyor ama yürütmenin takvimi söz konusu olduğunda yargının işleyişi buna göre yeniden düzenlenebiliyor. İşte bizim itirazımız tam da bu anlayışadır. Yargının etkinliği vatandaştan fedakârlık istenerek sağlanmaz.

Teklifin çoğunluğu Anayasa Mahkemesinin iptal kararları üzerine hazırlanmıştır. İktidar olarak düzenleme yapıp sonrasında Anayasa Mahkemesinin size vermiş olduğu süreler içerisinde bu düzenlemeleri tekrardan gerçekleştiriyorsunuz oysa sorunların tam çözümü noktasında ciddi ve somut bir adım atma niyetinizin olmadığını açıkça gösteriyorsunuz. Anayasa Mahkemesi bir eksiklik tespit etmiş ise kanun koyucu da bu eksikliği gidermek zorundadır. Bazı maddelerde iktidar hukuk devleti adına gönüllü bir reform iradesi ortaya koyduğundan değil anayasal zorunluluktan dolayı hareket ettiği için bu teklif, Anayasa'nın işaret ettiği hak ihlallerini gerçeekten gideriyor mu yoksa yalnızca kanun tekniği bakımından boşluk doldurup hakkın özünü yine eksik mi bırakıyor? sorusuna cevap verilmelidir. Bizce teklifin bütününe bakıldığında hakkın özü yine eksik bırakılmaktadır.

Hukukta teknik görünen her düzenlemenin arkasında siyasi ve ahlaki bir tercih vardır. Temyiz yolunu kapatırsanız vatandaşın son denetim imkânını da ortadan kaldırırsınız. Tek hâkimle görülecek davalarının kapsamını genişletmeniz elbette bir ihtiyaçtan kaynaklanabilir ancak heyet güvencesini zayıflattığınız bir ortamda aynı zamanda temyizi da ortadan kaldırırsanız o zaman hak arama yolları kesilmiş olur. Mahkeme kararını kazanan vatandaşa bir ay daha bekle dersiniz adaleti geciktirirsiniz, faizi karar tarihine çekerseniz mağdurunun alacağını eritir, hazineyi icra ihalelerinde teminattan muaf tutarsanız devlete vatandaş karşısında

ayrıcalık tanıdığınızı nasıl görmezden gelmemizi istersiniz. Belirtilen maddelerin her biri ayrı ayrı teknik madde gibi görünse de terazi çoğu yerde vatandaş lehine değil devletin ve güçlü tarafın lehine ayarlanmıştır. Bu durumda hak arama hürriyeti açısından bedeli ağır olacağı aşıkardır.

Özellikle belirtmekte fayda gördüğümüz sınır dışı etme ve uluslararası koruma davaları bakımından bu mesele çok daha hassasiyet içermektedir. Bu davalar sıradan idari uyuşmazlıklar değil, bu davalar doğrudan yaşam hakkıyla, işkence yasağıyla ve geri göndermeme ilkesiyle ilgilidir. Soydaşlarımız olan Doğu Türkistan Uygur Heyetinin belirttiği sınır dışı etme ve uluslararası koruma davaları bakımından yaşadıkları mağduriyetler göz ardı edilemez. Türkiye' yi vatan olarak gören soydaşların ikinci vatanından geri gönderme ve sınır dışı etme uygulamaları nedeni ile yaklaşık 35 insanın mağdur edildiğini üzülenek belirtmek isteriz. Bu hususu tek hakimle verilecek kararın hiçbir temyiz imkânı olmaması sebebiyle çok büyük mağduriyetlere sebep olacağına ilişkin örnek olması için belirttik. Böyle ağır sonuç doğurabilecek bir alanda üst derece denetimini kaldırmak iş yükünü azaltma gerekçesiyle açıklanamaz çünkü burada bir insan hakkı ihlali var, bir hayat hakkı ihlali var. Burada azaltılan yalnızca mahkemelerin dosya sayısı değil, insan hayatına ilişkin yargısal güvencedir; bu hususun genel kurulda yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Teklifin bir başka önemli yönü de faiz düzenlemesine ilişkindir. Faizin başlangıcı geç tarihe çekilmekte, ödenecek tutar küçülmekte, kayıp ise alacaklıya, işçiye ve iş kazası mağduruna yüklenmektedir. Kanuni faiz düzenlemesinde Anayasa Mahkemesinin tespit ettiği sorun paranın değer kaybının telafi edilmemesiydi, bunun da sorumlusu kanun ve mevzuat değil çözüm ve sonuç üretmeyen iktidardır. Anayasa mahkemesi, kanun koyucuya açıkça alacaklının parasının değer kaybını telafi edecek bir mekanizma kur demesine rağmen getirilen formül enflasyon karşısında alacaklının kaybını tam olarak karşılamaktan uzaktır. Orta vadeli program olarak açıklanan ancak Merkez Bankasının öngörülerindeki bütçede verilerin iki ya da üç ay geçmeden yeniden revize edildiği herkes tarafından bilinmektedir. Anayasa Mahkemesinin son derece net ifadelerine rağmen yeni formülünüz enflasyon karşısında alacaklının kaybını tam olarak koruyamadığınızı açık şekilde ortaya koymaktadır.

Çalışma gücü kaybı ve destekten yoksun kalma tazminatlarında getirilen düzenleme ise daha hassastır. İş kazası mağdurlarının, sakat kalan işçilerin, hayatını kaybeden bir kişinin geride bıraktığı eşinin ve çocuklarının tazminatında faiz başlangıcını karar tarihine çektiğinizde dava ile karar arasında geçen yılların yükünü mağdura yüklersiniz. Teklif gerekçesinde bunun tazminat yükünü ağırlaştırmamak için yapıldığı ifade ediliyor. Peki, bu tazminatları çoğu zaman kim ödüyor? Herkesin bildiği gibi sigorta şirketleri ödemektedir. O zaman bu

düzenlemede kazanan, sigorta şirketleri; kaybeden, iş kazası mağduru, destekten yoksun kalan eş ve çocuklardır.

Bugün cezaevleri kapasitenin çok üzerinde bir yük taşımaktadır. Cezaevlerindeki doluluk artık yalnızca idari bir sorun değil aynı zamanda bir insan hakları sorunudur. Cezaevlerinden öyle feryatlar yükseliyor ki bizim 309 bin olan kapasitemizde şu an itibarıyla 420 binin üzerinde tutuklu ve hükümlünün kaldığı herkes tarafından bilinmektedir. Dolayısıyla, cezaevindeki tutuklu ve hükümlünün devlete emanet olduğunu, bu milletin emaneti olduğunu unutmamız lazım. Onların insan onuruna yakışır bir şekilde orada infazının ve ıslahının sağlanması gerekiyor. Bakanlığın acilen bir adım atması gerekliliği mevcuttur. Ancak bu teklifte cezaevindeki yapısal sorunları çözecek, infaz sistemindeki adaletsizlikleri giderecek kapsamlı bir yaklaşım bulunmamaktadır. Ancak infaz hukuku bakımından, cezaevindeki tutuklu ve hükümlüler açısından en ufak bir beklenti onları onarılmaz ve telafisi imkânsız zararlar doğurabilecek beklentilere sokmaktadır. Toplumun uzun süredir dile getirdiği cezada adalet, infazla eşitlik talebi yine görmezden gelinmiştir. İnfaz kanunumuz yamalı bohçaya dönmüştür ibaresi iktidar ve muhalefetin ortaklaşa kullandığı bir deyimdir dolayısıyla bu infaz yasasında köklü bir değişim yapmak; a'dan z'ye, sil baştan, yeniden bir infaz yasası yazmak 28'inci dönemde gerçekleştirilmesi gerektiğini tekrar tekrar hatırlatıyoruz. Bu konuda atılacak her türlü adıma YENİ YOL Grubu olarak destek vereceğimizi belirtiriz.

Bu teklifte cezada adalet, infazda eşitlik talebi görmezden gelinmiş olduğunu belirtirken benzer durumda olan kişilerin farklı infaz rejimlerine tabi tutulması, vatandaşın adalet duygusunu zedelemeye devam etmektedir. Özellikle 31 Temmuz Covid yasası mağdurları Anayasa'nın eşitlik ilkesi gereğince, bu parlamentonun çıkarmış olduğu, Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırı tutum ve davranışı sonucunda mağdur edildi. Biz anayasal hakkımızı istiyoruz ifadelerini devamlı olarak söylemektedirler. Bu talebi geç de olsa mutlaka bu parlamento tarafından düzeltilip yerine getirilmesi gerekmektedir. Hukuk devletinde ceza kadar infazın da adil olması gerekir. Cezanın amacı intikam değil, adalettir. İnfazın amacı da belirsizlik içinde insanları ve ailelerini yıpratmak değil, hukuki öngörülebilirlik sağlamaktır.

Hasta tutuklu ve hükümlüler konusunda da ciddi bir eksiklik söz konusudur. Yaşam hakkını ve insan onurunu ilgilendiren meselelerde daha bağımsız, daha şeffaf, daha güvenilir bir değerlendirme sistemin kurulması gerekirken mevcut sorunlar olduğu gibi bırakılmaktadır. Adli Tıp Kurumunun atama kriterinde yapılan teknik düzenlemeler kurumun yapısal bağımsızlığına ilişkin tartışmaları ortadan kaldırmamaktadır. Cezaevinde kalamayacak durumda olan, ağır hasta insanların dosyalarında kamu vicdanını rahatlatacak, insan

onuruna uygun, bağımsız bir mekanizmaya ihtiyaç vardır. Bir hukuk devletinin ölçüsü en güçlüye değil, en güçsüz durumdaki insana nasıl davrandığıyla ölçülür.

Bu ülkede yıllardır tartışılan KHK mağduriyetleri var, makul sürenin çok ötesine geçen yargılamalar var, uzun tutukluluk uygulamaları var, adil yargılanamadığı için ağırlaştırılmış müebbet alan kursiyer teğmenler var. Yüksek mahkeme kararlarının uygulanıp uygulanmayacağına dahi tartışma konusu hâline geldiği bir hukuk krizi var, bunun tekrardan bilinmesi gerekir. Anayasa'nın amir hükmü olmasına rağmen kararların dahi uygulanmaması konusunda tepkisiz kalan iktidarın hukuk devleti konusunda topluma güven vermesi mümkün değildir. Hukuk devletinde mahkemeler arasında keyfi bir hiyerarşi değil, anayasal düzen içerisinde görev paylaşımı vardır. Eğer yüksek mahkeme kararları beğenilmediği için uygulanmazsa bunun bedelini yalnızca hukuk sistemi değil, bütün toplum öder ve hep birlikte şu an itibarıyla ödüyoruz fakat bu yargı düzenlemesinde hukuk devletinin temel sorununa ilişkin ciddi bir adım maalesef yoktur.

Binlerce vatandaş sosyal medya üzerinden sahte yatırım vaatleriyle, kripto para dolandırıcılıklarıyla, sahte ilanlarla ve kiralık IBAN sistemleriyle mağdur edilmekte, organize suç yapıları teknoloji sayesinde her geçen gün daha karmaşık yöntemler geliştirmektedir. Bir yanda tüm birikimini kaybeden vatandaşlar var, diğer yanda birkaç bin lira karşılığında banka hesabını kullandırdığı için ağır ceza tehdidiyle karşı karşıya kalan vatandaşlarımız mevcuttur. Asıl suç organizasyonlarını ortaya çıkartacak kapsamlı bir stratejiye ihtiyaç duyulurken Türk Ceza Kanunu'nun özellikle nitelikli dolandırıcılık hükümlerinin günümüz dijital suç gerçekliğine uygun şekilde yeniden ele alınması gerektiğini açıkladık ve önergemizi sunduk. Komisyon sürecindeki itirazlarımız ve haklı talepler karşısında Türk Ceza Kanunu'nun 158'inci maddesiyle alakalı makul bir çözümü getirildi diyebiliriz. YENİ YOL Grubu olarak genel kurul aşamasında destek olacağımızı ve düzenlemeye gereken katkı sağlayacağımızı bildiririz.

Ayrıca, makul bir çözüm getirilmesinden ziyade getirilen teklif nispi de olsa talep sahipleri açısından bir ihtiyacı giderme konusunda atılmış bir adım ise de daha kapsamlı ve özellikle suçun niteliği bakımından sağlıklı bir değerlendirme yapılarak uzlaşma sınırlarını genişletmek suretiyle çözüme gidilmesinin uygun olacağı kanaatindeyiz. Sadece Türk Ceza Kanununun 158'inci maddeyle kalınmamalı Türk Ceza Kanunu 142., 145. ve 245. maddelerinde de benzer bir düzenleme cihetine gidilmesi gerekliliği kanaatindeyiz.

İlgili düzenlemeye ilişkin olarak şu hususlara da dikkat edilmelidir. Banka hesabının bir başkasına kullanılması, son yıllarda özellikle bilişim suçları, dolandırıcılık ve organize suç faaliyetleri kapsamında giderek yaygınlaşan önemli

bir hukuki sorun olarak değerlendirilmektedir. Ancak metinde vurgulandığı üzere, banka hesaplarının üçüncü kişiler tarafından kullanılması yalnızca dolandırıcılık suçlarıyla sınırlı olmayıp, vergi yükümlülüklerinden kaçınma, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretinden elde edilen gelirlerin tahsili, rüşvet, irtikâp ve zimmet suçlarının işlenmesi, yasa dışı bahis faaliyetleri ile suçtan elde edilen gelirlerin meşru bir kaynaktan elde edilmiş gibi gösterilmesini amaçlayan kara para aklama süreçleri gibi birçok farklı suçun işlenmesinde de araç olarak kullanılabilir. Bu nedenle banka hesabının başkasına kullandırılması olgusunun, tek bir suç tipi üzerinden değil, suçun işleniş şekli ve somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Düzenlemede, hesap sahibinin hukuki ve cezai sorumluluğu bakımından iki ayrı durum ortaya konulmaktadır. Birinci durumda, hesap sahibi banka hesabının belirli bir suçun işlenmesinde kullanıldığını bilmekte ve bu kullanıma bilerek izin vermektedir. Böyle bir durumda hesap sahibinin sorumluluğu için yeni bir suç düzenlemesine ihtiyaç bulunmadığı, mevcut Türk Ceza Kanunu'ndaki suça iştirak hükümlerinin uygulanmasının yeterli olduğu belirtilmektedir. Çünkü kişi, işlenen somut suçun bilincinde olarak suçun gerçekleştirilmesine katkı sunmaktadır.

İkinci durumda ise hesap sahibi, banka hesabının hukuka aykırı faaliyetlerde kullanılacağını öngörmekte, hatta bu nedenle hesabını düzenli bir menfaat karşılığında üçüncü kişilere kullandırmaktadır. Ancak hangi somut suçun işleneceğini bilmemekte; hesabın dolandırıcılıkta mı, uyuşturucu ticaretinde mi, yasa dışı bahiste mi yoksa başka bir suçta mı kullanılacağı konusunda bilgi sahibi olmamaktadır. Bu nedenle, suçun maddi unsurları ve kastın belirli bir suça yönelmiş olması şartı gerçekleşmediğinden, mevcut iştirak hükümleri kapsamında kişinin işlenen somut suçlardan sorumlu tutulması hukuken mümkün görülmemektedir.

Belirttiğimiz hassasiyetler dikkate alındığında mevcut ceza hukuku sisteminde önemli bir boşluk bulunduğunu ortaya koymaktadır. Suç işlenmesinde kullanılacağını öngördüğü hâlde banka hesabını başkasına menfaat karşılığında kullandıran kişilerin, işlenen somut suçlara iştirak hükümleri kapsamında cezalandırılmaması nedeniyle, bu davranışın bağımsız bir suç olarak düzenlenmesi gerektiği savunulmaktadır. Böylece hem suç örgütlerinin ve organize suç ağlarının hesap kiralama yöntemini kullanmalarının önüne geçilmesi hem de suç gelirlerinin finansal sistem üzerinden dolaşıma sokulmasının engellenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda önerilen düzenleme ile, somut suça iştirak koşulları oluşmasa dahi, banka hesabını hukuka aykırı amaçlarla kullanılacağını bilerek veya öngörerek başkasına kullandıran kişilerin müstakil bir suçtan sorumlu tutulması hedeflendiği aşikardır.

Teklifte olmayanları saymaya devam ettiğimizde 31 Temmuz Covid mağdurlarının anayasal eşitlik talebine ilişkin yapılmasını istedikleri düzenleme

yoktur. Çek yasası mağdurlarının ekonomik suçta ekonomik ceza yönündeki taleplerini karşılayacak düzenleme teklifin içerisinde yoktur. Sınırsız nafakaya ilişkin Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu karar sonrasında parlamentonun yapması gereken düzenlemeye dair teklif yoktur. Adil yargılanamayanlar yine yoktur. İdari gözlem kurulu kararları maalesef yok. Şartlı salıvermenin geri alınmasına ilişkin taleplerde yapılması istenilen düzenlemeler bu kanun teklifi içerisinde yine yoktur.

Kısacası teklif Türkiye'de uzun süredir devam eden adalet ve hukuk devleti sorunlarına gerçek anlamda çözüm üretmediğini, büyük ölçüde teknik ve sınırlı düzenlemelerden oluştuğu açıktır. Bu teklif ile mevcut hukukun eşit, tarafsız ve öngörülebilir şekilde uygulanmaması, Anayasa'nın üstünlüğünün zedelenmesi, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının uygulanmaması ile yargı bağımsızlığı ve kuvvetler ayrılığı ilkelerinin ciddi şekilde sorunlar barındırdığını ve reform olarak belirtilmesine rağmen gerçeği yansıtmadığı net şekilde bellidir.

Madde kısımlarında detaylı şekilde belirtildiği üzere dijital materyallerden elde edilen kişisel verilerin uzun süre saklanmasına ilişkin düzenlemenin ölçülülük ilkesine uygun olmadığını, beraat veya kovuşturmayaya yer olmadığı kararlarında kişisel verilerin makul sürede imha edilmesi gerektiğini tekrardan ifade ediyoruz. Bunun yanında, çok sayıda farklı kanunda değişiklik yapan torba kanun yönteminin hukuki belirlilik ve nitelikli yasama ilkeleriyle bağdaşmadığını yeterli komisyon incelemesine tabi tutulmadan yasalaştırılmak istendiği aşikardır.

Türkiye'nin gerçek ihtiyacının yeni yargı paketleri değil; kuvvetler ayrılığının yeniden tesis edilmesi, yargı bağımsızlığının güçlendirilmesi, Hâkimler ve Savcılar Kurulunun bağımsız yapıya kavuşturulması, hâkim ve savcı atamalarında liyakat ilkesinin esas alınması, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının eksiksiz uygulanması, keyfi tutuklama uygulamalarının sona erdirilmesi ve yargının siyasi etkilerden arındırılması olduğu bilinmesi gerekmektedir. Bu temel sorunlar çözülmeden hazırlanacak yeni yargı paketlerinin, adalet sistemindeki yapısal sorunlara çözüm getirmeyeceği ve yalnızca biçimsel düzenlemeler olarak kalacağı nettir.

Teklifeye ilişkin yukarıda belirttiklerimizin dışında, aynı durumda olanlara farklı muamele yapılmasın, hasta mahpuslar için insan onuruna uygun bir değerlendirme yapılsın, cezaevleri kapasite krizinden çıkartılsın, tutukluluk istisna olmaktan çıkıp cezaya dönüşmesin, insanlar belirsizlik içinde oyalanmasın. Bu teklif bunlara da sadra şifa olamadığını belirtmek isteriz.

3. Teklif metnindeki maddelere ilişkin muhalefetimiz;

MADDE 1

Madde, idare aleyhine hükmedilen para alacağı, vekâlet ücreti ve yargılama giderleri bakımından ilamlı icra yoluna başvurulmadan önce idareye yazılı başvuru yapılmasını zorunlu hale getirmektedir. Gerekçede, icra dairelerinin iş yükünün azaltılması, gereksiz takiplerin ve idareye ilave mali külfetin önlenmesi ile kamu kaynaklarının korunması amaçlanmaktadır. Bu amaç ilk bakışta makul görünse de düzenleme, mahkeme ilamıyla alacağı kesinleşmiş kişi bakımından yeni bir bekleme süresi ve takip şartı yaratmaktadır.

İdarenin, mahkeme kararlarını derhal yerine getirme yükümlülüğü zaten Anayasa'nın 138'inci maddesinden kaynaklanır. Mahkeme kararları idare tarafından geciktirilemez, değiştirilemez, etkisiz bırakılamaz. Bu nedenle alacaklıya, ilamlı icra yoluna başvurmadan önce ayrıca idare kapısında bir ay bekleme zorunluluğu getirilmesi, mahkeme kararının icra edilebilirliğini idari başvuru şartına bağlamaktadır. Böyle bir model, özellikle kamudan alacağı olan yurttaş, işçi, emekli, şirket veya avukat bakımından zaman kaybı doğuracaktır. Kaldı ki ilamlı icra yolunda borçlu idareye icra emrinin tebliğiyle birlikte zaten yedi günlük ödeme ve icranın geri bırakılması süreci tanınmaktadır; teklif, bu aşamadan önce ayrıca bir aylık başvuru süresi öngörerek mahkeme ilamına bağlanmış alacağın tahsilini fiilen daha da geriye itmektedir.

İdari yargı kararları bakımından İYUK m.28'de özel bir ödeme usulü zaten vardır. Teklif ise bu usulü İcra ve İflas Kanunu'na taşıyarak adli yargı ilamları bakımından da genel bir ön şart haline getirmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, otuz günlük sürenin idareye tanınmış serbest bir bekleme hakkı olarak okunamayacağıdır. Asıl kural gecikmeksizin uygulamadır. Teklif metninde gecikmeksizin yerine getirilir ifadesi yer alsa da devamında bir aylık bekleme süresi öngörülmesi, uygulamada idarelerin bu süreyi rutin bir erteleme alanı olarak kullanmasına yol açabilir.

Madde, idareye ödeme imkânı tanıma amacıyla getiriliyorsa, bunun alacaklının ilamlı icra hakkını erteleyen katı bir şarta dönüştürülmemesi gerekir. Daha dengeli çözüm; idareye başvuru yapılmasını teşvik etmek, başvuru üzerine kısa ve kesin bir ödeme takvimi belirlemek, ödeme yapılmaması halinde ayrıca beklemeksizin icra yolunu açmak ve başvuru tarihinden ödeme tarihine kadar işleyecek faizi açık güvenceye bağlamak olmalıdır. Aksi halde düzenleme, kamu idaresinin ödeme disiplini artırmak yerine, mahkeme kararını elde etmiş alacaklıyı yeni bir bürokratik bekleme hattına sokacaktır. Bu haliyle madde; Anayasa'nın 138'inci maddesinde güvence altına alınan mahkeme kararlarının bağlayıcılığı, 36'ncı maddede yer alan hak arama hürriyeti, 35'inci maddede

korunan mülkiyet hakkı ve 13'üncü maddede öngörülen ölçülülük ilkesi bakımından yeniden değerlendirilmelidir.

MADDE 2

Miras taşınmazlarının ilk aşamada mirasçılar arasında korunması ve satış sürecinin kötü niyetli biçimde sabote edilmesinin önlenmesi bakımından anlaşılabilir bir amaç taşımaktadır. Buna karşılık metin, güncel değer tespiti, teminatın ölçülü uygulanması, hazineye tanınan muafiyetin sınırları ve idari para cezasının usul güvenceleri bakımından eksiktir. Bu eksiklikler giderilmediği takdirde düzenleme, paydaşların Anayasa'nın 35'inci maddesi kapsamındaki mülkiyet hakkını zedeleyebilecek; Hazineye tanınan geniş teminat muafiyeti nedeniyle Anayasa'nın 10'uncu maddesindeki eşitlik ilkesi bakımından tartışma yaratabilecek; yüzde beş oranındaki idari para cezası yönünden ise savunma, kusur ve itiraz güvenceleri açıkça gösterilmediği için Anayasa'nın 36'ncı maddesi ve 13'üncü maddesinde yer alan hak arama hürriyeti ile ölçülülük ilkesi bakımından sorun doğurabilecektir.

MADDE 3

Noterlik evrakının aslının gönderilmesine ilişkin usulün daha açık güvenceye bağlanması yararlı olacaktır. Noterlik evrakı, tarafların kimlik bilgileri, malvarlığı durumu, temsil ilişkileri ve özel hukuk işlemlerine dair hassas kişisel veriler içerebildiğinden, düzenleme Anayasa'nın 20'nci maddesinde güvence altına alınan özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması hakkı bakımından dikkatle uygulanmalıdır. Evrak aslının gönderilmesi istisnai hâllerle sınırlandırılmalı, talep gerekçesi açıkça gösterilmeli ve asıl yerine onaylı örnekle yetinilmesinin mümkün olmadığı durumlar somutlaştırılmalıdır. Aksi halde hız ve işlem kolaylığı amacı, Anayasa'nın 13'üncü maddesinde öngörülen ölçülülük ilkesiyle bağdaşmayacak şekilde kişisel verilerin korunması güvencelerini zayıflatabilir.

MADDE 4

2025 yılı Adalet Bakanlığı istatistik verileri Danıştay dava daireleri ve kurullarında ortalama dava görülme süresinin 2024 yılında 413 gün iken, 2025 yılında 417 güne çıktığını göstermektedir. Bu artış sınırlı olmakla birlikte, Danıştay bakımından hâlen yüksek bir yargılama süresi işaret etmektedir. Bu veri Danıştayın kapasitesinin aceleyle daraltılmaması gerektiğini gösterir fakat aynı zamanda kanunda öngörülen daire sayısına geçişin neden 2030 yılına kadar ertelendiğinin de daha somut bir şekilde açıklanması da gerekmektedir. Bu nedenle, sorun, Danıştayın daire sayısının derhâl azaltılması gerektiği yönünde değildir. Sorun, yüksek yargının kurumsal yapısının sürekli ertelenen geçici

hükümlerle yönetilmesidir. İş yükü gerekçe gösteriliyorsa daire bazlı dosya sayıları, dosya tamamlama oranları, derdest dosya yükü ve ortalama görülme süreleri birlikte değerlendirilerek kanuni hedefin hangi takvimle hayata geçirileceği açıkça ortaya konulmalıdır. Bu hâliyle düzenleme ihtiyaca dayalı bir geçiş planından çok daha önce öngörülen kurumsal hedefin yeniden ertelenmesi sonucunu doğurmaktadır.

Danıştayın iş yükü dikkate alınarak kapasitenin korunması makul görülebilir ancak geçici rejimin 2030 yılına kadar uzatılması veri temelli bir plan ve denetlenebilir bir takvimle desteklenmelidir. Aksi hâlde, geçici olarak kurulan bir yapının sürekli uzatılan istisnai hükümlerle yönetilmesi Anayasa'nın 2'nci maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesinin gereği olan hukuki belirlilik ve kurumsal öngörülebilirlik bakımından tartışmalı hâle gelir ve Danıştayın daire sayılarının azaltılmasına yönelik sürenin tekrar uzatılmasının Danıştaydaki keyfiyeti daha da artıracağı kanaatinde olduğumuzu bildiririz.

MADDE 5

Maddeyle, idare ve vergi mahkemelerinde tek hâkimle görülecek davaların kapsamı genişletilmekte ve parasal sınır 486.000 TL olarak güncellenmektedir. Bu kapsamda öğrenci işlemleri, kamu görevlilerine ilişkin bazı özlük uyuşmazlıkları, disiplin cezaları ve sosyal yardım davaları da tek hâkim tarafından karara bağlanabilecektir. Düzenleme yargılamaların hızlandırılmasını amaçlamakla birlikte, eğitim hakkı, kamu görevlilerinin statüsü ve sosyal haklar gibi birey açısından önemli sonuçlar doğuran uyuşmazlıkların heyet incelemesi yerine tek hâkim tarafından görülmesi, adil yargılanma hakkı ve usul güvenceleri bakımından eleştirmekteyiz. Anayasa'nın 36'ncı maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı bakımından daha güçlü usul güvenceleri gerektirmektedir.

MADDE 6

Madde, uygulamadaki bazı tereddütleri gidermeyi ve istinaf merciinin karar seçeneklerini açıklığa kavuşturmayı amaçlamaktadır. İlk derece mahkemesi kararının sonucu hukuka uygunsa, yalnızca gerekçedeki eksiklik veya yanlışlık nedeniyle kararın kaldırılması yerine gerekçenin değiştirilerek uyuşmazlığın sonuçlandırılması usul ekonomisi bakımından anlaşılabilir.

Ancak gerekçeyi değiştirme yetkisi, tarafların iddia ve savunmalarının dışına çıkan yeni bir hukuki değerlendirmeye dönüşmemelidir. Bölge idare mahkemesi, ilk derece kararında tartışılmayan veya tarafların cevap verme imkânı bulmadığı yeni bir hukuki sebebe dayanarak gerekçeyi değiştirecekse, taraflara açıklama yapma imkânı tanınmalıdır. Aksi halde istinaf merciinin gerekçe

düzeltilme yetkisi, hukuki dinlenilme hakkını zayıflatabilir.

Beşinci fıkrada geri gönderme sebeplerinin açıkça sayılması ve bu haller dışında dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilemeyeceğinin belirtilmesi, istinafin esas hakkında karar verme işlevini koruması bakımından olumludur. Buna karşılık yanlış hasım, duruşma veya bilirkişi eksikliği gibi hallerde yargılamanın uzamaması için bölge idare mahkemesinin eksikliği giderebildiği durumlarda dosyayı geri göndermek yerine uyuşmazlığı sonuçlandırması esas alınmalıdır. Bu çerçevede maddeye tümünden karşı çıkılmamakla birlikte, gerekçenin değiştirilmesi halinde tarafların açıklama hakkını güvenceye alan bir ekleme yapılması yerinde olacaktır.

MADDE 7

Mevcut düzenleme ile AYM kararını karşılar gibi görünmekle birlikte istisna listesi nedeniyle eksik kalmaktadır. Kaldırma üzerine yeniden karar verilen tüm dosyalarda temyiz yolunun açık olması, hem kararın denetlenmesi hakkına hem de Danıştay'ın içtihat birliği işlevine daha uygun olacaktır. Aksi halde düzenleme, Anayasa Mahkemesinin iptal kararında işaret edilen anayasal sakıncayı bazı dava türleri bakımından sürdürmüş olacak; Anayasa'nın 36'ncı maddesinde korunan hükmün denetlenmesini talep etme hakkı ile Anayasa'nın 13'üncü maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi bakımından yeni tartışmalara yol açacaktır.

Ayrıca belirttiğimiz soydaşlarımız olan Doğu Türkistan Uygur Heyetinin belirttiği sınır dışı etme ve uluslararası koruma davaları bakımından yaşadıkları mağduriyetler göz ardı edilemez. Ağır sonuç doğurabilecek bir alanda üst derece denetimini kaldırmak iş yükünü azaltma gerekçesiyle açıklanamaz çünkü burada bir insan hakkı ihlali var, bir hayat hakkı ihlali olabileceği unutulmamalıdır. Burada azaltılan yalnızca mahkemelerin dosya sayısı değil, insan hayatına ilişkin yargısal güvencedir; bu hususun genel kurulda yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

MADDE 8

Maddeye tümünden karşı çıkılmamakla birlikte, atama şartlarının ilgili ihtisas kurulunun görev alanıyla bağlantılı hale getirilmesi ve görev süresi dolanların geçici olarak görevde kalabileceği sürenin sınırlandırılması gerekir. Aksi halde Anayasa Mahkemesi kararının kanunla düzenleme gereği karşılanmamış olur; fakat liyakat, öngörülebilirlik ve kurumsal bağımsızlık bakımından eksik bir düzenleme ortaya çıkar.

MADDE 9

Düzenleme ile Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda hâkim ve savcı yardımcılarının eğitim programları ile yazılı ve sözlü sınavlara ilişkin temel usul ve esaslar kanun düzeyinde düzenlenmektedir. Eğitim konuları, yazılı sınavın kapsamı ve sözlü sınavın değerlendirme ölçütleri açıkça belirlenerek daha önce yönetmeliğe bırakılan alanların kanunla düzenlenmesi sağlanmaktadır.

Düzenleme, Anayasa Mahkemesinin kanunilik yönündeki eleştirilerini önemli ölçüde karşılamakla birlikte, sözlü sınavın şeffaflığı ve yargısal denetlenebilirliği bakımından eksiklikler içermektedir. Özellikle sınav sorularının, adayın cevaplarının ve puanlamanın gerekçeli şekilde kayıt altına alınmasına yönelik güvencelerin bulunmaması, objektiflik, adil değerlendirme ve yargı bağımsızlığına duyulan güven açısından eleştirilmektedir.

MADDE 10

Gereksiz birliki görevlendirmelerinin azaltılması yerinde bir hedeftir. Ancak mevcut kanunlarda zaten yer alan bir ilkenin disiplin yaptırımına bağlanması tek başına yeterli değildir. Sorunun kaynağında bulunan uygulama sorunları, iş yükü ve uzmanlaşma eksikliği giderilmeden beklenen sonucun elde edilmesi güç görünmektedir. Bu nedenle düzenleme, Anayasa'nın 2'nci maddesindeki belirlilik ilkesi, 36'ncı maddesindeki adil yargılanma hakkı ve 138'inci maddesindeki mahkemelerin bağımsızlığı gözetilerek daha dar, açık ve ölçülü biçimde kaleme alınmalıdır. Disiplin yaptırımı ancak teknik veya özel bilgi gerektirmediği açık olan konularda, gerekçesiz ve hukuki değerlendirmeyi birlikiye devretme sonucunu doğuran uygulamalarla sınırlı tutulmalıdır.

MADDE 11

Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda kanuni faiz oranının belirlenme usulü değiştirilerek sabit faiz sistemi yerine Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının reeskont oranına bağlı değişken bir faiz sistemi getirilmektedir. Düzenleme, alacakların enflasyon karşısında değer kaybını önlemeyi ve mülkiyet hakkının daha etkin korunmasını amaçlaması bakımından olumlu görülmektedir. Ancak değişken faiz sisteminin uzun süreli alacaklarda hesaplamaları karmaşık hale getirebileceği, uygulamada yeni uyuşmazlıklara yol açabileceği ve öngörülebilirliği azaltabileceği değerlendirilmektedir. Bu nedenle faiz hesaplama yönteminin açık, sade ve UYAP altyapısıyla uyumlu şekilde düzenlenmesi, hem alacaklı ve borçlu açısından hukuki güvenliğin sağlanması hem de uygulama birliğinin korunması bakımından önem taşımaktadır.

Ayrıca başta Merkez Bankası olmak kaydıyla faiz verilerinin şeffaf olması ve vatandaşın mağduriyetine sebebiyet verilmemesi için düzgün bir ekonomi politikası yürütülmesi gerektiğini hatırlatıyoruz.

MADDE 12 ve 13

Maddeler genel amaç bakımından desteklenebilir niteliktedir. Ancak elektronik satış usulü, vesayet altındaki kişinin korunması için gerekli ek güvencelerle tamamlanmalıdır. Vasiye bildirim, satış sürecini takip imkânı, güncel kıymet takdiri, ilanların görünürlüğü ve vesayet makamının onama aşamasında satışın kısıtlınının menfaatine uygunluğunu somut olarak denetlemesi açık biçimde düzenlenmelidir.

MADDE 14

Komisyon görüşmeleri sonucunda eklenen bu düzenleme, özellikle son dönemde artan IBAN kullandırma, hesap kiralama, kart kullandırma ve kripto varlık hesaplarının üçüncü kişilerce kullanılmasına imkân sağlanması nedeniyle açılan dolandırıcılık dosyalarında, suça iştirak eden kişiler bakımından daha farklı bir ceza düzenlemesi öngörmektedir.

Teklif ile 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 157 ve 158. maddelerinde düzenlenen dolandırıcılık suçlarında, suça iştirak eden kişinin eylemi yalnızca banka hesabını, IBAN'ını, banka veya kredi kartını, ödeme aracını ya da kripto varlık hesabını kullandırmakla sınırlı ise verilecek cezanın yarı oranında indirilmesi öngörülmektedir.

İlk bakışta, mağduriyetler ve suç örgütlerinin yönlendirmesiyle hesabını kullandıran kişilerin durumunu dikkate alındığında yerinde bir düzenlemedir. Ancak suçun organizatörleri ile bilinçli şekilde hesap temin eden kişiler arasındaki ayırım yeterince ortaya konulamamıştır.

Düzenlemede hesabın kullanılmasını sağlayan bilgilerin verilmesi gibi oldukça geniş ve yoruma açık bir kavram kullanılmıştır. Bu durum, ceza hukukunun temel ilkelerinden olan belirlilik ve öngörülebilirlik ilkeleri bakımından tartışmaya açıktır. Hangi fiilin yalnızca hesap kullandırma olarak değerlendirileceği, hangi aşamadan itibaren suçun asli iştirakine dönüşeceği uygulamada ciddi yorum farklılıklarına neden olabilecektir.

Son yıllarda vatandaşın ekonomik sıkıntılar nedeniyle küçük menfaatler karşılığında banka hesaplarını kullandırmaları sonucunda ağır ceza dosyalarıyla karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir. Bu sosyal gerçekliğin dikkate alınması yerindedir. Ancak çözüm, yalnızca cezada indirim öngörmek değil; suç organizasyonlarını ortaya çıkaracak etkin soruşturma mekanizmalarını kurmak, banka ve ödeme kuruluşlarının şüpheli hesap hareketlerini daha etkin denetlemesini sağlamak ve vatandaşları önleyici şekilde bilinçlendirmektir.

Sonuç olarak, düzenleme bireysel mağduriyetleri azaltmayı hedefler görünse de suç örgütlerinin finansal altyapısını oluşturan hesap temin zincirini kırarak yapısal tedbirleri içermemektedir. Ceza politikası kapsamında maddi zarara uğrayan mağdurların gerçekliği ile yalnızca kişilere yönelik indirimler üzerinden değil, suçtan ekonomik menfaat sağlayan örgütlere karşı etkili biçimde soruşturma ve denetim mekanizmalarıyla birlikte ele alınmalıdır.

MADDE 15

Maddeyle, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 80'inci maddesinde genetik inceleme sonuçlarının saklanması, kullanılması ve imhasına ilişkin yeni bir rejim kurulmaktadır. Mevcut düzenlemede genetik inceleme sonuçlarının kişisel veri niteliğinde olduğu, başka amaçla kullanılamayacağı ve belirli kararların kesinleşmesi halinde Cumhuriyet savcısının huzurunda derhal yok edileceği düzenlenmekteydi.

Teklif ile inceleme sonuçlarının kimlik bilgilerinden arındırılmış şekilde mahsus bir sisteme kaydedilmesi ve bir örneğinin dosyada delil olarak saklanması öngörülmektedir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının kesinleşmesi hallerinde bu bilgiler derhal yok edilecektir. Diğer hallerde ise mahkeme kararının kesinleşmesinden itibaren yirmi yıl geçmesiyle imha yapılacaktır. Ayrıca bilgisi sisteme kaydedilen kişiye, saklama amacının ortadan kalkması veya haklı bir neden bulunması halinde hâkim veya mahkemeden silme talebinde bulunma imkânı tanınmaktadır.

Maddeye eklenen üçüncü fıkrayla, sisteme kaydedilen bilgilerin yürütülmekte olan başka bir soruşturma veya kovuşturma kapsamında maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla mahkeme, hâkim veya Cumhuriyet savcısı kararıyla kullanılabileceği düzenlenmektedir. Dördüncü fıkrayla ise kayıt, saklama, imha ve kayıtlardan yararlanmaya ilişkin usul ve esasların Adalet Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı tarafından müştereken çıkarılacak yönetmelikle belirleneceği hükme bağlanmaktadır.

Madde, Anayasa Mahkemesinin 25/12/2025 tarihli ve E.2025/141, K.2025/274 sayılı iptal kararından sonra ortaya çıkan kanuni düzenleme ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. AYM, genetik inceleme sonuçlarının kişisel verilerin en hassas türleri arasında olduğunu, bu verilerin hangi koşullarda saklanacağı, kimlerin erişebileceği, ne kadar süre muhafaza edileceği, hangi hallerde kullanılacağı ve nasıl imha edileceğinin kanunda açık güvenceye bağlanması gerektiğini vurgulamıştır.

Teklif, önceki düzenlemeye göre bazı boşlukları doldurmaktadır. Saklama süresinin belirlenmesi, imha hallerinin yazılması, kişinin silme talebinde

bulunabilmesi ve başka soruşturma veya kovuşturmalarda kullanım için karar şartı aranması olumlu görülebilir. Ancak genetik verinin niteliği dikkate alındığında getirilen güvenceler hâlâ sınırlıdır.

Öncelikle “kimlik bilgilerinden arındırılmış şekilde mahsus sisteme kaydetme” ifadesi tek başına yeterli güvence değildir. Genetik veri, isim ve kimlik numarası ayrılmış olsa bile kişiyi ayırt etmeye elverişli biyolojik bir veridir. Bu nedenle kimlikten arındırma, verinin hassas niteliğini ortadan kaldırmaz. Kanunda erişim yetkisi, erişim kayıtlarının tutulması, veriye kimlerin hangi gerekçeyle ulaşabileceği, erişimlerin nasıl denetleneceği ve yetkisiz kullanım halinde uygulanacak yaptırımlar daha açık düzenlenmelidir.

İkinci olarak, “diğer hallerde mahkeme kararının kesinleşmesinden itibaren yirmi yıl” saklama süresi oldukça uzundur ve Anayasa’nın 13. Maddesi uyarınca ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Genetik veri gibi çok hassas bir kişisel veri bakımından bu kadar uzun saklama süresinin, suçun niteliği, gereklilik, ölçülülük ve saklama amacının devam edip etmediği bakımından dönemsel denetime bağlanması gerekir.

Üçüncü olarak, sisteme kaydedilen bilgilerin başka bir soruşturma veya kovuşturma kapsamında Cumhuriyet savcısı kararıyla kullanılabilmesi de ayrıca tartışmalıdır. Genetik verilerin daha sonra başka dosyalarda kullanılması, kişinin biyolojik kimliğine ilişkin verinin ceza adaleti sistemi içinde uzun süre dolaşması sonucunu doğurabilir. Bu nedenle kullanım yetkisi kural olarak hâkim veya mahkeme kararına bağlanmalı; Cumhuriyet savcısı kararı ise ancak gecikmesinde sakınca bulunan hallerle sınırlı tutulmalı ve kısa süre içinde hâkim onayına sunulmalıdır.

Dördüncü fıkrada kayıt, saklama, imha ve kayıtlardan yararlanmaya ilişkin usul ve esasların yönetmeliğe bırakılması da dikkatle değerlendirilmelidir. Anayasa Mahkemesi kararının önemli noktalarından biri, genetik verilerin saklanması ve imhası gibi temel hakka doğrudan temas eden hususların ana çerçevesinin kanunda gösterilmesi gerektiğidir. Yönetmelik teknik ayrıntıları düzenleyebilir; fakat saklama amacı, erişim yetkisi, kullanım şartları, denetim, silme talebi ve imha güvenceleri bakımından temel ilkeler kanunda yer almalıdır.

Bu haliyle madde, genetik verilerin uzun süreli saklanması ve başka soruşturmalarda kullanılması bakımından yeterli ölçülülük ve denetim güvencesi içermemektedir. Genetik veri sıradan bir dosya bilgisi değildir. Kişinin kimliğine, biyolojik özelliklerine ve aile bağlarına uzanan çok hassas bir veri alanıdır. Bu nedenle ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşma amacı ile kişisel verilerin korunması hakkı arasında daha sıkı bir denge kurulmalıdır.

MADDE 16

Maddeyle, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 134'üncü maddesi yeniden düzenlenmektedir. Maddenin ilk beş fıkrasında mevcut sistem büyük ölçüde korunmakta; bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması halinde, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı kararıyla şüphelinin kullandığı bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerinde arama yapılması, kayıtların kopyalanması ve çözülerek metin haline getirilmesi öngörülmektedir.

Şifrelerin çözülememesi, gizlenmiş bilgilere ulaşılamaması veya işlemin uzun sürecek olması halinde cihazlara elkonulabileceği; şifre çözümü ve gerekli kopyaların alınmasından sonra cihazların gecikmeksizin iade edileceği düzenlenmektedir. Elkoyma sırasında sistemdeki bütün verilerin yedeklenmesi, bu yedekten bir kopyanın şüpheliye veya müdafiiine verilmesi ve elkoymaksızın da sistemdeki verilerin tamamının veya bir kısmının kopyalanabilmesi hükümleri korunmaktadır.

Maddeye eklenen altıncı fıkrayla, bu tedbir sonucu elde edilen verilerin adli emanette saklanacağı, korunması için gerekli tedbirlerin alınacağı, kovuşturmayla yer olmadığı kararı veya mahkeme kararının kesinleşmesinden itibaren on beş yıl sonunda Cumhuriyet savcısının huzurunda yok edileceği düzenlenmektedir. Ayrıca ilgililere, verilerin saklanmasını gerektiren amacın ortadan kalkması veya haklı neden bulunması halinde hâkim veya mahkemeden verilerin silinmesini talep etme imkânı tanınmaktadır.

Madde, Anayasa Mahkemesinin iptal kararından sonra ortaya çıkan kanuni düzenleme ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. Anayasa Mahkemesi, bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma tedbirinin ceza soruşturması bakımından meşru ve gerekli olabileceğini kabul etmiş; ancak bu tedbir sonucu elde edilen kişisel verilerin yargılama kesinleştikten sonra nasıl saklanacağı, ne zaman silineceği, saklamanın nasıl sınırlandırılacağı ve ilgilinin hangi haklara sahip olacağı konularında kanuni güvence bulunmamasını Anayasa'nın 13'üncü ve 20'nci maddelerine aykırı bulmuştur.

Teklif, Anayasa Mahkemesi kararındaki saklama, silme ve sınırlandırma boşluğunu gidermek amacıyla maddeye yeni bir fıkra eklemektedir. Ancak getirilen düzenleme, Anayasa Mahkemesi'nin işaret ettiği güvenceleri tam olarak karşılamadığı gibi, CMK 134'ün uygulamada uzun süredir tartışılan diğer temel sorunlarına da dokunmamaktadır. İlk beş fıkra büyük ölçüde aynen korunmuş; maddeye yalnızca elde edilen verilerin adli emanette saklanması, korunması, on

beş yıl sonunda imha edilmesi ve ilgilinin silme talebinde bulunabilmesine ilişkin bir fıkra eklenmiştir.

Oysa CMK 134 bakımından tartışma yalnız verilerin sonradan ne kadar süre saklanacağıyla sınırlı değildir. Bugün bu tedbirin en sorunlu alanlarından biri, bilgisayar, akıllı telefon ve diğer dijital materyaller arasındaki ayrımın güncel teknolojik gerçekliğe uygun biçimde yapılmamış olmasıdır. Madde hâlâ klasik bilgisayar mantığıyla kurulmakta; akıllı cep telefonlarının fiilen haberleşme, sosyal ilişki, finansal işlem, konum, fotoğraf, sağlık, iş ve aile hayatı verilerini birlikte barındıran yoğun bir mahremiyet alanı olduğu yeterince dikkate alınmamaktadır.

Özellikle akıllı telefonlar, yalnız veri depolama aracı olarak görülemez. Kişinin mesajlaşmaları, arama kayıtları, sosyal medya yazışmaları, e-posta içerikleri, konum geçmişi, banka uygulamaları, fotoğrafları, notları ve üçüncü kişilerle kurduğu özel iletişim aynı cihazda bulunmaktadır. Bu nedenle akıllı telefonlara CMK 134 kapsamında elkonulması, kopyalama yapılması veya tüm verilerin imajının alınması, çoğu dosyada yalnız kişisel verilerin korunması hakkına değil, doğrudan haberleşme hürriyetine de müdahale niteliği taşımaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda iletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi CMK'nın 135 ila 138'inci maddelerinde özel şartlara ve daha sıkı güvencelere bağlanmıştır. Buna karşılık akıllı telefonların CMK 134 kapsamında genel bir dijital materyal gibi değerlendirilmesi, uygulamada iletişime özgü güvencelerin dolanılması sonucunu doğurabilmektedir. Haberleşme içeriklerine erişim, Anayasa'nın 22'nci maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetine uygun, açık kanuni dayanağı bulunan, ölçülü ve denetlenebilir bir usulle mümkün olmalıdır.

Bu nedenle teklifin, CMK 134'ü yalnız AYM iptal kararının saklama ve imha boyutuyla sınırlı biçimde yenilemesi yeterli değildir. Kovuşturma aşamasında bu tedbirin nasıl uygulanacağı, şüphelinin kullanımında bulunmayan bilgisayar, telefon veya dijital materyaller bakımından hangi usulün işletileceği, akıllı cep telefonlarının hangi koşullarda CMK 134 kapsamında incelenebileceği ve haberleşme içeriklerine erişimin CMK 135 ila 138'deki güvencelerle nasıl uyumlu hale getirileceği açıkça düzenlenmelidir. Aksi halde CMK 134, dijital delil elde etme tedbiri olmaktan çıkarak haberleşme hürriyetine geniş ve denetimsiz müdahale aracı haline gelebilir.

Teklifin saklama ve imha rejimi bakımından getirdiği altıncı fıkra da yeterli değildir. Düzenleme esasen elde edilen verilerin adli emanette saklanacağını, korunması için gerekli tedbirlerin alınacağını ve on beş yıl sonunda yok edileceğini belirtmektedir. Oysa dijital veriler, klasik delillerden çok daha geniş

ve hassas kişisel veri alanı barındırır. Bir bilgisayar ya da telefon kopyasında yalnız soruşturma konusu olayla ilgili veriler değil; özel hayat, aile hayatı, mesleki bilgiler, haberleşme içerikleri, fotoğraflar, sağlık verileri, finansal kayıtlar ve üçüncü kişilere ait bilgiler de bulunabilir.

Bu nedenle CMK 134 kapsamında elde edilen verilerin tamamının aynı şekilde ve aynı süreyle saklanması ölçülü değildir. Soruşturma konusu suçla ilgisi bulunmayan verilerin ayrıştırılması, kullanılmaması ve makul sürede imha edilmesi gerekir. Teklifte ise delille ilgisiz kişisel verilerin ayıklanmasına, erişimin sınırlandırılmasına, erişim kayıtlarının tutulmasına ve verilerin hangi kişiler tarafından hangi amaçla incelenebileceğine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır.

Öngörülen on beş yıllık saklama süresi de oldukça uzundur. Üstelik teklif, kovuşturmayaya yer olmadığı kararı ile mahkûmiyet kararını aynı saklama rejimine tabi tutmaktadır. Kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmiş bir dosyada, kişinin bilgisayarından veya telefonundan alınan geniş kapsamlı dijital verilerin on beş yıl boyunca adli emanette tutulması kişisel verilerin korunması hakkı bakımından ağır bir müdahaledir. Aynı sorun beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, düşme veya davanın reddi kararları bakımından da geçerlidir. Kararın niteliği ve saklama ihtiyacı gözetilmeden tüm dosyalar için genel bir on beş yıllık süre öngörülmesi, AYM kararındaki ölçülülük vurgusuyla bağdaşmamaktadır.

Kaldı ki teklifin 14'üncü maddesinde, genetik inceleme sonuçları bakımından kovuşturmayaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının kesinleşmesi hallerinde verilerin derhal yok edilmesi öngörülmektedir. Buna karşılık 15'inci maddede bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma tedbirleriyle elde edilen dijital veriler bakımından karar türleri arasında hiçbir ayırım yapılmaksızın, kovuşturmayaya yer olmadığı kararı veya mahkeme kararının kesinleşmesinden itibaren on beş yıllık genel saklama süresi getirilmektedir. Bu yaklaşım kabul edilebilir değildir. KYOK, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı gibi kişinin mahkûmiyetle sonuçlanmayan dosyalarında özel hayatına ve kişisel verilerine ilişkin çok geniş dijital verilerin uzun yıllar saklanması ölçülülük ilkesiyle bağdaşmaz. Genetik veri bakımından kabul edilen derhal imha güvencesinin, dijital veriler bakımından tamamen dışlanması teklifin kendi içinde de tutarsızlık yaratmaktadır.

Anayasa Mahkemesi kararında kişisel verilerin amaç için gerekenden daha uzun süre saklanmaması, saklama amacının ortadan kalkması halinde silme veya saklamayı sınırlandırma imkânının bulunması gerektiği belirtilmiştir. Teklifte ilgililere silme talebinde bulunma imkânı tanınması olumlu olmakla birlikte, bu hak tek başına yeterli değildir. Kişi, hangi verisinin saklandığını, veriye kimlerin eriştiğini ve hangi amaçla muhafaza edildiğini bilmeden etkili biçimde silme

talebinde bulunamaz. Bu nedenle silme hakkı, bilgilendirme ve erişim kayıtlarıyla desteklenmelidir.

Ayrıca adli emanette saklanır ve korunması için gerekli tedbirler alınır ifadesi belirsizdir. Dijital verilerin hangi formatta, hangi güvenlik standardıyla, kimlerin erişimine açık şekilde ve hangi denetim mekanizmasıyla saklanacağı kanunda asgari düzeyde gösterilmelidir. Anayasa Mahkemesi'nin iptal gerekçesi, tam da bu tür temel güvencelerin kanun düzeyinde düzenlenmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle teknik ayrıntılar uygulamaya bırakılabilir; ancak erişim yetkisi, erişim kayıtları, delille ilgisiz verilerin ayrıştırılması, silme hakkı, imha usulü ve saklama süresi kanunda açıkça yer almalıdır.

Bu haliyle madde, sorunu yalnız “on beş yıl sakla, sonra imha et” formülüyle çözmeye çalışmaktadır. Oysa asıl ihtiyaç, dijital verilerin adli amaçla sınırlı, denetlenebilir, ölçülü ve güvenli biçimde saklanmasıdır. CMK 134 kapsamında elde edilen veriler bakımından soruşturma konusu suçla ilgisi bulunmayan verilerin derhal ayrıştırılması, KYOK, beraat ve ceza verilmesine yer olmadığı kararlarında verilerin derhal imhası, diğer hallerde ise saklama süresinin makul ve ölçülü bir süre indirilmesi gerekir.

Sonuç olarak madde, Anayasa Mahkemesi kararı sonrasında kanuni boşluğu giderme amacı taşısa da, mevcut haliyle kişisel verilerin korunması, özel hayatın gizliliği, haberleşme hürriyeti, masumiyet karinesi ve hukuk devleti ilkesi bakımından yeterli anayasal güvenceleri içermemektedir. Akıllı telefonların haberleşme hürriyetiyle bağlantılı özel niteliği dikkate alınmadan, CMK 134 kapsamında yapılacak incelemelerin CMK 135 ila 138'de iletişime ilişkin öngörülen güvenceleri dolanmasına izin verilmemelidir. Dijital verilerin on beş yıl gibi uzun bir süre muhafaza edilmesi, soruşturma ile ilgisiz verilerin ayrıştırılmaması ve erişim kayıtlarının kanunda açıkça düzenlenmemesi, temel hak ve özgürlükler açısından ciddi sakıncalar doğurmaktadır. Anayasa'nın 20'nci maddesi kapsamında korunan kişisel veriler ve özel hayat, 22'nci maddede güvence altına alınan haberleşme hürriyeti, 36'ncı maddeyle bağlantılı etkili başvuru imkânı, 38'inci maddeyle ilişkili masumiyet karinesi ve 2'nci maddede yer alan hukuk devleti ilkesi birlikte değerlendirildiğinde, madde daha açık, daha kısa süreli ve daha denetlenebilir bir veri saklama rejimiyle yeniden düzenlenmelidir.

MADDE 17

AYM kararı da dikkate alınarak geçmişte HAGB kurumuna ilişkin ortaya çıkan bazı anayasal sorunları gidermeye yönelik adımlar içermekle birlikte, sanığın gelecekte suç işleyip işlemeyeceğine ilişkin sübjektif değerlendirmelerin korunması, uzun denetim süresi, ekonomik güce bağlı sonuçlar doğurabilecek

zarar giderme şartı ve mahkemelere tanınan geniş takdir yetkileri nedeniyle hukuk devleti, eşitlik ve hukuki güvenlik ilkeleri bakımından eleştiriye açık yönler taşımaktadır.

MADDE 18

Düzenleme ile kaçak sanıkların yargılamadan kaçmak suretiyle adalet sistemini işlemez hale getirmesini önlemeyi amaçlamakla birlikte, savunma hakkı, adil yargılanma ilkesi, masumiyet karinesi ve mülkiyet hakkı bakımından önemli tartışmalar içermektedir. Özellikle sanığın sorgusu yapılmaksızın güvenlik tedbirlerine hükmedilebilmesi ve yeniden yargılama hakkının yalnızca sanığın bizzat hazır bulunması şartına bağlanması, temel hak ve özgürlüklerin korunması açısından yeterli güvencelerin sağlanamadığını göstermektedir.

MADDE 19

Teklif ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 308'inci maddesinde değişiklik yapılarak, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının Yargıtay Ceza Dairelerinin kararlarına karşı Ceza Genel Kuruluna itiraz yetkisi yeniden düzenlenmekte ve bu itiraz mekanizmasının hangi kişiler tarafından talep edilebileceği hüküm altına alınmaktadır. Düzenleme, kanun yolu güvencelerini genişletme ve içtihat birliğini güçlendirme amacıyla açıklanabilir. Ancak ceza yargılamasında kesin hüküm, hukuki güvenlik ve yargısal istikrar bakımından dikkatle sınırlandırılması gereken bir alana müdahale etmektedir.

CMK'nın 308'inci maddesinde düzenlenen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazı, olağan kanun yolu niteliğinde değildir. Bu yol, temyiz incelemesinden sonra ortaya çıkan açık hukuki hataların veya içtihat birliğini ilgilendiren önemli sorunların giderilmesine hizmet eden istisnai bir denetim mekanizmasıdır. Bu nedenle söz konusu kurumun kapsamı genişletilirken, olağan temyiz yolunun devamı gibi işletilmesine yol açacak hükümlerden kaçınılmalıdır. Aksi halde kesinleşme aşamasına gelen ceza yargılaması, yeni dilekçeler ve yeni talep sahipleri üzerinden tekrar tekrar açılan bir sürece dönüşebilir.

Düzenlemenin ilk tartışmalı yönü, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının re'sen veya istem üzerine Ceza Genel Kuruluna başvurabilme yetkisinin oldukça geniş bir çerçevede korunmasıdır. Hatalı kararların düzeltilmesi ceza adaleti bakımından önemlidir. Ancak her kararın uzun süre yeniden değerlendirilme ihtimaline açık tutulması, yargılamanın bir noktada sona ermesi gerektiği yönündeki hukuk devleti ilkesini zayıflatabilir. Anayasa'nın 2'nci maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesi, hatalı kararların düzeltilmesini güvence altına alırken, kararların öngörülebilir bir aşamada kesinleşmesini de gerektirir.

Sanık lehine itirazlarda süre sınırı aranmaması, ağır adli hataların giderilmesi bakımından anlaşılabilir bir güvence olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte teklif, yalnız bu mevcut güvenceyle sınırlı kalmamakta; itiraz isteminde bulunabilecek kişilerin kapsamını da genişletmektedir. Bu noktada asıl tartışma, sanık lehine başvuru imkânından ziyade, yargılamanın kesinleşme aşamasından sonra kimlerin ve hangi gerekçeyle bu olağanüstü mekanizmayı harekete geçirebileceğidir.

Teklifte itiraz isteminde bulunabilecek kişiler arasında katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar gibi geniş ve yoruma açık bir kategoriye yer verilmesi, uygulamada ciddi belirsizlik doğurabilecektir. Ceza yargılaması boyunca katılma talebinde bulunmamış, katılma sıfatı almamış ya da katılma talebi hakkında karar verilmemiş kişilerin, Yargıtay kararından sonra üç aylık süre içinde Başsavcılık itirazını talep edebilmesinin hangi somut ihtiyaçtan kaynaklandığı açık değildir. Eğer bir kişi yargılama boyunca katılma talebinde bulunmamışsa, bu kişinin kesinleşme aşamasından sonra olağanüstü bir denetim yolunu harekete geçirebilmesi ayrıca gerekçelendirilmelidir. Eğer katılma talebi yapılmış fakat mahkemece karara bağlanmamışsa, bu durum zaten yargılamanın usulüne ilişkin ayrı bir eksikliktir; bu eksikliğin CMK 308 üzerinden üç aylık yeni bir başvuru alanına dönüştürülmesi doğru bir yöntem değildir.

Bu nedenle düzenlemede “katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar” ibaresi özellikle sorunludur. Ceza muhakemesinde kanun yollarına başvurabilecek kişiler açık, belirli ve öngörülebilir olmalıdır. Katılan sıfatı, yargılama içinde usulüne uygun talep ve mahkeme kararıyla belirginleşen bir statüdür. Bu statü oluşmadan, hatta kimi hallerde yargılama boyunca hiç talep edilmeden, kesinleşme aşamasından sonra Başsavcılık itirazı isteme hakkının tanınması; kanun yolu sistematüğini, taraf sıfatını ve kesin hüküm ilkesini belirsizleştirebilir. Bu yönüyle teklif, Anayasa'nın 2'nci maddesinde yer alan hukuki belirlilik ilkesi bakımından eleştiriye açıktır.

Düzenlemenin bir diğer sorunlu yönü, olağanüstü nitelikteki bu başvuru bakımından mevcut bir aylık sürenin üç aya çıkarılmasıdır. Yargılamaların hızlandırılması, kesinleşme süreçlerinin sadeleştirilmesi ve yüksek yargının iş yükünün azaltılması hedeflenirken, Yargıtay kararlarından sonra Başsavcılık itirazı isteme süresinin üç aya çıkarılması anlaşılır değildir. Sorun, başvuru süresinin kısa olmasından çok, bu itiraz yolunun hangi ölçütlerle ve hangi nitelikteki hukuki hatalar bakımından işletileceğinin yeterince açık belirlenmemesidir. Süreyi uzatmak, nitelikli ve istisnai denetim ihtiyacını karşılamaz; aksine dosyaların kesinleşme sürecini geciktirebilir.

Burada ihtiyaç duyulan şey, daha uzun süreler ve daha geniş başvuru çevresi değil, CMK 308 itirazının hangi hallerde işletileceğini belirleyen daha seçici, denetlenebilir ve nitelikli bir çerçevedir. Yargıtay Cumhuriyet

Başsavcısının itirazı, her memnuniyetsiz tarafın temyiz sonrasında yeniden başvurabileceği ek bir kanun yolu gibi kurgulanmamalıdır. Bu yol, açık hukuka aykırılıklar, içtihat farklılıkları ve ceza adaletini ciddi biçimde etkileyen kararlar bakımından işletilmelidir. Aksi halde Ceza Genel Kurulunun iş yükü artacak, yargılamalar uzayacak ve olağanüstü itiraz yolu olağan bir ikinci temyiz mekanizmasına yaklaşacaktır.

Sanık lehine başvurular ile katılan, suçtan zarar gören veya katılma sıfatı alabilecek kişiler bakımından öngörülen başvuru rejimi arasında da daha açık bir denge kurulmalıdır. Ceza muhakemesinde sanığın korunması temel bir ilkedir; ancak mağdur ve suçtan zarar görenlerin adalete erişim hakkı da gözetilmelidir. Buna karşılık bu denge, yargılama boyunca taraf sıfatı kazanmamış veya talebini usulüne uygun şekilde ileri sürmemiş kişilere kesinleşme aşamasından sonra geniş bir olağanüstü başvuru imkânı tanınarak kurulamaz. Böyle bir yaklaşım, hem taraf sıfatını belirsizleştirir hem de kesin hüküm ilkesinin etkisini azaltır.

Ayrıca dikkat edilmesi gereken husus; teklifte itiraz isteminde bulunacak kişiler arasında katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar gibi geniş ve yoruma açık bir kategoriye yer verilmesi uygulamada ciddi belirsizlik doğurabilecektir. Çünkü bu aşamaya kadar gelmiş, Yargıtay denetiminden geçmiş bir dosyada hâlâ katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş olanlar kimlerdir? Nasıl tanımlayacaksınız? Bu son derece önemli. Ceza yargılaması boyunca katılma talebinde bulunmamış, katılma sıfatı almamış ve de katılma talebi hakkında karar verilmemiş kişilerin Yargıtay kararından sonra üç aylık süre içinde başsavcılık itirazını talep edebilmesinin hangi somut ihtiyaçtan kaynaklandığı da açık değildir.

Eğer bir kişi yargılama boyunca katılma talebinde bulunmamışsa, bu kişinin kesinleşme aşamasından sonra olağanüstü bir denetim yolunu harekete geçirebilmesi ayrıca gerekçelendirilmelidir. Eğer katılma talebi yapılmış fakat mahkemece karara bağlanmamışsa bu durum zaten yargılamanın usulüne ilişkin ayrı bir eksikliktir. Bu eksikliğin CMK 308 üzerinden üç aylık yeni bir başvuru alanına dönüştürülmesi doğru bir yöntem midir?

Sonuç olarak madde, Yargıtay kararlarının denetlenmesine ilişkin güvenceleri artırma amacı taşısa da, kesin hüküm ilkesini zayıflatma, hukuki güvenliği zorlayacak ölçüde başvuru çevresini genişletme, taraf sıfatını belirsizleştirme ve yüksek yargının iş yükünü artırma riski taşımaktadır. Özellikle yargılama boyunca katılma sıfatı kazanmamış veya katılma talebi karara bağlanmamış kişilere, karar kesinleşme aşamasına geldikten sonra üç ay içinde Başsavcılık itirazı isteme imkânı tanınmasının hangi zorunlu ihtiyaçtan kaynaklandığı açıklanmamıştır. Mevcut bir aylık sürenin üç aya çıkarılması da yargılamaların hızlandırılması hedefiyle bağdaşmamaktadır. Bu alandaki sorun

süreyi uzatarak değil, CMK 308 itirazını açık hukuka aykırılık, içtihat birliği ve ağır adli hata halleriyle sınırlayan daha nitelikli ve öngörülebilir bir sistem kurularak çözülebilir.

MADDE 20

Teklif ile, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 55'inci maddesine iki yeni fıkra eklenmektedir. Düzenleme, çalışma gücünün azalmasından veya yitirilmesinden doğan zararlar ile destekten yoksun kalma zararları bakımından faiz başlangıcını ve tahkikat başlayıncaya kadar yapılan ödemelerin mahsup yöntemini yeniden belirlemektedir.

Teklifeye göre, zarar görenin veya desteğin kazancının bilindiği döneme ilişkin hesaplanan tazminat miktarına haksız fiil veya zarar doğuran olay tarihinden itibaren faiz işletilecektir. Buna karşılık, kazancın bilinemediği döneme ilişkin hesaplanan tazminat miktarına karar tarihinden itibaren kanuni faiz uygulanacaktır.

Maddeyle ayrıca, çalışma gücünün azalması veya yitilmesi ile destekten yoksun kalma zararlarına ilişkin tazminatlar bakımından, tahkikat başlayıncaya kadar ifa amacıyla yapılan ödemelerin ödeme tarihine göre belirlenecek tazminat miktarından oransal olarak mahsup edilmesi öngörülmektedir.

Madde, uygulamada trafik kazası, iş kazası, ağır maluliyet, ölüm ve destekten yoksun kalma dosyalarında mağdurun veya geride kalan ailenin alacağı tazminatı doğrudan azaltabilecek ağır sonuçlar doğuracaktır. Bu nedenle düzenleme hesap yönteminden ziyade haksız fiil mağdurunun tam tazmin hakkı, vücut bütünlüğünün korunması ve sosyal devlet ilkesi bakımından değerlendirilmelidir.

Türk Borçlar Kanunu'nun 117'nci maddesi uyarınca haksız fiilde borçlu, haksız fiilin işlendiği tarihte temerrüde düşmüş sayılır. Sorumluluk hukukunun yerleşik ilkesi de budur. Zarar veren, zararın doğduğu andan itibaren tazmin borcuyla karşı karşıyadır. Bedensel zarar veya ölüm nedeniyle tazminat hesabının dava sürecinde bilirkişi marifetiyle yapılması, zararın olay tarihinde doğduğu gerçeğini değiştirmez. Bu nedenle çalışma gücü kaybı ve destekten yoksun kalma tazminatının önemli bir bölümüne karar tarihinden itibaren faiz işletilmesi, haksız fiil sorumluluğunun temel mantığını zayıflatmaktadır.

Teklifte bilinen dönem ve bilinmeyen dönem ayrımı yapılmaktadır. Bilinen dönem, hesap tarihinde zarar görenin veya desteğin kazancının somut verilerle belirlenebildiği dönemi; bilinmeyen dönem ise geleceğe ilişkin kazanç varsayımlarına dayanılarak hesaplanan süreyi ifade etmektedir. Ancak destekten

yoksun kalma ve sürekli iş göremezlik tazminatlarında asıl büyük kalem çoğu zaman bilinmeyen dönemdir. Ağır malul kalan genç bir işçi, ölüm nedeniyle uzun süre destekten yoksun kalan çocuk veya eş, gelecekteki uzun yıllar boyunca uğrayacağı gelir kaybı üzerinden tazminat talep etmektedir. Bu kaleme karar tarihinden faiz işletilmesi, mağdurun alacağına en önemli kısmını dava boyunca faizsiz bırakacaktır.

Bu yaklaşım, yargılamanın uzun sürmesinin maliyetini zarar verene veya sorumlu sigorta şirketine değil, mağdura yükler. Bir trafik kazasında felç kalan işçinin sürekli iş göremezlik ve bakıcı gideri hesabı yıllar sürebilir. Maluliyet raporu, kusur raporu, aktüerya raporu, itirazlar, istinaf ve temyiz süreçleri nedeniyle geçen süre mağdurun kusurundan kaynaklanmaz. Buna rağmen tazminatın büyük kısmına karar tarihine kadar faiz işletilmemesi, mağdurun yıllarca beklemesini sorumlu taraf bakımından ekonomik olarak avantajlı hale getirebilir.

Burada düzenlemenin sigorta şirketleri bakımından yaratacağı sonuç ayrıca görülmelidir. Zorunlu trafik sigortası alanında daha önce de tazminat hesaplarının genel şartlar ve teknik faiz yoluyla daraltılması yönünde düzenlemeler yapılmıştır. 2016 yılında genel şartlar üzerinden getirilen hesap yöntemi ve 1,8 teknik faiz uygulaması, uygulamada mağdur tazminatlarını ciddi biçimde azaltan bir sonuç doğurmuş; Anayasa Mahkemesinin 2020 tarihli kararıyla, tazminat hesabının genel şartlara bırakılması yönündeki düzenlemeler iptal edilmiştir. Daha sonra kanun düzeyinde getirilen ve destekten yoksun kalma ile sürekli sakatlık tazminatlarında iskonto oranı ve aktüerya kurallarına dayanan sistem de Anayasa Mahkemesinin 2022 tarihli kararıyla iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin her iki kararında da temel yaklaşım aynıdır: Zorunlu mali sorumluluk sigortası, mağdurun gerçek zararını karşılama amacından uzaklaştırılmaz. Sigorta şirketinin ödeyeceği tazminat ile haksız fiil sorumlusunun Türk Borçlar Kanunu'na göre ödemesi gereken tazminat farklılaştırıldığında, zarar görenin gerçek zararının karşılanamaması riski doğmaktadır. Bu risk, özellikle yaşam hakkı, vücut bütünlüğü ve mülkiyet hakkı bakımından anayasal bir soruna dönüşmektedir.

Bugünkü teklif, doğrudan teknik faiz oranı getirmemektedir; fakat benzer sonucu faiz başlangıcı üzerinden üretme tehlikesi taşımaktadır. Geçmişte teknik faiz ve iskonto yöntemiyle tazminat tutarı aşağı çekilirken, şimdi bilinmeyen dönem tazminatına karar tarihine kadar faiz işletilmemesiyle mağdurun alacağına ekonomik değeri azaltılmaktadır. Bu nedenle düzenleme, AYM kararlarıyla çizilen “gerçek zararın karşılanması” çizgisinin dolanılması olarak değerlendirilebilecek niteliktedir.

Hesap yöntemi bakımından da ciddi bir tutarsızlık vardır. Bilinemeyen dönem hesabında, zarar görenin veya desteğin bakiye ömrü, son bilinen geliri, ücret artış varsayımları, yaşam tabloları ve progresif rant yöntemi dikkate alınmaktadır. Yani hukuk düzeni gelecekteki zararı bugünden sermaye değerine çevirerek tazminat hesabına dahil etmektedir. Buna rağmen bu zarar henüz doğmadı denilerek faiz başlangıcının karar tarihine alınması çelişkili bir yaklaşımdır. Gelecek zarar bugünden peşin sermaye değeriyle hesaplanıyorsa, bu zararın haksız fiil tarihinden doğduğu da kabul edilmelidir.

Dahası, teklifin mantığı benimsenirse hesap yönteminin tamamı yeniden tartışmaya açıktır. Eğer bilinemeyen dönem bakımından “henüz doğmamış gelir” denilerek faiz karar tarihine bırakılıyorsa, o zaman aynı dönem için ücret artış varsayımlarının ve progresif hesap tekniğinin nasıl uygulanacağı da tartışılmalı hale gelir. Haksız fiil mağduru bakımından geleceğe yönelik gelir kaybı hesaba katılırken, sorumlu taraf bakımından faiz yükünün karar tarihine bırakılması tek taraflı bir avantaj yaratır. Bu, aktüeryal denge değil; mağdur aleyhine sonuç doğuran seçici bir hesap tercihidir.

Yargıtay uygulamasında uzun süredir bedensel zarar ve destekten yoksun kalma tazminatlarında gerçek zarara ulaşma amacıyla hesap tarihindeki güncel veriler esas alınmakta, bakiye ömür ve işleyecek dönem hesabı yapılmaktadır. Uygulamada progresif rant yöntemi, bilinen son gelirin işleyecek dönemde her yıl belirli oranda artırılıp iskonto edilmesi esasına dayanır. Bu yöntem, mağdurun gelecekte uğrayacağı gelir kaybını bugünkü sermaye değerine dönüştürmeyi amaçlar. Teklif ise bu hesabın mağdur lehine olan faiz sonucunu ortadan kaldırmakta, fakat tazminat sorumlularının lehine olan peşin ödeme ve iskonto mantığını korumaktadır.

Bu düzenleme, özellikle en ağır zarar gören grupları etkileyecektir. Genç yaşta çalışma gücünü kaybedenler, sürekli bakıma muhtaç hale gelenler, eşini veya anne-babasını kaybeden çocuklar, aile geçimini kaybedenler ve uzun yıllara yayılan destek zararına uğrayanlar, tazminatın en büyük bölümünü bilinemeyen dönem üzerinden almaktadır. Bu kısma karar tarihine kadar faiz işletilmemesi, kağıt üzerinde tazminat verilmiş gibi görünse de gerçekte mağdurun alacağına değerini aşındıracaktır.

Düzenlemenin yürürlüğe girmesiyle benzer durumda olan kişiler arasında ciddi eşitsizlikler de ortaya çıkabilecektir. Aynı tarihte kaza geçiren, aynı oranda malul kalan veya aynı şekilde destekten yoksun kalan kişilerden biri mevcut sisteme göre olay tarihinden faiz alırken, düzenlemenin uygulanacağı diğer kişi bilinemeyen dönem bakımından karar tarihine kadar faiz alamayacaktır. Hatta dava süresi uzadıkça bu fark milyonlarca liraya ulaşabilecek, mağdurun alacağı ile sigorta şirketi veya sorumlu tarafın ödeyeceği tutar arasında büyük bir avantaj farkı doğacaktır. Bu da eşitlik ve hukuk güvenliği bakımından ayrıca tartışmalıdır.

Maddeye eklenen mahsup düzenlemesi de mağdurun korunması bakımından yetersizdir. Tahkikat başlayıncaya kadar ifa amacıyla yapılan ödemelerin ödeme tarihine göre belirlenecek tazminat miktarından oransal olarak mahsup edilmesi, ilk bakışta teknik bir uygulama birliği sağlayabilir. Ancak bedensel zarar dosyalarında mağdur çoğu zaman ödeme tarihinde gerçek zararını bilmemektedir. Maluliyet oranı, bakıcı ihtiyacı, kusur oranı, gelir hesabı ve destek süresi henüz netleşmeden yapılan ödemelerin, gerçek zararın hangi oranını karşıladığını sağlıklı biçimde belirlemek güçtür.

Sigorta şirketleri çoğu zaman ödeme sürecinde daha güçlü bilgiye, teknik hesaba ve kurumsal imkâna sahiptir. Mağdur ise kaza, ölüm, sakatlık veya gelir kaybı nedeniyle en zayıf dönemindedir. Bu aşamada yapılan düşük veya eksik ödemelerin sonradan oransal mahsup yoluyla sigorta şirketi lehine sonuç doğurması, mağdurun korunması ilkesini zayıflatır. Erken ödeme teşvik edilecekse, ödemenin gerçek zararlar makul orantı içinde olması, hesaplama esas verilerin hak sahibine açıkça bildirilmesi ve mahkemenin eksik bilgiye dayalı ödemeleri denetleyebilmesi gerekir.

Bu haliyle madde, uygulama birliği ve öngörülebilirlik gerekçesiyle sunulsa da, fiilen sigorta şirketleri ve tazminat sorumluları lehine sonuç doğurma potansiyeli taşımaktadır. Sorun, tazminat hesabının sadeleştirilmesi değildir. Sorun, haksız fiil mağdurunun alacağının büyük bir bölümünün dava süresince faizsiz bırakılmasıdır. Bedensel zarar ve destekten yoksun kalma tazminatlarında yapılacak her düzenleme, öncelikle mağdurun gerçek zararının karşılanmasını güvence altına almalıdır.

Sonuç olarak teklif, Türk Borçlar Kanunu 55'inci madde ruhuyla ve Anayasa Mahkemesinin trafik sigortası tazminatlarına ilişkin iptal kararlarında ortaya koyduğu gerçek zarar ilkesinin yönüyle uyumlu değildir. Çalışma gücünü kaybeden, sakat kalan veya desteğini yitiren kişinin alacağı, uzun yargılama süresinin sonunda faizsiz bırakılacak bir hesap kalemi olarak görülemez. Zararın kaynağı haksız fiildir; temerrüdün başlangıcı da olay tarihidir. Bu nedenle bilinmeyen dönem tazminatına karar tarihinden faiz işletilmesine ilişkin düzenleme madde metninden çıkarılmalı; mahsup düzenlemesi ise mağdurun açık bilgilendirilmesi ve gerçek zararlar makul orantı güvencesiyle yeniden kurulmalıdır.

MADDE 21

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 107. maddesinin tamamen yürürlükten kaldırılması, usul hukukunda köklü sonuçlar doğurabilecek bir değişikliktir. Belirsiz alacak davası kurumu, özellikle hak arama özgürlüğünün etkin kullanılması, mahkemeye erişim hakkının korunması, usul ekonomisinin

sağlanması ve ekonomik olarak zayıf tarafların korunması bakımından önemli işlevler üstlenmektedir. Maddenin kaldırılması; hukuk devleti, hukuki güvenlik, mahkemeye erişim hakkı ve sosyal devlet ilkeleri bakımından ciddi sakıncalar doğurabilecek, uygulamada yeni belirsizliklere ve hak kayıplarına yol açabilecek nitelikte görünmektedir. Bu nedenle düzenleme, yalnızca teknik bir usul değişikliği olarak değil, temel hak ve özgürlüklere etkileri bakımından da kapsamlı şekilde yeniden değerlendirilmelidir.

MADDE 22

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 107. maddesinin kaldırılmasıyla ortaya çıkabilecek bazı hak kayıplarını azaltmayı amaçlasa da, belirsiz alacak davasının sağladığı korumaları tam olarak ikame edememektedir. Talep artırma hakkının yalnızca bir defa kullanılabilmesi, davacıların hak kaybına uğramasına neden olabilecek; zamanaşımına ilişkin düzenleme ise davalıların hukuki güvenliği bakımından yeni tartışmalar yaratabilecektir. Bu nedenle teklif, hak arama özgürlüğü ile hukuki güvenlik arasındaki dengeyi tam olarak kuramayan ve uygulamada yeni usulü sorunlara yol açabilecek bir düzenleme niteliği taşımaktadır.

MADDE 23

Madde, yargılamaların makul sürede tamamlanmasına katkı sağlayabilecek bir adım niteliğindedir. Ancak düzenlemenin etkili olabilmesi, duruşma aralıklarının kısaltılmasının yanı sıra dosyayı ilerleten işlemlerin etkin biçimde yürütülmesine, somut gerekçe yükümlülüğünün titizlikle uygulanmasına ve yapısal sorunlara yönelik tamamlayıcı tedbirlerin hayata geçirilmesine bağlıdır. Aksi halde süre sınırı uygulamada sınırlı bir etki doğuracak ve beklenen iyileşme sağlanamayacaktır. Bu nedenle düzenlemenin, hâkim ve personel kapasitesi, bilirkişilik sistemi, tebligat süreçleri ve yargı altyapısına ilişkin iyileştirmelerle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

MADDE 24

Yargının dijitalleşmesi ve uzaktan duruşma uygulamalarının yaygınlaştırılması bakımından çağın ihtiyaçlarına cevap verme amacı taşımaktadır. Ancak taraf iradelerinin doğrulanması, usulü işlemlerin güvenilirliği, veri güvenliği ve adil yargılanma hakkının korunması bakımından yeterli güvenceleri içermemektedir. Fiziki imza zorunluluğunun geniş ölçüde kaldırılması, gerekli teknik ve hukuki altyapı oluşturulmadan uygulamaya geçirilmesi halinde yeni usulü ihtilaflara ve hak kayıplarına yol açabilecek niteliktedir.

MADDE 25

Bağlantılı davaların aynı mahkemede görülmesini sağlayarak usul ekonomisini ve yargısal istikrarı güçlendirmeyi amaçlamakla birlikte, birleştirme kararının kesinleşmesinden sonra mahkemenin mutlak şekilde bu kararla bağlı tutulması nedeniyle hukuki esnekliği azaltabilecek sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle sonradan ortaya çıkabilecek yeni hukuki veya fiili durumların dikkate alınmasına imkan tanınmaması, adil yargılanma hakkı, hukuki güvenlik ve etkin yargısal koruma ilkeleri bakımından eleştiriye açıktır.

MADDE 26

Madde, usul ekonomisini ve yargılamaların hızlandırılmasını amaçlamakla birlikte, birleştirme ve ayırma kararlarına karşı etkili yargısal denetim imkanlarını daraltmakta, usule ilişkin önemli hataların ancak davanın sonunda incelenebilmesine yol açmakta ve bu kararların bozma sebebi oluşturamayacağını hükme bağlayarak adil yargılanma hakkı bakımından ciddi tartışmalar yaratmaktadır. Düzenleme, yargısal etkinlik ile temel hak güvenceleri arasındaki dengeyi yeterince gözetmeyen ve uygulamada hak kayıplarına neden olabilecek bir yaklaşım içermektedir. Bu nedenle teklifin, etkili başvuru hakkı ve hukuk devleti ilkesi çerçevesinde yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

MADDE 27

Düzenleme, Anayasa Mahkemesi kararını karşılayan ilk adımı atmamakla birlikte eksik kalmaktadır. İstinaf başvurusunun kısmen veya tamamen kabul edilmesi üzerine Bölge Adliye Mahkemesi tarafından yeniden esas hakkında karar verilen hallerde, temyiz yolu dava değerinden bağımsız olarak açık olmalıdır. Böyle bir düzenleme, Yargıtay'ın iş yükü bakımından sınırsız bir genişleme anlamına gelmez; çünkü yalnız istinafın kabul edilip yeni esas hükmü kurulduğu durumlarda sınırlı olacaktır. Buna karşılık hükmün denetlenmesini talep etme hakkı daha etkili biçimde korunacaktır.

GEÇİCİ MADDE 1

Kanun teklifinde yer alan geçiş hükümleri incelendiğinde, temel amacın yapılan değişikliklerin geçmişe etkisini sınırlandırmak ve uygulamada ortaya çıkabilecek hukuki boşlukları önlemek olduğu görülmektedir. İlk bakışta hukuk güvenliğini korumaya yönelik bir yaklaşım benimsenmiş gibi görünse de, geçici madde hükümleri bütün olarak değerlendirildiğinde uygulama birliğini zedeleyebilecek, farklı tarihlerde açılan dava ve işlemler bakımından uzun yıllar sürecek ikili hukuk rejimleri oluşturabilecek ve bazı düzenlemeler bakımından kazanılmış haklar ile hukuki öngörülebilirlik ilkeleri açısından tartışmalar yaratabilecek niteliktedir.

Bir kanun değişikliğinin yürürlüğe girmesinden önce başlamış hukuki işlemler bakımından eski hükümlerin uygulanmaya devam edilmesi genel olarak hukuki güvenliğin gereğidir. Ancak teklifte yer alan çok sayıda farklı geçiş rejimi, aynı konuda benzer durumda bulunan kişilerin yalnızca işlem veya dava tarihine göre farklı hukuki sonuçlarla karşılaşmasına neden olabilecektir.

Geçici maddenin özellikle 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 55 inci maddesine ilişkin düzenlemesi dikkat çekmektedir. Teklifte tazminat hesaplamalarına ilişkin yeni sistemin yalnızca yürürlük tarihinden sonra meydana gelen haksız fiiller bakımından uygulanacağı belirtilmektedir. Bu yaklaşım geriye yürümezlik ilkesi bakımından hukuken anlaşılabilir görünmekle birlikte, uygulamada uzun yıllar boyunca aynı mahkemelerde iki farklı tazminat rejiminin uygulanmasına neden olacaktır. Özellikle yürürlük tarihinden önce meydana gelmiş ancak halen görülmekte olan binlerce dava bakımından eski hükümlerin uygulanmaya devam etmesi, içtihat ve uygulama birliğini zorlaştırabilecek sonuçlar doğurabilir.

Geçici maddenin 5271 sayılı Kanun'un 308 inci maddesine ilişkin hükmü de ayrıca değerlendirilmelidir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisine ilişkin yeni düzenlemenin yalnızca yürürlük tarihinden sonra teslim edilen dosyalar hakkında uygulanması, aynı hukuki durumda bulunan kişiler arasında dosyanın teslim tarihine bağlı olarak farklı kanun yolu imkanlarının ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Ceza muhakemesi hukukunda kanun yollarına ilişkin düzenlemeler adil yargılanma hakkı ile doğrudan bağlantılı olduğundan, bu farklılaşmanın yeterli gerekçelerle desteklenmesi gerekirken teklif metninde buna ilişkin kapsamlı bir açıklama bulunmamaktadır.

Geçici maddenin dördüncü fıkrasında yer alan Adli Tıp Kurumu yöneticilerinin görev sürelerine ilişkin düzenleme ise anayasal açıdan ayrı bir tartışma alanı oluşturmaktadır. Düzenleme ile görev süresi dört yıl veya daha fazla olan başkan ve üyelerin görevlerinin doğrudan sona erdirilmesi öngörülmektedir. Her ne kadar yeni bir görev süresi sistemi kurulmak istense de, mevcut görevlerde bulunan kişilerin statülerine doğrudan müdahale edilmesi, kamu hizmetinin sürekliliği ve idari istikrar ilkeleri bakımından eleştiriye açıktır. Özellikle görev süresi devam eden kişilerin yeni düzenleme gerekçe gösterilerek görevden ayrılmak zorunda bırakılması, idarenin tarafsızlığı ve kurumsal bağımsızlık tartışmalarını gündeme getirebilir.

Çok sayıda farklı kanunda yapılan değişiklikler için farklı geçiş hükümleri öngörülmesi uygulayıcılar bakımından ciddi bir takip ve yorum yükü doğurmaktadır. Hâkimler, savcılar, avukatlar ve idari makamlar aynı konuda hangi tarihte hangi hükmün uygulanacağını sürekli olarak değerlendirmek zorunda kalacaktır. Bu durum özellikle geçiş döneminde uygulama hatalarının artmasına ve yargısal uyuşmazlıkların çoğalmasına neden olabilir. Kanun yapma

teknîği bakımından geçiş hükümlerinin mümkün olduğunca sade ve sistematik olması beklenirken, teklif farklı alanlarda çok sayıda özel geçiş rejimi oluşturmaktadır.

Geçici 6. Fıkra ile ihdas edilen 14'üncü maddenin geçiş hükmü düzenlenmekte olup düzenleme ile kanun yolu incelemesinde bulunan dosyalarda, yeni getirilen ceza indirimi hükmünün uygulanabileceği değerlendirilen kararların bozulması ve dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesi öngörülmektedir. Burada dikkate alınması gereken durum lehe kanun değerlendirmesinin doğrudan kanun yolu mercilerince yapılamadığıdır. Bölge Adliye Mahkemelerinin dosyayı yeniden ilk derece mahkemesine göndermesinin zorunlu hale getirilmesi, yargılamaların uzamasına ve zaten ağır iş yükü altında bulunan ilk derece mahkemelerinin yeni dosya yüküyle karşılaşmasına neden olacaktır. Oysa lehe kanun uygulaması birçok durumda istinaf veya temyiz merciince de yapılabilir niteliktedir.

Geçici 7. Fıkra önemli bir düzenleme olup infazı devam eden hükümlüler bakımından yeni bir etkin pişmanlık imkânı tanımaktadır. Ancak bunun şartı olarak mağdurun zararının altı ay içinde tamamen giderilmesi öngörülmektedir. Kanun kesinleşmiş hükümlere sonradan yeni bir etkin pişmanlık mekanizması getirmektedir. Her ne kadar bu düzenleme sanık lehine olsa da, etkin pişmanlık müessesesinin kesinleşmiş hükümlere bu şekilde geriye yürütülmesi ceza hukuku sistematîği bakımından istisnai bir yöntemdir ve kanun tekniği açısından tartışmalıdır. Ayrıca etkin pişmanlıktan yararlanmak için ceza infaz rejiminde ekonomik imkânlar belirleyici hâle gelmektedir.

Sonuç olarak, geçici madde hükümleri görünüşte hukuki güvenliği koruma amacı taşısa da, farklı tarihlerde başlayan dava ve işlemler bakımından uzun yıllar devam edecek çok katmanlı hukuk rejimleri yaratmaktadır. Özellikle tazminat hukuku, ceza muhakemesi, belirsiz alacak davaları ve Adli Tıp Kurumu'na ilişkin düzenlemeler bakımından hukuki belirlilik, eşitlik ilkesi, idari istikrar ve uygulama birliği açısından önemli soru işaretleri bulunmaktadır. Kanun teklifinin geçiş hükümleri, değişikliklerin yürürlüğe girişini teknik olarak düzenlemekle birlikte, uygulamada ortaya çıkabilecek hak kayıpları ve yorum farklılıklarını önleyecek yeterli güvenceleri içermemektedir. Bu nedenle geçiş rejiminin daha sade, öngörülebilir ve uygulama birliğini koruyacak şekilde yeniden ele alınması gerekmektedir.

Tüm maddelere ilişkin yapıcı eleştirilerimizi sunduğumuz muhalefet şerhinde amacımızın hukuk devleti ilkesi gereği adaletin ve hukukun tesis edildiği bir düzen içinde hukuki gerçekliğe ulaşılması olduğunu belirtiriz. Anayasaya aykırılık teşkil eden hükümlerin teklif metninden çıkartılması ve Anayasa Mahkemesi kararlarının gereğini esasen karşılayacak biçimde yeniden düzenlenmesi gerektiği aşikardır. Vatandaşlarımızın beklentilerini karşılar

nitelikte çözümlerin üretilmesi ve hukukun üstünlüğünün sağlanması istemi ile muhalefet şerhimizi sunarız.

İdris Şahin
Ankara

İSTANBUL MİLLETVEKİLİ NURETTİN ALAN
VE TOKAT MİLLETVEKİLİ MUSTAFA ARSLAN
İLE 106 MİLLETVEKİLİNİN TEKLİFİ

**YARGININ ETKİN VE VERİMLİ İŞLEMESİNE
YÖNELİK BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK
YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1- 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununa 34 üncü maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki madde eklenmiştir.

“İdareye başvuru zorunluluğu:

MADDE 34/a- Yargıtay, bölge adliye mahkemeleri ve ilk derece mahkemelerince verilen bir miktar para ile vekâlet ücreti ve yargılama giderlerine ilişkin ilamlar, idare tarafından gecikmeksizin yerine getirilir. Hükmedilen tutarın ödenmesine ilişkin alacaklı veya vekilinin idareye yazılı şekilde banka hesap numarasını bildirecek yapacağı başvuru tarihinden itibaren en geç bir ay içinde ilamda belirtilen alacağın ilamda belirtildiği şekilde varsa ödeme tarihine kadar işleyecek faizi ve diğer fer’leriyle birlikte ödenmediği takdirde ilamlı icra takibi yapılabilir. Bu başvuru yapılmaksızın doğrudan doğruya ilamlı icra yoluna başvurulamaz.”

MADDE 2- 2004 sayılı Kanunun 114 üncü maddesinin ikinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiş ve yedinci fıkrasının (6), (8) ve (9) numaralı bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. “Tüm maliklerin miras yoluyla edindikleri ve mirasçılar dışında üçüncü kişilerin mülkiyet hakkının bulunmadığı taşınmazlar bakımından ortaklığın satış suretiyle giderilmesine karar verilmesi hâlinde yapılacak açık artırmalarda birinci artırma sadece malik olan mirasçılar arasında yapılır. Sadece malik olan mirasçılar arasında yapılacak bu artırma usulü bir defaya mahsus olmak üzere uygulanır.”

“6. Satış talep eden ve artırmaya katılmak isteyen alacaklı, en geç artırma süresinin bitiminden önceki iş günü mesai bitimine kadar satışı yapan icra dairesine müracaat etmesi hâlinde alacağın teminatı karşıladığı miktar kadar kendisinden teminat alınmayacağı, açık artırmalarda Hazinesin teminat göstermekten muaf olduğu.

ADALET KOMİSYONUNUN
KABUL ETTİĞİ METİN

**YARGININ ETKİN VE VERİMLİ İŞLEMESİNE
YÖNELİK BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK
YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1- 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununa 34 üncü maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki madde eklenmiştir.

“İdareye başvuru zorunluluğu:

MADDE 34/a- Yargıtay, bölge adliye mahkemeleri ve ilk derece mahkemelerince verilen bir miktar para ile vekâlet ücreti ve yargılama giderlerine ilişkin ilamlar, idare tarafından gecikmeksizin yerine getirilir. Hükmedilen tutarın ödenmesine ilişkin alacaklı veya vekilinin idareye yazılı şekilde banka hesap numarasını bildirecek yapacağı başvuru tarihinden itibaren en geç bir ay içinde ilamda belirtilen alacağın ilamda belirtildiği şekilde varsa ödeme tarihine kadar işleyecek faizi ve diğer fer’leriyle birlikte ödenmediği takdirde ilamlı icra takibi yapılabilir. Bu başvuru yapılmaksızın doğrudan doğruya ilamlı icra yoluna başvurulamaz.”

MADDE 2- 2004 sayılı Kanunun 114 üncü maddesinin ikinci fıkrasına aşağıdaki cümleler eklenmiş ve yedinci fıkrasının (6), (8) ve (9) numaralı bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. “Tüm maliklerin miras yoluyla edindikleri ve mirasçılar dışında üçüncü kişilerin mülkiyet hakkının bulunmadığı taşınmazlar bakımından ortaklığın satış suretiyle giderilmesine karar verilmesi hâlinde yapılacak açık artırmalarda birinci artırma sadece malik olan mirasçılar arasında yapılır. Sadece malik olan mirasçılar arasında yapılacak bu artırma usulü bir defaya mahsus olmak üzere uygulanır.”

“6. Satış talep eden ve artırmaya katılmak isteyen alacaklı, en geç artırma süresinin bitiminden önceki iş günü mesai bitimine kadar satışı yapan icra dairesine müracaat etmesi hâlinde alacağın teminatı karşıladığı miktar kadar kendisinden teminat alınmayacağı, açık artırmalarda Hazinesin teminat göstermekten muaf olduğu.”

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve
Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile
106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

8. Elektronik satış portalında verilecek tekliflerin haczedilen malın muhammen kıymetinin yüzde ellisi, ortaklığın satış suretiyle giderilmesinde birinci artırmanın sadece malik olan mirasçılar arasında yapıldığı durumlarda muhammen kıymetin yüzde yüzü, ikinci artırmada ise muhammen kıymetin yüzde ellisi ile o malla güvence altına alınan ve satış isteyen alacağına rüçhanı olan alacakların toplamından hangisi fazla ise bu miktarı ve ayrıca bu miktara ilave olarak paraya çevirme ve paylaşırma masraflarını geçmesi gerektiği.

9. İhale alıcısının en yüksek teklifi verip de süresi içinde ihale bedelini yatırmaması hâlinde, alınan teminatın iade edilmeyip öncelikle satış masraflarından mahsup edileceği, kalan miktarın icra dosyaları bakımından alacaklarına mahsuben hak sahiplerine ödeneceği, süresi içinde ihale bedelini yatırmayan ihale alıcısının satış isteyen alacaklı olması durumunda, muhammen bedelin yüzde onunun kendi alacağından mahsup edileceği ve bu satış için yapılan masrafin kendisi üzerinde bırakılarak borçluya yüklenmeyeceği; ortaklığın satış suretiyle giderilmesinde en yüksek teklifi verip de ihale bedelini süresi içinde yatırmayan ihale alıcısından alınan teminatın kendisine iade edilmeyerek satış masrafları mahsup edildikten sonra paydaşlara payları oranında ödeneceği, süresi içinde ihale bedelini yatırmayanın paydaş olması durumunda ise alınan teminatın tamamının diğer pay sahiplerine payları oranında ödeneceği; ayrıca en yüksek teklifi verip de süresi içinde ihale bedelini yatırmayan ihale alıcısına, teklif ettiği bedelin yüzde beşi oranında satışı yapan icra dairesince veya satış memurunca idari para cezası verileceği, verilen bu cezanın 6183 sayılı Kanun hükümleri uyarınca tahsili için tahsil dairesine bildirileceği.”

MADDE 3- 18/1/1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanununun 55 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“8. Elektronik satış portalında verilecek tekliflerin haczedilen malın muhammen kıymetinin yüzde ellisi, ortaklığın satış suretiyle giderilmesinde birinci artırmanın sadece malik olan mirasçılar arasında yapıldığı durumlarda muhammen kıymetin yüzde yüzü, ikinci artırmada ise muhammen kıymetin yüzde ellisi ile o malla güvence altına alınan ve satış isteyen alacağına rüçhanı olan alacakların toplamından hangisi fazla ise bu miktarı ve ayrıca bu miktara ilave olarak paraya çevirme ve paylaşırma masraflarını geçmesi gerektiği.

9. İhale alıcısının en yüksek teklifi verip de süresi içinde ihale bedelini yatırmaması hâlinde, alınan teminatın iade edilmeyip öncelikle satış masraflarından mahsup edileceği, kalan miktarın icra dosyaları bakımından alacaklarına mahsuben hak sahiplerine ödeneceği; süresi içinde ihale bedelini yatırmayan ihale alıcısının satış isteyen alacaklı olması durumunda, muhammen bedelin yüzde onunun kendi alacağından mahsup edileceği ve bu satış için yapılan masrafin kendisi üzerinde bırakılarak borçluya yüklenmeyeceği; ortaklığın satış suretiyle giderilmesinde en yüksek teklifi verip de ihale bedelini süresi içinde yatırmayan ihale alıcısından alınan teminatın kendisine iade edilmeyerek satış masrafları mahsup edildikten sonra paydaşlara payları oranında ödeneceği, süresi içinde ihale bedelini yatırmayanın paydaş olması durumunda ise alınan teminatın tamamının diğer pay sahiplerine payları oranında ödeneceği; ayrıca en yüksek teklifi verip de süresi içinde ihale bedelini yatırmayan ihale alıcısına, teklif ettiği bedelin yüzde beşi oranında satışı yapan icra dairesince veya satış memurunca idari para cezası verileceği, verilen bu cezanın 6183 sayılı Kanun hükümleri uyarınca tahsili için tahsil dairesine bildirileceği.”

MADDE 3- 18/1/1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanununun 55 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve
Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile
106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

“MADDE 55- Noterlik evrak ve defterleri mahkeme, sulh ceza hâkimliği ve Cumhuriyet başsavcılıklarınca veya resmî daireler tarafından yahut konusu da belirtilmek suretiyle noterlikte soruşturmaya yetkili kılınan kimselerce incelenebilir.

Mahkeme, sulh ceza hâkimliği veya Cumhuriyet başsavcılığı tarafından, noterlik evrakının aslının istenmesi hâlinde ilgili noter, evrakın bir örneğini çıkarıp aslına uygunluğunu onaylar. Noter, onayladığı örneği aslının yerinde saklar ve evrakın aslını ilgili mercie gönderir.

Mahkeme, sulh ceza hâkimliği, Cumhuriyet başsavcılığı veya soruşturmaya yetkili kılınan resmî daire tarafından noterlik evrakının onaylı bir örneğinin istendiği durumlarda, noter istenilen evrakın aslını elektronik ortamda taramak ve güvenli elektronik imzayla imzalamak suretiyle oluşturduğu onaylı örneği ilgili mercie elektronik ortamda gönderir. Elektronik ortamda gönderme imkânı bulunmayan durumlarda evrakın aslına uygunluğunu onaylayarak onaylı örneği ilgili mercie gönderir.

Bu madde uyarınca yapılan işlemler için yevmiye numarası verilmez. Posta masrafı ve yol masrafı hariç olmak üzere harç, vergi, değerli kâğıt ücreti dâhil herhangi bir ücret alınmaz.”

MADDE 4- 6/1/1982 tarihli ve 2575 sayılı Danıştay Kanununun geçici 27 nci maddesinin onüçüncü fıkrasında yer alan “on yıl” ibaresi “on dört yıl” şeklinde değiştirilmiş ve maddenin onyedinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir. “Bu fıkra hükümleri, 23/7/2030 tarihine kadar uygulanmaz.”

MADDE 5- 6/1/1982 tarihli ve 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanunun 7 nci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve ikinci fıkrasında yer alan “yirmibeşbin” ibaresi “dört yüz seksen altı bin” şeklinde değiştirilmiştir.

“MADDE 55- Noterlik evrak ve defterleri mahkeme, sulh ceza hâkimliği ve Cumhuriyet başsavcılıklarınca veya resmî daireler tarafından yahut konusu da belirtilmek suretiyle noterlikte soruşturmaya yetkili kılınan kimselerce incelenebilir.

Mahkeme, sulh ceza hâkimliği veya Cumhuriyet başsavcılığı tarafından, noterlik evrakının aslının istenmesi hâlinde ilgili noter, evrakın bir örneğini çıkarıp aslına uygunluğunu onaylar. Noter, onayladığı örneği aslının yerinde saklar ve evrakın aslını ilgili mercie gönderir.

Mahkeme, sulh ceza hâkimliği, Cumhuriyet başsavcılığı veya soruşturmaya yetkili kılınan resmî daire tarafından noterlik evrakının onaylı bir örneğinin istendiği durumlarda, noter istenilen evrakın aslını elektronik ortamda taramak ve güvenli elektronik imzayla imzalamak suretiyle oluşturduğu onaylı örneği ilgili mercie elektronik ortamda gönderir. Elektronik ortamda gönderme imkânı bulunmayan durumlarda evrakın aslına uygunluğunu onaylayarak onaylı örneği ilgili mercie gönderir.

Bu madde uyarınca yapılan işlemler için yevmiye numarası verilmez. Posta masrafı ve yol masrafı hariç olmak üzere harç, vergi, değerli kâğıt ücreti dâhil herhangi bir ücret alınmaz.”

MADDE 4- 6/1/1982 tarihli ve 2575 sayılı Danıştay Kanununun geçici 27 nci maddesinin onüçüncü fıkrasında yer alan “on yıl” ibaresi “on dört yıl” şeklinde değiştirilmiş ve maddenin onyedinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir. “Bu fıkra hükümleri, 23/7/2030 tarihine kadar uygulanmaz.”

MADDE 5- 6/1/1982 tarihli ve 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanunun 7 nci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve ikinci fıkrasında yer alan “yirmibeşbin” ibaresi “dört yüz seksen altı bin” şeklinde değiştirilmiştir.

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve
Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile
106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

“1. Düzenleyici işlemlere karşı açılanlar hariç, aşağıda sayılan davalar idare mahkemesi hâkimlerinden biri tarafından çözümlenir:

a) Konusu dört yüz seksen altı bin Türk Lirasını aşmayan; idari işlemlere karşı açılan iptal davaları ve tam yargı davaları.

b) İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim öğrencileri hakkında tesis edilen uzaklaştırma ve ilişik kesme sonucunu doğuranlar hariç disiplin cezası ile sınıf geçme, not tespiti, yurt, kredi ve burs işlemlerine karşı açılan davalar.

c) Kamu görevlileri hakkında tesis edilen geçici görevlendirme, yolluk, lojman ve izin işlemlerine karşı açılan davalar.

d) Kamu görevlilerine verilen uyarma cezasına karşı açılan davalar.

e) Mesleki faaliyeti geçici veya sürekli olarak engelleyenler hariç olmak üzere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının üyeleri hakkında verdiği disiplin cezalarına karşı açılan davalar.

f) 1/7/1976 tarihli ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanunun uygulanmasından doğan davalar.”

MADDE 6- 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 45 inci maddesinin üçüncü ve beşinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“3. Bölge idare mahkemesi, ilk derece mahkemesinin kararına ilişkin yaptığı inceleme sonunda;

a) Kararı hukuka uygun bulursa,

b) Kararın sonucu hukuka uygun olmakla birlikte gösterilen gerekçeyi doğru bulmaz veya eksik bulursa kararın gerekçesini değiştirerek,

c) Karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise gerekli düzeltmeyi yaparak, istinaf başvurusunun reddine karar verir.”

“5. Bölge idare mahkemesi;

a) İlk inceleme üzerine verilen kararlar ile usule ilişkin verilen diğer nihai kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunu haklı bulması,

“1. Düzenleyici işlemlere karşı açılanlar hariç, aşağıda sayılan davalar idare mahkemesi hâkimlerinden biri tarafından çözümlenir:

a) Konusu dört yüz seksen altı bin Türk Lirasını aşmayan; idari işlemlere karşı açılan iptal davaları ve tam yargı davaları.

b) İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim öğrencileri hakkında tesis edilen uzaklaştırma ve ilişik kesme sonucunu doğuranlar hariç disiplin cezası ile sınıf geçme, not tespiti, yurt, kredi ve burs işlemlerine karşı açılan davalar.

c) Kamu görevlileri hakkında tesis edilen geçici görevlendirme, yolluk, lojman ve izin işlemlerine karşı açılan davalar.

d) Kamu görevlilerine verilen uyarma cezasına karşı açılan davalar.

e) Mesleki faaliyeti geçici veya sürekli olarak engelleyenler hariç olmak üzere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının üyeleri hakkında verdiği disiplin cezalarına karşı açılan davalar.

f) 1/7/1976 tarihli ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanunun uygulanmasından doğan davalar.”

MADDE 6- 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 45 inci maddesinin üçüncü ve beşinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“3. Bölge idare mahkemesi, ilk derece mahkemesinin kararına ilişkin yaptığı inceleme sonunda;

a) Kararı hukuka uygun bulursa,

b) Kararın sonucu hukuka uygun olmakla birlikte gösterilen gerekçeyi doğru bulmaz veya eksik bulursa kararın gerekçesini değiştirerek,

c) Karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise gerekli düzeltmeyi yaparak, istinaf başvurusunun reddine karar verir.”

“5. Bölge idare mahkemesi;

a) İlk inceleme üzerine verilen kararlar ile usule ilişkin verilen diğer nihai kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunu haklı bulması,

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile 106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

b) Davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme yahut reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olması,

c) Dilekçenin reddine karar verilmesi gerekirken bu karar verilmeksizin dava hakkında karar verilmesi,

d) Dosyanın eksik veya yanlış hasımla tekemmül ettirilerek karar verilmesi,

e) Talep hakkında karar verilmemesi yahut eksik hükümlerle karar verilmesi,

f) Keşif veya bilirkişi incelemesi yaptırılması gerektiği hâlde yaptırılmadan karar verilmesi,

g) Duruşma yapılması gerektiği hâlde duruşma yapılmadan karar verilmesi,

hallerinde, istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına ve dosyanın kararı veren mahkemeye gönderilmesine kesin olarak karar verir. Ancak bölge idare mahkemesi, (f) ve (g) bentlerindeki eksikliği kendisi gidererek karar verebilir. Bu fıkrada sayılan haller dışında kararın kaldırılarak dosyanın kararı veren mahkemeye gönderilmesine karar verilemez.”

MADDE 7- 2577 sayılı Kanununun 46 ncı maddesinin birinci fıkrasının başına “1. ” ibaresi eklenmiş, (c) bendi yürürlükten kaldırılmış ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“2. Birinci fıkra kapsamında olmayan davalarda bölge idare mahkemesinin istinaf kanun yolu incelemesinde ilk derece mahkemesi kararını kaldırması üzerine yeniden verdiği kararlar, tebliğinden itibaren otuz gün içinde Danıştayda temyiz edilebilir. Ancak, aşağıda sayılan dava ve işler bakımından kaldırma kararı üzerine yeniden bir karar verilmiş olsa dahi temyiz yoluna başvurulamaz:

a) İdare ve vergi mahkemelerinde tek hâkimle görülen davalar.

b) 2/7/1941 tarihli ve 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanunun uygulanmasından kaynaklanan davalar.

b) Davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme yahut reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olması,

c) Dilekçenin reddine karar verilmesi gerekirken bu karar verilmeksizin dava hakkında karar verilmesi,

d) Dosyanın eksik veya yanlış hasımla tekemmül ettirilerek karar verilmesi,

e) Talep hakkında karar verilmemesi yahut eksik hükümlerle karar verilmesi,

f) Keşif veya bilirkişi incelemesi yaptırılması gerektiği hâlde yaptırılmadan karar verilmesi,

g) Duruşma yapılması gerektiği hâlde duruşma yapılmadan karar verilmesi,

hallerinde, istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına ve dosyanın kararı veren mahkemeye gönderilmesine kesin olarak karar verir. Ancak bölge idare mahkemesi, (f) ve (g) bentlerindeki eksikliği kendisi gidererek karar verebilir. Bu fıkrada sayılan haller dışında kararın kaldırılarak dosyanın kararı veren mahkemeye gönderilmesine karar verilemez.”

MADDE 7- 2577 sayılı Kanununun 46 ncı maddesinin birinci fıkrasının başına “1. ” ibaresi eklenmiş, (c) bendi yürürlükten kaldırılmış ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“2. Birinci fıkra kapsamında olmayan davalarda bölge idare mahkemesinin istinaf kanun yolu incelemesinde ilk derece mahkemesi kararını kaldırması üzerine yeniden verdiği kararlar, tebliğinden itibaren otuz gün içinde Danıştayda temyiz edilebilir. Ancak, aşağıda sayılan dava ve işler bakımından kaldırma kararı üzerine yeniden bir karar verilmiş olsa dahi temyiz yoluna başvurulamaz:

a) İdare ve vergi mahkemelerinde tek hâkimle görülen davalar.

b) 2/7/1941 tarihli ve 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanunun uygulanmasından kaynaklanan davalar.

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile 106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

c) 4/12/1984 tarihli ve 3091 sayılı Taşınmaz Mal Zilyedliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanunun uygulanmasından kaynaklanan davalar.

d) 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun uygulanmasından kaynaklanan davalar.

e) Sadece vekalet ücreti ve yargılama giderlerine ilişkin verilen kararlar.”

MADDE 8- 14/4/1982 tarihli ve 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanunun mülga 26 ncı maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

“Atama ve görev süresi:

MADDE 26- Adli tıp ihtisas kurulu başkan ve üyeliklerine atanmak için en az tıpta veya diş hekimliğinde uzmanlık belgesi ya da alanında doktora derecesi almış olmak şarttır.

Adli tıp ihtisas kurulu başkan ve üyeleri ile adli tıp grup başkanları ve adli tıp ihtisas dairesi başkanlarının görev süresi dört yıldır. Yeni atanan veya görevlendirilenler göreve başlayıncaya kadar süresi dolanların görevi devam eder.”

MADDE 9- 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanununun 10 uncu maddesinin mevcut üçüncü, ondördüncü ve onbeşinci fıkralarından sonra gelmek üzere sırasıyla aşağıdaki fıkralar eklenmiş, mevcut onikinci fıkrasında yer alan “onaltıncı” ibaresi “ondokuzuncu” şeklinde ve mevcut onsekizinci fıkrasında yer alan “sözlü sınavlara ilişkin hususlar Türkiye Adalet Akademisince çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.” ibaresi “sözlü sınavlara ilişkin diğer hususlar Türkiye Adalet Akademisince çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.” şeklinde değiştirilmiştir.

“Adli yargı hâkim ve savcı yardımcılarını ile idari yargı hâkim yardımcılarını ilgisine göre; Anayasa ve insan hakları hukuku, ceza hukuku, özel hukuk, idare hukuku, vergi hukuku ve usul

c) 4/12/1984 tarihli ve 3091 sayılı Taşınmaz Mal Zilyedliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanunun uygulanmasından kaynaklanan davalar.

d) 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun uygulanmasından kaynaklanan davalar.

e) Sadece vekalet ücreti ve yargılama giderlerine ilişkin verilen kararlar.”

MADDE 8- 14/4/1982 tarihli ve 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanunun mülga 26 ncı maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

“Atama ve görev süresi:

MADDE 26- Adli tıp ihtisas kurulu başkan ve üyeliklerine atanmak için en az tıpta veya diş hekimliğinde uzmanlık belgesi ya da alanında doktora derecesi almış olmak şarttır.

Adli tıp ihtisas kurulu başkan ve üyeleri ile adli tıp grup başkanları ve adli tıp ihtisas dairesi başkanlarının görev süresi dört yıldır. Yeni atanan veya görevlendirilenler göreve başlayıncaya kadar süresi dolanların görevi devam eder.”

MADDE 9- 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun 10 uncu maddesine mevcut üçüncü, ondördüncü ve onbeşinci fıkralarından sonra gelmek üzere sırasıyla aşağıdaki fıkralar eklenmiş, maddenin mevcut onikinci fıkrasında yer alan “onaltıncı” ibaresi “ondokuzuncu” şeklinde ve mevcut onsekizinci fıkrasında yer alan “sözlü sınavlara ilişkin hususlar Türkiye Adalet Akademisince çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.” ibaresi “sözlü sınavlara ilişkin diğer hususlar Türkiye Adalet Akademisince çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.” şeklinde değiştirilmiştir.

“Adli yargı hâkim ve savcı yardımcılarını ile idari yargı hâkim yardımcılarını ilgisine göre; Anayasa ve insan hakları hukuku, ceza hukuku, özel hukuk, idare hukuku, vergi hukuku ve usul

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve
Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile
106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

hukuku alanları ile duruşma yönetimi, karar ve gerekçeli karar yazımı, adalet hizmetlerinin yönetimi ve denetimi, uluslararası kuruluşlar ve sözleşmeler, sık karşılaşılan davalar ve kişisel gelişim konularında eğitim verilir.”

“Yazılı sınavlarda eğitim verilen konulardan soru sorulur. Sınavlar, yüz tam puan üzerinden değerlendirilir. Mazereti sebebiyle yazılı sınavlara katılamayan hâkim ve savcı yardımcıları, mazeretlerinin ortadan kalktığı günden itibaren durumlarını en geç beş iş günü içinde Türkiye Adalet Akademisine bildirir. Yazılı sınav kurulunca mazereti haklı görülenlerin yazılı sınavı, Akademi tarafından belirlenen tarihte yapılır. Yazılı sınav sonuçları, yazılı sınav kurulunca tutanağa bağlanır ve Akademiye teslim edilir.”

“Sözlü sınavda hâkim ve savcı yardımcısının;

a) Eğitim konularına ilişkin mevzuat, içtihat ve uygulama bilgisi,

b) Mesleki yeterliliği, hukuki meseleleri kavrama, çözüme ve ifade etme yeteneği,

c) Özgüveni, temsil kabiliyeti ve davranışlarının mesleğe uygunluğu,

ç) Türkçeyi etkin bir şekilde kullanma becerisi ile genel kültür ve yetenek düzeyi,

değerlendirilir. Sözlü sınav, bu fıkrafta belirtilen hususların her biri yirmibeşer puan üzerinden değerlendirilerek yapılır. Sözlü sınav kurulunun her bir üyesi tarafından verilen puanlar ayrı ayrı tutanağa geçirilir. Sözlü sınav puanı, üyelerin yüz üzerinden verdikleri puanların aritmetik ortalamasıdır. Sözlü sınav sonuçları, sözlü sınav kurulunca tutanağa bağlanır ve Akademiye teslim edilir. Mazereti sebebiyle sözlü sınava katılamayan hâkim ve savcı yardımcıları, mazeretlerinin ortadan kalktığı günden itibaren durumlarını en geç beş iş günü içinde Türkiye Adalet Akademisine bildirir. Sözlü sınav kurulunca mazereti haklı görülenlerin sözlü sınavı, Akademi tarafından belirlenen tarihte yapılır.”

hukuku alanları ile duruşma yönetimi, karar ve gerekçeli karar yazımı, adalet hizmetlerinin yönetimi ve denetimi, uluslararası kuruluşlar ve sözleşmeler, sık karşılaşılan davalar ve kişisel gelişim konularında eğitim verilir.”

“Yazılı sınavlarda eğitim verilen konulardan soru sorulur. Sınavlar, yüz tam puan üzerinden değerlendirilir. Mazereti sebebiyle yazılı sınavlara katılamayan hâkim ve savcı yardımcıları, mazeretlerinin ortadan kalktığı günden itibaren durumlarını en geç beş iş günü içinde Türkiye Adalet Akademisine bildirir. Yazılı sınav kurulunca mazereti haklı görülenlerin yazılı sınavı, Akademi tarafından belirlenen tarihte yapılır. Yazılı sınav sonuçları, yazılı sınav kurulunca tutanağa bağlanır ve Akademiye teslim edilir.”

“Sözlü sınavda hâkim ve savcı yardımcısının;

a) Eğitim konularına ilişkin mevzuat, içtihat ve uygulama bilgisi,

b) Mesleki yeterliliği, hukuki meseleleri kavrama, çözüme ve ifade etme yeteneği,

c) Özgüveni, temsil kabiliyeti ve davranışlarının mesleğe uygunluğu,

ç) Türkçeyi etkin bir şekilde kullanma becerisi ile genel kültür ve yetenek düzeyi,

değerlendirilir. Sözlü sınav, bu fıkrafta belirtilen hususların her biri yirmibeşer puan üzerinden değerlendirilerek yapılır. Sözlü sınav kurulunun her bir üyesi tarafından verilen puanlar ayrı ayrı tutanağa geçirilir. Sözlü sınav puanı, üyelerin yüz üzerinden verdikleri puanların aritmetik ortalamasıdır. Sözlü sınav sonuçları, sözlü sınav kurulunca tutanağa bağlanır ve Akademiye teslim edilir. Mazereti sebebiyle sözlü sınava katılamayan hâkim ve savcı yardımcıları, mazeretlerinin ortadan kalktığı günden itibaren durumlarını en geç beş iş günü içinde Türkiye Adalet Akademisine bildirir. Sözlü sınav kurulunca mazereti haklı görülenlerin sözlü sınavı, Akademi tarafından belirlenen tarihte yapılır.”

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve
Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile
106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

MADDE 10- 2802 sayılı Kanunun 63 üncü maddesinin ikinci fıkrasına (e) bendinden sonra gelmek üzere aşağıdaki bent eklenmiş ve diğer bent buna göre teselsül ettirilmiştir.

“f) Mesleğin gerektirdiği hukuki bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurmak,”

MADDE 11- 4/12/1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunun 1 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 1- 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu ile 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödeme yıllık, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli kredi işlemlerinde uyguladığı reeskont oranının yüzde sekseni üzerinden yapılır. Söz konusu reeskont oranı, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan reeskont oranından beş puan veya daha çok farklı ise, yılın ikinci yarısında 30 Haziran günü belirlenen oranın yüzde sekseni geçerli olur.”

MADDE 12- 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 440 ıncı maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesine “talimat uyarınca,” ibaresinden sonra gelmek üzere “Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemine entegre elektronik satış portalında” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 13- 4721 sayılı Kanunun 444 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Satış, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemine entegre elektronik satış portalında açık artırmayla yapılır ve ihale vesayet makamının onamasıyla tamam olur; onamaya ilişkin kararın ihale gününden başlayarak on gün içinde verilmesi gerekir.”

MADDE 10- 2802 sayılı Kanunun 63 üncü maddesinin ikinci fıkrasına (e) bendinden sonra gelmek üzere aşağıdaki bent eklenmiş ve diğer bent buna göre teselsül ettirilmiştir.

“f) Mesleğin gerektirdiği hukuki bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurmak,”

MADDE 11- 4/12/1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunun 1 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 1- 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu ile 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödeme yıllık, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli kredi işlemlerinde uyguladığı reeskont oranının yüzde sekseni üzerinden yapılır. Söz konusu reeskont oranı, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan reeskont oranından beş puan veya daha çok farklı ise, yılın ikinci yarısında 30 Haziran günü belirlenen oranın yüzde sekseni geçerli olur.”

MADDE 12- 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 440 ıncı maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesine “talimat uyarınca,” ibaresinden sonra gelmek üzere “Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemine entegre elektronik satış portalında” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 13- 4721 sayılı Kanunun 444 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Satış, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemine entegre elektronik satış portalında açık artırmayla yapılır ve ihale vesayet makamının onamasıyla tamam olur; onamaya ilişkin kararın ihale gününden başlayarak on gün içinde verilmesi gerekir.”

MADDE 14- 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 158 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve
Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile
106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

MADDE 14- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 80 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“(2) İnceleme sonuçları kimlik bilgilerinden arındırılmış şekilde mahsus bir sisteme kaydedilir ve bir örneği dosyasında delil olarak saklamak üzere soruşturma veya kovuşturma makamına gönderilir. Sisteme kaydedilen ve dosyada delil olarak saklanan bilgiler, kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir kesinleşmesi hâllerinde derhâl, diğer hallerde mahkeme kararının kesinleşmesinden itibaren yirmi yıl geçmesiyle Cumhuriyet savcısının huzurunda yok edilir ve bu husus dosyasında muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilir. Bilgisi sisteme kaydedilen kişi bu süre içinde kişisel verinin saklanmasını gerektiren amacın ortadan kalkması veya haklı bir nedenin bulunması halinde hâkim veya mahkemeden bu bilgilerin silinmesini talep edebilir.”

“(3) Bu madde uyarınca sisteme kaydedilen bilgiler, yürütülmekte olan bir soruşturma veya kovuşturma kapsamında maddî gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla mahkeme, hâkim veya Cumhuriyet savcısı kararıyla kullanılabilir. Mahkeme veya hâkim kararlarına karşı itiraz yoluna; Cumhuriyet savcısının kararına karşı ise sulh ceza hâkimliğine başvurulabilir.

“(4) Bu madde ile 157 nci maddede yer alan suçlara iştirakin, kendisine veya başkasına haksız bir menfaat sağlamak amacıyla kendisine veya başkasına ait banka veya kredi kartı gibi ödeme araçlarını ya da banka, aracı kurum, ödeme hizmeti sağlayıcıları veya kripto varlık hizmet sağlayıcıları nezdinde bulunan hesabın kullanılmasını sağlayan zorunlu bilgileri veya araçları başkasına vermek filiyle sınırlı olması halinde verilecek ceza yarı oranında indirilir.”

MADDE 15- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 80 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“(2) İnceleme sonuçları kimlik bilgilerinden arındırılmış şekilde mahsus bir sisteme kaydedilir ve bir örneği dosyasında delil olarak saklanmak üzere soruşturma veya kovuşturma makamına gönderilir. Sisteme kaydedilen ve dosyada delil olarak saklanan bilgiler, kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir kesinleşmesi hâllerinde derhâl, diğer hallerde mahkeme kararının kesinleşmesinden itibaren yirmi yıl geçmesiyle Cumhuriyet savcısının huzurunda yok edilir ve bu husus dosyasında muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilir. Bilgisi sisteme kaydedilen kişi bu süre içinde kişisel verinin saklanmasını gerektiren amacın ortadan kalkması veya haklı bir nedenin bulunması halinde hâkim veya mahkemeden bu bilgilerin silinmesini talep edebilir.”

“(3) Bu madde uyarınca sisteme kaydedilen bilgiler, yürütülmekte olan bir soruşturma veya kovuşturma kapsamında maddî gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla mahkeme, hâkim veya Cumhuriyet savcısı kararıyla kullanılabilir. Mahkeme veya hâkim kararlarına karşı itiraz yoluna; Cumhuriyet savcısının kararına karşı ise sulh ceza hâkimliğine başvurulabilir.

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve
Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile
106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

(4) İnceleme sonuçlarının mahsus sistemde kaydedilmesi, saklanması ve imhası ile bu kayıtlardan yararlanmaya ilişkin esas ve usüller, Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı tarafından müştereken çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.”

MADDE 15- 5271 sayılı Kanununun 134 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 134- (1) Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması halinde, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine karar verilir. Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kararlar yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulur. Hâkim kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi hâlinde çıkarılan kopyalar ve çözümü yapılan metinler derhâl imha edilir.

(2) Bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine şifrenin çözülmemesinden dolayı girilememesi veya gizlenmiş bilgilere ulaşılamaması ya da işlemin uzun sürecek olması halinde çözümün yapılabilmesi ve gerekli kopyaların alınabilmesi için, bu araç ve gereçlere elkonulabilir. Şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması halinde, elkonulan cihazlar gecikme olmaksızın iade edilir.

(3) Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoyma işlemi sırasında, sistemdeki bütün verilerin yedeklemesi yapılır.

(4) Üçüncü fıkraya göre alınan yedekten bir kopya çıkarılarak şüpheliye veya müdafiiine verilir ve bu husus tutanağa geçirilerek imza altına alınır.

(4) İnceleme sonuçlarının mahsus sistemde kaydedilmesi, saklanması ve imhası ile bu kayıtlardan yararlanmaya ilişkin esas ve usüller, Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı tarafından müştereken çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.”

MADDE 16- 5271 sayılı Kanununun 134 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 134- (1) Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması halinde, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine karar verilir. Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kararlar yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulur. Hâkim kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi hâlinde çıkarılan kopyalar ve çözümü yapılan metinler derhâl imha edilir.

(2) Bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine şifrenin çözülmemesinden dolayı girilememesi veya gizlenmiş bilgilere ulaşılamaması ya da işlemin uzun sürecek olması halinde çözümün yapılabilmesi ve gerekli kopyaların alınabilmesi için, bu araç ve gereçlere elkonulabilir. Şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması halinde, elkonulan cihazlar gecikme olmaksızın iade edilir.

(3) Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoyma işlemi sırasında, sistemdeki bütün verilerin yedeklemesi yapılır.

(4) Üçüncü fıkraya göre alınan yedekten bir kopya çıkarılarak şüpheliye veya müdafiiine verilir ve bu husus tutanağa geçirilerek imza altına alınır.

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve
Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile
106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

(5) Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoymaksızın da, sistemdeki verilerin tamamının veya bir kısmının kopyası alınabilir. Kopyası alınan veriler kâğıda yazdırılarak, bu husus tutanağa kaydedilir ve ilgililer tarafından imza altına alınır.

(6) Bu tedbirin uygulanması suretiyle elde edilen veriler, adli emanette saklanır ve korunması için gerekli tedbirler alınır. Bu veriler, kovuşturmayaya yer olmadığı kararı veya mahkeme kararının kesinleşmesinden itibaren onbeş yıl sonunda Cumhuriyet savcısının huzurunda yok edilir ve bu husus dosyasında muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilir. İlgililer bu süre içinde verilerin saklanmasını gerektiren amacın ortadan kalkması veya haklı bir nedenin bulunması halinde hâkim veya mahkemeden verilerin silinmesini talep edebilir.”

MADDE 16- 5271 sayılı Kanunun 231 inci maddesinin beş ilâ ondördüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(5) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, müsadereye ilişkin hükümler hariç, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.

(6) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için;

a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,

b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,

c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın; aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi,
gerekir.

(5) Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoymaksızın da, sistemdeki verilerin tamamının veya bir kısmının kopyası alınabilir. Kopyası alınan veriler kâğıda yazdırılarak, bu husus tutanağa kaydedilir ve ilgililer tarafından imza altına alınır.

(6) Bu tedbirin uygulanması suretiyle elde edilen veriler, adli emanette saklanır ve korunması için gerekli tedbirler alınır. Bu veriler, kovuşturmayaya yer olmadığı kararı veya mahkeme kararının kesinleşmesinden itibaren onbeş yıl sonunda Cumhuriyet savcısının huzurunda yok edilir ve bu husus dosyasında muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilir. İlgililer bu süre içinde verilerin saklanmasını gerektiren amacın ortadan kalkması veya haklı bir nedenin bulunması halinde hâkim veya mahkemeden verilerin silinmesini talep edebilir.”

MADDE 17- 5271 sayılı Kanunun 231 inci maddesinin beş ila ondördüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(5) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, müsadereye ilişkin hükümler hariç, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.

(6) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için;

a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,

b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,

c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın; aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi,
gerekir.

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve
Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile
106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

(7) Açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükümde, mahkûm olunan hapis cezası ertelenemez ve kısa süreli olması hâlinde seçenek yaptırımlara çevrilemez.

(8) Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi hâlinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur. Denetim süresi içinde, kişi hakkında kasıtlı bir suç nedeniyle bir daha hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez. Bu süre içinde bir yıldan fazla olmamak üzere mahkemenin belirleyeceği süreyle, sanığın denetimli serbestlik tedbiri olarak;

a) Bir meslek veya sanat sahibi olmaması hâlinde, meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine,

b) Bir meslek veya sanat sahibi olması hâlinde, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,

c) Belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine,

karar verilebilir. Denetim süresi içinde dava zamanaşımı durur.

(9) Altıncı fıkranın (c) bendinde belirtilen koşulu derhal yerine getiremediği takdirde; sanık hakkında mağdura veya kamuya verdiği zararı denetim süresince aylık taksitler hâlinde ödemek suretiyle tamamen gidermesi koşuluyla da hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir.

(10) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir.

(11) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle aykırı davranması hâlinde, mahkeme hükmü açıklar. Ancak mahkeme,

(7) Açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükümde, mahkûm olunan hapis cezası ertelenemez ve kısa süreli olması hâlinde seçenek yaptırımlara çevrilemez.

(8) Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi hâlinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur. Denetim süresi içinde, kişi hakkında kasıtlı bir suç nedeniyle bir daha hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez. Bu süre içinde bir yıldan fazla olmamak üzere mahkemenin belirleyeceği süreyle, sanığın denetimli serbestlik tedbiri olarak;

a) Bir meslek veya sanat sahibi olmaması hâlinde, meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine,

b) Bir meslek veya sanat sahibi olması hâlinde, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,

c) Belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine,

karar verilebilir. Denetim süresi içinde dava zamanaşımı durur.

(9) Altıncı fıkranın (c) bendinde belirtilen koşulu derhal yerine getiremediği takdirde; sanık hakkında mağdura veya kamuya verdiği zararı denetim süresince aylık taksitler hâlinde ödemek suretiyle tamamen gidermesi koşuluyla da hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir.

(10) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir.

(11) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle aykırı davranması hâlinde, mahkeme hükmü açıklar. Ancak mahkeme,

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve
Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile
106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşullarının varlığı hâlinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilir. Açıklanan veya yeni kurulan hükme itiraz edilebilir. İtiraz mercii ancak bu fıkradaki koşullarla sınırlı olarak bir değerlendirme yapabilir.

(12) 272 nci maddenin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Bölge adliye mahkemesi tarafından verilen kararlar hakkında 286 ncı madde hükümleri uygulanır. 272 nci maddenin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının ilk derece mahkemesi sıfatıyla bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay tarafından verilmesi hâlinde temyiz yoluna gidilebilir. İstinaf ve temyiz yolunda karar ve hüküm, usul ve esasa ilişkin hukuka aykırılıklar yönünden incelenir.

(13) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi hâlinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir.

(14) Bu maddenin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümleri, işkence ve eziyet suçları ile kamu görevlisinin görevi sebebiyle işlediği ve Anayasanın 17 nci maddesi kapsamında kötü muamele kabul edilebilecek suçlar hakkında uygulanmaz.”

MADDE 17- 5271 sayılı Kanununun 247 nci maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(3) Kaçak sanık hakkında kovuşturma yapılabilir. Ancak, daha önce sorgusu yapılmamış ise, mahkûmiyet ve ceza verilmesine yer olmadığı

kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşullarının varlığı hâlinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilir. Açıklanan veya yeni kurulan hükme itiraz edilebilir. İtiraz mercii ancak bu fıkradaki koşullarla sınırlı olarak bir değerlendirme yapabilir.

(12) 272 nci maddenin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Bölge adliye mahkemesi tarafından verilen kararlar hakkında 286 ncı madde hükümleri uygulanır. 272 nci maddenin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının ilk derece mahkemesi sıfatıyla bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay tarafından verilmesi hâlinde temyiz yoluna gidilebilir. İstinaf ve temyiz yolunda karar ve hüküm, usul ve esasa ilişkin hukuka aykırılıklar yönünden incelenir.

(13) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi hâlinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir.

(14) Bu maddenin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümleri, işkence ve eziyet suçları ile kamu görevlisinin görevi sebebiyle işlediği ve Anayasanın 17 nci maddesi kapsamında kötü muamele kabul edilebilecek suçlar hakkında uygulanmaz.”

MADDE 18- 5271 sayılı Kanununun 247 nci maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(3) Kaçak sanık hakkında kovuşturma yapılabilir. Ancak, daha önce sorgusu yapılmamış ise, mahkûmiyet ve ceza verilmesine yer olmadığı

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve
Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile
106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

kararı verilemez. Güvenlik tedbirine karar verilmesi halinde kaçak sanık, savunma hakkını kullanmak istediğini belirterek bizzat hazır bulunmak kaydıyla yargılamanın yenilenmesini talep edebilir.”

MADDE 18- 5271 sayılı Kanununun 308 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(1) Yargıtay ceza dairelerinin yargı yeri belirlenmesi ve görevsizlik kararları hariç olmak üzere tüm kararlarına karşı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, re’sen veya istem üzerine, dosyanın kendisine teslim edildiği tarihten itibaren üç ay içinde Ceza Genel Kuruluna itiraz edebilir. Sanığın lehine itirazda süre aranmaz.”

“(4) İstem, sanık veya sanık adına kanun yoluna başvurma hakkı olanlar ile katılan, katılma isteği karara bağlanmamış ya da katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar tarafından yapılır.”

MADDE 19- 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 55 inci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“Çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar ile ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin bu sebeple uğradıkları kayıplar nedeniyle, zarar görenin veya destekte bulunan kişinin kazancının bilindiği döneme ilişkin hesaplanan tazminat miktarının toplamına haksız fiil veya zarar doğuran olayın meydana geldiği tarihten; zarar görenin veya destekte bulunan kişinin kazancının bilinemediği döneme ilişkin hesaplanan tazminat miktarının toplamına ise karar tarihinden itibaren kanuni faiz işletilir.

Çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar ile ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin bu sebeple uğradıkları kayıplara bağlı tazminatlar için ifa amacıyla tahkikat başlayıncaya kadar ödenen bedel, ödeme tarihine göre belirlenecek tazminat miktarından oransal olarak mahsup edilir.”

kararı verilemez. Güvenlik tedbirine karar verilmesi halinde kaçak sanık, savunma hakkını kullanmak istediğini belirterek bizzat hazır bulunmak kaydıyla yargılamanın yenilenmesini talep edebilir.”

MADDE 19- 5271 sayılı Kanununun 308 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(1) Yargıtay ceza dairelerinin yargı yeri belirlenmesi ve görevsizlik kararları hariç olmak üzere tüm kararlarına karşı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, re’sen veya istem üzerine, dosyanın kendisine teslim edildiği tarihten itibaren üç ay içinde Ceza Genel Kuruluna itiraz edebilir. Sanığın lehine itirazda süre aranmaz.”

“(4) İstem, sanık veya sanık adına kanun yoluna başvurma hakkı olanlar ile katılan, katılma isteği karara bağlanmamış ya da katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar tarafından yapılır.”

MADDE 20- 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 55 inci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“Çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar ile ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin bu sebeple uğradıkları kayıplar nedeniyle, zarar görenin veya destekte bulunan kişinin kazancının bilindiği döneme ilişkin hesaplanan tazminat miktarının toplamına haksız fiil veya zarar doğuran olayın meydana geldiği tarihten; zarar görenin veya destekte bulunan kişinin kazancının bilinemediği döneme ilişkin hesaplanan tazminat miktarının toplamına ise karar tarihinden itibaren kanuni faiz işletilir.

Çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar ile ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin bu sebeple uğradıkları kayıplara bağlı tazminatlar için ifa amacıyla tahkikat başlayıncaya kadar ödenen bedel, ödeme tarihine göre belirlenecek tazminat miktarından oransal olarak mahsup edilir.”

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve
Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile
106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

MADDE 20- 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 107 nci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 21- 6100 sayılı Kanunun 109 uncu maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(4) Alacağın sadece bir kısmının dava edildiği durumlarda talep konusu, aynı davada bir defaya mahsus olmak üzere iddianın genişletilmesi yasağına tabi olmaksızın tahkikatın sona ermesine kadar artırılabilir. Bu durumda zamanaşımı, artırılan kısım bakımından da dava tarihinden itibaren kesilmiş sayılır.”

MADDE 22- 6100 sayılı Kanunun 147 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(3) Duruşmalar arasındaki süre üç aydan daha uzun olamaz. İşin niteliği gereği bilirkişi incelemesinin uzaması veya istinabe yoluyla tahkikat işlemlerinin yürütülmesi gibi zorunlu hâllerde, hâkim gerekçesini belirterek daha uzun bir süre belirleyebilir.”

MADDE 23- 6100 sayılı Kanunun 149 uncu maddesine üçüncü fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiş ve diğer fıkralar buna göre teselsül ettirilmiştir.

“(4) Ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla buldukları yerden duruşmaya katılmasına karar verilenler hakkında, 154 üncü maddenin üçüncü fıkrasının (ç) bendinde belirtilen ikrar, yeminin edası, davanın geri alınmasına muvafakat, davadan feragat, davayı kabul ile sulh olma hâlleri hariç olmak üzere, elle atılan imzaya ilişkin hükümler uygulanmaz.”

MADDE 24- 6100 sayılı Kanunun 166 ncı maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“İlk davanın açıldığı mahkeme birleştirme kararının kesinleşmesinden itibaren bununla bağlıdır.”

MADDE 25- 6100 sayılı Kanunun 168 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

MADDE 21- 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 107 nci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 22- 6100 sayılı Kanunun 109 uncu maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(4) Alacağın sadece bir kısmının dava edildiği durumlarda talep konusu, aynı davada bir defaya mahsus olmak üzere iddianın genişletilmesi yasağına tabi olmaksızın tahkikatın sona ermesine kadar artırılabilir. Bu durumda zamanaşımı, artırılan kısım bakımından da dava tarihinden itibaren kesilmiş sayılır.”

MADDE 23- 6100 sayılı Kanunun 147 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(3) Duruşmalar arasındaki süre üç aydan daha uzun olamaz. İşin niteliği gereği bilirkişi incelemesinin uzaması veya istinabe yoluyla tahkikat işlemlerinin yürütülmesi gibi zorunlu hâllerde, hâkim gerekçesini belirterek daha uzun bir süre belirleyebilir.”

MADDE 24- 6100 sayılı Kanunun 149 uncu maddesine üçüncü fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiş ve diğer fıkralar buna göre teselsül ettirilmiştir.

“(4) Ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla buldukları yerden duruşmaya katılmasına karar verilenler hakkında, 154 üncü maddenin üçüncü fıkrasının (ç) bendinde belirtilen ikrar, yeminin edası, davanın geri alınmasına muvafakat, davadan feragat, davayı kabul ile sulh olma hâlleri hariç olmak üzere, elle atılan imzaya ilişkin hükümler uygulanmaz.”

MADDE 25- 6100 sayılı Kanunun 166 ncı maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“İlk davanın açıldığı mahkeme birleştirme kararının kesinleşmesinden itibaren bununla bağlıdır.”

MADDE 26- 6100 sayılı Kanunun 168 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve
Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile
106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

“MADDE 168- (1) Aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde görülmekte olan davalar yönünden verilen birleştirme kararına karşı sadece istinaf yoluna başvurulabilir.

(2) İlk derece mahkemelerince verilen ayırma kararlarına karşı istinaf yoluna; bölge adliye mahkemelerinin birleştirme ve ayırma kararları hakkında ise temyiz yoluna, ancak hükümlerle birlikte gidilebilir. Şu kadar ki, bu husus tek başına, bölge adliye mahkemesinde hükmün kaldırılarak esastan incelenme; Yargıtayda ise bozma sebebi teşkil etmez.”

MADDE 26- 6100 sayılı Kanunun 362 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(3) Bölge adliye mahkemesinin yaptığı inceleme sonucunda istinaf başvurusunun kısmen veya tamamen kabul edilerek yeniden esas hakkında verilen karar, miktar veya değeri itibarıyla 341 inci maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen parasal sınırın üzerinde olması halinde temyiz edilebilir. Bu kararın, miktar veya değeri itibarıyla 341 inci maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen parasal sınırı geçmemesi halinde temyiz yoluna başvurulamaz.”

MADDE 27- 6100 sayılı Kanunun 371 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(2) Bölge adliye mahkemelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararlar hariç olmak üzere, ilk derece mahkemelerinin sadece görevsiz veya yetkisiz olduğu gerekçesiyle bozma kararı verilemez.”

GEÇİCİ MADDE 1- (1) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla 2004 sayılı Kanunun 114 üncü maddesinde yapılan değişiklikler, bu değişikliklerin yürürlüğe girdiği tarihten önce ilanı yapılmış açık artırmalar hakkında uygulanmaz. Bu açık artırmalar bakımından değişiklikten önceki hükümlerin uygulanmasına devam olunur.

“MADDE 168- (1) Aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde görülmekte olan davalar yönünden verilen birleştirme kararına karşı sadece istinaf yoluna başvurulabilir.

(2) İlk derece mahkemelerince verilen ayırma kararlarına karşı istinaf yoluna; bölge adliye mahkemelerinin birleştirme ve ayırma kararları hakkında ise temyiz yoluna, ancak hükümlerle birlikte gidilebilir. Şu kadar ki, bu husus tek başına, bölge adliye mahkemesinde hükmün kaldırılarak esastan incelenme; Yargıtayda ise bozma sebebi teşkil etmez.”

MADDE 27- 6100 sayılı Kanunun 362 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“(3) Bölge adliye mahkemesinin yaptığı inceleme sonucunda istinaf başvurusunun kısmen veya tamamen kabul edilerek yeniden esas hakkında verilen karar, miktar veya değeri itibarıyla 341 inci maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen parasal sınırın üzerinde olması halinde temyiz edilebilir. Bu kararın, miktar veya değeri itibarıyla 341 inci maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen parasal sınırı geçmemesi halinde temyiz yoluna başvurulamaz.”

GEÇİCİ MADDE 1- (1) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla 2004 sayılı Kanunun 114 üncü maddesinde yapılan değişiklikler, bu değişikliklerin yürürlüğe girdiği tarihten önce ilanı yapılmış açık artırmalar hakkında uygulanmaz. Bu açık artırmalar bakımından değişiklikten önceki hükümlerin uygulanmasına devam olunur.

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve
Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile
106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

(2) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla 2576 sayılı Kanunun 7 nci maddesinde yapılan değişiklikler, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra açılan davalar bakımından uygulanır.

(3) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla 2577 sayılı Kanunun 46 ncı maddesinde yapılan değişiklikler, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra bölge idare mahkemelerince verilen kararlar hakkında uygulanır. Bu tarihten önce bölge idare mahkemelerince verilen kararlar hakkında, bu Kanunla yapılan değişikliklerden önceki hükümler uygulanır.

(4) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla 2659 sayılı Kanunun mülga 26 ncı maddesinin yeniden düzenlenmesi suretiyle görev süresi belirlenen adli tıp ihtisas kurulu başkan ve üyeleri ile adli tıp grup başkanları ve adli tıp ihtisas dairesi başkanlarından; bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla dört yıl veya daha fazla süreyle görev yapmış olanların görevleri sona erer, dört yıldan daha az süreyle görev yapmış olanlar kalan süreyi tamamlar. Bu madde kapsamında görev süresi sona erenler, yerlerine atama veya görevlendirme yapılincaya kadar görevine devam eder.

(5) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla 4721 sayılı Kanunun 440 ıncı ve 444 üncü maddelerinde yapılan değişiklikler, açık artırma suretiyle satışına karar verilip de bu değişikliklerin yürürlüğe girdiği tarihten önce ilanı yapılmış açık artırmalar hakkında uygulanmaz. Bu açık artırmalar bakımından değişiklikten önceki hükümlerin uygulanmasına devam olunur.

(6) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla 5271 sayılı Kanunun 308 inci maddesinin birinci fıkrasında yapılan değişiklik, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra teslim edilen dosyalar hakkında uygulanır. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce teslim edilmiş olan dosyalar hakkında önceki hükümlerin uygulanmasına devam olunur.

(2) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla 2576 sayılı Kanunun 7 nci maddesinde yapılan değişiklikler, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra açılan davalar bakımından uygulanır.

(3) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla 2577 sayılı Kanunun 46 ncı maddesinde yapılan değişiklikler, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra bölge idare mahkemelerince verilen kararlar hakkında uygulanır. Bu tarihten önce bölge idare mahkemelerince verilen kararlar hakkında, bu Kanunla yapılan değişikliklerden önceki hükümler uygulanır.

(4) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla 2659 sayılı Kanunun mülga 26 ncı maddesinin yeniden düzenlenmesi suretiyle görev süresi belirlenen adli tıp ihtisas kurulu başkan ve üyeleri ile adli tıp grup başkanları ve adli tıp ihtisas dairesi başkanlarından; bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla dört yıl veya daha fazla süreyle görev yapmış olanların görevleri sona erer, dört yıldan daha az süreyle görev yapmış olanlar kalan süreyi tamamlar. Bu madde kapsamında görev süresi sona erenler, yerlerine atama veya görevlendirme yapılincaya kadar görevine devam eder.

(5) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla 4721 sayılı Kanunun 440 ıncı ve 444 üncü maddelerinde yapılan değişiklikler, açık artırma suretiyle satışına karar verilip de bu değişikliklerin yürürlüğe girdiği tarihten önce ilanı yapılmış açık artırmalar hakkında uygulanmaz. Bu açık artırmalar bakımından değişiklikten önceki hükümlerin uygulanmasına devam olunur.

(6) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce 5237 sayılı Kanunun 157 nci veya 158 inci maddesi uyarınca haklarında hüküm verilmiş olup da dosyası kanun yolu incelemesinde bulunan sanıklardan, bu maddeyi ihdas eden Kanunla 5237 sayılı Kanunun 158 inci maddesine eklenen dördüncü fıkranın uygulanacağı sanıkların bölge adliye mahkemeleri ceza dairelerinde bulunan

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve
Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile
106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

(7) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla 6098 sayılı Kanunun 55 inci maddesinde yapılan değişiklik, söz konusu değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten sonra meydana gelen haksız fiiller veya zarar doğuran olaylar hakkında uygulanır. Bu değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce meydana gelen haksız fiiller veya zarar doğuran olaylar bakımından maddenin değişiklikten önceki hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

(8) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla 6100 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılan 107 nci maddesi, yürürlükten kaldırılma tarihinden önce açılan davalar bakımından uygulanmaya devam olunur.

dosyaları hakkında bozma kararı verilir ve dosya ilk derece mahkemelerine gönderilir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında bulunan dosyalar ise gelişlerindeki usule uygun olarak ilk derece mahkemelerine gönderilir.

(7) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce 5237 sayılı Kanunun 157 nci veya 158 inci maddesi uyarınca haklarında hüküm verilmiş olup da dosyası infaz aşamasında olan ve haklarında 5237 sayılı Kanunun 168 inci maddesi uygulanmamış hükümlülerden, bu maddeyi ihdas eden Kanunla 5237 sayılı Kanunun 158 inci maddesine eklenen dördüncü fıkranın uygulanacağı hükümlüler, mağdurun uğradığı zararı mahkemece yapılacak ihtardan itibaren altı ay içinde aynen geri verme veya tazmin suretiyle tamamen gidermesi halinde, 5237 sayılı Kanunun 168 inci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanabilir. Bu süre içinde mağdurun zararı tamamen giderilinceye kadar, bu fıkra uyarınca infazın ertelenmesine veya durdurulmasına karar verilemez. Bu fıkra hükümleri, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla hüküm verilmiş olup da kanun yoluna başvurulmaması sebebiyle bu maddenin yürürlüğe girmesinden sonra kesinleşen hükümler bakımından da uygulanır.

(8) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla 5271 sayılı Kanunun 308 inci maddesinin birinci fıkrasında yapılan değişiklik, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra teslim edilen dosyalar hakkında uygulanır. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce teslim edilmiş olan dosyalar hakkında önceki hükümlerin uygulanmasına devam olunur.

(9) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla 6098 sayılı Kanunun 55 inci maddesinde yapılan değişiklik, söz konusu değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten sonra meydana gelen haksız fiiller veya zarar doğuran olaylar hakkında uygulanır. Bu değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce

(İstanbul Milletvekili Nurettin Alan ve
Tokat Milletvekili Mustafa Arslan ile
106 Milletvekilinin Teklifi)

(Adalet Komisyonunun
Kabul Ettiği Metin)

meydana gelen haksız fiiller veya zarar doğuran olaylar bakımından maddenin değişiklikten önceki hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

(10) Bu maddeyi ihdas eden Kanunla 6100 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılan 107 nci maddesi, yürürlükten kaldırılma tarihinden önce açılan davalar bakımından uygulanmaya devam olunur.

MADDE 28- (1) Bu Kanunun;

- a) 4 üncü maddesi 23/7/2026 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yayımı tarihinde,
b) 12 nci, 13 üncü ve 23 üncü maddeleri yayımı tarihinden itibaren üç ay sonra,
c) Diğer maddeleri yayımı tarihinde, yürürlüğe girer.

MADDE 29- (1) Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

MADDE 28- (1) Bu Kanunun;

- a) 4 üncü maddesi 23/7/2026 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yayımı tarihinde,
b) 12 nci, 13 üncü ve 24 üncü maddeleri yayımı tarihinden itibaren üç ay sonra,
c) Diğer maddeleri yayımı tarihinde, yürürlüğe girer.

MADDE 29- (1) Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

